

บทที่ 5

การขัดเกลาทางสังคมและการพัฒนาบุคลากรของวัดพระธรรมกาย

การศึกษาเรื่องกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและการพัฒนาบุคลากรของวัด ได้ใช้แนวความคิดการขัดเกลาทางสังคมใหม่เข้าสู่สถาบันเบ็ดเสร็จของกอฟฟ์แมน และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร นำมาเป็นกรอบในการวิจัย เนื่องจากมีสมมุติฐานว่า การที่บุคคลซึ่งเข้าไปเป็นสมาชิกขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง ย่อมมีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ ทัศนคติ จุดมุ่งหมาย รวมทั้งพฤติกรรมต่าง ๆ

การปรับเปลี่ยนดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดการขัดเกลาทางสังคมใหม่ (resocialization) เพื่อเข้าสู่สถาบันแบบเบ็ดเสร็จ (Total Institution) คือวัด ซึ่งบุคคลนั้นจะต้องปรับตัว และใช้ชีวิตตลอดไป เช่น จากภาวะฆราวาส สู่วุฒิภาวะพระภิกษุ สามเณร อุบาสก หรือ อุบาสิกา ซึ่งมีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิม

วัตถุประสงค์ของแนวคิดการขัดเกลาทางสังคมนั้นมุ่งไปที่ปัจเจกบุคคล เพื่อการปรับเปลี่ยนความรู้ อัตลักษณ์ ทัศนคติ วัฒนธรรม ประเพณี เข้าสู่สภาวะภายในองค์กร และองค์กรจะมีวิธีการคัดเลือก ฝึก พัฒนาบุคลากรอย่างไร เพื่อใช้ในการทำประโยชน์ให้กับองค์กรอย่างสูงสุด การศึกษาประการหลังผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดด้านการพัฒนาบุคลากร ซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งประโยชน์ให้กับองค์กร โดยมีขั้นตอนของการพัฒนาบุคลากรประกอบด้วย การสรรหา การพัฒนา การธำรงรักษาและการใช้ประโยชน์ โดยจะศึกษาว่าวัดสรรหาบุคลากรเข้ามาอย่างไร ทำอย่างไรให้คนมาวัด หรือพัฒนาผู้ที่มาแล้วอย่างไร รักษา และใช้งานอย่างไร กระบวนการพัฒนาบุคลากรจึงมุ่งผลสัมฤทธิ์ที่ได้ปลายทางให้กับองค์กร

การศึกษาโดยใช้แนวคิดทั้งสองประการ คือกระบวนการขัดเกลาทางสังคมใหม่เข้าสู่สถาบันแบบเบ็ดเสร็จ และการพัฒนาบุคลากร เพื่อศึกษาบุคลากรทั้งภายในและภายนอกของวัดพระธรรมกาย ซึ่งจะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

- 1) บุคลากรภายใน ได้แก่พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา
- 2) บุคลากรภายนอก ได้แก่ประชาชน และเยาวชน

การนำเสนอวิธีการและผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย 2 แนวคิด คือ

1. แนวคิดการขับเคลื่อนทางสังคมใหม่เข้าสู่สถาบันเบ็ดเสร็จของออฟฟิแมน มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การละทิ้งรูปแบบเดิมในอดีต เพื่อให้สอดคล้องกับการเก็บข้อมูลในสนามขั้นตอนนี้จึงเรียกว่า เหตุผลที่สนใจเข้าวัด

ขั้นตอนที่ 2 การผ่านกระบวนการรับเข้าสถาบัน

ขั้นตอนที่ 3 การทดสอบการเชื่อฟัง เรียกขั้นตอนนี้ว่า การยอมรับคำสอนและการฝึก

ขั้นตอนที่ 4 การทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 5 การละทิ้งพฤติกรรมและอัตลักษณ์เดิม

2. แนวคิดการพัฒนาบุคลากรของชุมชน เณรแมน และคณั เทียนพุทธ มีขั้นตอนดังนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสรรหา ผู้วิจัยขอเรียกขั้นตอนนี้ว่า “การรู้จักวัด”

ซึ่งจะตรงกับสภาพการเก็บข้อมูลในสนาม

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา เรียกขั้นตอนนี้ว่า “การพัฒนาบุคลากร

ขั้นตอนที่ 3 การธำรงรักษา เรียกขั้นตอนนี้ว่า “การรักษาบุคลากร”

ขั้นตอนที่ 4 การใช้ประโยชน์ เรียกขั้นตอนนี้ว่า “การทำงานให้วัด”

การนำเสนอจะลำดับไปตามประเภทของบุคลากร ได้แก่ 5.1 พระภิกษุ 5.2 สามเณร 5.3 อุบาสก 5.4 อุบาสิกา 5.5 ประชาชน และ 5.6 เยาวชน แสดงผลตามขั้นตอนการพัฒนาบุคลากรแล้วจึงวิเคราะห์ขั้นตอนการขับเคลื่อนทางสังคมใหม่เข้าสู่สถาบันเบ็ดเสร็จ ตามระยะเวลาในการพัฒนาของวัด ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ยุค ซึ่งจะให้เห็นวิวัฒนาการของการสร้างบุคลากรทางพระพุทธศาสนาของวัด ตั้งแต่การวางรากฐาน, ถึงขั้นการขยายงาน จนสามารถเผยแพร่ในวงกว้างได้

5.1 พระภิกษุ

การขัดเกลาทางสังคมและพัฒนาบุคลากรในกลุ่มพระภิกษุของวัดพระธรรมกายแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มตามช่วงเวลา que พระภิกษุเข้าเป็นสมาชิกของวัด กลุ่มทั้งสามได้แก่พระภิกษุยุคบุกเบิก , ยุคเริ่มขยายงาน และยุคเผยแผ่ ในการนำเสนอกระบวนการพัฒนาบุคลากรและกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของวัดจะนำเสนอภายใต้ขั้นตอนของกระบวนการเป็นหัวข้อหลัก เพื่อเปรียบเทียบขั้นตอนต่าง ๆ ในแต่ละยุคดังนี้

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก (พ.ศ. 2513 – พ.ศ. 2527)

ในรุ่นบุกเบิกสร้างวัดนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 ยังไม่มีการเปิดรับสมัครบุคคลเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุอย่างเป็นทางการ การบวชเริ่มต้นจากกลุ่มอาสาสมัครที่มาปฏิบัติธรรมที่บ้านธรรมประสิทธิ์ อาสาสมัครคนใดที่มีความตั้งใจจะอุปสมบท ก็จะต้องฝึกกรีก ษาศีล 8 อยู่ระยะหนึ่ง จากนั้นหลวงพ่อัมมชโย และคุณยายจิ่งอนุญาตให้บวชได้ การอุปสมบทของพระภิกษุได้เริ่มไปพร้อม ๆ กับการสร้างวัดเมื่อปี พ.ศ. 2514 จนกระทั่งถึง ปี พ.ศ. 2519 มีพระภิกษุอุปสมบทจำนวน 8 รูป และอุปสมบทเพิ่มอีก 2 รูป ในปี พ.ศ. 2525 และ พ.ศ. 2527 เฉพาะในยุคนุกเบิกนี้วัดพระธรรมกายมีพระจำพรรษาทั้งหมด 10 รูป พระภิกษุเหล่านี้รวมทั้งท่านเจ้าอาวาสและรองเจ้าอาวาส จึงเป็นกำลังหลักสำคัญของการวางโครงการงานของวัด การสร้างบุคลากรหลัก เพื่อผลักดันงานในระยะเริ่มแรก

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน (พ.ศ. 2528 – พ.ศ. 2535)

ในปี พ.ศ. 2529 วัดได้เริ่มรับสมัครชายไทย เพื่ออุปสมบทและจำพรรษาอยู่ที่วัดอย่างเป็นทางการ ผู้สมัครจะต้องผ่านการอบรมธรรมทายาทและอุปสมบทหมู่ภาคฤดูร้อน หรือภาคเข้าพรรษา จากนั้นจึงได้เป็นพระภิกษุสามัญของวัด

พระภิกษุที่เข้ามาบวชในยุคนี มีทั้งหมด 8 รุ่น รวมจำนวน 136 รูป สำเร็จการศึกษาระดับประโยควิชาชีพ ประโยควิชาชีพชั้นสูง และปริญญาตรี ส่วนใหญ่ที่สำเร็จการศึกษา มีส่วนน้อยที่มีประสบการณ์การทำงานทางโลก

ยุคที่ 3 ยุคเผยแพร่ (พ.ศ. 2536 – พ.ศ. 2546)

ในยุคนี้การอบรมและคัดเลือกพระภิกษุ มีรูปแบบที่เป็นระบบชัดเจนกล่าว คือ เมื่อบุคคลผ่านการอบรมธรรมทายาทและอุปสมบทหมู่แล้ว ถ้าท่านใดตัดสินใจจะครองสมณเพศอยู่ที่วัดตลอดไป จะต้องผ่านการอบรมพระนวกะ 1 และพระนวกะ 2 อย่างละ 1 ปี รวมเป็น 2 ปี และผ่านการประเมินจึงเป็นพระภิกษุประจำต่อไป

พระภิกษุที่เข้ามาบวชในยุคนี้ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี มีประสบการณ์การทำงานทางโลกมาแล้ว ส่วนรูปใดที่ยังไม่สำเร็จการศึกษา วัดจัดการศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตให้พระภิกษุในยุคนี้มี 10 รุ่นรวม 483 รูป

การนำเสนอขั้นตอนการขัดเกลาทางสังคมใหม่และการพัฒนาพระภิกษุ

1. การพัฒนาอนุศลากรขั้นที่ 1 การรู้จักวัด

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก : การรู้จักวัด

การรู้จักวัด และการเข้าวัดในยุคที่ 1 นี้ หมายถึงการเข้ามารู้จักและปฏิบัติธรรมที่บ้านธรรมประสิทธิ์ก่อนบวช มีการเข้ามาใน 2 ลักษณะคือ

1. ญาติพี่น้อง หรือเพื่อนชวนมา

ในครั้งนั้นหลวงพ่อธัมมชโย ซึ่งไปปฏิบัติธรรมที่บ้านธรรมประสิทธิ์ ตั้งแต่ยังเป็นนักศึกษา ได้ชวนรุ่นพี่คือหลวงพ่อทศศิโว และชวนรุ่นน้อง ๆ ตามกันมา ทำให้ผู้ที่มาวัดในยุคนี้ส่วนมากเป็นนิสิต นักศึกษา เช่นกรณีของพระจิตชัย

พี่ชายของพระจิตชัย เล่าว่า

“...พอปีที่ 3 มีเพื่อนนิสิตจุฬาฯ มาชวนจิตชัยไปนั่งสมาธิปฏิบัติธรรมที่บ้านธรรมประสิทธิ์ วัดปากน้ำภาษีเจริญ จากนั้นมาจิตใจน้องจิตชัยก็มุ่งมั่นจะนั่งสมาธิปฏิบัติธรรมในวันหยุด และปิดภาคเรียน และวันใดที่ว่างก็จะใช้เวลาอยู่ที่บ้านธรรมประสิทธิ์เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งพวกพี่ ๆ ก็เคยตามไปทำบุญและปฏิบัติธรรมด้วย แต่การเรียนของน้องจิตชัยก็ไม่ตกต่ำ กลับดีขึ้นจนได้ปริญญาเกียรตินิยมเมื่อเรียนจบ...”¹

2. จากหนังสือเดินไปสู่ความสุข

บางท่านเริ่มรู้จักบ้านธรรมประสิทธิ์จากการอ่านหนังสือ “เดินไปสู่ความสุข” ซึ่งเป็นหนังสือเล่มแรกที่ถ่ายทอดประสบการณ์การปฏิบัติธรรมของหลวงพ่อดอกปากน้ำ คุณชาย หลวงพ่อธัมมชโย หลวงพ่อทัตตชีโวและท่านอื่น ๆ ที่ได้รับผลดีในการปฏิบัติธรรม ผู้ที่ได้อ่านก็เกิดความสนใจอยากปฏิบัติธรรมบ้าง จึงตามมาฝึกสมาธิที่บ้านธรรมประสิทธิ์ พระภิกษุรุ่นบุกเบิกรูปหนึ่งได้เล่าว่า

“... หลวงพี่มาบ้านธรรมประสิทธิ์ปี 2510 ตอนเรียนปีหนึ่ง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รู้จักบ้านธรรมประสิทธิ์จากหนังสือที่ชมรมของมหาวิทยาลัยได้อ่านเรื่องที่หลวงพ่อดอกปากน้ำเขียนเกี่ยวกับประสบการณ์ของท่านลงในหนังสือ “เดินไปสู่ความสุข” เมื่ออ่านแล้วก็รู้สึกสนใจ จึงนั่งรถเมล์ไปวัดปากน้ำ (ตอนนั้นหลวงพ่อดอกเป็นรุ่นพี่ ยังเรียนอยู่) ในวันอาทิตย์คันเดือน ซึ่งมีการทำบุญกัน ไป 4-5 ครั้ง ในปีนั้น จากนั้นก็ไปทุกวันอาทิตย์ เวลาสอบเสร็จปิดเทอมก็ไป”²

¹ ญาติพี่น้อง, ชีวิตหนึ่งในสกุลาวิญญูณันทกุล. ใน อนุสรณ์นักสร้างบารมีพระจิตชัย มหาชีวิต (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรมกาย, 2532), หน้า19.

² สัมภาษณ์. พระภิกษุรุ่นบุกเบิก, 14 กันยายน 2546

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน : การรู้จักวัด

การรู้จักวัดของพระภิกษุในยุคนี้ มี 3 ลักษณะคือ

1. ญาติพี่น้อง หรือเพื่อนชวนมา

พระภิกษุบางรูปเริ่มรู้จักวัดตั้งแต่วัยยังเป็นนักเรียนมัธยม หรือนักศึกษา เนื่องจากทางบ้านพากันมาวัดทั้งครอบครัว เช่นพระมหาวิโรชาติ ซึ่งสำเร็จการศึกษาจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เริ่มเข้าวัดเมื่อเรียนอยู่ชั้น ม.4 โดยการชักชวนของพี่สาว ท่านเล่าถึงการมาวัดครั้งแรกว่า

“หลวงพี่มาวัดครั้งแรกได้ฟังเทศน์หลวงพ่อทัตตชีโว ท่านเทศน์เรื่อง “มงคลชีวิต” ชอบวิธีการเทศน์ของท่าน ได้ข้อคิดหลายอย่าง ท่านสอนมารยาทในการลุก การนั่ง การกราบ การไหว้ ที่ประทับใจมากคือสอนเรื่องการกราบทำ บิคา มารดา ก่อนนอน ฟังมาเคยได้ยินที่นี่”*

2. ชมรมพุทธศาสตร์พามา

นักศึกษาในสถาบันการศึกษาที่มีชมรมพุทธศาสตร์ เมื่อสนใจฝึกสมาธิ หรือสนใจศึกษาพุทธศาสนา ก็จะไปแสวงหาคำตอบที่ชมรมพุทธศาสตร์ เช่นกรณีของพระภิกษุรูปหนึ่งเมื่ออายุได้ 17 ปี เกิดคำถามขึ้นในใจว่า “คนเราเกิดมาทำไม” ท่านเล่าว่า

“คำถามนี้มันเกิดขึ้นมาเอง และคิดว่าคำตอบน่าจะมีอยู่ที่ชมรมพุทธศาสตร์ เมื่อไปชมรมฯ รุ่นพี่ให้อ่านหนังสือเดินไปสู่ความสุขกับหนังสือธรรมทายาท ซึ่งจะกล่าวถึงประสบการณ์ของผู้ที่ฝึกสมาธิอย่างเข้มข้น แล้วชีวิตเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น มันโคตรใจเรามาก เอ๊ะพอเห็นธรรมแล้วชีวิตมันเปลี่ยนได้ อะไรต่ออะไรก็ดีขึ้น แสดงว่าสมาธินี้ฝึกกันได้จริงเริ่มมาวัด”**

3. การจัดจุดงค์ของศูนย์กัลยาณมิตร

บางรูปก่อนบวชได้เข้ามาร่วมกิจกรรมการอยู่จุดงค์ที่ศูนย์กัลยาณมิตรของวัดในจังหวัดต่าง ๆ เช่นในกรณีของพระบุญเชียร ขณะที่ยังเรียนอยู่ในระดับอนุปริญา ได้มาอยู่จุดงค์ซึ่งศูนย์กัลยาณมิตรโคราชจัดขึ้น ท่านเล่าว่า

* สัมภาษณ์พระภิกษุรุ่น 7 วันที่ 10 มีนาคม 2545

** สัมภาษณ์พระภิกษุรุ่น 1 วันที่ 20 สิงหาคม 2545

“เราขอรับการเทศน์ของพระที่สอนเรื่องพระคุณพ่อแม่ เทศน์ดี และพระนุ่งห่มจีวรดี คิดว่าครูบาอาจารย์ที่สอนท่านน่าจะดีด้วย คิดอย่างนี้ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้มาวัด ต่อมาก็ได้มาอยู่ชุกงค์ที่วัด เมื่อเรียนจบก็ได้มาบวชอยู่ที่วัด”*

ยุคที่ 3 ยุคเผยแพร่: การรู้จักวัด

การรู้จักวัดของพระภิกษุในยุคเผยแพร่ ซึ่งมาจากญาติพี่น้อง เพื่อน หรือคนรู้จัก เช่นเดียวกับยุคอื่น แต่สำหรับยุคนี้พระภิกษุส่วนใหญ่ก่อนบวชได้รู้จักวัดจากฆราวาสในสถาบันการศึกษาของตน บางส่วนรู้จักวัดจากการโฆษณาประชาสัมพันธ์ โดยแผ่นพับ โปสเตอร์ ประชาสัมพันธ์งานบวชขนาดยักษ์ตามริมถนน และข่าวในหนังสือพิมพ์

1. จากสื่อประชาสัมพันธ์

พระมหารัตน์ รู้จักวัดในขณะที่เรียนอยู่ที่คณะวิทยาศาสตร์ เนื่องจากได้เห็นป้ายคัทเอาท์ชวนอุปสมบท มีข้อความว่า “ครั้งหนึ่งในชีวิตของลูกผู้ชาย” ท่านเล่าว่า

“เห็นพระนั่งสมาธิ พระเดินชุกงค์ พระฉันภัตตาหารในบาตร เห็นก็สะดุดตา เพราะว่าพระบวชที่วัดอื่น ๆ จะไม่เห็นภาพนี้เท่าไร เดิมมีความคิดจะบวชอยู่แล้ว จึงตัดสินใจไปสมัครบวชที่ฆราวาสธรรมพหุศึกษา”

2. จากข่าวในหนังสือพิมพ์

พระสนชัย รู้จักวัดจากการอ่านหนังสือพิมพ์ที่ลงข่าวเชิงลบเกี่ยวกับวัด ได้ยินเพื่อนพูดวิพากษ์วิจารณ์วัด โดยการนำข้อมูลจากสื่อมาขยายอีกต่อหนึ่งบ้าง จึงไม่ยอมรับและต่อต้านวัด แต่เมื่อมีลูกคนหนึ่งารู้จักกันมาชวนไปบวช ก็สมัครเข้าอบรมธรรมทายาทด้วยความเกรงใจท่านเล่าว่า

“หลวงพี่รู้จักวัด จากการได้ยินข่าวไม่ดีเกี่ยวกับวัดตั้งแต่สมัยเรียนอยู่ปี 4 เห็นโบรชัวร์และคัทเอาท์ชวนบวช ก็ไม่ได้ประทับใจอะไร เพราะเขียนว่ารับสมัคร วุฒิปริญญาตรี เราก็ข้องใจว่าตามพระธรรมวินัยไม่มีการกำหนดความรู้ เรารับความคิดนี้ไม่ได้ เพราะฉะนั้นถ้าตั้งกฎอย่างนี้ลูกคาสีตาสากบวชไม่ได้นะซิ

* สัมภาษณ์พระภิกษุรุ่น 2 วันที่ 23 สิงหาคม 2545

มาวัดพระธรรมกายครั้งแรกไม่ประทับใจอะไรเลย ไม่เห็นเหมือนวัดอื่นที่มีอาคารรูปทรงไทย แต่ที่ชอบตรงที่วัดมีหนังสือธรรมะมาก เลือกรู้ได้ หลวงพี่ซื้อหนังสือหลวงพี่ตอบปัญหามาอ่าน เมื่ออ่านจบรู้สึกว่หลวงพี่ตอบคำถามเหมือนครูบาอาจารย์ท่านอื่น ท่านอื่นจะตอบเลียงคำถาม แต่หลวงพี่ตอบตรงคำถาม ไม่หลบคำถาม เช่นเรื่องนรกสวรรค์มีไหม พระอาจารย์ท่านอื่นจะบอกว่าในพระไตรปิฎกบอกว่ามี แต่หลวงพี่กลับยืนยันด้วยตัวท่านเองว่ามีแน่นอน ภายหลังกองทัพจึงสมัครอบรมธรรมทายาท และได้บวชเพราะเกรงใจคุณลุงท่านนี้ ซึ่งศรัทธาวัดนี้เพราะลูกชายของคุณลุงบวชอยู่ที่วัดถึง 2 คน”

เกี่ยวกับการสรรหา คือการรู้จักวัดและการมาถึงวัดของพระภิกษุทั้ง 3 ยุคนั้น อาจสรุปได้ดังนี้คือ ในยุคบุกเบิกรู้จักวัดจากญาติพี่น้อง เพื่อน หรือคนใกล้ชิดในครอบครัว และหนังสือเดินไปสู่ความสุข ยุคเริ่มขยายงานรู้จักวัดจากกิจกรรมของศูนย์กัลยาณมิตร หรือกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ในสถาบันต่าง ๆ สำหรับในยุคเผยแผ่นั้น ส่วนใหญ่รู้จักวัดจากการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ ของวัด และจากข่าวเกี่ยวกับวัดที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์

อย่างไรก็ตามวิธีการที่ทำให้คนรู้จักวัดในวงกว้างและเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพคือการชวนซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลที่คุ้นเคยและใกล้ชิด หรือวิธีการแบบปากต่อปาก ส่วนสื่ออื่น ๆ เช่นหนังสือ หรือ ไปสเตอร์ เป็นส่วนเสริม

การเข้าร่วมกิจกรรมในวันอาทิตย์เป็นประจำที่วัดจัดขึ้น สำหรับผู้มาวัดครั้งแรกโดยทั่วไปจะรู้สึกประทับใจในเรื่องสถานที่ของวัด สะอาด สงบ ร่มรื่น เรียบร้อย และสวยงาม การเทศน์ที่เข้าใจง่าย เพราะเทศน์แบบให้เหตุให้ผลอย่างชัดเจน ทำให้นักเรียน นักศึกษาแม้อยู่ในวัยหนุ่มสาวก็ได้แง่คิดมุมมองจากการฟังเทศน์ และสามารถยึดเป็นหลักสำหรับขัดเกลาและพัฒนาตนเองได้ด้วยเหตุนี้จึงน่าจะทำให้มีผู้คนมาทุกเพศทุกวัยเกิดความสนใจและเกิดศรัทธาในการมาวัดศึกษาและปฏิบัติธรรม

การขัดเกลาขั้นที่ 1 การละทิ้งรูปแบบในอดีต

เหตุผลที่สนใจมาวัด

จากหัวข้อการรู้จักวัด จะเห็นว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้บุคคลเข้าวัดมีอยู่ 3 ประการคือ

1. ความสนใจเรื่องการเจริญสมาธิภาวนา
2. ความต้องการแสวงหาคำตอบที่ตนเองสงสัยเกี่ยวกับการเกิดและเป้าหมายชีวิตของคนเรา

2. ความต้องการแสวงหาคำตอบที่ตนเองสงสัยเกี่ยวกับการเกิดและเป้าหมายชีวิตของคนเรา
3. มีความตั้งใจอยากบวชเพื่อทดแทนพระคุณพ่อแม่ หรือเพื่อการศึกษาธรรมะ

ครั้นเมื่อได้มาถึงวัดซึ่งมีสถานที่ สงบ สะอาด ร่มรื่น และวิธีการเทศน์สอนที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อชีวิต จึงทำให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะศึกษาและปฏิบัติธรรมให้ยิ่งขึ้น

วิธีการสอนสมาธิอย่างง่าย ๆ เริ่มตั้งแต่ยุคบุกเบิก โดยคุณยายเป็นผู้ทำหน้าที่หลักในการสอน ส่วนใน 2 ยุคหลัง หลวงพ่อธัมมชโย สอนการนั่งสมาธิในภาคเช้าของกิจกรรมประจำวันอาทิตย์ เมื่อปัจจัยภายในของผู้ที่มาวัดได้รับการตอบสนองจากกิจกรรมที่ตนเข้าร่วมคือการฝึกสมาธิแล้วใจสงบ การฟังธรรมที่เข้าใจง่ายและนำไปใช้ได้ จึงทำให้ผู้คนมาวัดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ขณะเดียวกันก็มีการชักชวนผู้อื่นให้มาด้วย ทั้งนี้ย่อมแสดงว่าการมาวัดได้ทำให้คนเราเปลี่ยนทัศนคติ หรือความเชื่อเดิม ละทิ้งวิถีชีวิตจากไม่เคยสนใจศึกษาธรรมะ ปรับเปลี่ยนมาเป็นสนใจเข้าวัดปฏิบัติภาวนาอย่างสม่ำเสมอ นั่นคือการจัดเกลาในขั้นตอนที่ 1 ที่ทำให้นุคคลละทิ้งรูปแบบเดิมสัมฤทธิ์ผลแล้ว

อนึ่งมีข้อคิดว่าองค์ประกอบที่มีส่วนเสริมสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมกับการปฏิบัติธรรมของบ้านธรรมประสิทธิ์ ในยุคบุกเบิก ก็คือความสะอาด ความเป็นระเบียบจนผู้ที่มาในยุคนั้นต่างพากันกล่าวถึงความสะอาด และเป็นระเบียบของสถานที่ว่า

“บ้านคุณยายสะอาด อาหารถวายพระจัดอย่างประณีตเช่นกัน ดอกไม้บูชาพระจัดอย่างประณีต งดงาม การวางอุปกรณ์เป็นระเบียบเรียบร้อย เมื่อกกล่าวสวดมนต์พร้อมกันยิ่งทำให้ใจสงบ และน้อมระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยด้วยความเคารพบูชาสูงสุด”³

แม้ในยุคเริ่มขยายงาน และยุคเผยแผ่ วัดก็พยายามรักษาสถานที่ให้สะอาด สงบ ร่มรื่นเป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อประโยชน์ต่อการเจริญวิปัสสนา กล่าวได้ว่าบรรยากาศที่เหมาะสมของสถานที่ ย่อมมีส่วนทำให้ผู้ปฏิบัติมีใจสงบไปส่วนหนึ่งก่อนเริ่มนั่งสมาธิ จากนั้นวิธีการสอนอย่างง่าย ๆ และการบรรยายธรรมที่เข้าใจง่ายย่อมมีส่วนดึงดูดผู้คนให้มาสนใจมาวัดอย่างต่อเนื่อง

³ วิศวลัย ธนภัทร, “คุณยายผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของวัดพระธรรมกาย”, ใน พระจันทร์วันเพ็ญ เล่ม 1. กองวิชาการ สถาบันพัฒนาบุคลากร, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: วัชรออฟเซ็ท, 2544), หน้า 63-65

2. การพัฒนาบุคลากรขั้นที่ 2 การพัฒนา

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก: การพัฒนาระยะที่ 1

กิจกรรมการพัฒนาพระภิกษุแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ การพัฒนาระยะที่ 1 คือเป็นการฝึกอบรมก่อนตัดสตินใจอุปสมบทต่อที่วัดพระธรรมกาย กับการพัฒนาระยะที่ 2 คือการฝึกอบรมเมื่อตัดสตินใจอุปสมบทเป็นพระภิกษุของวัดพระธรรมกาย การอธิบายต่อไปนี้จะกล่าวถึงการพัฒนา ระยะที่ 1 แล้วต่อด้วยการจัดเกล้าขั้นที่ 2 ทั้ง 3 ยุค

การพัฒนาระยะที่ 1 การฝึกอบรมก่อนตัดสตินใจอุปสมบท

ในยุคบุกเบิก ผู้ที่มาร่วมกิจกรรมที่บ้านธรรมประสิทธิ์ส่วนใหญ่เป็นนิสิต นักศึกษาทั้งชาย และหญิง รวมทั้งผู้ที่ทำงานแล้ว กิจกรรมหลักคือการปฏิบัติธรรมซึ่งในวันธรรมดาค่าจะมากันตอน เย็น ส่วนในวันเสาร์และวันอาทิตย์จะปฏิบัติธรรมทั้งภาคเช้า ภาคบ่ายและภาคค่ำอย่างต่อเนื่อง คุณชายเป็นอาจารย์สอนแต่ผู้เดียว ดังที่อุบาสิกถาวร วัดรางกูลกล่าวถึงสมัยนั้นว่า

“ป่าเห็นนิสิต นักศึกษาจากหลายสถาบัน เลิกเรียนแล้ว มาชุมนุมกันฟัง ธรรม มาร่วมใจกันปฏิบัติธรรมทุกเย็น ที่บ้านธรรมประสิทธิ์ ป่ารู้สึกชื่นชมเป็นพิเศษ เพราะไม่เคยเห็นคนรุ่นหนุ่ม รุ่นสาวสนใจเรื่องแบบนี้”⁴

การจัดเกล้าขั้นที่ 2 การผ่านกระบวนการรับเข้าสถาบัน

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก การจัดเกล้าขั้นที่ 2 เป็นการอบรมจัดเกล้าบุคคลที่มีศรัทธามาศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ คือผ่านการจัดเกล้าขั้นที่ 1 มาแล้ว ให้มองเห็นคุณค่าอันสูงส่งของการประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมที่จะเข้าสู่สมณเพศ

วิธีการอบรมจัดเกล้าของคุณชาย นอกจากการสอนวิธีการฝึกสมาธิ การรักษาศีล 5 ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ แม้การสูบบุหรี่ก็ต้องเลิกเด็ดขาด แล้วคุณชายยังสอนให้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยวิธีการรักษาศีล 8 วิธีการสอนของท่านคือ จะพูดบ่อย ๆ ให้ผู้ฟังตรงตามท่านจนรู้สึกเกิดความเห็นคล้อยตามท่านว่า การประพฤติพรหมจรรย์นั้นเป็นเรื่องของผู้มีปัญญาโดยแท้ คุณชายชอบสอนเสมอว่า

⁴ อุบาสิกถาวร วัดรางกูล, จากความทรงจำ เรื่องกำเนิดวัดพระธรรมกาย (ม.ป.ท.) หน้า 111.

คุณสมบัติของผู้เข้าอบรม

1. เป็นนิสิตนักศึกษาชาย อายุไม่เกิน 35 ปี
2. มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคเรื้อรัง
3. สามารถรักษาศีล 8 ได้
4. รักษาจุดคงควัตรตามที่เจ้าหน้าที่กำหนด

กิจวัตรของธรรมทายาท

ตื่นนอนเวลา 3.45 น. เวลา 5.00-6.00 น. สวดมนต์ทำวัตรเช้า นั่งสมาธิเวลาเวลา 7.00 น. รับประทานอาหารเช้าและทำภาระกิจส่วนตัว เวลา 9.00 น. ปฏิบัติธรรม เวลา 11.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน ภาคบ่ายเริ่มนั่งสมาธิเวลา 13.30 -16.00น. คั้นน้ำปานะร่วมกัน คือน้ำผลไม้คั้น จากนั้นทำภาระกิจส่วนตัว เวลา 19.00 น. สวดมนต์ทำวัตรเย็น และให้นั่งสมาธิ จนกระทั่งเวลา 22.00 น. พักผ่อน

การบวชพระธรรมทายาท

เมื่อธรรมทายาทอบรมผ่านไป 2 สัปดาห์ ในสัปดาห์ที่ 3 ผู้เข้าอบรมทุกคน จะต้องผ่านการซ้อมบวชเป็นพระภิกษุ ท่องบทชานนาค บทขอขมา และบทให้พร ให้ได้ทุกรูปจึงจะอนุญาตให้บวชได้ การซ้อมบวชได้ใช้สถานที่จริงคือ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม มีการซ้อมย่อย 2 ครั้ง และซ้อมใหญ่ 1 ครั้ง และซ้อมจริงอีก 1 ครั้ง นอกจากนี้ธรรมทายาทจะไปทำความสะอาดห้องน้ำและสถานวิหารคดทั้งหมดในวันที่มาซ้อมบวช และซ้อมพิธีกรรม เพื่อให้มีความพร้อมในการประกอบพิธีอุปสมบท ได้แก่การเวียนประทักษิณ ขอขมาผู้ปกครอง และพิธีกรรมบวช การซักซ้อมหลายครั้งเช่นนี้เองทำให้พิธีกรรมในวันบวชเป็นไปด้วยความพร้อมเพรียง และบรรยากาศศักดิ์สิทธิ์

เนื่องจากการจัดงานอุปสมบทพระภิกษุจำนวนมากในเวลาเดียวกัน เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ศักดิ์สิทธิ์ แตกต่างจากการจัดงานบวชโดยทั่วไป การเตรียมงาน และการดำเนินงานใช้คนจำนวนมาก ผู้ที่จัดงานมาจากนิสิต นักศึกษา ซึ่งเป็นสมาชิกของชมรมพุทธศาสตร์ในแต่ละสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นธรรมทายาทเก่าและผู้ที่มาวัด

พิธีเริ่มต้นด้วยการเวียนประทักษิณเวลา 6.30 น. ประกอบด้วยแถวนาครธรรมทายาท ทุกคนสวมเสื้อเจ็ดสีขาว นุ่งผ้าถุงนาค มือพนมอัญชลิ้มดอกบัวอยู่ในมือทุกคน ตามด้วยแถวผู้ปกครองในชุดขาว ชายถือบาตร และหญิงถือโศทร เวียนประทักษิณรอบพระอุโบสถของวัดเบญจมบพิตร

คูตีวาราราม ในยามรุ่งอรุณขึ้นพร้อมทั้งสวดอิติปิโส 3 จบ โดยไม่มีดนตรี ประโคม หรือเสียง
โห่ร้อง เหมือนการบวชทั่ว ๆ ไป ภาพของบุคคลจำนวนมากในเครื่องแต่งกายสีขาวล้วน อยู่ใน
อิริยาบถที่สงบ ตำรวม สามารถทำให้บรรยากาศในพิธีบวชมีความศักดิ์สิทธิ์ได้อย่างน่าประหลาด

ต่อจากนั้นเป็นพิธีขอขมาต่อผู้ปกครอง ผู้ปกครองจะนั่งประจำหมายเลข พิธีกรซึ่งเป็น
นักศึกษาชาย หญิง จะเรียนเชิญให้ผู้ปกครองหลับตาสงบนิ่ง เพราะวันนี้มีการบวชลูกชายจะได้บุญ
สำคัญ เมื่อเสียงฆ้องดังขึ้น เหล่านาคธรรมทายาทค่อย ๆ เดินมาอย่างเงียบกริบ แต่ละท่านไปขึ้น
ตรงตำแหน่งของหมายเลข ซึ่งจะตรงกับผู้ปกครองพอดี เมื่อนาคเดินออกมาครบแล้ว ญัตถญาณ
ฆ้องดังขึ้นเพื่อให้จังหวะการนั่งลงที่พร้อมเพรียงกัน ต่อจากนั้นนาคกราบผู้ปกครอง พนมมือและ
กล่าวคำขอขมาพ่อแม่ ว่า “ อุกาสะ ดังข้าพเจ้าทั้งหลายจะขอกราบลา พ่อแม่พี่น้อง และญาติมิตร..
เพื่อการอุปสมบท เพื่อความบริสุทธิ์ เพื่อความบริบูรณ์ ในเพศสมณะ..... “

เมื่อกล่าวคำขอขมาจบลงนาคธรรมทายาททุกรูปพนมมือน้อมตัวรับผ้าไตร ที่พ่อแม่ยื่น
มอบให้นาคด้วยความตั้งใจ น้ำตาใส ๆ ของนาคธรรมทายาทหลายท่านก็ไหลออกมาตอนนี้ พร้อม
กับน้ำตาของผู้เป็นพ่อแม่ก็ไหลออกมาเช่นกัน พ่อแม่มองตามนาคลูกชายด้วยความปีติยินดียิ่ง
เหมือนรอวันนี้มานาน นาคธรรมทายาทเองเหมือนผู้บริสุทธิ์ รักษาศีล ทำกาย วาจา ใจ อบรมตน
เองจนรู้ซึ่งถึงพระคุณของบิดามารดา

พ่อแม่บางคนเชื่อกันว่าคนยอมได้รับอานิสงส์จากการบวชของลูกชายสุดจะนับจะ
ประมาณ ผลคืออีกอย่างหนึ่งของการเข้าพิธีบวชก็คือธรรมทายาทได้โอกาสขอขมาบุพการีของตน
ในกรณีที่ได้ประพฤติดีผลพลาล่วงเกินต่อท่าน และนี่คือวัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของพุทธ
ศาสนิกชนชาวไทย

ผู้ปกครองส่วนใหญ่ล้วนเกิดศรัทธาในพิธีกรรมที่นิสิต นักศึกษา จัดงานบวชจำนวนมาก
ได้อย่างเรียบร้อยและศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งการจัดงานบวชที่วัดเบญจมบพิตรได้จัดติดต่อกันมานานกว่า 10 ปี
จนกระทั่งปี พ.ศ. 2536 เมื่อวัดพระธรรมกายมีความพร้อมในเรื่องสถานที่ จึงได้จัดงานบวชที่วัด
พระธรรมกาย

หลังจากการอุปสมบทแล้ว พระธรรมทายาทจะต้องพักอยู่ที่วัดอีกหนึ่งเดือน พระทุกรูปจะ
ได้ศึกษาข้อวัตรปฏิบัติในพระธรรมวินัย ได้ปฏิบัติธรรมในภาคเช้า และในขณะเดียวกันได้ศึกษา
ประวัติครูบาอาจารย์ ประวัติวัด กิจกรรมของวัด และอุดมการณ์ของวัด จนกระทั่งถึงเดือน
มิถุนายน ซึ่งใกล้เวลาเปิดเทอม จึงลาสิกขาไปศึกษาต่อ หรือไปทำงานต่อไป

เมื่อธรรมทายาทได้ลาสิกขาไปศึกษาต่อ บางส่วนไปสมัครช่วยงานชมรมพุทธศาสตร์ใน
สถาบันของตน โดยไปเป็นคณะกรรมการ หรือสมาชิกชมรมพุทธศาสตร์ บางส่วนมีความตั้งใจ
จัดตั้งชมรมพุทธศาสตร์ในมหาวิทยาลัย หรือวิทยาลัยต่าง ๆ ทำให้กิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์
ในยุคเริ่มขยายงาน และยุคเผยแผ่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ที่เป็นเช่นนี้เพราะธรรมทายาทที่ผ่าน

การอบรมได้ผลของการปฏิบัติธรรม และรู้ว่าพระพุทธศาสนามีคุณค่าในการดำเนินชีวิต นำมาปฏิบัติได้จริง จึงอยากชวน เพื่อน ๆ ในสถาบันมาวัดปฏิบัติธรรมบ้าง บางส่วนมาเป็นเจ้าหน้าที่อาสาสมัครช่วยงานศูร์-เสาร์-อาทิตย์ บางส่วนมาสมัครเป็นอุบาสกประจำของวัด และในทุก ๆ ปี จะมีพระภิกษุที่ไม่ลาสิกขา และขอใช้ชีวิตในเพศสมณะนี้

ด้วยเหตุนี้เองในระยะนั้น วัดจึงได้รับการกล่าวขานว่า วัดยึดธรรมพุทธฯ และเข้าไปมีบทบาทต่อการดำเนินงานของกิจกรรมของนิสิต นักศึกษา เพราะชมรมพุทธฯ ทุกสถาบันจะมีธรรมทายาทตัดผมเกียรียนเป็นสมาชิกขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรม และไปวัดวัดเดียวคือวัดพระธรรมกาย เพราะธรรมทายาทคุ้นเคยกับพระอาจารย์ พี่เลี้ยงและวิธีปฏิบัติ จึงไม่ได้เปลี่ยนไปศึกษาหรือแสวงหาที่อื่น ๆ ผู้วิจัยได้สอบถามธรรมทายาทท่านหนึ่งว่าเหตุใดจึงไม่ลองไปศึกษาที่อื่นบ้าง ได้รับคำตอบว่า “ก่อนมาวัดพระธรรมกาย ผมศึกษาหลายที่ ลองทำ ลองปฏิบัติ บางแห่งอยู่ไกล บางแห่งการเดินทางลำบาก บางแห่งวิธีการนั่งไม่ถนัด ต้องใช้ความพยายาม แต่ที่นี้ผมว่าสอนการนั่งแบบง่าย ๆ การเดินทางก็สะดวก ผมเลือกสะดวกจึงมาที่นี่ และได้ประโยชน์กับตนเอง ไม่รู้จะหาที่ใหม่ไปทำไม”

การจัดเกณฑ์ขั้นที่ 2 การผ่านกระบวนการรับเข้าสถาบัน

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน การจัดเกณฑ์ขั้นที่ 2 เมื่อพระภิกษุที่จะอุปสมบทต่อที่วัดพระธรรมกาย ทุกรูปจะต้องผ่านกระบวนการอบรมธรรมทายาท จึงสามารถเข้าไปอบรมพระนวกะของวัดต่อไป

กระบวนการรับพระภิกษุผ่านการอบรมธรรมทายาท

1. การกำหนดคุณสมบัติผู้สมัคร มีดังนี้ คือเป็นชายไทยอายุระหว่าง 15-35 ปี ไม่พิการ ไม่วิกลจริต มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา และต้องได้รับอนุญาตให้เข้าอบรมและอุปสมบทจากผู้ปกครอง
2. กรอกประวัติและปฐมนิเทศ ผู้สมัครต้องกรอกประวัติ จากนั้นจะต้องผ่านการปฐมนิเทศด้วยการตรวจร่างกาย เพื่อดูสุขภาพว่าแข็งแรงหรือไม่ ไม่เป็นโรคที่เป็นอันตรายต่อการอบรม

3. ระยะเวลาในการอบรม

การอบรมธรรมทายาทใช้เวลา 3 สัปดาห์ ปักกลดอยู่ตรงควัตร และรักษาศีล 8 จากนั้นธรรมทายาทจะอุปสมบท ณ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม และกลับมาอยู่วัดพระธรรมกายเป็นเวลา 1 เดือน หลักธรรมที่ใช้ในการอบรมได้แก่ มงคลชีวิต พุทธประวัติโดยเฉพาะเรื่องการทำเพ็ญ

บารมีของพระพุทธองค์ การรักษารุกขกวัตร ประวัติวัด เมื่ออุปสมบทจะศึกษาเรื่องพระวินัย ได้แก่ ปาราชิก 4 สังฆาทิเสส 13 และเสขยวัตร 75 เป็นต้น

4. การฝึกกัจฉวัตร ธรรมทายาทจะฝึกกัจฉวัตรในความเป็นอยู่เพื่อให้มีระเบียบวินัย ตามที่เจ้าหน้าที่กำหนดให้ตั้งแต่ตื่นนอน จนกระทั่งเข้านอนมีเวลาและกิจกรรมที่แน่นอนในการปฏิบัติธรรม ฟังธรรม และทำภาระกิจส่วนตัว

5. การบริหารปัจจัย 4 ได้แก่ที่อยู่ อาหาร การฉน เครื่องนุ่งห่ม และการรักษาพยาบาล

ที่อยู่ มีการแบ่งบุญ* ดูแลทำความสะอาดพื้นที่ต่าง ๆ และฝึกการทำงานเป็นทีมในการดูแลเสนาสนะต่าง ๆ

อาหาร คือ วัดจะจัดอาหารให้ 2 มื้อ และน้ำปานะในมือเย็น ระหว่างการอบรมพระอาจารย์จะสอนมารยาทในการรับประทานอาหารตามหลักเสขยวัตร เช่นไม่ให้คำข้าวหล่น หรือไม่ใช่ช้อนกระทบจานต่าง ๆ

เครื่องนุ่งห่ม ธรรมทายาทจะได้ฝึกการดูแลเสื้อผ้า อุปกรณ์การนอน มีวิธีการการซัก การตาก การเก็บ ที่เหมือนกัน

ยารักษาโรค คือการดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงระหว่างการอบรม เช่นการดื่มน้ำ หรือการไม่อันปัสสาวะ ระหว่างการอบรมมีการเตรียมยาสำหรับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

ประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างการอบรมธรรมทายาท

พระพิบูลย์ เป็นผู้หนึ่งที่ผ่านการอบรมธรรมทายาทรุ่น 10 ในปี พ.ศ. 2525 และรุ่นที่ 13 ในปี พ.ศ. 2528 และเคยทำหน้าที่เป็นพระอาจารย์ให้การอบรมกล่าวว่า

“วันแรกที่เข้าอบรมทุกคนจะต้องโกนผมทั้งหมด ทุกคนจึงไม่มีความแปลกแยก เพราะฉะนั้นทันทีที่เข้ามาก็ถูกจำกัดสิ่งที่ไม่จำเป็นออกหมด เช่น ผม และของที่ไม่จำเป็น การแต่งกายก็ไม่หลากหลาย มีเสื้อยืดสีขาว และกางเกงขา กว้างสีขาว ผู้เข้าอบรมจะแต่งกายเหมือนกัน แต่ละคนมี 2 ชุด มีผ้าเช็ดตัว และกางเกงขาสั้นสำหรับอาบน้ำ นอกนั้นเป็นอุปกรณ์ของใช้เช่นสบู่ แปรงสีฟัน ยาสีฟัน ที่โกนหนวดที่จำเป็นเท่านั้น มีอุปกรณ์เพียงแค่นี้ระหว่างการอบรม

* แบ่งบุญ คือการแบ่งพื้นที่ แบ่งงานในการทำความสะอาด หรือรับผิดชอบให้เรียบร้อย

บทแรกที่เราเจอคือความอดทน เพราะชีวิตข้างนอกได้รับความสะดวกสบายในทุกรูปแบบ การนอนกลด มีสี่สี่หนึ่ง มุ้ง และร่มกลดที่มีที่นอนพอดีกับตัวเรา เราเคยนอนบนเตียงที่มีที่แบบกว้าง ๆ แต่มานอนกลดที่มีจำกัด ทำให้เกิดความระมัดระวัง สถิติต้องเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ไม่เช่นนั้นนอนไม่ระวังอาจจะมาหามในยามค่ำคืน

การตื่นนอนแต่เช้า ทำให้เราต้องปรับตัวทุกอย่าง เราอยู่บ้านเราเคยชินที่เราตื่นสาย อาจจะตื่นนอนเวลา 7.00 น. หรือ 8.00 น. แต่อยู่ที่นี้เราต้องตื่นแต่เช้าเวลา 3.45 น. เพราะฉะนั้นต้องฝึกให้ตื่นแต่เช้า ก็ต้องตื่น หากปรับตัวไม่ได้ก็ต้องไปนั่งหลับ รอบเช้าเป็นรอบที่นั่งหลับเป็นประจำ แต่หลับไม่สนิทเพราะยุ่งอะมันก็กักทุกตารางนิ้ว มุ้งก็ไม่มี ฝาห้องก็ไม่มี ตอนนั่งสมาธิ สิ่งเหล่านี้มันมาขัดเกลาเรา ทำให้คนที่เข้ามาอบรมหลุดไปเยอะ แต่พูดจริง ๆ ก็คือ อธิษาศัย และความอดทนของแต่ละคนจะไม่เท่ากัน คนที่มีพื้นฐานหน่อย ถ้าหากแค่ไหนก็ทนได้ และรุคควครนี้เองคือสิ่งที่เปลี่ยนนิสัย เพราะขัดเกลาดังแต่ที่อยู่อาศัย และอาหาร อยู่ข้างนอกบางครั้งกิน 4-5 มื้อ แต่อยู่ที่นี้รักษาศีล 8 เหลือแค่ 2 มื้อ เช้าและเพล อาหารมีคนตักให้ มีจำกัด มีกับข้าวไม่กี่อย่าง มันก็ไม่สนองความอยากตามที่เราต้องการเต็มที่ได้อ..”

ความอดทนที่ได้เกิดขึ้นคือจากการฝึกใจ คือสามารถรักษาปรกติของใจ แม้ว่าตอนที่เรายังไม่คอยมีความสุขเท่าไร ต้องปรับร่างกายทุกอย่าง เหมือนปลาที่จับขึ้นมามันจะคืน เพราะไม่ได้อยู่กับสิ่งที่มันคุ้นคือน้ำ สองคือเราได้ข้อคิดจากการฟังธรรม โดยหลวงพ่อดชชีโว ประทับใจท่านเทศน์เรื่องพระคุณพ่อแม่ คนวัยนี้คือวัยรุ่นมีเพื่อนหนุ่มสาวเป็นธรรมดา แต่สิ่งที่ท่านหยิบยกมาทำให้เรามีมุมมองที่ต้องกลับมาดูตัวเรา ความทุ่มเทของพ่อแม่ที่มีต่อเรานั้นมากมาย

ในระหว่างการอบรมการพูดของเราน้อยลง การนั่งหลับตามาก เมื่อปฏิบัติธรรมไปได้ 7 วัน หลวงพ่อธัมมะ ท่านสอบถามประสบการณ์การปฏิบัติธรรม ท่านจะแนะนำ บางคนฟัง บางคนนั่งแล้วเครียด ท่านจะแนะนำ ส่วนของหลวงพี่เองท่านแนะนำให้แผ่เมตตาให้มาก เราได้ฟังของเพื่อนและคนอื่น ๆ ไปพร้อม ๆ กัน ทำให้ได้ประโยชน์และปฏิบัติได้ดีมาก

บางคนเห็นดวงแก้ว บางคนเห็นตัวเองอยู่ภายใน เราก็ฟังได้ยินประสบการณ์ของคนอื่น ซึ่งเราไม่เคยได้ยินมาก่อน ทำให้เราเชื่อในผลของการปฏิบัติ และพบขั้นตอนที่เปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมันเริ่มจากการมีศรัทธา การปลุกฝังศรัทธาจากการปฏิบัติธรรม พอเวลาผ่านไปปฏิบัติไปเรื่อย ใครก็ตามที่วางใจได้ถูกส่วน ก็จะเริ่มมีประสบการณ์ภายใน ประสบการณ์ภายในมันมีกรอบ มีคู่มือ ที่คล้ายกัน ตามขั้นตอนที่คล้ายกัน ตามที่หลวงพ่อดอกปากน้ำท่านค้นพบ ตรงนี้แหละที่ทำให้เรามีพื้นใจที่รองรับ ความเข้าใจในเรื่องโลก และชีวิต ที่ลึกซึ้งไปตามลำดับ ตั้งแต่โลกนี้ โลกหน้า ชาตินี้ ชาติน้ำ นรก สวรรค์ การเวียนว่ายตายเกิด การสร้างบารมีของพระพุทธเจ้า ซึ่งมาจากการปฏิบัติมีประสบการณ์ที่เกิดจากความศรัทธา”

พระบัณฑูร เป็นรูปหนึ่งที่ได้ผ่านกระบวนการอบรมและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่จิตใจ ท่านกล่าวว่า การอบรมธรรมทายาทเหมือนกระบวนการกรองจิตของคนเรา

“หลวงพ่อบรมรุ่นที่ 12 ตอนนั้นเป็นรุ่นสุดท้ายที่ใช้ในวัด ปักกลดอยู่บริเวณกำแพงวัด ปฏิบัติธรรมที่เนินประคูดุ่ กับศาลาจาตุมาฯ ตอนนั้นหลวงพ่อดอกปากน้ำ ท่านเทศน์เรื่องพุทธประวัติ รู้สึกว่าเหมือนเปิดโลกอีกโลกหนึ่ง คือเรื่องจิตมันลึกซึ้งกว่าที่เราคาดไว้ แม้ว่าทุกเรื่องที่ท่านเล่าเราจะมีดวงสังขยก็ตาม สมมุติว่าหลวงพ่อดอกปากน้ำเรื่องหนึ่งเราจับได้ 80% จะมีสัก 20% ที่เราสงสัย มีข้อสงสัยเกือบทุกเรื่อง แต่ข้อสงสัยก็ทำให้เราอยากติดตาม ทำให้คิดว่าเรายังไม่รู้เรื่องเรื่องนี้อีกมาก

การอบรมธรรมทายาททำให้เข้าถึงความสงบของจิต แต่ระหว่างที่อบรมก็รู้สึกว่าลำบากต้องใช้ความอดทน มีกฎ มีระเบียบ มีวินัย เมื่อนั่งไปได้ 2 สัปดาห์ เริ่มรู้สึกว่าชีวิตมันสัมผัสกับความสุขลึก ๆ ภายใน รู้สึกว่าชีวิตอย่างนี้ปลอดภัย และเป็นสุข รู้สึกเหมือนเราชนะอุปสรรคได้ เราได้ชนะตัวเอง เราทำได้ เมื่อมานึกทบทวนการอบรมธรรมทายาทที่ผ่านมามันก็คือ กระบวนการในการกรองจิตของเรา เราอยู่ข้างนอกเรามีเรื่องสารพัดมันสะสมอยู่ในหัวเป็นสิบยี่สิบปี ก็ค่อย ๆ คลายออก เมื่อผ่านการอบรมธรรมทายาท เราได้มาเจอเพื่อน ๆ เราก็ได้สัมผัสถึงความเปลี่ยนแปลงของตัวเรากับเพื่อน เพื่อนก็สัมผัสถึงความเปลี่ยนแปลงของเรา

พลิกไปเลย ไม่ได้ตั้งใจ แต่เปลี่ยนโดยธรรมชาติ ไม่ว่าจะน้ำเสียง การพูดจา เรา
สัมผัสจากกระแสใจของเราได้ว่าเราเปลี่ยน”

ดังนั้น การอบรมธรรมทายาทแท้จริงคือกระบวนการกรองของจิตเราให้คลายจากความคิด
ความกังวล โดยอาศัยชุดดวงควัตร การนอนกลด การแต่งกายที่เรียบง่าย การโกนผมที่ไม่ต้องกังวล
การรักษาศีล 8 การฝึกระเบียบวินัย กิจวัตร กิจกรรม และการบริหารปัจจัย 4 ที่กล่าวมานี้คือการขัด
เกลาด้านกาย ส่วนด้านจิตใจต้องอาศัยการนั่งสมาธิ เป็นตัวขัดเกลาให้ใจอ่อนลง เป็นการกรอง
ความรู้สึกหยาบๆ ของใจออกไป เมื่อนั่งสมาธิควบคุมไปด้วยใจจึงเป็นสมาธิได้เร็ว และสามารถ
ตรองคำสอนซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้เข้าใจ ทำให้ผู้ปฏิบัติได้สัมผัสอารมณ์ของผล
การปฏิบัติธรรมได้ และสามารถพิจารณาและแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองได้ กระบวนการอบรม
ธรรมทายาทจึงเป็นกระบวนการแรกก่อนเข้าสู่การรับสมัครเป็นนุคตากรประจำ

ยุคที่ 3 ยุคเผยแผ่: การพัฒนาระยะที่ 1

การอบรมธรรมทายาทและอุปสมบทหมู่ และการปฏิบัติธรรม 15 วัน

การพัฒนานุคตากรในระยะที่ 1 ของยุคเผยแผ่นี้ มีอยู่ 2 โครงการคือ

1. โครงการอบรมธรรมทายาทและอุปสมบทหมู่ภาคฤดูร้อน
2. โครงการปฏิบัติธรรมระยะสั้น (ก่อนลาสิกขา)

1. การอบรมธรรมทายาทและอุปสมบทหมู่ภาคฤดูร้อน แท้ที่จริงคือโครงการอบรมธรรม
ทายาทและโครงการบวชพระธรรมทายาท ซึ่งวัดจัดขึ้นเป็นประจำในภาคฤดูร้อนทุกปีนั่นเอง แต่
ให้ชื่อใหม่ว่า “โครงการอบรมธรรมทายาทและอุปสมบทหมู่”

2. โครงการปฏิบัติธรรมระยะสั้น โดยวัดจัดให้ผู้ผ่านการอบรมธรรมทายาทและอุปสมบท
หมู่ เข้าร่วมกิจกรรมเป็นเวลา 15 วันก่อนลาสิกขา ผลของการปฏิบัติธรรมของพระภิกษุที่ได้รับใน
โครงการนี้ เป็นเหตุให้พระภิกษุหลายรูปตัดสินใจบวชต่อไปตลอดชีวิต

แม้ผู้ที่เคยรู้สึกอึดอัดขัดใจตั้งแต่เข้าร่วมโครงการ ครั้นเมื่อผ่านการอบรมการปฏิบัติธรรม
ระยะสั้น ก็เกิดความเข้าใจ ศรัทธาวิศ และศรัทธาในธรรมปฏิบัติ มีอุดมการณ์ตั้งใจบวชตลอดชีวิต
เช่น กรณีของพระสนชัย ซึ่งเคยเป็นผู้ที่มีความรู้สึกไม่ชอบวัด และต่อต้านวัด ในขณะที่เข้ามา
อบรมธรรมทายาทได้ระยะหนึ่ง ถึงขั้นคิดจะเลิกการอบรมกลางคัน แต่คิดวก่อนเลิกการอบรมจะ
ลองตั้งใจนั่งสมาธิสักครั้ง ปรากฏว่าได้พบประสบการณ์ภายในที่คิดเกินคาด ท่านเล่าว่า

“วันสุดท้ายที่คิดจะเลิกการอบรมจึงตัดสินใจทำตามพระอาจารย์บอกสักครั้ง จึงตั้งใจนั่งสมาธิตามที่พระอาจารย์แนะนำ เมื่อลงมือปฏิบัติก็ผจญกับสิ่งที่กั๊กแต่ก็แข็งใจภาวนา สัมมาอะระหัง ภาวนาไปเรื่อย ๆ ปรากฏว่าความรู้สึกที่ขึงกั๊กมันหาย พอหมดปัญหาเรื่องขึงกลายเป็นปวดเข้าเข้ามาแทนที่ แต่ก็ยังใช้วิธีเดิม คือภาวนาไปเรื่อย ๆ สักครู่รู้สึกตัวเบาขึ้น ความปวดเหมือนอยู่ไกล ลีบ ๆ สักพักก็หายไป ต่อมารู้สึกว่าตัวลอยขึ้นมาจากพื้นได้ประมาณสัก 1 คืบ และความรู้สึกลอย ๆ ขึ้นไปเรื่อย ๆ จนรู้สึกว่าตัวเราลอยจริง ๆ เมื่อเลิกจากการนั่ง สัมมาอะระหัง เรานั่งอยู่ในท่าเดิม ใจสงบมาก มีปีติเกิดขึ้น มีกำลังใจในการปฏิบัติธรรมมากขึ้น และเลิกคิดลาออกจากการอบรม กลายเป็นคนยอมรับในการฟังธรรม ยอมรับในกิจกรรมที่อบรม และรู้ว่าเราพบเส้นทางที่ถูกต้องที่เราได้กับตัวเอง..” ส่วนคำถามที่เคยสงสัยว่าวัดรับแต่ผู้ปฏิบัติธรรม ก็ได้คำตอบจากหลวงพ่อกว่า “ความเจริญก้าวหน้าของพระพุทธศาสนาโดยรวมจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และในช่วงต้นของการคิดเลือกพระนั้น การที่จะวัดคุณธรรมในช่วงต้นคงดูลำบาก แต่การศึกษานั้นสามารถดูกันได้ส่วนหนึ่งว่ามีความเพียร ความตั้งใจในระดับหนึ่ง หากมีความตั้งใจจริงก็รับบวชต่อโดยไม่ได้ปิดหนทางที่เดียว เมื่ออยู่เช่นนี้จึงเข้าใจ แต่ก่อนเมื่ออยู่ข้างนอก เราได้ฟังแต่ข่าวไม่ดีมาโดยตลอด พอมีอะไรมาสะกิดนึกหนึ่งเราก็มองใจผิดต่อเนื่องไปเลย”

พระพิชชะ ซึ่งผ่านการอบรมในโครงการปฏิบัติธรรมระยะสั้น 15 วัน ที่จ.เชียงใหม่ พูดถึงประสบการณ์การปฏิบัติธรรมว่า

“สถานที่ปฏิบัติธรรมวิเวก อากาศเย็น คัดเรื่องกังวลต่าง ๆ ไปได้มาก ไม่มีเสียง ที่วีและโทรทัศน์ เหมาะแก่การทำใจให้หยุดนิ่ง เนื้อหาธรรมที่สอนไม่เครียด เน้นแบบสบาย ๆ ในด้านระเบียบวินัยนั้นไม่เคร่งครัดเท่าที่วัด การแนะนำของพระอาจารย์เน้นเรื่องปณิธานการบวชเพื่อไปที่สุดแห่งกองทุกข์ คือการทำพระนิพพานให้แจ้ง เมื่อใจเราละเอียดขึ้น สิ่งต่าง ๆ ที่พระพุทธองค์สอน เราเชื่อว่าเป็นไปได้ เราทำได้ หรือแม้แต่ปณิธานของหลวงพ่อกับที่ตั้งใจให้คนเข้าถึงธรรม เมื่อใจเราสะอาด เราเข้าใจคุณค่าของสมาธิ ด้วยเหตุนี้เอง เราจึงเข้าใจว่าความที่ยังมาไม่ถึงวัด และยังไม่เคยปฏิบัติ ทำให้ใช้ข้อมูลที่ฟังต่อ ๆ กันมาตัดสินเท่านั้นเอง...”

พระมหาชนัน เป็นอีกรูปหนึ่งที่ผ่านการปฏิบัติธรรมในโครงการดังกล่าว ได้เล่าถึงการสอนของพระอาจารย์ว่า

“ระหว่างปฏิบัติธรรมพระอาจารย์จะเล่าเรื่องประวัติหลวงพ่อดอกปากน้ำ
คุณยาย หลวงพ่อธัมมชโย ซึ่งทำให้รู้จักท่านทั้ง 3 มากขึ้น และช่วงหลัง ๆ หลวง
พ่อแนะนำวิธีการนั่งเอง สอบถามประสบการณ์ของแต่ละคนที่ได้รับ ทำให้หลาย
รูปมีผลการปฏิบัติธรรมที่ก้าวหน้า บางรูปเห็นดวงแก้วใส บางรูปเห็นแสงสว่าง
เมื่อการปฏิบัติธรรมได้รับผลดี ทำให้เริ่มเข้าใจเรื่องบุญ เข้าใจวัด เข้าใจเรื่องภพ
ชาติว่าต้องอาศัยบุญจึงจะไปได้ และเข้าใจนิทานของหลวงพ่อ คือมุ่งให้เราสร้าง
บุญ สร้างบารมี ซึ่งแต่เดิมความเข้าใจของเราเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือทำบุญก็ทำ
ๆ ไป ไม่ได้คิดว่าต้องทุ่มเททำ ที่สำคัญคือทำให้อยากใช้ชีวิตในสมณะเพศต่อไป”

ประสบการณ์การปฏิบัติธรรมที่แต่ละบุคคลได้รับ อยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติธรรมอย่าง
ต่อเนื่อง หรือในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีผู้คอยชี้แนะและได้รับผลของการปฏิบัติ เมื่อได้รับผล
เหมือนกัน จึงเกิดความคิด ความเห็น ความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนาที่เหมือนกัน คือเกิด ความ
ศรัทธา หรือเชื่อในผลของการปฏิบัติธรรมที่เกิดขึ้น ทำให้ความคิด ทักษะคติปรับเปลี่ยนจากเดิม
โดยเฉพาะเรื่องการสร้างบุญ ภาวนา นรกสวรรค์ต่าง ๆ

การขัดเกลาขั้นที่ 2 การผ่านกระบวนการรับเข้าสถาบัน

ยุคที่ 3 ยุคเผยแผ่ การขัดเกลาขั้นที่ 2 บุคคลที่จะได้รับผลการพิจารณาคัดเลือกเข้าเป็นพระ
ภิกษุของวัดในยุคเผยแผ่ จะต้องได้รับการอบรมขัดเกลาอย่างเป็นขั้นตอนตามลำดับดังนี้คือ

1. ผ่านโครงการอบรมธรรมทายาท และธรรมปฏิบัติ การขัดเกลาในโครงการนี้เป็นการขัด
เกลาในระดับพื้นฐาน คือมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีความเข้าใจในเรื่องกฎแห่งกรรม เข้าใจ
เรื่องดีชั่ว ถูก-ผิด บุญ-บาป ควร-ไม่ควร จึงสามารถรักษาศีลได้ ซึ่งส่งผลให้มีกาย วาจา สุภาพ
เรียบร้อย ขณะเดียวกันก็สนใจในการปฏิบัติธรรม จึงสามารถรักษาใจให้สงบ เป็นคนมีความอดทน
สูง

2. การอบรมขัดเกลาในระดับที่ละเอียดประณีตขึ้น คือการได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่อง
เป้าหมายชีวิต 3 ระดับ คือระดับต้น ระดับสูง และระดับสูงสุด ระดับต้นคือการตั้งสมความดี
ระดับสูงคือการไปสู่สุคติโลกสวรรค์ และระดับสูงสุดคือพระนิพพาน พระธรรมทายาทบางรูป
เมื่อตัดสินใจบวชตลอดชีวิต เพราะเชื่อมั่นในเป้าหมาย 3 ระดับว่ามีจริง จึงตัดสินใจอย่างแน่วแน่
ในการบวชตลอดชีวิต

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก: การพัฒนาระยะที่ 2 การพัฒนาเมื่อเป็นพระภิกษุแล้ว

พระภิกษุในยุคบุกเบิกนี้ เมื่อบวชเป็นพระภิกษุของวัดแล้วมีการพัฒนาซึ่งจัดว่าเป็นการพัฒนาในระยะที่ 2 แบ่งได้เป็น 2 ลำดับคือ

ลำดับที่ 1 พระภิกษุในรุ่นบุกเบิก เมื่อบวชแล้วทุกรูปต้องจำพรรษาอยู่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญในระยะเวลาหนึ่ง เพื่อศึกษาพระธรรมวินัยตามหลักสูตรนวโกวาท เนื่องจากหลวงพ่อรัญมชโยและหลวงพ่อทศตชีโว เป็นพระนวกะรุ่นแรกของวัด

ลำดับที่ 2 เป็นเวลาที่หมู่คณะได้ย้ายจากบ้านธรรมประสิทธิ์มาอยู่ที่ศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรมแล้ว คุณชายทำหน้าที่ถวายคำแนะนำเรื่องสำคัญ 2 เรื่อง คือการบริหารวัด และการเทศน์สอน

1. การบริหารวัด คุณชายจะเป็นผู้เสนอแนะนโยบายการบริหารวัดในทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่การวางกฎระเบียบในการดูแลรักษาสถานที่ การรักษาสมบัติพระศาสนา การเชื้อเชิญญาติโยมให้มาวัด การต้อนรับแขก การตั้งโรงทาน การตั้งกฎระเบียบวินัยสำหรับญาติโยมที่มาวัด โดยเฉพาะเรื่องความสะอาด และความเป็นระเบียบภายในวัด คุณชายจะพิถีพิถันมาก ดังจะเห็นจากการที่คุณชายปรารภกับหลวงพ่อทศตชีโวว่า

“วัดเรายังไม่เป็นระเบียบเท่าที่ควร แต่ญาติโยมก็มาวัดกันแล้ว โดยเฉพาะวันอาทิตย์ เขาควรจะได้รับสิ่งที่ดีงามจากวัดกลับไปให้มากที่สุด พวกท่านเพิ่งบวชกันใหม่ ๆ การที่จะเทศน์อะไรให้ลึกซึ้งยังทำกันไม่ได้ เพราะเรายังอยู่ในภาวะฝึกตัว แต่ก็สามารถให้ประโยชน์แก่ญาติโยมที่มาวัดได้ ตั้งแต่ทำวัดให้สะอาด ๆ ให้ญาติโยมได้เข้ามาเดิน ทำวัดให้ร่มรื่นเขียวชอุ่ม เพื่อญาติโยมมาถึงวัดจะได้นั่งสมาธิ ทำต้นไม้ดี ๆ ให้ญาติโยมดู.. จัดทุกอย่างในวัดให้เป็นระเบียบ ตั้งแต่ร่องเท้าจัดให้เรียบร้อย.. การวางไม้กวาด ผ้าจีวร ถังขยะ ถ้าช่วยกันทำสิ่งเหล่านี้เรียบร้อย ใจท่านจะสงบ ใจจะเข้าไปอยู่ในศูนย์กลางกายโดยอัตโนมัติ ญาติโยมมาถึงวัดถึงแม้ไม่ได้ฟังเทศน์ แต่ได้พบเห็นสิ่งเหล่านี้ เขาก็จะได้รับความสบายใจกลับไป ได้ตัวอย่างที่ดี ๆ กลับไป”⁶

⁶ ประภาศรี บุญสุข (เรียบเรียง), คุณชายอาจารย์มหารัตนอุบาสิกาจันทร์ ขนนกยูง ผู้ให้กำเนิดวัดพระธรรมกาย, หน้า 186-187.

และสิ่งที่คุณขายนามาสอนนี้ ท่านกล่าวว่า

“วัดเราต่างจังหวัดอื่น ๆ เพราะวัดเราขวางกฎระเบียบวินัยตามแบบของ
หลวงพ่อวัดปากน้ำ ขยายเอามาจากหลวงพ่อวัดปากน้ำ (12 สิงหาคม พ.ศ. 2523)⁷

พระภิกษุรุ่นบุกเบิกยุคนั้น จึงถูกขัดเกลามาในเรื่องการดูแลความสะอาด ความมีระเบียบวินัย
และการดูแลวัดให้ร่มรื่น เขียวขจี และทุกรูปได้เข้าใจในภายหลังว่าเมื่อปฏิบัติตามที่คุณขยายสอน
ผลดีที่เกิดตามมาก็คือ ผู้ที่มาวัดครั้งแรกในยุคนั้น ล้วนรู้สึกประทับใจในเรื่องความสะอาด ความมี
ระเบียบ และวินัย และความร่มรื่นของวัดพระธรรมกายทั้งสิ้น

2. การฝึกเทศน์

นอกจากเรื่องความเป็นระเบียบในองค์กรแล้ว คุณยายยังแนะนำให้หลวงพ่อทตตชีโว ซึ่งมี
อาวุโสสูงสุด และมีประสบการณ์ชีวิตมากที่สุด ได้ฝึกทักษะการเทศน์สำหรับญาติโยม การแนะนำ
นำของคุณยายเป็นลักษณะแนะนำให้ลองทำ หากลองได้ทำ ต่อไปก็สามารถทำได้

การฝึกเทศน์ของหลวงพ่อทตตชีโวในครั้งแรก ๆ ก็ได้รับคำอาราธนาจากคุณยายว่า

“ท่าน ตอนนี้เป็นพระแล้ว ท่านต้องเทศน์แล้วนะ”

“ยาย พระไม่เคยเทศน์ที่ไหนเลย”

“ไม่ยากหรอกท่าน ท่านหลับตานึกมองให้เห็นว่าท่านฝึกตัวเองมาอย่างไร
ในแต่ละเรื่อง ๆ ก็เอาเรื่องเหล่านั้นไปเทศน์ไปสอนโยม เพราะญาติโยมทั้งหลาย
เขาก็ไม่เกินท่านหรอก เขาก็มีความโลภ ความโกรธ ความหลงเหมือนกัน กิเลสใน
ตัวก็ตัวเดียวกัน ท่านปราบกิเลสได้อย่างไรก็เล่าให้โยมฟัง แค่นั้นโยมก็ชื่นใจแล้ว
ท่านไม่ต้องไปเทศน์อะไรให้ลึกซึ้งหรอก แต่เมื่อท่านเทศน์อย่างนี้ก็เท่ากับท่าน
เทศน์ตัวเองด้วย เทศน์โยมด้วยไปพร้อม ๆ กัน แล้วด้วยความก้าวหน้าในพระระ
ความสามารถในการเทศน์ของท่านก็จะไปได้เอง”⁸

ปัจจุบันการบรรยายธรรมของหลวงพ่อทตตชีโว และวิธีการฝึกตัวที่ได้รับการถ่ายทอด
จากคุณยาย มีผลต่อระบบการสร้างพระนักเทศน์ในระยะต่อมา และมีผลต่อระบบการพัฒนา
บุคลากรจำนวนมากทั้งพระภิกษุ สามเณร อุบาสก

⁷ อริพันธฺ์ ตรีอนุสรณ์, คืนที่พระจันทร์หายไป, หน้า 109

⁸ ประภาศรี บุญสุข (เรียบเรียง), คุณยายอาจารย์มหารัตนอุบาสิกาจันทร์ ขนนกยูง ผู้ให้กำเนิดวัดพระ
ธรรมกาย, หน้า 168-169.

การขัดเกลาขั้นที่ 3 การยอมรับคำสอนและการฝึก ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก

การยอมรับคำสอนและการฝึก สำหรับพระภิกษุยุคบุกเบิก อาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การเรียนพระธรรมวินัย เนื่องจากพระภิกษุก่อตั้งครั้งแรกในยุคบุกเบิก ทุกรูปอุปสมบทที่วัดปากน้ำภาษีเจริญ ธนบุรี ดังนั้นการศึกษาอบรมในเรื่องขนบธรรมเนียมที่จะชักนำความประพฤติ และความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ให้ดีงาม หรือที่เรียกว่าสิกขาบท ฝ่ายอภิธมาจาร กับการศึกษาอบรมที่เป็นเบื้องต้นของการป้องกันความประพฤติเสียหาย หรือที่เรียกว่าอาทิพรหมจรรย์ พระภิกษุ จะได้รับการอบรมสั่งสอนจากพระอุปัชฌาย์ และพระอาจารย์ที่วัดปากน้ำ

2. การบริหารจัดการองค์กร ในยุคบุกเบิก คุณชายจะเป็นผู้ถวายความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรมทุกเรื่อง โดยคุณชายได้เห็นจากสมัยหลวงพ่อดำ วัดปากน้ำ ในด้านการบริหารวัดปากน้ำมาเป็นแนวคิด ถ้าเรื่องใดก็ยึดถือไว้เป็นแบบอย่าง ถ้าเรื่องใดมีจุดบกพร่อง คุณชายก็จะปรับเปลี่ยน แล้วนำมาถ่ายทอดถวายความรู้ให้แก่คณะพระภิกษุ

3. การปฏิบัติธรรม เนื่องจากคุณชายเป็นวิปัสสนาจารย์ของหลวงพ่อดำและพระภิกษุทุกรูป ตั้งแต่สมัยท่านยังเป็นฆราวาส ดังนั้นแม้อุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้ว คุณชายยังทำหน้าที่ผู้ฝึกดั่งเดิม

ในช่วงแรกของการฝึกพระภิกษุยุคบุกเบิก เนื่องจากเป็นพระภิกษุก่อตั้งครั้งแรก จึงจำเป็นต้องอาศัยการเรียนพระวินัยจากพระอุปัชฌาย์ หรือพระภิกษุที่พรรษาแก่กว่า ณ วัดปากน้ำ ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ในความเป็นพระได้เร็ว และถูกต้องตามหลักพระวินัย

ผู้ที่ทำหน้าที่ขัดเกลาในยุคบุกเบิก ที่สำคัญคือคุณชาย ท่านใช้วิธีการสอน การแนะนำ และการทำให้ดูเป็นแบบอย่าง ทำให้พระภิกษুবวชใหม่ เมื่อได้รับคำสอน คำแนะนำ และได้เห็นแบบอย่าง ประกอบกับคุณชายเป็นอาจารย์ของพระภิกษุทุกรูป จึงทำให้ปฏิบัติตามด้วยความเคารพในคุณชาย แม้อาจจะยังไม่รู้ถึงที่คุณชายสอนว่าจะมีผลดีระยะยาวอย่างไร ด้วยความเคารพจึงปฏิบัติตาม ได้แก่การรักษาสภาพแวดล้อมภายในวัด การไม่รับแขกที่กุฏิ หรืออายุพรรษาไม่ถึง 10 พรรษา ยังไม่ไปเทศน์นอกวัด หรือการเริ่มฝึกเทศน์ของหลวงพ่อดำทศศิโว ซึ่งเป็นหลักในการอบรมบุคลากรทั้งภายในและภายนอกในปัจจุบัน

อนึ่งผู้วิจัยได้กราบเรียนถามหลวงพ่อดำทศศิโวว่า “เมื่อหลวงพ่อบวชใหม่ ๆ หากหลวงพ่อดำท่านใดปฎิบัติ และฝึกคนตามหลักพระไตรปิฎกเลย จะสร้างวัดได้เช่นปัจจุบันหรือไม่” หลวงพ่อดำทศศิโวตอบผู้วิจัยว่า “ใหม่ ๆ ยังดีความพระไตรปิฎกได้ไม่เข้าใจ อาศัยทำตามที่ยายแนะนำ เมื่อทำแล้วก็ภูมิใจ รู้ว่าดี และเมื่อระยะเวลาผ่านไป หลาย ๆ อย่างที่คุณชายสอน และพูดไว้ก่อนล่วงหน้า

หน้า ทำตามยายก็ไม่เกิดปัญหาในปัจจุบัน เมื่อฝึกด้วยอ่านพระไตรปิฎกด้วย จึงสามารถวิเคราะห์หาคำความได้เข้าใจภายหลัง”

ดังนั้นการยอมรับในคำสอน และการฝึกที่คุนขยายให้คำแนะนำและทำให้ดู จึงเป็นวิธีการพัฒนา และการจัดเวลาที่สำคัญในยุคนี

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การพัฒนาระยะที่ 2 การพัฒนาเมื่อเป็นพระภิกษุแล้ว

การพัฒนาพระภิกษุที่ผ่านการอบรมในโครงการอบรมธรรมทายาทแล้ว และตัดสินใจบวชตลอดชีวิตในพระพุทธศาสนาโดยจะอยู่ประจำวัดพระธรรมกาย การพัฒนามี 2 ลักษณะดังนี้คือ

1. การปฏิบัติธรรมพิเศษ เป็นการปฏิบัติธรรมระยะยาวประมาณ 2 สัปดาห์ ถึง 1 เดือน โดยมีหลวงพ่อรัญมชโย เป็นผู้สอนแบบตัวเข้ม

2. ฝึกการทำหน้าที่บุคลากรของวัด การฝึกนี้จะต่อเนื่องจากการปฏิบัติธรรมพิเศษได้สิ้นสุดลงแล้ว เพื่อให้พระภิกษุในวัดมีความสามารถและศักยภาพในการทำงานและทำหน้าที่ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง การฝึกในขั้นนี้ จึงมีหลายอย่างคือ การพัฒนาด้านการเทศน์ การส่งเสริมให้ศึกษาภาษาบาลี การส่งเสริมงานวิจัยด้านพุทธศาสน์ การพาเดินตรวจวัดเพื่อสร้างความเป็นเจ้าของวัด

2.1 การพัฒนาด้านการเทศน์

ในยุคเริ่มขยายงานนี้ การสร้างบุคลากรให้ทำหน้าที่เทศน์ และเผยแผ่จึงมีความสำคัญมาก เพราะจะเป็นบุคลากรหลักของโครงการต่าง ๆ ของวัด ทั้งที่จัดขึ้นภายในและภายนอกวัด

หนึ่งผู้มีบทบาทสำคัญในการฝึกพระนักเทศน์คือหลวงพ่อดตจีโว ท่านมีวิธีฝึกใน 2 ลักษณะ คือให้ตามไปฟังหลวงพ่อเทศน์ กับฝึกเทศน์จากเรื่องใกล้ตัว

พระพิบูลย์ เป็นรูปหนึ่งที่ได้รับการฝึกท่านเล่าว่า

“หลวงพ่อฝึกให้เทศน์จากเรื่องใกล้ตัว เช่นการรักษาศีล การทำสมาธิ ความกตัญญู เมื่อหลวงพ่อไปเทศน์ให้กับข้าราชการ ครู ท่านก็จะพาไปด้วยให้ศึกษาวิธีการเทศน์ ด้วยการสังเกตเอง เรียกได้ว่า “ไปไหนท่านหิ้วไปด้วย” จนสามารถเห็นเทคนิคต่าง ๆ ของท่านที่นำมาประยุกต์ใช้ จากนั้นท่านจะให้ช่วยเทศน์ในบางช่วงเวลา เช่น การอบรมเยาวชนในโรงเรียนต่าง ๆ หากเทศน์เด็กก็จะเตรียมนิทานยกตัวอย่างมากหน่อย ภายหลังท่านก็เริ่มปล่อยให้เทศน์เอง รูปแบบนี้เรียกได้ว่า “ทำอย่างที่ครูทำ”

กรณีของพระฉรินทร์ ได้วิธีการเทศน์จากการสังเกต ท่านเล่าว่า

“การสอนสมาธิได้จากวิธีการนำนั่งสมาธิของหลวงพ่อดมมชโย ส่วนการเทศน์ได้จากการฟังธรรมจากหลวงพ่อดมมชโยเรื่องมงคลชีวิต ซึ่งวิธีการเทศน์ของหลวงพ่อดมมชโยจะขยายความหลักธรรม โดยใช้คำที่เข้าใจง่ายเช่นนั้นท่านหมายถึงเต็มใจทำ นอกจากนี้หลวงพ่อดมมชโยก็พยายามค้นคว้าเพิ่มเติมจากพระไตรปิฎก โดยคัดตัวอย่างจากครูบาอาจารย์เป็นหลัก”

2.2 การส่งเสริมการศึกษาภาษาบาลี

พระภิกษุที่ผ่านการอบรมพระภิกษุใหม่แล้ว 1 ปี สามารถเลือกเรียนภาษาบาลีตามความถนัด เพราะการทำหน้าที่เผยแผ่มีความจำเป็นต้องค้นคว้าพระไตรปิฎกอย่างลึกซึ้ง พระภิกษุที่เลือกเรียนภาษาบาลีแม้สำเร็จการศึกษาในระดับอนุปริยญา หรือปริยญาตรีสาขาอื่น เมื่อเรียนภาษาบาลีจนสำเร็จ ป.ธ. 9 ได้กลับมาเป็นกำลังสำคัญในการจัดการเรียนการสอนภาษาบาลีสำหรับสามเณร และพระภิกษุ และทำหน้าที่หัวหน้ากองพระอภิธรรม นอกจากนี้บางรูปสำเร็จการศึกษาด้านนิติศาสตร์ และเรียนภาษาบาลีจนสามารถใช้ความรู้เปรียญธรรมศึกษากฎหมายของสงฆ์และพระวินัย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อวัดในด้านการศึกษากฎหมายและพระธรรมวินัยให้สอดคล้องกัน

2.3 การส่งเสริมงานวิจัยด้านพุทธศาสนา

ในปี พ.ศ. 2532 วัดได้ส่งพระภิกษุไปศึกษาด้านพระพุทธศาสนาในประเทศญี่ปุ่นและไต้หวัน เพื่อเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรม และการค้นคว้าหลักฐานทางพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม ที่มีหลักฐานวิชาวรรณกาย รวมทั้งให้มีเป้าหมายในการเผยแผ่ในประเทศนั้น ๆ พระบั้งจุง เป็นผู้ไปศึกษา ณ สาธารณรัฐไต้หวัน ท่านเล่าว่า

“การไปครั้งนั้น ต้องปรับตัวมากในฐานะพระภิกษุต่างนิกาย ต่างวัฒนธรรม ต้องเรียนรู้ภาษาจีน และต้องรักษาพระธรรมวินัยของเถรวาทไว้ให้คือนำอย่างไรให้เหมาะกับเรา ประโยชน์ที่ได้คือเราขยายโลกทัศน์ของการศึกษาด้านวิจัยพุทธศาสนา”

เมื่อพระบั้งจุงสำเร็จการศึกษาแล้ว ได้กลับมาพัฒนาการศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตร์เทียบเท่าระดับปริยญาตรีของวัด ซึ่งจัดขึ้นในยุคเผยแผ่

2.4 การพัฒนาพระภิกษุด้วยการพาเดินตรวจวัด

หลวงพ่อดัตตชีโว มีวิธีพัฒนาพระภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา ให้รักวัด และมีจิตสำนึกเป็นเจ้าของวัดด้วยการพาเดินตรวจวัด และอธิบายถึงการจัดวางรูปแบบของการสร้างวัด การทำให้ร่มรื่นให้สะอาด สงบ สักดิ์สิทธิ์ การเดินตรวจวัดทำให้เจ้าหน้าที่ได้เห็นสภาพการทำงานของคนงาน การเก็บงาน การดูแลสมบัติพระศาสนาซึ่งไม่ได้เก็บเข้าที่เพราะความหลงลืม การเดินตรวจจึงทำให้เกิดสำนึกความเป็นเจ้าของวัด รักและห่วงใยวัดขณะเดียวกันก็เป็นการช่วยตรวจตราการทำงานในจุดต่าง ๆ ของวัดเพื่อนำมาพัฒนาอีกด้วย

การเน้นฝึกอบรมทั้งภาคปริยัติ และปฏิบัติ การฝึกพระด้านการเทศน์สอน การให้พระภิกษุศึกษาภาษาบาลี การส่งพระภิกษุไปศึกษาต่อต่างประเทศ รวมทั้งการพาเดินตรวจวัด เป็นวิธีการพัฒนาพระภิกษุในยุคเริ่มขยายงาน

การจัดเถลาชั้นที่ 3 การยอมรับในคำสอนและการฝึก ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน

วิธีการฝึกอบรมจัดเถลาเพื่อให้พระภิกษุในวัดยอมรับคำสอน มีการฝึกสำคัญอยู่ 2 ประเภทคือ

1. ฝึกด้านธรรมปฏิบัติ หมายถึงการทำสมาธิ หลวงพ่อธัมมชโยจะทำหน้าที่สอนการปฏิบัติธรรมอย่างใกล้ชิด ยังผลให้พระภิกษุของวัดมีความก้าวหน้าในด้านปฏิบัติเป็นจำนวนมาก ความก้าวหน้าเช่นนี้ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้พระภิกษุเกิดความรู้สึกมั่นคงในอุดมการณ์แห่งชีวิตสมณะเป็นอย่างยิ่ง

2. ฝึกด้านปริยัติ หมายถึงการศึกษาพระสูตรต่าง ๆ ในพระไตรปิฎกที่ควรศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และเพื่อนำไปเทศน์สอนให้ญาติโยม การที่จะนำความรู้จากพระสูตรต่าง ๆ ไปเทศน์สอนให้ญาติโยมเกิดความเข้าใจ และนำไปใช้ได้ในชีวิตจริงนั้น เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ลึกซึ้งมาก ประสบการณ์ภายในอันเกิดจากการปฏิบัติธรรม จะมีส่วนช่วยให้การเทศน์สอนเป็นเรื่องง่ายทั้งสำหรับผู้เทศน์หรือผู้ฟัง การศึกษาด้านปริยัติเพื่อการเทศน์สอนนี้ หลวงพ่อดัตตชีโวเป็นผู้รับผิดชอบ

3. ฝึกด้านงานบริหารจัดการ หมายถึงการเรียนรู้งานเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ภายในวัด เพื่อให้ภิกษุสามารถนำความรู้มาพัฒนาตนเอง และพัฒนางานในหน้าที่ได้

อย่างไรก็ตามการสอนส่วนมากจะเป็นลักษณะ การทำให้รู้เป็นแบบอย่าง ซึ่งวัดได้ใช้เป็นวิธีการจัดเวลาและพัฒนาบุคลากรเพื่อทำงานให้กับวัดตลอดมา

ยุคที่ 3 ยุคเผยแพร่: การพัฒนาระยะที่ 2 การพัฒนาเมื่อเป็นพระภิกษุของวัด

ในยุคเผยแพร่นี้ การพัฒนาพระภิกษุระยะที่ 2 มีพื้นฐานมาจากการพัฒนาพระภิกษุในยุคเริ่มขยายงาน จากรูปแบบการพัฒนาแบบไม่เป็นทางการ มาเป็นด้านการวางหลักสูตรที่ชัดเจน ระยะเวลาที่เหมาะสม มีการแบ่งระดับการพัฒนาพระภิกษุเป็น 2 ปี คือ การอบรมพระพรษา 1 และการอบรมพระพรษา 2 และการพัฒนาพระภิกษุประจำ คือพัฒนาความรู้ความสามารถในการทำงานด้านอื่น ๆ รูปแบบดังกล่าวได้ใช้มาจนถึงปัจจุบัน

การอบรมพระพรษา 1

การอบรมพระพรษา 1 ใช้เวลา 1 ปี มีวัตถุประสงค์เพื่อให้พระบวชใหม่ได้เข้าใจเป้าหมายในการบวช และหน้าที่ของความเป็นพระ การอบรมจะปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานได้แก่

ทางใจ วัดเน้นปลูกฝังฝึกความคิดที่เป็นสัมมาทิฐิ คือความเชื่อเรื่องทาน กฏแห่งกรรม โลกนี้ โลกหน้า ความกตัญญูต่อบุพการี และผู้มีพระคุณ โอปปาติกะ นรกสวรรค์ บุญบาป ที่สำคัญคือความศรัทธาในพระพุทธเจ้า และพระพุทธศาสนา โดยการศึกษาทั้งภาคปริยัติ และปฏิบัติ และการฝึกให้ตรองด้วยตนเอง (โยนิโสมนสิการ)

ทางวาจา เน้นเรื่องฝึกการเจรจาไพเราะ หรือปิยวาจา บทสวดสำคัญที่จำเป็นในการทำหน้าที่ของพระภิกษุ เช่นบทให้พร บทสวดต่าง ๆ ถูกต้องชัดเจน ไพเราะน่าฟังและชำนาญ นอกจากนี้ยังเน้นการพูดภาษาไทยอย่างชัดถ้อยชัดคำ มีเหตุผล เข้าใจง่ายในขณะที่ทำหน้าที่พระอาจารย์ พระพี่เลี้ยงในการอบรมโครงการอบรมอื่น ๆ

ทางกาย เน้นเรื่องพฤติกรรมในการแสดงความเคารพ ความมีวินัยและความอดทน ซึ่งเป็นมารยาทอันดีงามและจำเป็นในการอยู่ร่วมกัน เช่นการแสดงตนเคารพในพระรัตนตรัย ความเคารพกันตามอาวุโส ความมีวินัยเน้นเรื่องการตรงเวลา และปฏิบัติตามพระวินัย เช่น เสด็จวัตร การนุ่งห่ม และการฉัน ส่วนความอดทนฝึกโดยใช้กิจวัตรกิจกรรม

การอบรมพระพรษา 2

พระพรษา 2 ใช้ระยะเวลาอบรม 1 ปี มีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างบารมีเป็นหมู่คณะ คอก ย้ำอุดมการณ์ให้มั่นคงแน่วแน่ และมีความสามารถในการเผยแผ่ หลักสูตรที่เรียน ได้แก่

การศึกษาพระไตรปิฎก สอนด้วยการให้คัมภีร์ การจับประเด็น การอภิปราย และนำเสนอ รายงาน หัวข้อที่เรียนได้แก่พุทธประวัติ การบำเพ็ญบารมีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จากเริ่มต้นจนถึงการตรัสรู้ธรรม และนำมาวิเคราะห์โดยดูจากเหตุที่พระพุทธองค์ทำ ยกตัวอย่างและอภิปราย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความคิด

วิชาวัฒนธรรมชาวพุทธ เป็นหลักสูตรที่เน้นการใช้ การรักษา การเก็บ การทำความสะอาด ปัจจัย 4 ตั้งแต่จิ๋ว เสนาสนะ การบิณฑบาต ตรวจดูแลสุขภาพของตนเองให้แข็งแรง และการใช้ สมบัติพระศาสนา

วิชาหลักธรรม คือการศึกษาหลักธรรมที่เป็นแม่บทหลัก ๆ คือธัมมจักกัปปวัตตนสูตร หมวดธรรมที่ใช้ฝึกความเป็นพระ คือสามัญญผลสูตร และคณกโมคคัลลานสูตร

นอกจากนี้พระภิกษุยังต้องศึกษาหลักธรรมอื่น ๆ เช่นหลักกรรม ธรรมชาติโลกและชีวิต ประวัติครูบาอาจารย์ และฝึกการเทศน์สอน การกล่าวสัมโมทนียกถา และเรียนรู้การทำงานด้าน ต่าง ๆ

พระพล พระอาจารย์ผู้มีหน้าที่ให้การอบรมเล่าถึงการพัฒนาตนเองจากงานที่ทำว่า

“หลวงพ่อดัดดชิว ท่านสอนในแนวของการปฏิบัติ และยกวิถีชีวิตของเรา ที่ทำ และที่เป็นอยู่มาเป็นตัวอย่างของบทฝึก รวมทั้งข้อวัตรปฏิบัติทั้งหลาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระสูตรต่าง ๆ มาให้เห็นเป็นภาพที่สัมพันธ์กัน การเรียนจะเรียน เพื่อให้สามารถนำมาใช้ได้จริง ๆ หลวงพ่อจะดึงประสบการณ์ของพระพรษา 1 ที่ผ่านมามาในด้านกิจวัตร การนั่งสมาธิ มาเป็นตัวอย่างโดยตรงนี้ว่าเกี่ยวข้องกัน อย่างไร และหากปฏิบัติไปเรื่อย ๆ จะทำให้การเป็นพระภิกษุคือชีวิตของเราจะเป็น เนื้อนาบุญของโลกได้อย่างไร ซึ่งทำให้ภาพความเป็นพระของเราชัดเจน วิธีการ ดังกล่าวทำให้พระอาจารย์รุ่นต่อมามานำมาเป็นหลักในการสอนรุ่นต่อ ๆ ไป”

ส่วนวิธีการเรียนพระไตรปิฎก พระมหารณันเล่าว่า

“การเรียนพระสูตรหลัก ๆ เช่นเรื่องธัมมจักกัปปวัตตนสูตร สามัญญผลสูตร สังคาลงสูตร ธัมมัญญสูตร มีวิธีเรียนโดยเริ่มจากพระอาจารย์ แนะนำพระสูตรที่จะเรียนก่อน จากนั้นหลวงพ่อก็คัดซีโวจะเทศน์เพิ่มเติมเป็นหลัก ท่านจะขยายความจากพระสูตรที่เกี่ยวข้องกับการฝึกตัวเอง และจะโยงถึงคณกโมคคัลลานสูตรเข้ามาประกอบในการศึกษา ทำให้ผู้เรียนเข้าใจภาพของการฝึกตัวในความเป็นพระมากขึ้น เมื่อท่านเทศน์จบ พระอาจารย์จะให้ทำสรุปรายงาน การเรียนพระสูตรเพื่อเรียนการฝึกตัวของพระ ซึ่งเป็นหน้าที่ของนักสร้างบารมี”

การพัฒนาพระภิกษุประจำ

ในยุคเผยแผ่นี้ มีการพัฒนาพระภิกษุประจำให้สามารถมีความรู้ความสามารถในการทำงาน มีหลายรูปแบบได้แก่

1. พัฒนาจากการรับฟังคำแนะนำของหลวงพ่อก่อน เช่น กรณีพระเอกพันธ์ (สำเร็จการศึกษา คำนวณศาสตรบัณฑิตตรี) ทำหน้าที่ปกครองดูแลสามเณร ท่านสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะทำตามคำแนะนำของหลวงพ่อก่อน ท่านเล่าว่า

“หลวงพ่อก่อนไม่มีความรู้ในการดูแลเด็ก แต่เมื่อต้องมาทำหน้าที่ดูแลสามเณร หลวงพ่อก่อนให้คำแนะนำในการดูแลสามเณรตั้งแต่เรื่องที่ฝึก การรักษาสุขภาพ การฝึกให้เก็บข้าวของให้เป็นระเบียบ หลวงพ่อก่อนมาคุยบ่อยๆ และให้คำแนะนำอยู่เรื่อย ๆ จนหลวงพ่อก่อนมีประสบการณ์ได้ความคิดเป็นบทสรุปให้กับตัวเองมากขึ้นว่า หลักสำคัญในการปกครองดูแลสามเณรที่สำคัญคือต้องเอาใจใส่เขาตลอดเวลา เหมือนพ่อดูแลลูก”

2. พัฒนาจากงานที่ได้รับมอบหมาย เช่น กรณีพระสนชัย ทำหน้าที่เป็นพระอาจารย์อบรมพระใหม่ ท่านสามารถพัฒนาความรู้ความสามารถของท่านจากงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ท่านเล่าว่า

“เริ่มต้นทำหน้าที่เป็นพระที่เลี้ยงกุฎิ ดูแลพระใหม่ 4 ปี จากนั้นได้รับหน้าที่เป็นพระอาจารย์ การทำหน้าที่เป็นพระอาจารย์ หน้าที่จะบังคับให้ต้องมีการค้นคว้าจากพระไตรปิฎกจากสิ่งที่หลวงพ่อก่อนเทศน์ ไม่มีที่สิ้นสุด การเทศน์ แต่ละครั้งต้องมีการเตรียมตัว ต้องค้นอย่างมาก ค้นมาทั้งหมด 100% อาจเทศน์ได้ 30

% ที่สำคัญคือหน้าที่พระอาจารย์ทำให้เราได้ประโยชน์ ซึ่งเกิดจากการ กั้น
คว่ำอย่างเป็นลำดับ”

3. พัฒนาด้วยการศึกษา พระภิกษุที่ผ่านการอบรมพระนวกะ 1 และ 2 แล้ว มีส่วนน้อยที่ยังไม่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี วัดจึงจัดหลักสูตรพุทธศาสตร เทียบเท่าระดับปริญญาตรี เพื่อให้พระภิกษุได้มีความรู้ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยจัดหลักสูตรเป็นวิชาเอกพุทธศาสตร สาขาการเผยแผ่ จำนวน 150 หน่วยกิต มีวิชาการศึกษาทั่วไป วิชาบังคับ วิชาเลือก วิชาเอก และวิชาโท การศึกษาดังกล่าววัดได้เชิญอาจารย์จากมหาวิทยาลัยหลายแห่งมาถวายความรู้

การจัดเถลาขั้นที่ 3 การยอมรับคำสอนและการฝึก

ยุคที่ 3 ยุคเผยแผ่

การจัดเถลาพระภิกษุในขั้นตอนการเป็นพระภิกษุนวกะ 1 และ 2 มุ่งเน้นเพื่อการเรียนรู้ในคำสอนซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาธรรมะ และการฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง จึงใช้เวลาถึง 2 ปีในการอบรม การอบรมดังกล่าวนอกจากพระภิกษุจะได้รับความรู้ตามหลักสูตรที่จัดไว้ให้แล้ว ยังได้ฝึกความเคารพครูบาอาจารย์ ความเคารพพระอาจารย์ และความเคารพพระพี่เลี้ยงในระหว่างการอบรมในช่วง 2 ปี ความเคารพที่เกิดจากการจัดเถลาภายนอก และความเคารพที่เกิดจากการจัดเถลาภายในตัว ทำให้สามารถรองรับคุณธรรมต่าง ๆ จากพระอาจารย์ที่ถ่ายทอดให้ และผู้ฝึกสามารถน้อมรับปฏิบัติ ตามโดยคุณฉันทภาพ กล่าวได้ว่าการจัดเถลาทางสังคมในขั้นที่ 3 ของยุคเผยแผ่นี้ใช้ระบบการฝึกอบรมจัดเถลา โดยมีพระพี่เลี้ยงดูแลพฤติกรรมและความเป็นอยู่อย่างใกล้ชิด และมีพระอาจารย์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนตามหลักธรรมจากหลายพระสูตร

จุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดเถลา คือเพื่อให้มีความตระหนักในความเป็นพระ มั่นคงต่ออุดมการณ์ในการบวช มีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และธรรมที่นำมาเทศน์ รู้หลักวิธี และมีศิลปะในการเผยแผ่ ทั้งนี้ก็เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาได้อย่างสมบูรณ์ ไม่บกพร่องเพื่อเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของญาติโยมทั้งหลาย

3. การพัฒนาบุคลากรขั้นที่ 3 การรักษามูลค่า

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก: การรักษามูลค่า

การรักษามูลค่าให้อยู่ในองค์กรอย่างมั่นคง ถาวร วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังนี้

1. การปลูกฝังค่านิยมและเป้าหมายชีวิต

คุณชายและหลวงพ่อดีไว้วางกฎระเบียบของวัดครั้งนี้คือ สำหรับภาคปฏิบัติให้พระภิกษุปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำสม่ำเสมอ ด้วยการกำหนดเป็นกิจวัตรประจำวัน คือการปฏิบัติธรรมร่วมกันในภาคเช้า และทำงานสร้างวัดในภาคบ่าย ส่วนภาคปริยัตินั้นทุกรูปจะต้องเรียนนักธรรมตรี โท และเอก

สาเหตุที่กำหนดกฎระเบียบเช่นนี้เพราะการปฏิบัติธรรมสม่ำเสมอ จะทำให้แต่ละรูปรักษาเป้าหมายในการบวชได้อย่างมั่นคง แม้จะเหนื่อยจากการบุกเบิกสร้างวัด หากมุ่งทำแต่งงานไม่ได้ปฏิบัติธรรม ธรรมะภายในไม่ก้าวหน้า ศรัทธาในการบวชก็จะเริ่มลดน้อยถอยลง

คุณชายยังถวายคำแนะนำให้พระภิกษุ ระลึกละเอียดเสมอว่าการปฏิบัติธรรม เป็นงานสร้างบุญที่ยิ่งใหญ่สำหรับชีวิต ดังนั้นจึงต้องรีบทำในวัยที่ยังแข็งแรงอยู่ ถ้าปล่อยให้ผ่านไปความชราของสังขารจะเป็นอุปสรรค ท่านกล่าวว่า

“.. พวกเราอายุยังน้อย ยังหนุ่ม ยังแน่น มีแรงให้รีบทำเสีย พออายุมากอย่างยายแล้วทำไมไหว จะได้ไม่เสียดาย ไม่เสียใจทีหลัง ต้องรีบสร้างบุญในตอนนี่”⁹

การรักษาอุดมการณ์ในการบวช ความเข้าใจเป้าหมายของชีวิต ความเข้าใจเรื่องการแสวงหาบุญด้วย การสร้างความดีทั้งปวง ซึ่งได้รับการค้ำจุนจากครูบาอาจารย์บอ บ่อย ๆ และสม่ำเสมอ ย่อมทำให้เป้าหมายของการบวชมั่นคงตลอดไป

2. การบริหารปัจจัย 4

ในยุคนี้ วัดจะจัดให้พระภิกษุ 1 รูปมีภิกษา 1 หลัง สำหรับพักอาศัย ภายในกฎจะมีเฉพาะสิ่งของเครื่องใช้ตามพระวินัยไม่มีสิ่งของเครื่องใช้ฟุ่มเฟือย ซึ่งไม่เหมาะสมกับสมณะวิสัย ในยุคนี้ยังมีสาธุชนมาวัดไม่มากนัก คุณชายจึงบอกบุญญาติโยมเอง และมีนโยบายสร้างโรงครัว โรงทาน ขึ้นในวัดอีกด้วย คุณชายเล่าว่า

⁹ พระภูเบศร์ ภาณานิธิโช, “คุณชายผู้ให้กำเนิดวัดพระธรรมกาย,” ใน พระจันทร์วันเพ็ญ เล่ม 1, หน้า 17.

“ยายสร้างวัดมาด้วยมือเปล่า..สมัยนั้นคนเขายังไม่ศรัทธาพระของยาย เขาศรัทธายาย ยายก็ไปบอกบุญคนนั้น คนนี้ ให้มาสร้างเต็นท์ข้างครัวข้าง ตอนแรก ๆ มีกฎ 5 หลัง โรงครัว โรงทาน ที่สำหรับหุงข้าว บ้านพักคนครัว ข้าวของเครื่องใช้ ยายบอกบุญหมด”¹⁰

สำหรับไทยธรรมที่ญาติโยมถวายพระนั้น จะจัดเก็บเข้ากองกลาง และเบิกใช้ตามความจำเป็น จึงทำให้พระภิกษุไม่มีไทยธรรมเกินความจำเป็น นโยบายยังคงรักษาไว้จนถึงปัจจุบัน

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การรักษานุคกลาง

วิธีการรักษานุคกลางในยุคเริ่มขยายงานมี 2 วิธี คือการปลูกฝังดอกย้าอุดมการณ์และเป้าหมายของการบวช และการจัดปัจจัย 4

1. การปลูกฝังดอกย้าอุดมการณ์และเป้าหมายของการบวช

ในยุคเริ่มขยายงาน เมื่อพระภิกษุทุกรูปมีภาระกิจมากขึ้นตามลำดับ การจัดสรรเวลาให้ปฏิบัติธรรมในภาคเช้า เหมือนอย่างรุ่นบุกเบิกจึงต้องปรับไป โดยหลวงพ่อรัญมขโย ได้มีนโยบายอนุญาตให้พระภิกษุประจำ ปฏิบัติธรรมระยะยาว 7-15 วัน ปีละ 1 ครั้ง หรือ 2 ครั้ง ซึ่งพระภิกษุจะได้รับการอบรมธรรมปฏิบัติ และปณิธานในการอุปสมบทจากหลวงพ่อรัญมขโยโดยตรง ส่วนในด้านความเป็นอยู่ร่วมกันและหลักในการทำงานหลวงพ่อดัดชิโวจะทำหน้าที่อบรมและจัดเถลา ซึ่งมีการประชุมร่วมกันโดยไม่ได้กำหนดระยะเวลาที่แน่นอน

2. การบริหารปัจจัย 4

เนื่องจากในยุคเผยแผ่การบริหารปัจจัย 4 ได้เริ่มเป็นระบบ ได้แก่ระบบที่พัก อาศัยกฎจาก 1 หลังพระภิกษุสามารถจำวัดได้ 16-20 รูป ภายในกฎจากมีเตียง มุ้งกลด ที่วางอุปกรณ์ของใช้ส่วนตัว ส่วนห้องสุขาจะอยู่นอกบริเวณ เป็นห้องสุขารวม บริเวณตากผ้าอยู่ภายในมีการจัดระบบการถวายภัตตาหารที่ฉันกันอย่างพร้อมเพียง ระบบการรักษาพยาบาล โดยเริ่มมีสถานพยาบาลเพื่อถวายการรักษาแก่พระภิกษุ และให้การรักษาแก่นุคกลางประจำ ซึ่งวัดจัดหาแพทย์ และพยาบาลประจำไว้ที่สถานพยาบาล นอกจากการจัดปัจจัย 4 ระบบการเก็บ การใช้ และการดูแลรักษา มีการวางระเบียบ ข้อปฏิบัติที่ใช้เหมือนกัน

¹⁰ อารีพันธ์ ศรีอนุสรณ์, คืนที่พระจันทร์หายไป, หน้า 99-103.

ยุคที่ 3 ยุคเผยแพร่: การรักษามูลนิธิ

1. การปลูกฝังศรัทธาคุณธรรมและเป้าหมายของการบวช

ในยุคเผยแพร่ การปฏิบัติธรรมประจำปี 7-15 วัน จัดให้สมาชิกตามปรกติ นอกจากนี้ทั้งหลวงพ่อดมขโยและหลวงพ่อทศศิโวทำหน้าที่ให้การอบรม ให้โอวาทแก่พระภิกษุ ในโอกาสต่าง ๆ ได้แก่การสวดพระปาฏิโมกข์ วันมหาปวารณา และในยุคนี้หลวงพ่อดมขโยบวชมีการประชุมสมาชิก 3 อาศรมทุกสัปดาห์ในวันจันทร์เวลา 9.00 –10.30 น. ซึ่งทำให้สมาชิกของวัดได้รับฟังโอวาทจากหลวงพ่อดมขโย 2 และพระเถระ ประเด็นการประชุมจะมีการให้หลักในการทำงาน พระพุทธศาสนา การวางตัวของพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และการประชุมเพื่อแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ภายในองค์กร และข่าวสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

2. การบริหารปัจจัย 4

การบริหารปัจจัย 4 มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะที่พักอาศัยมีการปรับเปลี่ยนไปตามจำนวนของพระภิกษุ ในยุคเผยแพร่เนื่องจากมีพระภิกษุกว่า 600 รูป มีการแบ่งเขตการดูแลพระภิกษุเป็น 3 หมู่กุฏิ ได้แก่หมู่กุฏิที่ 1 คือพระเถระรุ่นบุกเบิก หมู่กุฏิที่ 2 คือพระภิกษุที่อยู่อาคารตึกสงฆ์ และหมู่กุฏิที่ 3 คือพระภิกษุวิสามัญที่กำลังอบรมพระพรญา 1 และ พระพรญา 2

การแบ่งดังกล่าวทำให้สะดวก และเหมาะสมต่อความเป็นอยู่ และการฝึกอบรมของแต่ละกลุ่ม เนื่องจากหมู่กุฏิที่ 2 เป็นพระภิกษุสามัญของวัด จึงศึกษาระบบความเป็นอยู่ของพระภิกษุที่พักอยู่ที่ตึกสงฆ์ ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนย้ายห้อง เพื่อไม่ให้ผู้อยู่ติดสถานที่ ติดบุคคล และเป็นการทำให้ของใช้ส่วนตัวน้อยลงเมื่อต้องย้ายห้องในแต่ละครั้ง หัวหน้าหมู่กุฏิ 2 เล่าถึงระบบการจัดที่พักว่า

“การจัดที่พักของพระจะมีการเปลี่ยนปีละครั้ง เพื่อให้ทุกรูปสะสมของใช้น้อยที่สุด พระภิกษุควรมีข้าวของแต่พอดี และเป็นการคืนตัวและเปลี่ยนบรรยากาศ บางปีเราจัดให้พักกันเป็นรุ่น ซึ่งทำให้เกิดความสามัคคีในรุ่นอย่างดี แต่บางที่เราจัดคนละรุ่นเพื่อให้พี่และน้องได้รู้จักกัน บางปีเราจัดโดยอาศัยลักษณะงาน เช่น พระชุดทำงานรักษาศรัทธาญาติโยม พระชุดเรียนบาลี พระชุดงานก่อสร้าง พระชุดทำงานอาจจะมิกิจวัตรต่างกันคือท่านกลับมาเร็วต้องการความสงบ ในขณะที่พระนักศึกษา มีความจำเป็นต้องทบทวนตำราเรียน จำเป็นต้องนอนดึก”

นอกจากมีระบบการปรับเปลี่ยนที่פקประจำปีแล้ว มีการปกครองคือ หัวหน้าคิก หัวหน้าชั้น หัวหน้ารุ่น ทำหน้าที่ดูแลสมาชิก มีวิธีการทำงานต้องอาศัยการประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาข้อสรุป ในการพัฒนาความเป็นอยู่ของสมาชิก

ส่วนการบริหารปัจจัย 4 ด้านอื่น ๆ มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับจำนวนพระและสถานที่ ซึ่งมีพื้นฐานจากยุคเริ่มขยายงาน

การจัดเถลาขั้นที่ 4 การทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

การจัดเถลาทางสังคม ในขั้นตอนที่ 4 คือการทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน การจัดเถลาและพัฒนาทั้ง 3 ยุค เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันพอสรุปได้ดังนี้

1. การมีเป้าหมายและอุดมการณ์เหมือนกัน

พระภิกษุทุกรูปที่ผ่านการอบรมจะมีเป้าหมายและอุดมการณ์ในการสร้างบารมีและการบวชเป็นพระ เป้าหมายดังกล่าวเกิดจากการได้รับการจัดเถลาจากคุณชาย ในยุคบุกเบิก ส่วนในยุคเริ่มขยายงานและยุคเผยแผ่ หลวงพ่อทั้ง 2 ทำหน้าที่ตอกย้ำอุดมการณ์ ตัวผู้บวชเมื่อได้รับคำสอนและได้รับผลจากการปฏิบัติธรรมและตระหนักด้วยตัวของตัวเอง จนทำให้เกิดอุดมการณ์ดังที่คร. พระมหาสมชาย กล่าวว่า

“เมื่อรู้ว่าเรากิดมาทำไม เข้าใจถึงเป้าหมายชีวิต จากการทำได้มาปฏิบัติธรรม และได้รับการอบรมจากครูบาอาจารย์ ทำให้เห็นว่าการบวชเป็นสิ่งที่มีความสูงส่งตรงตามเป้าหมายของเรา เพราะเราจะได้ทำประโยชน์คนคือมุ่งต่อพระนิพพาน ผีกหักขัดเถลาตนเองและเลิกกิเลส มุ่งประโยชน์ท่าน คือการอบรมเผยแผ่ธรรมะให้ประชาชน การบวชจึงเอื้ออุดมการณ์ทั้งสองประการนี้”

2. การปฏิบัติตามศีลและวินัยเหมือนกัน

พระภิกษุคือรักษาศีล 227 ข้อตามพระวินัย และมีการปฏิบัติตามระเบียบวินัยที่องค์กรกำหนดทั้งในด้านความเป็นอยู่ และการทำงาน

3. การมีชุดอุปกรณ์ของใช้ที่เหมือนกัน

มีการบริหารปัจจัย 4 ที่มีจำนวน และการจัดการที่เหมือนกัน รวมไปถึงการดูแลรักษาความสะอาด และการใช้อย่างเหมาะสม ตั้งแต่เสนาสนะ การฉัน การนุ่งห่ม และการรักษาพยาบาล

4. มีกิจวัตรกิจกรรมเหมือนกัน และอยู่ภายใต้เวลาเดียวกัน เช่นเวลาสวดมนต์ทำวัตร เวลารับบุญในด้านต่าง ๆ เวลาค้น เวลาปฏิบัติธรรม และเวลาทำงานที่กำหนดให้เริ่มและเลิกพร้อมกัน

จึงสรุปได้ว่าวัดวัดขาดเกลาบุคลากรให้มีมาตรฐานเดียวกัน จะต้องเริ่มที่ความคิดเห็นเหมือนกัน คือมีความตั้งใจสร้างบารมี และตั้งใจบวชตลอดชีวิตเหมือนกัน มีศีล และระเบียบวินัยที่เหมือนกัน มีปัจจัย 4 ที่มีระบบการบริหารเหมือนกัน และกิจวัตร กิจกรรมที่เหมือนกัน การขาดเกลาดังกล่าวจึงอยู่ในชีวิตประจำวันของพระภิกษุ เมื่อใจ และกาย คิดและทำเหมือนกัน การพูดก็จะเหมือนกันตามไปด้วย จึงทำให้เกิดมาตรฐานคือการสร้างทีมงานที่มีความคิด คำพูด การกระทำที่เหมือนกัน ทำงานไปพร้อม ๆ กันได้

4. การพัฒนาบุคลากรขั้นที่ 5 การทำงานให้วัด

ต่อไปนี้เป็น การนำเสนอการพัฒนาขั้นตอนที่ 4 คือการใช้ประโยชน์ หรือการทำงานให้วัด โดยต่อเนื่องกัน 3 ยุค จากนั้นจึงนำเสนอการขาดเกลาขั้นที่ 5 คือการละทิ้งพฤติกรรมและอัตลักษณ์เดิม ทั้ง 3 ยุค

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก: การทำงานให้วัด

พระภิกษุในยุคบุกเบิก มีคุณชายและหลวงพ่อบหมายงานให้พระภิกษุทำหน้าที่ได้แก่ งานเทศน์ งานก่อสร้าง งานธุรการ งานการเงิน และงานครัว ซึ่งยังไม่มีสายงานการบังคับบัญชาที่ซับซ้อน การทำงานเป็นลักษณะพ่อปกครองลูก การทำงานแบ่งงานตามความถนัด และสามารถ มีการประชุมแบบไม่เป็นทางการหลังฉันเช้า หรือเพล ทุกรูปมีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งมีรูปแบบการทำงานที่พระเถรรุ่นบุกเบิกรูปหนึ่งกล่าวว่า

“สมัยนั้นมีคนไม่กี่คน ทุกคนรู้งาน รู้หน้าที่ มีพระภิกษุไม่กี่รูป ใครชำนาญด้านไหนก็ช่วยกัน ไม่ค่อยมีการประชุมกันเป็นทางการ หากมีงานที่ต้องระดมความคิดก็จะปรึกษากันตอนหลังฉันเช้า และเพล และช่วงน้ำปานะ แล้วให้สงฆ์ร่วมกันตัดสินใจ ถ้ามีปัญหาสำคัญที่ตัดสินใจลำบากก็จะไปพบหลวงพ่อรั้งมชโย ทุกรูปจะรู้เวลาของท่านตามปกติคือช่วงเช้าหลังฉัน คณะสงฆ์จะพูดคุยปรึกษางานกับท่าน ส่วนหลังเวลา 8.00 น. ท่านจะนั่งธรรมะจนถึงเพล”

การวางตัวพระภิกษุในการทำงานสำคัญของวัดในระยะแรก เช่น งานดำเนินการก่อสร้าง งานรับบริจาค งานธุรการ และงานครัว นับว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้โครงการของวัดเติบโต และสามารถรองรับสาธุชนที่มาวัดจำนวนมากขึ้นได้ในเวลาต่อมา

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การทำงานให้วัด

ในยุคนี้งานที่จำเป็นต้องขยายก่อนคืองานการเทศน์สอนสาธุชน และงานก่อสร้าง พระภิกษุในยุคนี้จึงได้รับการมอบหมายในด้านการเทศน์ การทำหน้าที่พระอาจารย์สอน พระพี่เลี้ยง รวมทั้งการสนับสนุนงานด้านสาธารณูปการของวัด เช่นงานไฟฟ้า งานประปา งานสร้างถนน เป็นต้น

ยุคที่ 3 ยุคเผยแผ่: การทำงานให้วัด

เนื่องจากในยุคนี้พระภิกษุที่เข้ามาบวชมีประสบการณ์ในการทำงานทางโลกเป็นส่วนใหญ่ จึงได้รับมอบหมายให้ทำงานตามความถนัด ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ เช่นบางรูปสำเร็จการศึกษาด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบงานด้านการออกแบบอาคารสถานที่และงานก่อสร้าง หรือบางรูปสำเร็จการศึกษาด้านวิศวกรรมศาสตร์ ทำหน้าที่ควบคุมงานก่อสร้าง ในการทำงานของแต่ละรูปล้วนได้อาศัยประสบการณ์ทางโลกที่ผ่านมา ผนวกกับความรู้ด้านธรรมเพื่อใช้ในการทำงานและการปกครองคน

พระอนุชา เล่าถึงประสบการณ์การทำงานว่า

“เราทำงานในองค์กรเป็นงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา เมื่อเจออุปสรรค เราต้องอดทน เราอดทนทำงานในวัดเราก็ได้ขันติบารมี ยึดหลักโอวาทปาติโมกข์ คือไม่ทำบาป ทำกุศลให้ถึงพร้อม สะสมบุญไปเรื่อย ไม่ว่าร้ายใคร นอกจากนี้หลัก สัจจริยธรรม 7 คือรู้จักเหตุ ผล คน ประมาณ กาล ประชุมชน บุคคล ก็สามารถนำมาใช้ได้ดี ในการพบคน เข้ากับคน มองคน รู้จักเหตุว่าเหตุมาจากไหน รู้จักผล คือเมื่อทำไปแล้วจะเกิดผลขึ้นอย่างไร รู้จักคนว่าขณะนี้เราทำได้แค่ไหน และตั้งใจ ทำให้เต็มที่ รู้จักประมาณ คือต้องประมาณกำลังว่าเราทำไหวไหม หากไม่ไหวต้องทำอะไร รู้จักกาล คือรู้จักกาลเทศะ ในการพูดคุยเข้าหาผู้ใหญ่ ให้เหมาะกับเวลา สถานที่ เมื่อพิจารณาไปเรื่อย ๆ จึงเกิดทักษะลึกขึ้นเรื่อย ยิ่งได้มีเวลานั่งสมาธิด้วย ทำใจให้สงบ เราจะมองย้อนกลับไปเห็นว่าจุดนั้นนะพลาด หรือบกพร่อง จุดนี้ เป็นครูให้เรา และต่อไปเราต้องปรับอย่างไร”

การขัดเกลาขั้นที่ 5 การละทิ้งพฤติกรรมและอัตลักษณ์เดิม

ความตั้งใจบวชเป็นพระภิกษุตลอดไป

การละทิ้งพฤติกรรมและอัตลักษณ์เดิม ที่ใช้ในการขัดเกลาพระภิกษุนี้หมายถึง การละทิ้งความคิดและพฤติกรรมตามแบบฆราวาส มาเป็นความคิดของพระภิกษุตามสมณวิสัย (ลักษณะที่เป็นอยู่ของผู้สงฆ์) และมีพฤติกรรมเหมาะสมกับสมณสาธูป (ความประพฤติอันสมควรของสมณะ)

การนำเสนอการขัดเกลาทางสังคมในขั้นตอนที่ 5 นี้จะเสนอโดยสรุปรวมกันทั้ง 3 ยุค คือ

พระภิกษุของวัด ก่อนที่จะเข้ามาอุปสมบท ก็มีความเห็น ความคิด และพฤติกรรมเหมือนฆราวาสส่วนมาก คือไม่สนใจศึกษาพระพุทธศาสนา ไม่เห็นคุณค่าและความจำเป็นของการรักษาศีลให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ มีความสงสัยเรื่องกฎแห่งกรรมไม่เชื่อเรื่องโลกนี้โลกหน้า และไม่คิดว่าการเจริญสมาธิภาวนานั้นสำคัญ

ครั้นเมื่อเข้ามาสู่สถาบันวัด ได้รับการอบรมสั่งสอนชี้แนะจากคุณยาย และหลวงพ่อดีสองในเรื่องทาน ศีล ภาวนา หรือศีล สมาธิ ปัญญา ในเรื่องเป้าหมายของการเกิดมาเป็นมนุษย์ เป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา และบทฝึกคุณธรรมพื้นฐาน ผนวกกับการฝึกเจริญภาวนา จนเกิดประสบการณ์ภายในที่ไม่เคยประสบมาก่อน สิ่งเหล่านี้คือปัจจัยที่ทำให้บุคคลที่ยังไม่ได้บวชดังกล่าว มีความเห็นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เกิดปัญญาซึ่งถึงพระคุณอันยิ่งใหญ่ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ จึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะประพฤติพรหมจรรย์ จนถึงขั้นตัดสินใจบวชตลอดชีวิต กระบวนการอบรมขัดเกลาและพัฒนาจิตใจ จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นเหตุให้วัดได้บุคลากรที่มีอัตลักษณ์ของวัด มาเป็นกำลังสำคัญการทำงานให้กับพระพุทธศาสนา

เมื่อพระภิกษุผ่านกระบวนการขัดเกลาของวัดและตั้งใจบวชตลอดชีวิต อุคมการณ์และเป้าหมายของท่านจึงเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง อุคมการณ์คือการสร้างบารมีตลอดชีวิต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน ดังที่ พระพิบูลย์กล่าวว่า

“เราได้ครูที่มีอุคมการณ์ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม และคุณวิเศษ ศรัทธาเราจึงแน่น ศรัทธาในที่นี้หมายถึงการเชื่อในการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเชื่อในกฎแห่งกรรม แม้เรายังไม่ถึง แต่ภาพในเรื่องนี้ชัดเจน จากหลวงพ่อดีปากน้ำ และประสบการณ์ภายในที่เรามีบ้าง เราก็สามารถอนุมานได้ว่ามีจริง จึงทุ่มเทปฏิบัติและศึกษาธรรมะ”

พระพลเป็นผู้หนึ่งที่กำลังถึงสิ่งที่วัดสอน ผนวกกับการทำสมาธิ ทำให้เกิดเป้าหมายและ
เชื่อในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กล่าวว่า

“แม้ยังไม่รู้ธรรมเลย แต่ในเบื้องต้นเราก็มีศรัทธาในพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ถัดจากนั้น เราศรัทธาในครูบาอาจารย์ของเรา แม้ยังไม่รู้อะไรอีก
รู้แต่ที่ท่านสอนให้เรานั่งสมาธิแล้วเราก็นั่ง เมื่อได้ศึกษาธรรมด้วย เมื่อนั่ง
สมาธิในภาคปฏิบัติจริง แต่ละคนจะได้รับผลการปฏิบัติในระดับที่แตกต่าง
หลวงที่มีประสบการณ์ของตัวเองที่บอกเหมือนกันในสิ่งที่ท่านสอน ท่านยึด
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และสอนให้เราเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ท่าน
อธิบายให้เราเข้าใจในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และทำตัวเป็นแบบอย่าง
ให้เรา อาศัยความเพียรของเราที่เชื่อมั่นในเส้นทางนี้ คือเชื่อมั่นในพระนิพพานจึง
เป็นตัวผลักดันให้เราอยากศึกษาทั้งปริยัติและปฏิบัติ ซึ่งอาจจะได้บ้าง ไม่ได้บ้าง
แต่เราก็อาศัยการอ้อยอ่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเข้าถึงธรรมภายใน หาก
เปรียบเทียบพระใคร่ปฏิบัติเหมือนทางเดิน ทำให้เรามีทางเดินไปเรื่อย ๆ นั่นคือ ทำ
ให้เราแน่นในหลักการหรือภาคปริยัติ ส่วนการปฏิบัติธรรมทำให้เราหายสงสัย
จึงมุ่งเดินหน้าต่อไปอย่างมั่นใจในเส้นทางบวชเป็นพระ ไม่ต้องไปแสวงหาเส้น
ทางอื่น เพราะเชื่อมั่นว่าพระนิพพานมีจริง”

การเป็นแบบอย่างของครูบาอาจารย์ทำให้เรารักษาเป้าหมายไว้ได้ พระทวิน กล่าวว่า

“ได้เห็นแบบอย่างของหลวงพ่อก็มีทั้งปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ มีทั้งพระ
เดชพระคุณ มีความน่าเกรงขาม น่าเคารพ และดูใจดี เมื่อหันมามองภาระกิจที่ท่าน
ทำ และดูแล้ววัดได้ขนาดนี้ ดูแลคนได้ขนาดนี้ เป็นพัน ๆ ให้เขาอยู่อย่างมีความสุข
ไม่ลำบากเรื่องการขบฉัน และอบรมให้ทุกคนอยู่ในกรอบ ในวินัยเดียวกัน นี่แสดง
ว่าไม่ใช่เพียงอาศัยความรู้ความสามารถอย่างเดียวของท่านเท่านั้น แต่ต้องมีบุญ
บารมีจึงจะทำได้ และสิ่งที่ทำให้พระ และวัดอยู่ได้ ก็เพราะท่านสอนเรื่องธรรม
ปฏิบัติ ไม่ได้เน้นเรื่องปริยัติอย่างเดียว ท่านเน้นเรื่องความเป็นพระ อานิสงส์ของ
ความเป็นพระ ท่านปลูกฝังอุดมการณ์ของความเป็นพระ ความเป็นชาวพุทธเจ้าแล้ว
เจ้าอีก จนเรามองเห็นแบบชัดเจน ถ้าเราหมั่นตรง หมั่นระลึกรู้ถึงคำสอนของ
ท่าน เราก็บวชอยู่ได้อย่างสบาย”

โดยสรุปก็คือ การที่พระภิกษุสามารถรักษาเป้าหมายในการบวชได้ตลอด ก็เพราะมี
ความเข้าใจในเรื่องเป้าหมายของความเป็นพระ เข้าใจว่าการบวชก็เพื่อสร้างบารมีโดยการสร้าง

ความดี เช่น ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างเต็มที่ และทำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะเป็นเสขियงข้ามชาติ ดังนั้น เป้าหมายของการบวชจึงแตกต่างจากเป้าหมายชีวิตของฆราวาสอย่างสิ้นเชิง

เมื่อเป้าหมายชีวิตเปลี่ยนไปแล้ว บุคคลย่อมละทิ้งอัตลักษณ์เดิมตามแบบฆราวาสไปสู่อัตลักษณ์ใหม่ตามแบบพระภิกษุได้สำเร็จ ยิ่งเมื่อได้รับฟังคำสอนตอกย้ำจากครูบาอาจารย์อยู่เสมอ ได้อยู่ในสังคมพระภิกษุที่มีความเห็น (ทิว) เสมอกัน มีศีลเสมอกัน มีสิ่งแวดล้อมที่สงบรวมรื่นตามธรรมชาติ และที่สำคัญคือตนเองได้ปฏิบัติครบทั้ง ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นกิจวัตรประจำวัน สิ่งเหล่านี้คือปัจจัยทำให้พระภิกษุละทิ้งอัตลักษณ์เดิม (ฆราวาส) มาอยู่ในอัตลักษณ์ใหม่คือเป็นพระตลอดไป.

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เปรียบเทียบกระบวนการจัดการทางสังคมใหม่และการพัฒนาพระภิกษุ 3 ยุค

การพัฒนาบุคลากร	1. การสรรหา(การรู้จักวัด)	2.1 การพัฒนาในระยะที่ 1 (การพัฒนาก่อนตัดสินใจบวช)	2.2 การพัฒนาในระยะที่ 2 (การพัฒนาเมื่อบวชแล้ว)	3. การศึกษาบุคลากร	4. การทำงานให้วัด
<p>ยุคบุกเบิก</p>	<ol style="list-style-type: none"> ญาติพี่น้อง, คนรู้จัก หนังสือเดินทางไปสู่ความศุข 	<ol style="list-style-type: none"> การร่วมกิจกรรมวันอาทิตย์ การรักษาศีล 8, ตั้งใจประพฤติพรหมจรรย์ตลอด 	<ol style="list-style-type: none"> การบริหารงานวัด การฝึกเทศน์ 	<ol style="list-style-type: none"> การปลูกฝังเป้าหมายชีวิต 	<ol style="list-style-type: none"> มอบหมายงานหลักที่จำเป็น งานก่อสร้าง งานธุรการ งานการเงิน และงานครัว
<p>ยุคเริ่มขยายงาน</p>	<ol style="list-style-type: none"> ญาติพี่น้อง, คนรู้จัก ชมรมพุทธศาสตร์ การจัดชุดงค์ 	<ol style="list-style-type: none"> การอบรมธรรมทายาท การอุปสมบท 	<ol style="list-style-type: none"> การปฏิบัติธรรมพิเศษ พัฒนาทักษะงาน เช่น งานเทศน์, บาลี เป็นต้น 	<ol style="list-style-type: none"> การปลูกฝังเป้าหมายชีวิต และการบวช การบริหารปัจจัย 4 	<ol style="list-style-type: none"> งานการเทศน์, พระพี่เลี้ยง และงานสาธารณูปการ
<p>ยุคเผยแพร่</p>	<ol style="list-style-type: none"> ญาติพี่น้อง, คนรู้จัก สื่อประชาสัมพันธ์ ข่าวไม่ติดเกี่ยวกับวัด 	<ol style="list-style-type: none"> การอบรมธรรมทายาท และอุปสมบทหมู่ การปฏิบัติธรรม 15 วัน 	<ol style="list-style-type: none"> การอบรมพระภรรยา 1 การอบรมพระภรรยา 2 การพัฒนาพระภิกษุประจำ 	<ol style="list-style-type: none"> การปลูกฝังเป้าหมายชีวิต การบริหารปัจจัย 4 	<ol style="list-style-type: none"> งานการเทศน์, งานฝึกอบรม งานวิศวกรรม งานรักษา ศรัทธาญาติโยม
<p>การจัดการทางสังคมใหม่</p>	<p>ในอดีต</p> <ol style="list-style-type: none"> ไม่ได้สนใจในพระพุทธศาสนา—สนใจนงสมาริ เป้าหมายชีวิตคืออะไร --แสวงหากำตอบ ไม่ชอบวัด --อยากบวช 	<p>2.การรับเข้าสถาบัน</p> <p>ยุคบุกเบิกพิจารณาจากความตั้งใจในการปฏิบัติธรรมและประพฤติพรหมจรรย์ ยุคต่อมา กำหนดกำหนดคุณสมบัติ , ผ่านปฐมนิเทศ ผ่านการอบรม ธรรมทายาทและอุปสมบทหมู่</p>	<p>3.การยอมรับในคำสอนและการฝึก</p> <p>ยุคที่ 1 ศึกษาพระธรรมวินัย จากวัดปากน้ำ และรับฟังสิ่งที่อุบายสอน</p> <p>ยุคที่ 2 ธรรมเนียมปฏิบัติ, การเรียน ปฏิบัติ และการฝึกงานบริหาร ยุคที่ 3 ผ่านการอบรมทั้งปรีชา และปฏิบัติ และการทำงาน</p>	<p>4. การทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน</p> <ol style="list-style-type: none"> การปลูกฝังดอกช่่าอุดมการณ์และเป้าหมายชีวิต การบริหารปัจจัย 4 และกิจกรรมที่พัฒนา <p>อย่างเป็นระบบมางานยุคปัจจุบัน</p>	<p>5. การละทิ้งพฤติกรรม และอัตลักษณ์เดิม</p> <p>จากชีวิตฆราวาส ที่มีเป้าหมายในการครองเรือน กลายเป็นพระภิกษุที่ตั้งใจบวชตลอดชีวิต เพื่อสร้างสมความดีสร้างบารมี เชื่อมมั่นในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า</p>

5.2 สามเณร

การจัดেলাทางสังคมและพัฒนาสามเณรแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ตามช่วงเวลาที่สามเณรเป็นสมาชิกของวัด กลุ่มทั้งสองได้แก่ สามเณรยุคเริ่มขยายงาน และยุคเผยแผ่ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ยุคที่ 1 ยุคเริ่มขยายงาน (พ.ศ. 2528-2535)

วัดพระธรรมกาย ได้เริ่มรับสามเณรครั้งแรกเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2528 รับสมัครในช่วงปิดภาคการศึกษา ปีละหนึ่งครั้งตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์เป็นต้นไป มีอายุระหว่าง 12-16 ปี ซึ่งบวชเป็นสามเณรอยู่ตามวัดต่าง ๆ เมื่อเข้ามาอยู่ที่วัดแล้ว วัดได้จัดการฝึกอบรมทั้งด้านความเป็นอยู่ และการจัดการศึกษา เฉพาะในยุคเริ่มขยายงานนี้มีสามเณรที่บวชเป็นพระภิกษุไปแล้วจำนวน 45 รูป ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนปริยัติธรรม เป็นพระอาจารย์สอนภาษาบาลี และทำหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่สามเณรในรุ่นต่อ ๆ มา

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 วัดพระธรรมกายมีสถิติการสอบผ่านเปรียญธรรมของพระภิกษุสามเณรทุกชั้นมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ของประเทศ ในปี พ.ศ. 2535,2538,2541,2542^{*}-2546^{**} และใน พ.ศ. 2541,2543, 2544 และ 2547 สอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยคได้มากที่สุด ผลสำเร็จดังกล่าวเกิดจากการที่วัดมีการจัดการดูแลปกครอง อบรมสามเณรทั้งด้านความเป็นอยู่ และการจัดการศึกษาปริยัติธรรมอย่างเข้มงวด ดังที่พระมหาสมเจดน์^{***} วัดสุทัศน์ซึ่งเป็นพระอาจารย์บาลีในยุคเริ่มขยายงานนี้กล่าวว่า

“หากมองในฐานะคนนอก การศึกษาบาลีของวัดพระธรรมกายมีการบริหาร การปกครอง การหล่อหลอม ทำให้นักเรียนเรียนดี เพราะระบบการหล่อหลอมของวัดนั้นครบวงจร คือมีกิจวัตร กิจกรรม การฉัน และการถ่ายทอดเรื่องคุณธรรม จริยธรรม มีผลกับนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความรับผิดชอบ ความตั้งใจของนักเรียนจึงมาเป็นอันดับหนึ่ง”

* บันทึกสถิติการศึกษาพระปริยัติธรรม ของวัดพระธรรมกาย ในวัดพระธรรมกายกับการคณะสงฆ์ จากหนังสือ 29 ปีแห่งการสร้างคนดี พ.ศ. 2542

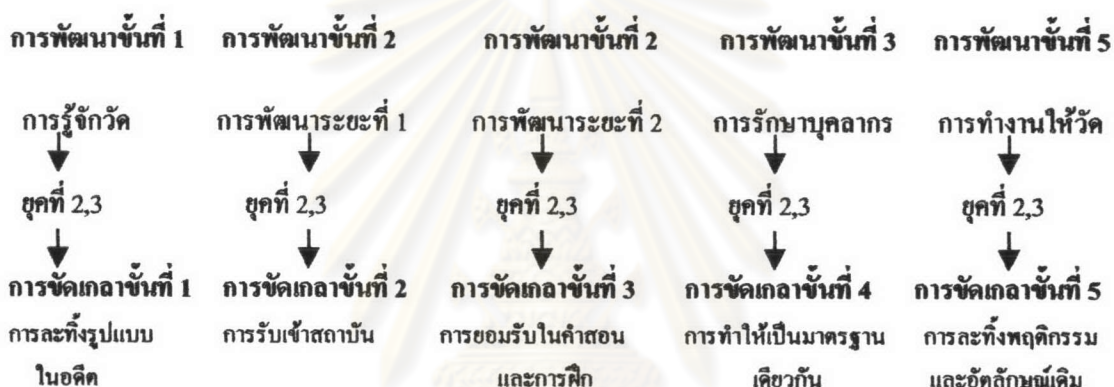
** ผลการสอบบาลีสนามหลวงและสำนักเรียนดีเด่นในรอบ 5 ปี (พ.ศ. 2542-2546), จากวารกัลยาณมิตร ฉบับพระสังฆาธิการ ฉบับที่ 14 พ.ศ. 2546.

*** สัมภาษณ์พระอาจารย์ใหญ่โรงเรียนปริยัติธรรมวัดสุทัศน์, 25 ตุลาคม 2545.

ยุคที่ 2 ยุคเผยแผ่ (พ.ศ. 2536-2545)

การจัดเถลาทางสังคม และพัฒนาสามเณรในยุคเผยแผ่นี้ เริ่มมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบและเป็นรูปแบบมากขึ้น โดยอาศัยพื้นฐานการพัฒนาจากยุคเริ่มขยายงาน มีการกำหนดคุณสมบัติสามเณรก่อนรับสมัคร มีขั้นตอนการรับสมัคร การสอบข้อเขียน การสัมภาษณ์ และการตรวจร่างกาย เมื่อผ่านการคัดเลือกแล้ว มีวิธีการอบรมสามเณรแยกเป็นปี ๆ ตั้งแต่สามเณรนวกะ 1 สามเณรนวกะ 2, 3 และสามเณรประจำ ดังมีกระบวนการต่อไปนี้

การนำเสนอขั้นตอนการจัดเถลาทางสังคมใหม่และการพัฒนาสามเณร

1. การพัฒนาบุคลากรขั้นที่ 1 การรู้จักวัด

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การรู้จักวัด

สามเณรที่สมัครเข้ามาอยู่วัดในยุคนี้ ส่วนใหญ่บวชเป็นสามเณรจากวัดต่าง ๆ และได้รับการชักชวนจาก 3 ลักษณะ คือ

1. พระธรรมทายาทที่ผ่านการอบรมที่วัดพระธรรมกาย

พระมหาอิทธิ สามเณรรุ่นที่ 3 (พ.ศ. 2530) ปัจจุบันทำหน้าที่หัวหน้ากองโรงเรียนปริยัติธรรม รู้จักวัดพระธรรมกายเมื่ออายุ 16 ปี จากหลวงพี่รูปหนึ่ง ซึ่งเคยบวชที่วัดพระธรรมกาย และมาชักชวนเจ้าอาวาสวัดมะนาวหวานให้ส่งสามเณรเรียนต่อที่วัดพระธรรมกาย พระมหาอิทธิเล่าว่า

“หลวงพี่ที่มาจากชวนนำเทปวีดีโอเกี่ยวกับวัดพระธรรมกายมาให้สามเณรชม และชวนสามเณรสมัครใจมาอยู่วัดกันเอง ตอนนั้นตัดสินใจมาเรียนบาลีที่วัด

พระธรรมกาย เพราะเมื่อเห็นวัดแล้ว สงบ ร่มเย็น อยากศึกษา อยากปฏิบัติธรรม
คอนั้นสามเณรมาด้วยกัน 21 รูป”

พระมหาสามัญ สามเณรรุ่นที่ 3 อบรมสามเณรภาคฤดูร้อนที่วัดเป็นพล ก่อนสิ้นสุดการ
อบรมเจ้าอาวาสวัดเป็นพลซึ่งเป็นพระภิกษุจากวัดพระธรรมกาย ได้ชวนสามเณรมาเรียนต่อที่วัด
พระธรรมกาย และพามาที่ศึกษา พระมหาสามัญเล่าว่า

“ท่านเจ้าอาวาสถามสามเณรที่อบรมคอนั้นว่าใครตัดสินใจมาอยู่ที่วัด
บ้าง คอนั้นสามเณรยังไม่มีใครรู้จักวัด แต่ก็สมัครมาด้วยกัน 13 รูป มารวมกับ
สามเณรที่อื่น ๆ มีทั้งหมด 100 รูป”

2. จากการที่กัลยาณมิตรของวัด ไปชวนสามเณรที่วัดใกล้บ้านมาอยู่ที่วัดพระธรรมกาย
3. วัดส่งจดหมายไปยังวัดต่าง ๆ ประกาศรับสมัครสามเณรเพื่อศึกษาต่อ ณ วัดพระ
ธรรมกาย

การรู้จักวัดและเข้ามาอยู่ที่วัดของสามเณรในยุคนี้ ส่วนใหญ่เริ่มจากพระอาจารย์ที่เคยผ่าน
การอบรมที่วัด กัลยาณมิตรที่มาวัด ไปชักชวนเจ้าอาวาสที่ดูแลสามเณรให้ส่งสามเณรมาศึกษาต่อ
เพื่อเรียนภาษาบาลี และสามเณรก็สมัครใจมา นอกจากนี้วัดยังส่งจดหมายไปยังวัดต่าง ๆ เพื่อแจ้ง
ข่าวการรับสามเณรเข้าเรียนต่อที่วัดพระธรรมกาย

ยุคที่ 3 ยุคเผยแผ่: การรู้จักวัด

สามเณรที่เข้ามาบวชในยุคเผยแผ่ ส่วนใหญ่มีภูมิหลังคือบวชเป็นสามเณรมาก่อนเช่น
เดียวกับยุคเริ่มขยายงาน เนื่องจากพ่อแม่ให้บวชตั้งแต่เด็ก และสามเณรต้องการเรียนหนังสือ
การรู้จักวัดของสามเณร มี 3 ลักษณะคือ

1. พระภิกษุที่เคยมาวัด

สามเณรระ มาจากจัมปาศักดิ์ ประเทศลาว มีความตั้งใจเรียนต่อ แต่ยังหาวัดที่เรียนไม่ได้
เล่าว่า

“คอนั้นพระอาจารย์จากประเทศลาวพามาที่วัดพระธรรมกาย ปัจจุบัน
(พ.ศ. 2545) อายุ 15 ปี รู้จักวัดพระธรรมกายจากพระอาจารย์ที่ท่านมาจากหลวง
พระบาง ท่านอยู่ที่วัด 11 ปี และกลับไปสร้างวัดที่ประเทศลาว ซึ่งคอนแรก

สามเณรอยากมาเรียนต่อที่วัดในประเทศไทย แต่ไม่รู้จะไปบวชที่วัดไหนดี พระอาจารย์ท่านนี้ชวนสามเณรให้บวชเรียนที่วัดพระธรรมกาย และยังพามาฝากไว้ที่วัดพระธรรมกายต่อไป”

2. การอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนตามวัดต่าง ๆ

ในยุคเริ่มขยายงานนี้ วัดสังพระมหา* ซึ่งเคยผ่านการเป็นสามเณรที่วัด ไปจัดอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน คั้งที่ พระมหาอิทธิเกล้าว่า

“พระมหาไปช่วยจัดอบรมสามเณรที่วัดที่ท่านคุ้นเคย ช่วงปิดภาคฤดูร้อน วัดละ 2 รูป และมีสามเณรรุ่นพี่ไปเป็นผู้ช่วย 5-6 รูป ให้อายุอบรมประมาณ 1 เดือน เพราะฉะนั้นสามเณรที่อบรมภาคฤดูร้อนรูปใดอยากบวชต่อ พระมหา ก็จะชวนมาบวชอยู่ต่อที่วัด แต่ละแห่งก็อาจจะมีมา 2 รูปบ้าง 5-10, หรือ 20 รูป”

นอกจากนี้คือกัลยาณมิตร หรือผู้นำบุญของวัดที่ไปชวนมาบวช

3. การอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ณ รุคคสถาน (ของวัดพระธรรมกาย)

สามเณรประหยัด เป็นท่านหนึ่งที่บวชเป็นสามเณรจากรุคคสถาน จ.จันทบุรี ตอนมาวัด อายุ 17 ปี ได้เล่าว่า

“มีพระอาจารย์หลายรูปที่นั่น ชวนมาอยู่วัดพระธรรมกาย ท่านบอกว่าที่วัดมีการเรียนต่อ ตอนนั้นสามเณรสนใจ เพราะเชื่อมั่นในสิ่งที่พระอาจารย์สอนคือเรื่องศีล สมาธิ จึงเชื่อในสิ่งที่พระอาจารย์แนะนำคือให้มาเรียนต่อที่วัดพระธรรมกาย และได้เข้ามาอยู่ที่วัด ในปี พ.ศ. 2541”

ในยุคเริ่มขยายงาน สามเณรส่วนใหญ่มาจากการบวชในโครงการอบรมฆราวาสภาคฤดูร้อนที่วัดจัดขึ้น หรือรุคคสถานของวัดพระธรรมกายจัดขึ้น เช่น จ.เชียงใหม่ (รุคคสถานล้านนา) และ จ.จันทบุรี (รุคคสถานจันทปุระ) จำนวน 90% ฉะนั้นรุคคสถานของวัดจึงเป็นสถานที่คัดเลือกสามเณรให้มาบวชต่อที่วัดพระธรรมกาย ส่วนอีก 10 % เป็นสามเณรที่มาจากวัดต่าง ๆ

* พระภิกษุที่ศึกษาภาษาบาลีจนสามารถสอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยคขึ้นไป

การขัดเกลาขั้นที่ 1 การละทิ้งรูปแบบในอดีต

สาเหตุที่สนใจเข้าวัด

ในยุคเริ่มขยายงานนี้ เหตุผลในการเข้ามาเป็นสามเณรวัดพระธรรมกาย เพราะสามเณรมีความตั้งใจในการศึกษาต่อ ซึ่งเป็นปัจจัยภายในตัวของสามเณรเอง ส่วนปัจจัยภายนอกเกิดจากคนชักชวนที่ใกล้ชิด เช่นเจ้าอาวาส พระอาจารย์ ด้วยเหตุที่สามเณรเชื่อมั่นในสิ่งที่ครูบาอาจารย์ของสามเณรแนะนำ จึงตัดสินใจมาบวชต่อที่วัดพระธรรมกาย

การชักชวนด้วยการเข้าถึงด้วยตัวบุคคลจึงเป็นจุดสำคัญที่ทำให้สามเณรรู้จักวัด และตัดสินใจอยู่ที่วัด เปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่สามเณรคุ้นเคยคือการอยู่วัดใกล้บ้าน มาอยู่วัดที่ไกลบ้านแต่ด้วยความต้องการในการศึกษา กับการมีผู้ให้แนวคิดจึงทำให้เกิดการตัดสินใจ

ในยุคเผยแผ่วัดใช้วิธีการสรรหาสามเณรด้วยการส่งพระมหาไปอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนตามวัดต่าง ๆ ซึ่งเป็นการขัดเกลาขั้นต้นก่อนมาอยู่ที่นี่ เมื่อสามเณรเกิดความพอใจในการอบรมและต้องการบวชเพื่อเรียนต่อ จึงมาสมัครอยู่ต่อที่วัด ฉะนั้นการปรับเปลี่ยนทัศนคติของสามเณรเกิดจากความต้องการของสามเณรก่อน และได้ข้อมูลจากบุคคลใกล้ชิด จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ตัดสินใจ

สรุปได้ว่าวิธีการที่สามเณรรู้จักวัดและตัดสินใจอยู่วัด วิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือการให้ข้อมูลถึงตัวสามเณร ผ่านผู้ที่คุ้นเคยกับสามเณร

ในการพัฒนาสามเณรจะเริ่มค้นอธิบายคุณสมบัติในการรับสมัครสามเณร การคัดเลือกในแต่ละยุค จากนั้นจึงแบ่งการพัฒนาสามเณรเป็น 2 ระยะคือ

1. การพัฒนาระยะที่ 1 การพัฒนาสามเณรนวกะ
2. การพัฒนาระยะที่ 2 การพัฒนาสามเณรประจำ หรือการพัฒนาสามเณรนวกะ 2 เป็นต้นไป

ในการรับสมัครสามเณรยุคเริ่มขยายงาน วัดได้กำหนดคุณสมบัติ วิธีคัดเลือก และให้การอบรม

คุณสมบัติในการรับสมัครสามเณร (ในยุคเริ่มขยายงาน) ได้แก่

1. อายุไม่ต่ำกว่า 10 ปี และไม่เกิน 16 ปี สำเร็จการศึกษาอย่างต่ำ ป.6
2. มีความประพฤติเรียบร้อย
3. มีความตั้งใจที่จะบวชเป็นสามเณรที่ดีของวัด (คือมีความพร้อมที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัด และสามารถที่จะอยู่ร่วมกันหมู่คณะได้)
4. มีร่างกายสมบูรณ์ไม่ทุพพลภาพ ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง ไม่เป็นโรคจิตและโรคประสาท

ในยุคที่ 3 ยุคเผยแผ่ จึงกำหนดคุณสมบัติเพิ่มเติมและวิธีการรับสมัครสามเณร ดังนี้

5. สามเณรต้องอ่านออกเขียนได้ และมีความรู้ในการคำนวณพื้นฐาน (ผ่านการทดสอบคณิตศาสตร์ ภาษาไทยที่วัดจัดสอบให้)

ขั้นตอนการคัดเลือก

ขั้นที่ 1 การคัดเลือกตามคุณสมบัติ โดยพิจารณาจากใบสมัคร การตรวจร่างกาย และการสัมภาษณ์ เป็นการเก็บข้อมูลด้านบุคลิกร่างกาย ความแข็งแรง ความตั้งใจในการบวช ภูมิหลังของครอบครัว นิสัยใจคอ รวมถึงสุขภาพจิตและเชาว์ปัญญา

ขั้นที่ 2 การสอบคัดเลือก ประกอบด้วยแบบทดสอบ 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 “อ่านออก” แบบทดสอบการอ่าน

ส่วนที่ 2 “เขียนได้” แบบทดสอบการเขียน

“คัดไทย” ทดสอบการคัด

ส่วนที่ 3 “คิดคำนวณ” แบบทดสอบการคำนวณ

ข้อสอบในการคัดเลือกสามเณรแบ่งเป็น 2 ระดับคือ

1. แบบทดสอบสำหรับสามเณรที่ยังไม่จบ ป.6

2. แบบทดสอบสามเณรที่จบ ป.6 แล้ว

ในการคัดเลือกเพื่อเตรียมสามเณรเข้าวัด วัดให้ความสำคัญกับคุณสมบัติที่กำหนด ซึ่งพิจารณาจาก ระดับอายุ ความตั้งใจ บุคลิกภาพ และพื้นฐานการศึกษาอย่างน้อยต้องอ่าน เขียน หนังสือ และคำนวณได้ คุณสมบัติกับความสามารถขั้นพื้นฐานจึงเป็นปัจจัยหลักสำหรับการคัดเลือกสามเณรก่อนเข้าวัด

2. การพัฒนาบุคลากรชั้นที่ 2 การพัฒนา

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การพัฒนาระยะที่ 1

เมื่อสามเณรผ่านการคัดเลือกด้วยคุณสมบัติต่าง ๆ แล้ว วัดพัฒนาสามเณรระยะที่ 1 ในด้านความเป็นอยู่ และการพัฒนาคุณธรรม คือ

1. ด้านความเป็นอยู่ ได้แก่ การฝึกด้วยกิจวัตร และการฝึกการใช้ปัจจัย 4
2. การพัฒนาคุณธรรม คือการอบรมธรรมพื้นฐานที่จำเป็นต้องฝึกตั้งแต่วัยเด็ก

1. ด้านความเป็นอยู่

1.1 การฝึกด้วยกิจวัตร

เมื่อสามเณรเข้ามาอบรมในปีแรก ความเป็นอยู่ของสามเณรจะมีข้อปฏิบัติที่เหมือนกัน ในด้านกิจวัตรคือ สามเณรทุกรูปตื่นนอนเวลา 4.30 น. สวดมนต์นั่งสมาธิเวลา 5.00-6.00 น. จากนั้นส่วนหนึ่งออกเดินบิณฑบาต อีกส่วนหนึ่งทำความสะอาดเสนาสนะ หลังจากนั้นแล้วก็ตั้งแถวเพื่อไปฉันภัตตาหาร ในเวลา 7.00 น. เมื่อฉันเสร็จเรียบร้อยแล้ว สามเณรจะช่วยกันเก็บภาชนะ ถาด แก้วน้ำ รวมทั้งเศษอาหารด้วยกัน

เวลา 8.00 น. ทำภารกิจส่วนตัว เวลา 8.30 น. เรียนนักธรรม จนถึงเวลา 10.30 น. ตั้งแถวไปฉันภัตตาหารเพล เวลา 11.00-12.00 น. ภาคว่ามนั่งสมาธิเวลา 13.00 –13.30 น. เวลา 14.00-16.30 น. เรียนภาษาบาลี และเวลา 16.30 น. สามเณรฉันน้ำปานะพร้อมกัน และพัฒนางานร่วมกัน เช่นขัดห้องน้ำ ปัดกวาดเช็ดถู ถอนหญ้า จนถึงเวลา 17.30 น. จากนั้นทุกรูปทำภารกิจส่วนตัว และสวดมนต์ทำวัตรเย็น และนั่งสมาธิ เวลา 19.00-20.30 น. พระอาจารย์ให้อโวาท เวลา 21.00-22.00 น. เป็นเวลาอ่านหนังสือทบทวนบทเรียน สามเณรพักผ่อนพร้อมกันเวลา 22.00 น.

1.2 การฝึกการใช้ปัจจัย 4

สามเณรทุกรูปจะได้รับเครื่องนุ่งห่ม จีวรและอื่น ๆ รวมทั้งอุปกรณ์อย่างจำกัด และจะต้องฝึกให้สามเณรดูแลของใช้ส่วนตัว และของใช้ส่วนรวมในด้านปัจจัย 4 ของบรรพชิต คือ

1. จีวร ได้แก่เครื่องนุ่งห่ม มีผ้าห่ม ผ้านุ่ง และสบง

สามเณรทุกรูปจะต้องฝึกการซักผ้า การตากผ้า การเก็บผ้า และการพับผ้า ที่มีรูปแบบการซัก การตาก การพับ การเก็บเหมือนกันหมด โดยมีพี่เลี้ยงควบคุมให้เป็นไปตามแบบแผนที่กำหนด

2. บิณฑบาต คือ ภัตตาหาร

สามเณรจะฉันภัตตาหารในมือเช้า และเพล ทุกวันสามเณรต้องฉันนมสด และไข่ต้ม เพื่อส่งเสริมสุขภาพ และอาหารนั้นต้องมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อร่างกายตามนโยบายที่หลวงพ่อดัตตชีโวให้ไว้ พระมหาสุธารเล่าถึงความเอาใจใส่ของหลวงพ่อกว่า

“การฉันสมัยก่อน หลวงพ่อดัตตชีโว ท่านมาเดินดูเองตามวงฉัน หากอาหารไม่พอท่านจะสั่งโรงครัวทันที หรือสามเณรเด็กฉันไม่ทันพระ ก็ต้องให้เวลาสามเณรเช่นกัน และมีอยู่ครั้งหนึ่งสามเณรบอกว่า “หลวงพ่อกับขนมไม่พอ” หลวงพ่อตอบว่า “ลูก เราต้องเข้าใจว่าเราฉันอาหารเพื่ออะไร” ข้าพเจ้าฉันให้มีกำลัง แต่ของหวานเป็นอาหารเสริม ไม่ใช่อาหารหลัก ขนมนี่เป็นอาหารเสริมให้อร่อย ไม่ใช่ให้อิ่ม” หลวงพ่อดัตตชีโวบอกว่าเพราะสามเณรบางองค์ไม่ฉันข้าว แต่จะฉันขนมอย่างเดียว ซึ่งจะทำให้ไม่แข็งแรง”

การให้ความสำคัญเกี่ยวกับการฉันยังครอบคลุมไปถึงวิธีการฉัน และมารยาทของสามเณรในการนั่งฉันตามหลักเสขียวัตร ซึ่งสามเณรจะถูกฝึกในขณะที่นั่งฉัน

พระมหาสุธารเล่าว่า

“ระหว่างฉันภัตตาหารเพล พระอาจารย์จะสอนเรื่องเสขียวัตร มารยาทการลุก การนั่งต้องนั่งตัวตรง ฉันต้องไม่ส่งเสียงดัง และต้องเช็ดจานชาม และแยกเศษอาหารทุกครั้ง”

3. เสนาสนะ คือ ที่พัก

ที่พักของสามเณรคือกุฏิหลังคาจาก สามเณรจะพักภายในกุฏิหลังละๆ 16-20 รูป ทุกกุฏิมีพี่เลี้ยงประจำกุฏิ และมีหัวหน้ากลุ่มสามเณรทำหน้าที่ดูแล ลักษณะของกุฏิของสามเณร เป็นหลังคาจากชั้นเดียว พื้นเป็นดิน กว้าง 6 เมตร ยาว 12 เมตร เป็นที่โล่ง มีเตียง และที่วางของที่หัวนอนประจำแต่ละรูป เมื่อถึงเวลาอนสามเณรจะใช้กตลแขวนและครอบด้วยมุ้งกลด

4. คิลาณภัสส หมายถึง ยาบำบัดโรค หรือการรักษาสุขภาพ

วัดจัดแพทย์และพยาบาลของวัดให้ความรู้เรื่องโรคติดต่อต่าง ๆ เช่นตาแดง หิด กลากเกลื้อน ซึ่งส่วนใหญ่จะพบในกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันจำนวนมาก และการให้ความรู้เรื่องการดูแลฟัน นอกจากนี้สามเณรทุกรูปจะต้องได้รับการถ่ายพยาธิ

การใช้ปัจจัย 4 จึงเป็นการฝึกให้สามเณรเป็นผู้มีระเบียบวินัยในการใช้ การดูแลการรักษาปัจจัย 4 ที่ได้รับ ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัว เมื่อจัดระเบียบเรื่องใกล้ตัวได้แล้ว ก็สามารถจัดระเบียบเรื่องส่วนรวม และฝึกในเรื่องอื่น ๆ ต่อไปได้ ดังที่พระมหาสามัญญกล่าวว่

“สิ่งที่ทำให้คิดถึงความถึงตอนเป็นผู้ใหญ่คือ ระเบียบวินัยที่ถูกฝึกตั้งแต่เด็ก คือเรื่องการตรงต่อเวลา การมีระเบียบในของใช้ของตัวเอง และส่วนรวม ส่วนหลักธรรมเราเป็นเด็กเรายังไม่ทราบซึ่งอะไรมาก”

2. การพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน

ในการพัฒนาสามเณรวัดมุ่งพัฒนาคุณธรรม 3 ข้อ ได้แก่ความเคารพ ความมีวินัย และความอดทน ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาสามเณรคือพระพี่เลี้ยง ซึ่งทำหน้าที่สอนและให้บทฝึก พร้อมทั้งต้องตามดูว่าสามเณรได้ทำตามที่สอน ส่วนการฝึกจะสอดแทรกไปในกิจวัตร กิจกรรมที่ทุกรูปต้องปฏิบัติ เช่นด้านความมีวินัย จะฝึกเรื่องการตรงเวลา, การปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดให้ และการจัดเก็บอุปกรณ์ของใช้ส่วนตัว และส่วนรวม ด้านความเคารพ จะฝึกเรื่องเคารพกันตามอาวุโสเช่นการใช้สรรพนาม เรียกพี่เณร น้องเณร และด้านความอดทน จะฝึกเรื่องความอดทนในการทำงาน และความรับผิดชอบในด้านการเรียน และงานของส่วนรวม

ยุคที่ 3 ยุคเผยแพร่: การพัฒนาระยะที่ 1

การพัฒนาสามเณรในยุคเผยแพร่นี้ วัดพัฒนาตามกลุ่มสามเณรที่เข้ามาอยู่ในวัด เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปตามวัย และตามอายุของการฝึกอบรมในวัด จึงแบ่งเป็น 4 กลุ่มดังนี้

1. สามเณรนวกะ 1 คือการอบรมและพัฒนาสามเณรใหม่
2. สามเณรนวกะ 2,3 คือการอบรมและพัฒนาสามเณรปีที่ 2 และ 3
3. สามเณรประจำ คือการอบรมและพัฒนาสามเณรปีที่ 4 ขึ้นไป ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสามเณรที่กำลังเรียนป.ร.3-9 ขึ้นไป
4. สามเณรเตรียมบวช คือสามเณรที่อายุครบบวชในปีต่อไป

การพัฒนาระยะที่ 1 คือการพัฒนาสามเณรนวกะ 1

การพัฒนาสามเณรนวกะ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

1. การฝึกด้วยกิจวัตร
2. การฝึกการใช้ปัจจัย 4
3. การฝึกบุคลิกภาพ
4. การสอนหลักธรรม

ในการพัฒนาสามเณรระยะที่ 1 วัดได้แบ่งกลุ่มสามเณรตามอายุ และมีพี่เลี้ยงดูแลอย่างใกล้ชิด (จากสถิติในปี พ.ศ. 2545) ดังนี้

กลุ่ม 1 สามเณรเล็ก อายุ 9-11 ขวบ จำนวนสามเณร 30 รูป มีพระพี่เลี้ยง 3 รูป

กลุ่ม 2 สามเณรกลาง อายุ 13-15 ขวบ จำนวนสามเณร 60 รูป มีพระพี่เลี้ยง 4 รูป

กลุ่ม 3 สามเณรใหญ่ อายุ 16 ปีขึ้นไป จำนวนสามเณร 17 รูป มีพระพี่เลี้ยง 2 รูป

1. การฝึกด้วยกิจวัตร*

สามเณรแต่ละกลุ่มจะมีการดำเนินชีวิตประจำวันตามกิจวัตรที่ผู้ดูแลกำหนด เป็นการฝึกการตรงเวลา การรับผิดชอบต่อน้ำที่ และการรับผิดชอบต่อตนเอง ซึ่งเป็นการฝึกพื้นฐาน ก่อนจะใช้ชีวิตในสมณะเพศตลอดไป โดยมีการกำหนดตารางเวลาดังนี้

04.45 - 05.10 น.	ตื่นจำวัด ฉันทน้ำ ทำภารกิจส่วนตัว
05.15 - 05.30 น.	ตั้งแถวปฏิบัติญาณตน
05.30 - 06.05 น.	ทำวัตรเช้า ปฏิบัติธรรม
06.05 - 06.20 น.	ทำภารกิจส่วนตัว ห่มผ้า
06.25 - 06.30 น.	ตั้งแถว ตรวจสอบการห่มผ้า
06.30 - 07.00 น.	เดินแถวไปฉันที่สภာธรรมกายสภาหลังคาจาก
07.00 - 07.45 น.	ฉันเช้า
07.45 - 08.15 น.	ทำภารกิจส่วนตัว ตั้งแถว
08.30 - 10.30 น.	เรียนหนังสือ นกธรรม และกศน.
10.30 - 10.50 น.	ทำภารกิจส่วนตัว ตั้งแถว
11.00 - 12.00 น.	ฉันเพล
12.30 - 12.45 น.	ตั้งแถวปฏิบัติญาณตน
13.00 - 16.30 น.	เรียนหนังสือ บาติ
16.45 - 17.00 น.	เดินกลับที่พัก
17.00 - 17.30 น.	ฉันปานะ

* จากเอกสารไม่เผยแพร่ การอบรมสามเณรภาวะ 1

17.30 – 18.00 น.	บุญประจำวัน ออกกำลังกาย
18.00 – 18.30 น.	สรองน้ำ ชักผ้า
18.35 - 18.45 น.	ตั้งแถวปฏิญาณตน
18.45 - 19.00 น.	ท่องนักษัตร
19.00 – 20.00 น.	ทำวัตรเย็น ปฏิบัติธรรม
20.00 – 21.15 น.	ทำการบ้าน เขียนบันทึก ส่งแบบท่อง
21.30 – 04.30 น.	จำวัตร

สามเณรทุกรูปได้ดำเนินกิจวัตร กิจกรรมที่เหมือนกัน ทำให้สามเณรได้ฝึกความรับผิดชอบ ต่อตนเอง การตรงเวลา และมีระเบียบวินัย ซึ่งเป็นวิธีการขัดเกลาความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของสามเณร ทำให้สามเณรไม่สามารถทำตามใจของตนเองได้ ในขณะที่เดียวกันสามารถจัดระเบียบวินัยให้กับตนเอง โดยมีกิจวัตรควบคุมอยู่

2. การฝึกการใช้ปัจจัย 4

ในยุคนี้วัดปรับปรุงการพัฒนาการดูแลปัจจัย 4 ของสามเณรให้มีแบบแผนเดียวกัน คือ

2.1 ผ้าไตรจีวร และสมณบริวาร

สามเณรทุกรูปจะได้รับสิ่งของเหล่านี้เหมือนกันทั้งรูปแบบ และจำนวน ได้แก่

1. เครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ จีวร สบง อังสะ
2. เครื่องนอน (กลด มุ้งกลด เสื่อ ผ้าห่ม)
3. อุปกรณ์การเรียน ได้แก่ ก่อกล่องใส่อุปกรณ์ กระเป๋าเรียน สมุด ปากกา
4. ของใช้สิ้นเปลืองประจำตัว ได้แก่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน สบู่ ยาสระผม ไบมิคโณ
5. ของใช้สิ้นเปลืองส่วนรวม ได้แก่ ชันน้ำ ถังน้ำ ผงซักฟอก

สามเณรมีวิธีการใช้และดูแลของส่วนตัวไม่ให้ปะปนกันด้วยการเขียนชื่อและกลุ่มกับสิ่งของทุกอย่าง เพื่อป้องกันการสลับ และมีการจัดให้สามเณรตรวจเช็คอุปกรณ์ทุก ๆ สัปดาห์ เพื่อป้องกันของหายและมาเบิกใหม่ หรือหากหายจริง ๆ พี่เลี้ยงก็จะบันทึกการใช้ของเป็นรายบุคคลไว้ นอกจากนี้ยังกำหนดตารางทำความสะอาดของใช้ส่วนตัว เพื่อกำหนดให้สามเณรได้ปฏิบัติ ดังรายการต่อไปนี้

ตารางการทำความสะอาดของใช้ส่วนตัว

ของใช้	ความถี่ในการทำความสะอาด	วันเวลา	วิธีการทำความสะอาด
อังสะ สบง จีวร	ซักทุกวัน	หลังทำวัตรเช้า	ซักผงซักฟอก และเก็บผ้าหลังฉันทเพล
ผ้าสรองน้ำ	“	ทุกครั้งหลังสรองน้ำ	ก่อนตากใช้น้ำผงซักฟอกที่เหลือจากซักผ้าจีวร
ผ้ารัดอก	ทุกวันพุธ	หลังฉันทเพล	ใช้ผงซักฟอก ขยี้ให้สะอาด
ผ้าเช็ดตัว	ทุกวันเสาร์	หลังฉันทเพล	“ “ไม่ควรรีใช้แปรง
กล่องอัฐบริวาร	ทุกวันเสาร์	หลังฉันทเพล	ใช้ผ้าสะอาดชุบน้ำหมาดและเช็ดให้สะอาด
กระบอกน้ำ	ทุกวันเสาร์	หลังฉันทเพล	เขย่ากระบอกด้วยน้ำผสมทรายหรือเกล็ดหินสะอาด แล้วล้างน้ำเปล่าให้สะอาด
เสื่อ	ทุกวันเสาร์	หลังฉันทเพล	นำผึงแดดไม่ต้องซัก
ผ้าห่ม	ทุกวันอาทิตย์	เช้าวันอาทิตย์ที่ 1,3	ใช้ผงซักฟอก ขยี้ให้สะอาด
มุ้ง	ทุกวันอาทิตย์	เช้าวันอาทิตย์ที่ 2, 4	ใช้ผงซักฟอก ขยี้ให้สะอาด
กลด	ทุกวันอาทิตย์	เช้าวันอาทิตย์ที่ 2, 4	ใช้ผ้าชุบน้ำพอหมาด และเช็ดให้สะอาด
อาสนะ	ทุกวันอาทิตย์	เช้าวันอาทิตย์ที่ 2, 4	ผึงแดดไม่ต้องซัก
ปลอกอาสนะ	ทุกวันอาทิตย์	เช้าวันอาทิตย์ที่ 2, 4	ใช้ผงซักฟอก ขยี้ให้สะอาด

2.2 เสนาสนะ สามเณรนวกะ 1 จะจำวัดในห้องปฏิบัติธรรม ขนาด 40X30 เมตร รองรับสามเณรได้ถึง 150-200 รูป ลักษณะอาคารเป็นห้องสี่เหลี่ยม โถงตลอด และมีมุ้งลวดล้อมรอบ เมื่อ

ถึงเวลาจำวัด แต่ละรูปจะมีกลด มีเสื้อ มีผ้าห่ม และมีพื้นที่ของสามเณรเล็ก กลาง และใหญ่ อยู่ภายในห้องนั้น ส่วนพระอาจารย์ พระพี่เลี้ยง จะจำวัดอยู่ร่วมกับสามเณร

ที่พักของสามเณรแบ่งการใช้งานที่สำคัญคือ สถานที่จำวัด สถานที่สวดมนต์ สถานที่นั่งสมาธิ สถานที่ทำกิจกรรม สถานที่ฉันทน์น้ำปานะ สถานที่เล่นกิจกรรม สถานที่ออกกำลังกาย และสถานที่อ่านหนังสือ หรือทำกิจกรรมสันทนาการ นอกจากนี้ยังมีห้องน้ำให้ด้วย

พระพี่เลี้ยงจะกวดขันให้สามเณรดูแลรักษา และทำความสะอาดสถานที่ดังกล่าว ด้วยการจัดเวลาในกิจวัตรประจำวันรับบุญพร้อมกัน และให้สามเณรพัฒนาจัดปรับให้เหมาะสม ให้เกิดความร่มรื่น และสดชื่นในการพัก และการใช้

2.3 ภัตตาหารและการขบฉัน

ภัตตาหารของสามเณรจะจัดมาจากโรงครัว ซึ่งจะมีครบหมู่อาหารทั้ง 5 หมู่ ในการฉันจะมีพระอาจารย์แบ่งหน้าที่กันคอยดูแลสามเณรให้ฉันให้ครบหมู่ของอาหารและได้สัดส่วน ไม่ฉันแต่ข้าว แล้วไม่ฉันผัก หรือฉันข้าวน้อย แล้วฉันของหวานมาก ตรวจตราให้สามเณรฉันนมสด และไข่ในมือเช้า และพระพี่เลี้ยงจะสอนให้สามเณรเคี้ยวอาหารให้ละเอียด

นอกจากนี้สามเณรบางรูปไม่คุ้นในการฉันน้ำในแต่ละวันให้เพียงพอ พระพี่เลี้ยงจะแนะนำให้ทุกรูปมีกระติกน้ำประจำตัว และให้ฉันน้ำพร้อมกันในแถวทุกรูป ไม่ดื่มน้ำมากไปก่อนรับประทานอาหาร 15 นาที หรือระหว่างอาหาร และดื่มมากได้หลังอาหาร 1 ชั่วโมง

2.4 การรักษาสุขภาพ

เนื่องจากสามเณรยังอยู่ในวัยเด็ก พระพี่เลี้ยงจึงมีความจำเป็นต้องดูแลสุขภาพของสามเณร ได้แก่ การออกกำลังกาย โดยพระอาจารย์จะนำออกกำลังกายในท่าต่าง ๆ และมีอุปกรณ์ออกกำลังกาย เช่นการโยน การยืดตัว และใช้กิจกรรมการพัฒนาสถานที่เพื่อให้สามเณรมีร่างกายเคลื่อนไหว เช่นปลูกสวนผัก ต่อเติมปรับปรุงสถานที่ เล่นเกมส์ต่าง ๆ เช่นเล่นน้ำ ชักเย่อ เป็นต้น

นอกจากนี้สามเณรทุกรูปจะต้องได้รับการถ่ายพยาธิ ตั้งแต่ช่วงแรกของการอบรม และพระพี่เลี้ยงต้องดูแลด้านการขับถ่าย ฝึกให้สามเณรถ่ายอย่างน้อยวันละหนึ่งครั้ง เน้นการให้ดื่มน้ำเมื่อตื่นจำวัด และเน้นการฉันทน์ผักเพื่อให้ขับถ่ายสะดวก

ในยุคแพ้วัดให้ความสำคัญกับการตรวจสอบสุขภาพประจำปีของสามเณรทุกรูป มีการตรวจเลือด เอ็กซเรย์ปอด มีแพทย์เฉพาะทางตรวจสุขภาพของสามเณรทุกรูป และจัดสถานที่พยาบาลของพระสงฆ์ และของฆราวาส

3. การฝึกบุคลิกภาพ

สามเณรนวกะ ทุกรูปจะถูกฝึกเรื่องการห่มผ้า การเดิน การฉัน การนั่ง โดยพระพี่เลี้ยงจะแนะนำ ทำให้ดู และให้ลองทำ จากนั้นพระพี่เลี้ยงจะคอยตรวจตราให้สามเณรได้ปฏิบัติจนติดเป็นนิสัย

การนุ่งห่ม ตามหลักพระวินัย จะกำหนดการนุ่งห่มกล่าวคือ ต้องห่มผ้าให้เป็นปริมณฑล คือ นุ่งสบงครึ่งหน้าแข็ง ชายด้านหน้าเสมอขอบสบง ชายจีวรคลุมข้อศอก ชายจีวรห่มข้อมือมาจากสบง 1 ผ่ามือ ชายด้านข้างดึงมาให้ปิดด้านหน้า ไม่แปะอก ผ้าต้องรัดอก

การเดิน สามเณรต้องฝึกการเดินตัวตรง หลังตรง สามเณรจะต้องถูกฝึกเดินโดยเอาสมุดวางบนศีรษะ และหัดเดินให้สง่างาม ไตร่ตรงเท้าทุกครั้ง ไม่เดินลากเท้า

การฉัน พระพี่เลี้ยงจะฝึกให้นั่งตัวตรงขณะฉัน ไม่ค้อมหลัง ไม่อ้าปากเคี้ยว ควรปิดริมฝีปาก ไม่คุยกันขณะฉัน ไม่เล่น ไม่ส่งเสียงดัง ไม่ฉันเลอะเทอะ และไม่ลุกจากที่ นอกจากนี้พระพี่เลี้ยงจะแนะนำให้ฝึกตามหลักเสขียวัตร

การนั่ง สามเณรจะฝึกนั่งตัวตรง นั่งสมาธิและนั่งพับเพียบ (ไม่นั่งหลังงอ) หากประนมมือ นิ้วทั้ง 10 เรียงชิดติดกัน (ไม่แตก ไม่คก ไม่ห่าง) เฉียง 45 องศา ความสูงระดับอก (รวมนมเหนือผ้ารัดอก) ขณะนั่งสมาธิห้ามพุบหลับ หรือห้ามเล่น

การฝึกตัวของสามเณรทั้งในเรื่องการดูแลปัจจัย 4 การเก็บข้าวของให้เป็นระเบียบ และการหล่อหลอมบุคลิกภาพ ทั้งเรื่องการนุ่งห่ม การเดิน การฉัน และการนั่งนั้น เป็นบทฝึกพื้นฐานของสามเณรในระยะต้น

พระประเสริฐ พระอาจารย์สามเณรสรุปว่า

“มาตรฐานความเป็นสามเณรวัดพระธรรมกาย ซึ่งจะต้องฝึกให้ได้ในปีแรก ได้แก่ การนุ่งห่ม การเดิน การฉัน และการนั่ง จะได้ติดเป็นนิสัย เพราะในปีต่อ ๆ ไปนั้นสามเณรจะมุ่งเรื่องเรียนเป็นหลัก และการที่จะทำให้สิ่งที่หล่อหลอม

คิดเป็นนิสัย ทำให้เป็นประจำ พระที่เลี้ยงมีความจำเป็นต้องหมั่นตรวจตราและเอาใจใส่”

พระเอกพันธ์พระอาจารย์สามเณรนวกะ 1 เล่าถึงวิธีการการตรวจตราดูแลและเอาใจใส่สามเณร คือ

“หลวงพี่มีวิธีการดูแลสามเณรเนื่องจากทำตามโอวาทหลวงพ่อนำท่านให้ดูแลน้อง ให้เอาใจใส่ทุกอย่างเพราะสามเณรยังเล็กมาก แม้กระทั่งตอนตื่นนอน คั้นน้ำใหม่ แปรงฟันใหม่ แล้วเข้าห้องน้ำใหม่ ตอนฉัน ฉันอิมใหม่ ฉันนมหรือเปล่า และมาถึงที่พักจีวรซักใหม่ เล็บตัดใหม่ ดูทุกอย่างและต้องตามดู ฉะนั้นเดือนแรก พระที่เลี้ยงสำหรับเณรเล็ก จึงไม่ได้ให้ทำอะไรมาก ให้เล่นเกมส์ สันทนาการ สอนเรื่องการลูก การนั่ง การสวดมนต์”

ในช่วงเดือนแรกของการฝึกสามเณร มีความจำเป็นต้องกวดขันสามเณรในเรื่องกิจวัตรการใช้ปัจจัย 4 คือที่พัก อาหารและการฉัน เครื่องนุ่งห่ม และดูแลรักษาสุขภาพ และการเก็บของให้เป็นระเบียบเหมือนกัน การดูแลและทำความสะอาดเครื่องนุ่งห่ม ตั้งแต่การซักผ้า การตากผ้า การเก็บ การพับ การปิดกวาดเช็ดดู สถานที่ต่าง ๆ การพัฒนาบุคลิกภาพ การขัดห้องน้ำ การล้างภาชนะ จัดอุปกรณ์ของฉัน การฉัน ซึ่งในช่วงเดือนแรกจะฝึกสิ่งเหล่านี้ให้ได้ก่อน

5. การสอนและการปลูกฝังอุดมการณ์

สามเณรได้เรียนหลักธรรมต่าง ๆ ได้แก่ เป้าหมายในการบวช ทั้งระยะใกล้ได้แก่ การได้เป็นนาคหลวง การบวชเป็นพระภิกษุ ถึงพร้อมด้วยปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ และเป้าหมายระยะไกลคือการมุ่งพระนิพพาน นอกจากนี้ยังปลูกฝังการปฏิบัติธรรมเพื่อเข้าถึงธรรมกาย

หมวดหลักธรรม ขรราวาสธรรม สิด 10 คารวะ 7 เป็นการสอนลักษณะให้ทำกิจกรรมร่วมกันภายในชั้นเรียน

นอกจากนี้การสอนด้วยการยกตัวอย่างการปฏิบัติที่เป็นแบบอย่าง เช่นประวัติครูบาอาจารย์ และต้นแบบสามเณรในสมัยพุทธกาล เป็นการปรับเปลี่ยนทัศนคติให้เห็นแบบอย่างที่สามเณรควรจะต้องตั้งใจใช้ชีวิตในสมณะเพศต่อไป

สามเณรที่ผ่านกระบวนการอบรมและการพัฒนาในเดือนแรก หรือปีแรก ทำให้เปลี่ยนแปลงตัวเองหลายด้าน สามเณรได้ให้ความเห็นของการฝึกตัวในระหว่างการอบรมดังนี้

ตัวเสมอคืนเสมอปลาย พ่อแม่มาเยี่ยม สามารถประทับประคองตัวเองได้ ส่วนเด็กที่ครอบครัวไม่อบอุ่น พี่เลี้ยงต้องหมั่นสังเกต มีความยืดหยุ่น หากเขาประทับประคองตัวได้เรื่อย ๆ ก็จะพัฒนาได้ แต่ส่วนใหญ่จะมีปัญหาด้านจิตใจ”

การกลับบ้าน และการลาสิกขาของสามเณร

เมื่อสามเณรผ่านการคัดเลือก และการอบรมที่วัดแล้ว สามเณรส่วนใหญ่ปรับตัวและสามารถบวชต่อไปได้ และมีบางส่วนลากลับบ้าน หรือจำเป็นต้องออกด้วยระเบียบวินัย

พระเอกพันธ์ให้เหตุผลในการเข้ามาอบรมของสามเณร และต้องกลับไปก่อนสิ้นสุดการอบรมว่า

“ในปีหนึ่ง ๆ จะมีสามเณรสมัครบวชปีละ 200-250 รูป แต่จะผ่านกระบวนการและบวชตลอดจำนวนครั้งหนึ่งทุกรุ่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 มีสามเณรอยู่ 60 รูป ส่วนปี พ.ศ. 2544 ยอดสมัคร 250 รูป เหลืออยู่ประมาณ 140 รูป และในปี พ.ศ. 2545 ยอดสมัครกว่า 200 รูป เหลืออยู่ประมาณ 160 รูป การที่สามเณรมีการออกไปครั้งหนึ่งทุกรุ่นเพราะเมื่อสามเณรเข้ามาฝึกแล้ว ท่านรู้สึกว่าการปฏิบัติที่เข้มงวดเกินไป ทำให้ผู้ที่ไม่คุ้นกับวินัย จะคิดถึงบ้านและอยากกลับบ้าน และคล้ายเป็นวัฒนธรรมของสามเณร ที่มาจากบ้านเกิดเดียวกันมีความคิดว่าถ้ามาอบรมเรามาด้วยกัน หากกลับต้องกลับด้วยกัน บางครั้งความประหลาดท่านดี พี่เลี้ยงก็จะประทับประคองต่อไป เมื่อเวลาผ่านไป 1-2 เดือนก็จะไม่คิดเพื่อนแล้ว ที่เป็นเช่นนี้เพราะระยะแรกเด็กยังใหม่ ไม่รู้ว่าที่นี่เป็นอย่างไร จึงรวมตัวกันเหนียวแน่น ภายหลังปรับตัวได้เข้ากับเพื่อนใหม่ได้ ความคิดเพื่อนก็คลายลง และเขาจะแยกแยะได้”*

การฝึกตัวของสามเณรนั้นมีหลายระดับ พระพี่เลี้ยงกล่าวว่า

“บางรูปบอกครั้งเดียวทำได้เลย แต่บางรูปบอกแล้วบอกอีก บางรูปบอกแล้วต้องมีบทลงโทษด้วย แต่บางส่วนไม่ไหวจริง ๆ เราต้องพิจารณา เช่นฝึกอบรมผ่านไป 1 ปียังทิ้งข้าวของอีก ก็ต้องคัดออก” พระเอกพลเล่าว่า “สามเณรรูปที่เราต้องส่งกลับบ้าน หลวงที่ต้องไปส่งถึงบ้านจะบอกโยมที่บ้านของสามเณรว่า น้องฝึกตัวไม่ทันเพื่อน หากมีโอกาสให้ศึกษาทางอื่นหน้าจะเหมาะสมกว่า โยม

* สัมภาษณ์อาจารย์สอน กศน.

สามเณรที่ผ่านการพัฒนาระยะที่ 1 ให้ความเห็นในการอบรมหลาย ๆ ทศนะดังนี้
สามเณรอนุพงศ์ เล่าถึงประสบการณ์มาอยู่วัดครั้งแรกว่า

“วันแรกที่มาเห็นเพื่อน ๆ มากันทั่วประเทศ มาอยู่ร่วมกัน ทุกรูปต้องฝึก
ให้เป็นคนเข้มแข็ง มีกำลังใจ และยังฝึกให้มีความเคารพกันตามกันเถ (เคารพกัน
ตามอาวุโส) คือหลวงพี่ท่านจัดกลุ่ม 4 กลุ่ม กลุ่มพี่และกลุ่มน้อง กลุ่มน้อง ๆ ต้อง
ให้เกิดศรัทธา เรียกกันตามอายุจริง ไม่ใช่ตามพรรษา” ซึ่งสามเณรพัฒน์กล่าวว่า “
เราต้องเรียกสามเณรที่มีอายุมากกว่าว่า “พี่เณร” ส่วนอายุน้อยเรียกว่า “น้องเณร”
เมื่อพูดคุยกับพระอาจารย์ทุกครั้งต้อง “พนมมือพูด”

สามเณรวัฒนา เล่าต่อไปว่า

“สิ่งที่ไม่เคยได้ฝึกเมื่ออยู่บ้าน ก็มาได้ฝึกที่นี่ทุกรูปแบบ การปิดกวาดเช็ด
ถู การซักผ้า การตากผ้า หากห่างเป็นเซนติเมตร พี่เลี้ยงจะละเอียดมาก ทำโทษ
เป็นทีมบ้าง เพราะเรายังเด็กไม่ละเอียดมาก และจะฝึกวินัย กิจวัตรกิจกรรม ต้อง
เป็นคนตรงเวลา เข้าสาย เข้าช้ามีการทำโทษ ถูกทำโทษบ่อยๆ ก็อึดอัด แต่สิ่งที่ได้
ฝึกต่าง ๆ เหล่านี้ยังได้คิดตัวสามเณรมาจนถึงปัจจุบัน คือได้ทั้งความเคารพ วินัย
ความมีน้ำใจและเรื่องตรงเวลารวมถึงการทำงานเป็นทีมด้วย”

สามเณรฉัตร กล่าวว่า

“การได้ฝึกอยู่เป็นสามเณรนวกะ ได้รับบทฝึกดี ๆ คุณธรรมในตัวเราก็
เพิ่มขึ้นทุกวัน เราได้ฝึกตั้งแต่การยืน เดิน นั่งและนอน และการฉับ ทุกอิริยาบถ
เมื่อฝึกแบบนี้ การกระทบกระทั่งไม่ค่อยมี สามเณรกลับมีน้ำใจให้อภัยซึ่งกันและ
กัน”

ความเห็นของพระพี่เลี้ยงในการฝึกสามเณร

พระเอกพันธ์ ให้ความเห็นเรื่องการรับสามเณรที่ต้องให้ความเอาใจใส่ว่า

“สามเณรส่วนใหญ่ที่เข้ามาอบรม น้อยมากที่มาจากครอบครัวอบอุ่น
60% พ่อแม่แยกทางกัน และอยู่กับย่า หรือตากับยาย ในการดูแลสามเณรจึงต้อง
ให้ความอบอุ่น ต้องมีทั้งพระเดชและคุณ สามเณรที่ครอบครัวอบอุ่นก็จะปฏิบัติ

ผู้ปกครองที่รับได้” หรือในกรณีที่ทำผิดวินัย เพราะลักขโมย ก็จะบอกโยม แต่ที่วัดยังไม่ให้ลาสิกขาแล้วแต่โยมจะอนุญาตอย่างไร”

การออกด้วยการทำผิดกฎระเบียบ ซึ่งมีระดับของความหนักเบา 3 ระดับคือระดับกลางหนัก และเบา

การจัดเถลาขั้นที่ 2 การผ่านกระบวนการเพื่อรับสามเณรเข้าวัด

ในการเตรียมสามเณรเพื่อให้ความพร้อมในการอยู่ที่วัด สามเณรเมื่อได้รับการจัดเถลาต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. ต้องผ่านคุณสมบัติในการรับสมัครสามเณร
2. สามารถทำกิจวัตร กิจกรรม ร่วมกับหมู่คณะ ได้ตลอดได้ด้วยตนเอง
3. สามารถบริหารปัจจัย 4 ของตนเอง และฝึกการดูแลรักษาปัจจัย 4 ของส่วนรวมได้
4. สามเณรมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาในอิริยาบถต่าง ๆ
5. สามเณรมีความมั่นคงในอุดมการณ์และเป้าหมายในการบวช

ฉะนั้น การที่สามเณรจะผ่านขั้นตอนการจัดเถลาที่ 2 ไปได้จึงมีความจำเป็นต้องผ่านการพัฒนาในระยะที่ 1 ตามขั้นตอนที่กล่าวมาแล้ว

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การพัฒนาระยะที่ 2 การพัฒนาเมื่อเป็นสามเณรประจำแล้ว

ในขั้นตอนการพัฒนาระยะที่ 1 มุ่งการพัฒนาการดูแลปัจจัย 4 กิจวัตรกิจกรรม และการฝึกคุณธรรมพื้นฐาน ส่วนการพัฒนาระยะที่ 2 เป็นการจัดการศึกษาให้สามเณร ซึ่งวัดเน้นการจัดการศึกษาตามระบบของการคณะสงฆ์ เพื่อให้สามเณรมีความรู้ในด้านภาษาบาลีเพื่อการค้นคว้า และการเผยแผ่ นอกจากนี้ยังจัดการฝึกอบรมทักษะที่สำคัญ และจำเป็นในด้านต่าง ๆ เช่นการพูด การเขียน หรือการแสดง ความคิดสร้างสรรค์ วิธีการพัฒนา จึงแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การพัฒนาทางการศึกษา
2. การพัฒนาความรู้ทั่วไป

1. การพัฒนาการเรียนการสอน

วัดพระธรรมกายได้จัดการศึกษาตามรูปแบบของการศึกษาคณะสงฆ์ คือการศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรม ได้แก่แผนกธรรม และแผนกบาลี โดยดำเนินการในฐานะโรงเรียนปริยัติธรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529

โรงเรียนปริยัติธรรมวัดพระธรรมกาย จัดสอนภาษาบาลีให้สามเณรเป็นหลัก ส่วนพระภิกษุรูปใดที่สนใจก็สามารถสมัครเข้าเรียนได้ การสอนจะเริ่มตั้งแต่ชั้นประโยค 1-2 เป็นต้นไป อาจารย์ผู้สอนในระยะแรกมาจากภรรวาสที่เคยบวชเป็นพระและได้เปรียญธรรม 9 ประโยคแล้ว

ต่อมาเมื่อมีสามเณรมากขึ้นเป็นลำดับ วัดได้เชิญพระอาจารย์สอนบาลีที่มีประสบการณ์จากวัดต่าง ๆ มาเป็นผู้สอน เนื่องจากวัดยังไม่มีผู้จบเปรียญธรรม และเปลี่ยนเวลาเรียนจากภาคค่ำเป็นภาคบ่ายเวลา 13.30- 16.30 น. การสอนดำเนินต่อเนื่องมาจนกระทั่งปี พ.ศ. 2535 ทำให้วัดมีพระภิกษุสามเณรสอบบาลีและผ่านมากที่สุด ดังที่ พระมหาสมเจตน์กล่าวว่า

“หลวงพี่สอนบาลีที่วัดพระธรรมกายอยู่ประมาณ 2-3 ปี แรก ๆ วัดพระธรรมกายยังไม่มีชื่อเสียงของวัดคิดในประกาศสอบ ไม่มีใครรู้จักบาลีวัดพระธรรมกาย ประมาณปี พ.ศ. 2533, 2534 และ 2535 มีนักเรียนสอบผ่านได้มาก จนมีชื่อเสียงขึ้นมาประมาณปี พ.ศ. 2535 และพ.ศ. 2536”

วิธีการสอนบาลีในสมัยแรก ๆ นั้น พระมหาสมเจตน์เล่าว่า

“เนื่องจากวัดมีกิจกรรมมาก เช่นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วัดจึงไม่ได้เน้นให้พระภิกษุสามเณรศึกษาอย่างเดียว ต้องมุ่งช่วยงานอื่น ๆ ของวัดด้วย เมื่อผู้สอนเข้าใจงานหลักของวัด และงานรอง จึงพยายามปรับใช้เวลาที่มียุให้ เกิดประโยชน์มากที่สุด เพราะฉะนั้นการสอนจึงให้ทำแบบฝึกหัด ให้ท่องแบบให้คั่นควา เบ็ดเสร็จอยู่ในห้องเรียน หรือบางครั้งเช่นวิชาแปล หากมีประโยคน่าสนใจก็จะให้นักเรียนกลับไปทำการบ้าน หรือคั่นควาศัพท์ที่ใช้ในการแปล การคั่นควาจะช่วยทดแทนเวลาที่ไปลงกิจกรรมต่าง ๆ นักเรียนสามารถช่วยตัวเองได้ และทำให้นักเรียนรู้สึก เมื่อปรับวิธีการสอนให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวัด ภายหลังนักเรียนก็สอบได้เพิ่มขึ้น”

หลักสำคัญที่ทำให้การเรียนบาลีมีผู้สอบผ่านได้มาก

ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า การศึกษาภาษาบาลีของวัดพระธรรมกาย มีพระภิกษุสามเณรสอบได้มากกว่าวัดอื่น ที่เป็นเช่นนี้ พระมหาสมเจตน์อธิบายว่า

“ในการเรียนบาลี เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักเรียนมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง โดยเฉพาะหลวงพ่อบ้านเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย ท่านให้โอกาสพระภิกษุสามเณรในการเรียนบาลีมากขึ้นเรื่อย ๆ รองลงมาคือตัวนักเรียนต้องรักเรียนด้วย และระบบการบริหารต้องดี ที่สำคัญระบบอุปถัมภ์ สำนักเรียนจะเก่งขนาดไหน หากจัดการเรียนการสอนแล้วนักเรียนออกอยากที่อยู่วัดก็ไม่ได้สำเร็จ”

ฉะนั้นการเรียนบาลีของวัดพระธรรมกายที่ประสบผลสำเร็จเนื่องจาก

1. เจ้าอาวาส
2. ผู้บริหารสนับสนุน
3. ระบบความเป็นอยู่ที่บ้านและโรงเรียนเอื้อกัน

1.1 เจ้าอาวาส

หลวงพ่อรัญมขโยให้ความสำคัญกับการศึกษาของการคณะสงฆ์ และให้ความสำคัญในการเรียนภาษาบาลี ท่านเอาใจใส่ด้วยการให้โอวาทเพื่อเป็นกำลังใจแก่นักเรียนบาลีอย่างสม่ำเสมอ และให้รางวัลแก่ผู้สอบผ่านในแต่ละชั้น

พระมหาสุธรรได้กล่าวถึงวิธีการส่งเสริมการเรียนบาลีของหลวงพ่อรัญมขโยว่า

“เมื่อสอบได้ประโยค 3 หลวงพ่อบ้านมอบปากกาปากเกอร์ให้ทุกรูปที่สอบผ่าน นอกจากนี้หลวงพ่อบ้านหลวงพี่ที่ไรจะทักว่า “สุรตโน (ฉายาของท่าน) ประโยคเก้านะ ทักด้วยคำนี้บ่อย ๆ จึงทำให้เรานูมานะที่จะต้องสอบให้ได้ เกิดเป็นแรงบันดาลใจ และหลวงพ่อบ้านยังเป็นกำลังใจในตอนคุณหนังสือสอบทุกครั้ง...”

...ท่านไม่ได้ให้ความสำคัญในการเรียนบาลีเฉพาะภายในวัดเท่านั้น ท่านเคยปรารภในสมัยแรก ๆ ว่า ทำอย่างไรให้พระเณรทั่วประเทศสนใจและศึกษาภาษาบาลีกันมาก ๆ หลวงพี่เคยกราบเรียนท่านว่าหลวงพ่อบ้าน เราต้องเป็น

แบบอย่าง ประโยคเก่าจบมาไม่มีใครยกย่องเชิดชู ท่านจึงตัดสินใจจัดงานมูทิดา สักการะประเพณีธรรมเก่าประโยค มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมาทุกปี มีการมอบรางวัลและให้ทุนการศึกษา เพราะเนื่องจากพระมหาประโยคเก่าที่อยู่ต่างจังหวัดไม่ค่อยมีปัจจัย เจ้าอาวาสต้องดูแลเองทุกอย่างในเรื่องการเรียนบาลี ต้องหาครูเอง หาเงินเอง หากเจ้าอาวาสเอาใจใส่โรงเรียนก็อยู่ได้ หากไม่ได้รับการเอาใจใส่โรงเรียนก็ปิดได้เหมือนกัน กราบเรียนหลวงพ่อกว่า เมื่อเราให้ทุนท่านท่านก็สามารถขยายงานออกไปได้”

1.2 ผู้บริหารวัดให้การสนับสนุน

การสนับสนุนการเรียนภาษาบาลีของวัด ทั้งหลวงพ่อดัตตศิโวและพระเถระท่านอื่นให้ความสำคัญในการเรียนบาลีเช่นกัน โดยเฉพาะหลวงพ่อดัตตศิโวท่านจะให้ความสำคัญกับการพูดเขียน และอ่านภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้สามเณรใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง เพราะจะเป็นเครื่องมือในการเรียนภาษาบาลี

พระมหาสมเจตน์กล่าวถึงความสำคัญของผู้บริหารต่อการเรียนบาลีว่า

“เมื่อผู้ใหญ่ให้ความสำคัญ มีทุนทุกอย่างพร้อม ความคิดในการพัฒนาการเรียนบาลีไม่ถูกคัดค้าน สามารถทำงานได้สะดวก การบริหารที่จะได้ครูที่ดีมาร่วมมือกันก็มีมาก นักเรียนบาลีได้ความรู้ต่อตัวเองและการค้นคว้าพระไตรปิฎก ทำให้การค้นคว้าทำได้ละเอียดลึกซึ้ง และเป็นประโยชน์ต่องานพระพุทธศาสนาต่อไป”

1.3 ระบบความเป็นอยู่ (ที่บ้าน) และระบบการเรียน (ที่โรงเรียน) ต้องเอื้อกัน

ปัจจัยหลักที่ทำให้การเรียนบาลีมีผู้สอบผ่านได้มาก พระมหาสมเจตน์ได้กล่าวถึงว่าวัดมีระบบการดูแลสามเณรทั้งที่บ้าน และที่โรงเรียนต้องประสานสัมพันธ์กัน

ในการอบรมสามเณรวัดมีระบบการดูแลความเป็นอยู่ (ที่บ้าน) และจัดระบบการเรียน (โรงเรียน) เพื่อส่งเสริมพัฒนาสามเณร ในด้านความเป็นอยู่จะมีพระพี่เลี้ยง หรือหัวหน้ากลุ่ม ทำหน้าที่ดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด ส่วนในด้านการเรียนจะมีพระอาจารย์ ครู ดูแลการเรียนของสามเณร เมื่อทั้ง 2 ฝ่ายให้ความสำคัญกับการศึกษาของสามเณร โดยเฉพาะเรื่องการเรียนบาลี ทำให้สามเณรสามารถฝึกอบรมและตั้งใจศึกษาภาษาบาลีอย่างเต็มที่ทำให้ประสบความสำเร็จในด้านการจัดการศึกษา ดังที่พระมหาสามัญญให้ความเห็นว่า

“การเรียนของสามเณรทั้งนักรรรมและบาลีจะสอบผ่านกันได้ นั่นผู้ดูแล ทั้งที่บ้านและโรงเรียนต้องเข้าใจกันว่า โรงเรียนมีระบบการบริหารอย่างไร ที่บ้าน มีการปกครองอย่างไร ในแผนกสามเณรหากที่เลี้ยงเข้าใจเรื่องการเรียนบาลี จะ ไม่มีปัญหา ที่เลี้ยงจะคอยอำนวยความสะดวกและจัดเวลาให้สามเณรทบทวนการเรียนอย่างเต็มที่”

3. การพัฒนาวิชาความรู้ทั่วไป

ในยุคเริ่มขยายงานนี้ นอกจากสามเณรทุกรูปต้องเรียนภาษาบาลีแล้ว สามเณรยังได้รับการพัฒนาความรู้วิชาทั่วไปที่จำเป็น เพื่อใช้งานในอนาคตที่จะเป็นประโยชน์ต่องานพระพุทธศาสนา คือ วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษ และวิชาวิทยาศาสตร์

การพัฒนาระยะที่ 2 ของสามเณรประจำ สรุปได้ว่ามีการพัฒนาด้านการศึกษาภาษาบาลี ที่ได้รับการเอาใจใส่จากเจ้าอาวาส ผู้บริหาร และมีการจัดระบบความเป็นอยู่ และระบบการบริหาร โรงเรียนที่เอื้อในการเรียนภาษาบาลีของสามเณร นอกจากนี้ การส่งเสริมให้พัฒนาความรู้วิชาทั่วไป ทำให้สามเณรมีความรู้ และความสามารถที่กว้างขึ้น

ยุคที่ 3 ยุคเผยแพร่: การพัฒนาระยะที่ 2

ในยุคนี้ วัดแบ่งการพัฒนาสามเณรเป็นระดับ ได้แก่สามเณรนวกะ 2 , สามเณรนวกะ 3 และสามเณรประจำ แบ่งการพัฒนาเป็น 2 ด้าน คือ

1. การพัฒนาด้านการศึกษา
2. การฝึกอบรมวิชาพิเศษ

1. การพัฒนาด้านการศึกษา

ในยุคเผยแพร่ วัดพัฒนาสามเณรด้วยการศึกษา นอกจากการศึกษานักรรรมและบาลีแล้ว ในยุคนี้มีการเปิดสอนการศึกษานอกระบบ (กศน.) การศึกษาพระอภิธรรม ปัจจุบัน โรงเรียนปริยัติธรรมได้จัดการเรียนการสอนให้แก่สามเณรมีหลักสูตรดังนี้

- 1.1 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
- 1.2 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

1.3 การศึกษาพระอภิธรรม

1.4 การศึกษานอกระบบโรงเรียน (กศน.)

1.1 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

ตามแผนทุกรูปจะต้องเรียนนักธรรมตรีในปีแรก รูปใดที่สอบได้แล้ว จะเรียนต่อนักธรรมโทเลย การสอนนักธรรมจะเรียนในภาคเช้าของทุกวัน มีการแบ่งชั้นเรียน คือนักธรรมตรี นักธรรมโท และนักธรรมเอก แล้วแต่จำนวนนักเรียนที่เรียนในแต่ละปี นอกจากนี้เมื่อใกล้เวลาสอบนักธรรม ซึ่งอยู่ระหว่างวันที่ 21-23 พฤศจิกายน ทุกปี โรงเรียนปริยัติธรรมจะจัดทบทวนทุกวิชาก่อนสอบเป็นเวลา 2-3 อาทิตย์

1.2 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ปัจจุบันวัดพระธรรมกายได้เปิดสอนบาลี ตั้งแต่ชั้น ประโยค 1-2 จนถึงชั้น ป.ธ. 9 จำนวนนักเรียนแต่ละชั้น ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้เรียนแต่ละปี ผู้สอนมีทั้งพระอาจารย์จากภายนอก และพระอาจารย์ของวัด

การเรียนการสอนบาลีจะแบ่งเป็น 3 ช่วงคือ ช่วงที่ 1 บาลีชั้นเปรียญตรี คือ ป.ธ.1-2,3 ช่วงที่ 2 บาลีชั้นเปรียญโท คือ ป.ธ.4-5-6 และช่วงที่ 3 บาลีชั้นเปรียญเอก คือ ป.ธ.7-8-9 ในแต่ละชั้น โดยเฉพาะชั้นเปรียญตรี วัดจัดให้มีการเรียนการสอนทุกวัน ทั้งภาคเช้าและภาคบ่าย ยกเว้นวันเสาร์และวันอาทิตย์

การสนับสนุนบาลียกชั้น

ในยุคสมัยนี้ เจ้าอาวาสยังให้การสนับสนุนการศึกษาภาษาบาลีอย่างต่อเนื่อง และโรงเรียนสร้างจิตสำนึกในการเรียนให้กับสามเณร พระมหาสมเจดน์ กล่าวถึงวิธีการสร้างจิตสำนึกของวัดว่า

“วัดอื่น ๆ ส่วนใหญ่ควบคุมนักเรียนชนิดต้องให้นักเรียนทำอย่างนั้นอย่างนี้ ตีกรอบไว้ให้เขาเดิน แต่ไม่มีการใช้เหตุผลรองรับ ไม่ได้เกิดจากใจ พอใช้กฎ มาก ๆ นักเรียนจะเกิดการแอนตี้ แต่ในทางกลับกันหากใช้วิธีสร้างจิตสำนึกไปด้วย อะไรดี ถูกผิดเป็นอย่างไร ปลุกฝังให้ด้วย โดยมีระบบการหล่อหลอมให้ครบวงจร ทั้งกิจวัตร กิจกรรม จะทำให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการเรียน และเห็นประโยชน์ นี่เป็นข้อแรก ข้อที่สองคือนักเรียนเรียนด้วยความเคารพและเห็น

คุณค่าของการศึกษา ที่เห็นได้ชัด คือภาพของสามเณรที่ถือหนังสือคู่มือบาลี ไวยากรณ์เดินท่องขณะไปฉันนั้น ได้แนะนำให้ท่านทำเพื่อทบทวนแบบ จนมารุ่นหลังก็ยังทำต่อเนื่อง เพราะมีการรณรงค์ให้ท่องแบบไวยากรณ์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญ เพราะนักเรียนเห็นคุณค่าของการเรียนด้วยตัวเอง”

วิธีการที่วัดสนับสนุนให้สามเณรเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน และการสอบบาลีได้แก่ การให้รางวัลเป็นอุปกรณ์การศึกษา, การพัฒนาโดยอาจารย์ผู้สอน, การผลิตตำราเพื่อช่วยในการท่องจำและค้นคว้า และการจัดสอบบาลีสนามวัดก่อน (เพื่อสอบบาลีสนามหลวงต่อไป)

1.2.1 การให้รางวัลเป็นอุปกรณ์การเรียน

ในการท่องแบบไวยากรณ์ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ความขยันหมั่นเพียรอย่างมาก รูปใดหากท่องได้ทั้งเล่ม ก็จะได้รับรางวัล ค้างที่พระประเสริฐजूได้ว่า

“อุปกรณ์การศึกษาบางอย่าง การที่เราจะให้สามเณรเฉย ๆ ท่านอาจไม่เห็นคุณค่า จึงมีกติกากว่าถ้าท่องไวยากรณ์ได้ทั้งเล่ม ก็จะได้รับโคมไฟสำหรับอ่านหนังสือ (ซึ่งตามปกติใช้ไฟรวม) หรือท่องไวยากรณ์เล่มนี้ได้ ก็รับโต๊ะญี่ปุ่นไป 1 ตัว หรือกล่องใส่จีวร 1 กล่อง ซึ่งกติกานี้เราดูว่าเขาสามารถทำได้ โดยดั่งศักยภาพขึ้นมา และสามเณรก็จะรักษาของที่ได้รับด้วย ไม่ทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ”

1.2.2 มีการพัฒนาการสอนโดยอาจารย์ผู้สอน

เนื่องจากวัดเจริญพระอาจารย์ภายนอกมาสอนบาลี ซึ่งมีประสบการณ์ในการสอนมานาน ทำให้สามเณรพัฒนาการเรียนได้อย่างดี เทคนิคของพระอาจารย์ผู้สอนจึงมีความสำคัญต่อการเรียน

พระมหาสิทธิศักดิ์ กล่าวถึงปัจจัยที่สอบบาลีได้มากเพราะมีอาจารย์จากภายนอกช่วยสอน

“การที่วัดได้มีผู้สอบผ่านมาก นอกจากท่านเจ้าอาวาสให้การสนับสนุนแล้ว ที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ คือเรามีพระอาจารย์ข้างนอกมาเป็นอาจารย์พิเศษ ที่ท่านร่วมหัวจมท้ายกับเรามาตลอดตั้งแต่สร้างโรงเรียน พระอาจารย์เหล่านี้ท่านมีประสบการณ์ยาวนานและมีเทคนิคการสอนที่ดี”

1.2.3 ผลิตำร่าเพื่อช่วยในการท่องจำและค้นคว้า

วัดจัดทำตำร่าบาลีเพื่อช่วยในการเรียน พระมหาสมเจตน์ ให้ความเห็นว่า

“แต่ก่อนหนังสือไวยากรณ์ที่เรียนกันเล่มใหญ่ พกพาในการท่องไม่สะดวก ตอนหลังสามเณรเหล่านี้พอโตขึ้นมาจบป.ธ. 9 เห็นใจน้อง ๆ ก็มาทำเป็นพอกเก็ตบุ๊ก เล่มเล็ก คือนักเรียนที่เรียนบอกว่า “อาจารย์น่าจะไปหาซื้อหนังสือไวยากรณ์เล่มเล็กที่ใส่กระเป๋าผมได้” รุ่นพี่จึงสั่งทำ ชนิดพกได้ นำไปไหนมาไหนได้ เล่มนี้คือ คู่มือไวยากรณ์บาลี โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดพระธรรมกาย แต่ละปีที่พิมพ์ใหม่ก็มีการปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และวัดได้แจกจ่ายไปยังวัดอื่นที่ขอมาด้วย”

พระมหาสิทธิศักดิ์ หนึ่งในผู้ทำตำร่าบาลีกล่าวว่า

“การทำตำร่าบาลีนั้นเพื่อเป็นการเสริมความรู้ให้แก่นักเรียน จริง ๆ หลวงพี่ไม่ได้คิดทำหนังสือในระยะแรก แต่เกิดจากการตกตะกอนที่ทำการเรียนการสอนให้นักเรียน และมีการเก็บข้อมูลไว้มากพอ จึงทำหนังสือ “เก็บตก” รวมข้อสอบบาลีแยกตามหลักไวยากรณ์ คือ มี 7 สักส่วน ซึ่งประกอบด้วย (1) สมัญญาภิธาน (2) สนธิ (3) นาม (4) อาชยาด (5) กิตต์ (6) สมาส และ (7) ตัทธิธ และจัดหมวดหมู่ข้อสอบ อธิบายเช่นนี้ตามลำดับเนื้อหา จึงง่ายสำหรับผู้เรียนในการทำแบบฝึกหัด”

1.2.4 ผลิตบทแปลเพื่อช่วยในการจำและเข้าใจ

พระมหาสุธรรกล่าวว่ำ

“สมัยก่อนเราเรียนบาลีไม่มีการใช้บทแปล แรก ๆ จึงเริ่มจากการอัดเทปภายในห้องเรียน ต่อไปจึงให้อาจารย์อัดเทปการแปลโดยพยัญชนะ* นักเรียนก็จะหัดแปลก่อนเข้าห้องเรียน และทำความเข้าใจก่อน ทำให้เรียนและเข้าใจได้ง่าย”

* การแปลภาษาบาลีมี 2 ประเภทคือ การแปลโดยพยัญชนะ และการแปลโดยอรรถ
การแปลโดยพยัญชนะ เป็นการแปลตามตัวศัพท์เรียงลำดับตามรูปแบบของการแปลไวยากรณ์บาลี คือ ประธาน ส่วนขยายประธาน กริยา (ส่วนขยายกริยา) กรรม(ส่วนขยายกรรม)
การแปลโดยอรรถ เป็นการแปลแบบเอาความ ตามเนื้อเรื่อง เพื่อความเข้าใจ

1.2.5 การเก็บตัวนักเรียนก่อนสอบเรียกว่า “ค่ายจองแชมป์”

นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2534 ทุก ๆ ปี เมื่อใกล้ฤกษ์การสอบบาลี วัดจะจัดให้มีการทบทวนบาลี ก่อนล่วงหน้า 1 เดือน ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่วันที่ 3 เป็นต้นไป แต่เดิมนั้นพระภิกษุ สามเณรจะไป ทบทวนที่วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม หรือใช้สถานที่ในต่างจังหวัด โดยนิมนต์พระอาจารย์ และ อาจารย์ไปอยู่ร่วมกับนักเรียน เรียกว่า “การเก็บตัว” เพื่อท่องหนังสือ ทำแบบฝึกหัด และเรียนรู้ เทคนิคต่าง ๆ ในการสอบ พระมหาสมเกียรติเล่าว่า

“ปัจจุบันเราไม่ได้ใช้สถานที่ข้างนอกแล้ว เราใช้วิธีล้อมบริเวณกุฏิด้วย ชั้นแลนด์สีเขียว เพื่ออบรมทบทวนบาลีเข้ม ซึ่งพระราชภาวนาวิสุทธิให้ชื่อว่า “ค่ายจองแชมป์” ในระหว่างการทบทวน จะสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น นั่งสมาธิ ช่วงเช้าเวลา 8.30 -10.30 น. เป็นช่วงดูหนังสือ ส่วนภาคบ่ายเป็นการทำข้อสอบ เพื่อให้คุ้นกับสนามสอบ และเป็นการแก้ปัญหาการง่วงนอน ภาคค่ำเป็นการทบทวนและเฉลยข้อสอบ ส่วนการฉันทน์เช้าและเพล จะฉันทน์บริเวณค่ายที่ทบทวน ซึ่งมีชีวิตอยู่บริเวณนั้น ได้แก่กุฏิ ที่พัก ห้องน้ำ ห้องเรียน กิจวัตรอยู่ภายใน ค่ายเบ็ดเสร็จ”

1.2.6 จัดสอบบาลีสถานาวัด

การสอบบาลีสถานาวัด คือการจัดสอบบาลีภายในสำนักเรียนนั้น ๆ เพื่อวัดความรู้ของนักเรียนก่อนส่งรายชื่อเข้าสอบสนามหลวง หากนักเรียนรูปไหนสอบสนามวัดไม่ผ่าน สำนักเรียนนั้น ๆ อาจจะไม่ส่งรายชื่อเข้าสอบ หรือต้องกวาดขันนักเรียนรูปนั้นเป็นพิเศษ วัดพระธรรมกายได้เริ่มมีกฎเกณฑ์ให้พระภิกษุ สามเณรต้องสอบผ่านบาลีสถานาวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 พระมหาสมเกียรติได้เล่าถึงการสอบบาลีสถานาวัดว่า

“สำหรับสามเณรจะต้องมีเวลาเรียน 80% เป็นคะแนนเก็บเข้าชั้นเรียน และเวลาสอบแต่ละครั้งถือเป็นคะแนนเก็บ และจะมารวมคะแนนในการสอบครั้งสุดท้าย ส่วนพระภิกษุที่ทำงานด้วยเรียนด้วย คะแนนเข้าชั้นเรียนเราจะกำหนดน้อยหน่อย แต่คะแนนสอบมากหน่อย และเก็บคะแนนไปเรื่อย ๆ จนรวมคะแนนครั้งสุดท้ายหากได้ตามเกณฑ์ก็สามารถสอบบาลีสถานาวัดผ่าน”

การพัฒนาด้านการศึกษาระบบบาลีในยุคนี้ มีปัจจัยสำคัญคือ ความเอาใจใส่ของเจ้าอาวาส การพัฒนาระบบหล่อหลอมสามเณรให้สัมพันธ์กับระบบการศึกษา อาจารย์ผู้สอนมีประสบการณ์ สามารถพัฒนางานสอนได้ ผลิตตำราและเทปเพื่อช่วยในการท่องจำ และค้นคว้าของนักเรียน มีการจัดเข้าค่ายทบทวนเมื่อถึงฤดูสอบ และมีการจัดสอบบาลีสนามวัดเพื่อเตรียมผู้เรียนก่อนสอบ สนามหลวง และพระอาจารย์ผู้สอนมีเทคนิคในการสอน ปัจจัยดังกล่าวจึงสนับสนุนการสอบผ่าน ของพระภิกษุ สามเณร วัดพระธรรมกายในแต่ละปี และทำให้วัดสามารถมีชื่อเสียงในการสอบ บาลีเป็นเวลาหลายปี

1.3 การเรียนพระอภิธรรม*

วัดพระธรรมกายได้เปิดสำนักเรียนพระอภิธรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ปัจจุบันพระมหาสม เกียรติทำหน้าที่หัวหน้ากองสำนักเรียนพระอภิธรรม

การเรียนการสอนพระอภิธรรมเกิดขึ้นได้ เนื่องจากหลวงพ่อรัญมชโยมีนโยบายให้จัดตั้ง กองพระอภิธรรม คัดเลือกพระมหาสมเกียรติ สำเร็จเปรียญธรรม 9 ประโยค ไปเรียนพระอภิธรรม ที่วิทยาลัยมหาอภิธรรม วัดระฆัง เพื่อให้มีความรู้ด้านพระอภิธรรม และรู้วิธีการจัดการเรียนการ สอน และภายหลังจึงเปิดเป็นสำนักเรียนของวัด พระมหาสมเกียรติกล่าวว่า

“ตามปรกติวัดต่าง ๆ นั้นมีการสอนนักธรรมและบาลี เป็นการศึกษาพระ ไตรปิฎก 2 ปิฎก คือพระวินัย และพระสูตร การศึกษาธรรมต้องรู้ครบทั้ง 3 หมวด จึงสามารถเชื่อมโยงความรู้ธรรมได้ดี จำเป็นต้องเรียน “พระอภิธรรม” จึงจะ ครอบคลุมการนำไปใช้ทั้ง 3 ปิฎก และสืบเนื่องจากมติคณะกรรมการมหาเถร สมาคม ให้วัดเปิดการสอนพระอภิธรรม และพระเดชพระคุณหลวงพ่อดำเห็น ความสำคัญ และสนองตามมตินี้ด้วย ได้เริ่มเตรียมความพร้อมตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2541 เปิดเรียนพระอภิธรรมเป็นทางการในวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2542”

* พระอภิธรรมซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎก แต่เดิมเป็นการสวดพระอภิธรรมอย่างเดี่ยว ภายหลัง มีผู้เรียบ เรียงขยายความ เป็นชั้นอรรถกถา ต่อมาเป็นชั้นฎีกา มีการยกบุคลาธิษฐานให้นำอ่านขึ้น ภายหลัง พระ อนุชาจารย์ และพระสังฆธรรมโชติก ซึ่งเป็นพระภิกษุพม่า มาแบ่งเป็นชั้น เพื่อทำเป็นหลักสูตร และเพิ่มอย่างอื่น เข้าไปด้วย การเรียนพระอภิธรรมในประเทศไทย มี 2 สำนัก คืออภิธรรมิกโฆทบทวนวิทยาลัย วัดมหาธาตุ และ วิทยาลัยมหาอภิธรรม วัดระฆัง มีหลักสูตรเหมือนกันของพระสังฆธรรมโชติก พระพม่าและผู้เรียน เรียนที่สำนัก ไหนก็ได้แต่จะมีการสอบที่ 2 สำนักนี้ เมื่อสอบผ่านจะมีประกาศนียบัตรมอบให้

การเปิดสอนพระอภิธรรมรุ่นแรกมีทั้งพระและฆราวาส ซึ่งขณะนี้ (พ.ศ. 2545) เปิดสอนถึงมัชฌิมอภิธรรมโท และมีอาจารย์เป็นฆราวาส สำเร็จมหาอภิธรรมเอก วัคมหาธาตุ เป็นกัลยาณมิตรที่มาวัด เป็นหญิง 1 ท่าน และมีพระภิกษุ อีก 1 รูป ในยุคแรกของการเรียนจึงเป็นหลักสูตรเพื่อเตรียมอาจารย์สอนพระอภิธรรมนั่นเอง ขณะนี้ผู้เรียนทั้งหมดทุกชั้นรวม 280คน/รูป มีพระภิกษุกว่า 100 รูป และสามเณร นอกนั้นเป็นฆราวาส โดยจัดให้มีการเรียนในช่วงเย็น เวลา 17.30-17.45 น.อาทิตย์หนึ่งเรียนชั้นละ 2 วัน คือชั้นตรี 2 วัน ซึ่งตารางเรียนขึ้นอยู่กับอาจารย์และนักเรียนที่เรียนจะตกลงเวลาร่วมกัน ใช้ห้องเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เมื่อเรียนจบเทอมในแต่ละชั้นผู้เรียนก็จะเตรียมตัวสอบ ซึ่งในปีหนึ่งมี 2 ช่วง คือ พฤษภาคม-มิถุนายน และช่วงปลายปี คือเดือนธันวาคม และจะส่งรายชื่อสอบวัดคะแนน

พระมหาสมเกียรติกล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนพระอภิธรรมคือ

“ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึก และแก้ปัญหาที่จะเป็นคนที่เชื่ออะไรอย่างมีเหตุผล เนื้อหาการเรียนโดยภาพรวมจะเกี่ยวข้องกับตัวเรา มาจากไหน ชีวิตดำเนินไปอย่างไร เช่น จิตคิดคิด ไม่มีผลอย่างไร กรรม กฎมิตี ต่าง ๆ เพราะฉะนั้นผู้เรียนจะเชื่อเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม กฎมิตีที่เราจะไปข้างหน้าวิธีทำบุญให้ได้บุญมาก วิธีทำบาปและได้บาปมาก ในการเรียนเริ่มต้นจากอุทกปริธรรมิกครั้นนั้น จะต้องจำให้ได้หมดเพื่อเป็นฐานในการศึกษาพระไตรปิฎก หรือตัวอรรถกถาในเรื่องพระวินัย พระสูตร ผู้เรียนเมื่อเรียนแล้วสามารถเข้าใจศัพท์เฉพาะต่าง ๆ ได้มาก ทำให้เข้าใจการอ่านได้ดีขึ้น ซึ่งปรกติเราอ่านพระไตรปิฎก เจอศัพท์ยาก ทำให้ไม่เข้าใจเนื้อหาทั้งหมด เพราะข้อความธรรมะนั้นมันต้องเชื่อมกันโดยตลอด เมื่อไม่เข้าใจศัพท์หนึ่งเลยทำให้เข้าใจความไม่ได้ตลอด”

1.4 การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)

กศน. หรือการศึกษานอกโรงเรียน จัดโดยกรมการศึกษานอกโรงเรียน จัดสอบเทียบความรู้ให้กับประชาชนทั่วไป หรือนักบวช ที่ยังไม่สำเร็จการศึกษาตามระบบ โดยจัดสอบเพื่อเทียบความรู้ในระดับมัธยมต้น (ม.3) และมัธยมปลาย (ม.6) ผู้สอบผ่านในแต่ละระดับจะได้รับประกาศนียบัตรเทียบเท่าความรู้ระดับชั้นนั้น ๆ ที่สอบได้

การเรียน กศน. มีทั้งหมด 8 วิชา แบ่งเป็น 3 เทอม ใน 1 ปีการศึกษา เทอมที่ 1 เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนกันยายน เทอมที่ 2 ตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ และเทอมที่ 3

ช่วงภาคฤดูร้อน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม นักเรียนจะเรียนเทอมละ 3 วิชา ยกเว้น ภาคฤดูร้อน เรียน 2 วิชา เมื่อสิ้นสุดภาคเรียนจะมีการจัดสอบประจำเทอม

วิชาเรียน แบ่งเป็นวิชาบังคับ 4 วิชา ได้แก่ ภาษาไทย ส่งเสริมคุณภาพชีวิต คณิตศาสตร์ และ โลกของงานอาชีพ ส่วนวิชาเลือกมีทั้งหมด 7 วิชา(ให้เลือก 4 วิชา) ได้แก่ ภาษาไทย1 ส่งเสริมคุณภาพชีวิต3 คณิตศาสตร์1 คณิตศาสตร์2 วิทยาศาสตร์1 วิทยาศาสตร์2 และภาษาอังกฤษ (อ.2)

วัดพระธรรมกายได้จัดให้มีการเรียนเพื่อสอบ กศน. สำหรับสามเณรนวกะ ที่ยังไม่สำเร็จ การศึกษาภาคบังคับ ดำเนินการสอนมาตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2544 (พัฒนามาจากวิชาทั่วไป เป็นวิชาสอนเสริม แต่ไม่จัดสอบอย่างเป็นทางการ) โดยจัดให้เป็นศูนย์เรียนชุมชนวัดพระธรรมกาย คือทำหน้าที่เป็นห้องเรียน และสนามสอบ มีกรรมการคุมสอบ และมีกรรมการเก็บข้อสอบ

จำนวนห้องเรียน กศน. ในปี พ.ศ 2545

สามเณรนวกะ 1 ประถม 2 ห้อง ประถม 5 8 รูป ประถม 6 20 รูป

ม.ต้น 3 ห้อง

สามเณรนวกะ 2 ม.ต้น 2 ห้อง

สามเณรประจำ ม.ปลาย 2 ห้อง ส่วนใหญ่กำลังเรียนป.ธ. 4 หรือได้ป.ธ. 4 แล้ว

วิธีการสอนและการดูแลสามเณรด้านการเรียน กศน.

อาจารย์มาลินี ให้ความเห็นเกี่ยวกับการทำหน้าที่ครู กศน. ว่า

“ขณะนี้เรามีครูอยู่ 3 คน แบ่งสายกันดูประถม 1 คน ม.ต้น 1 คนและ ม.ปลาย 1 คน และอีกหน้าที่หนึ่งคือ ครูทุกคนทำหน้าที่สอน และทำงานธุรการ ด้วย เวลาทำงานมีการปรึกษาหารือกัน และประชุมกัน ไม่มีการแบ่งเป็นครูประจำชั้น แต่มีการดูแลสามเณรเป็นทีม ที่สำคัญคือ ครูของเราเป็นครูที่ทุ่มเทกับการเรียนการสอน มีความเสียสละและตั้งใจจริง นอกจากนี้แต่ละท่านมีประสบการณ์เป็นครูโดยอาชีพ และทำงานร่วมกันแบบช่วยกันในระบบ เช่นอาจพบสามเณรในห้องเรียนนั่งซึม ๆ ครูอีกท่านหนึ่งพบใหม่ ก็จะมาพูดคุยกัน และหากมีเทคนิคดี ๆ ก็มาเล่าสู่กันฟัง แลกเปลี่ยนความคิด ความรู้อย่างไม่เป็นทางการทุกวัน”

การสอนของครู จึงต้องเอาใจใส่ให้มากที่สุด เราจะไม่ปล่อยสามเณรเป็นไปตามตัวท่านเอง ในชั่วโมงเรียนต้องมีการสอนและสอบ มีการสอบกลางภาค และฝึกให้ลองทำข้อสอบ หากครูใดมีผลการเรียนอ่อน ถ้ามีโอกาสต้องให้ท่านเรียนซ่อมเสริม”

ขณะที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในสนาม ผู้วิจัยพบว่า มีสามเณรอายุ 13 ขวบ มาหัดอ่านภาษาไทย อาจารย์พรนพากล่าวว่า

“รูปนี้ท่านเป็นสามเณรชาวเขา ท่านออกเสียงเริ่มชัดขึ้นบ้าง จะให้เวลาท่านระหว่าง 12.30-13.30 น. ก่อนเข้าชั้นเรียน ต้องมาฝึกหัดอ่านภาษาไทย เพื่อออกเสียงได้อย่างถูกต้อง การสอบได้ถือว่าเป็นผลพลอยได้ ถ้าท่านสามารถอ่านออกเขียนได้ ท่านก็น่าจะสอบได้”

การดูแลสามเณรในชั้นเรียน อาจารย์วัฒนาให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า

“การดูแลสามเณรในวัยนี้ครูต้องเน้นให้คำปรึกษา จึงไม่ใช่วิธีการลงโทษอย่างเดียว นิมนต์มาคุย หากขาดเรียนก็ใช้วิธีการสอบถาม เวลาขาดเรียน ท่านก็จะไปห้องสมุด ไปวิ่งเล่น บางครั้งสามเณรรู้สึกเหนื่อย เบื่อ ไม่มีเวลาวิ่งเล่น จึงหายไปเพื่อขอเวลาไปวิ่งเล่น สักครูหนึ่งก็ยังมี บางทีขาดไป 20 นาที เราถือว่าเป็นวัยของท่านที่ท่านต้องการ เราไม่ได้ปล่อยท่านที่เดียวให้อยู่ในสายตา ครูก็จะทักครุคนนี้จะเดือน คนโน้นถาม ท่านรู้สึกว่าคุณไปทีหนึ่ง ครูถามเยอะจัง เราจะไม่ใช่ทำที่ที่แข่งกับท่าน และท่านก็จะค่อย ๆ ปรับบ้าง เราก็ยึดหยุ่นแต่ไม่ตามใจทันทีเดียว ที่เป็นเช่นนี้เพราะสามเณรต่างบ้าน ต่างครอบครัว ต่างฐานะ และสามเณรยังอยู่ในวัยที่ยอมรับกฎระเบียบ มีใจปรับปรุงตนเอง มีความรู้สึกอยากอยู่วัดให้ได้ตลอด”

ในการเรียน กศน. นอกจากครูสอนวิชาทั่วไปแล้ว ครูยังต้องทำหน้าที่จัดเวลาด้วยการดูแล ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ หรือการยึดหยุ่นในการเรียนแก่สามเณรวัยเด็ก ครูจึงมีความสำคัญเพราะอยู่ในวัยที่ยังต้องการความอบอุ่นจากพ่อแม่ ครูที่ทำหน้าที่จัดเวลาจึงเป็นครูด้วย และเป็นพี่เลี้ยงคอยดูแลอย่างใกล้ชิดด้วย

2. การพัฒนาด้วยการจัดอบรมพิเศษ

วัดจัดให้มีหลักสูตรฝึกอบรม หรือกิจกรรมให้สามเณรมีความรู้ทั่ว ๆ ไปด้านกิจกรรม ใช้ชื่อวิชาว่า “งานสร้างเสริมประสบการณ์และอุปนิสัยของสามเณร” การอบรมแต่ละหลักสูตรขึ้นอยู่กับคำแนะนำหลักสูตรในการอบรมของพระพี่เลี้ยง หรืออาจารย์ เพื่อพัฒนาสามเณร อาจารย์สุพรรณผู้ดูแลหลักสูตรนี้กล่าวว่า

“เรามีเณรที่ดูแลทั้งหมดขณะนี้ 250 รูป ตั้งแต่สามเณรนวกะ 1 ถึงสามเณรเตรียมบวช สัดส่วนเป็นสามเณรเล็กมากกว่า และการอบรมจะจัดตามความต้องการของสามเณร”

วิชาที่อบรมได้แก่

เทคนิคการเล่านิทาน จัดสำหรับสามเณรเล็ก

การสร้างวิทยากรวิชาวัฒนธรรมชาวพุทธ จัดสำหรับสามเณรกลาง

การอบรมการเทศน์ จัดสำหรับสามเณรเตรียมบวช

เทคนิคการนำกิจกรรม จัดสำหรับคณะกรรมการสามเณร หัวหน้ากุฏิ รองหัวหน้ากุฏิ และผู้ช่วยพี่เลี้ยง

คอมพิวเตอร์ จัดให้แก่สามเณรรุ่นกลาง ที่คอนข้างโต

วิชาแก้ไขต้นฉบับ จัดให้แก่สามเณรที่เรียนเปรียญธรรมชั้นสูง ๆ เพราะมีทักษะในการอ่าน และการจับประเด็น จึงมีพื้นฐานที่จะอบรมวิชาดังกล่าว

การทัศนศึกษานอกสถานที่ จัดกิจกรรมให้สามเณรเล็ก ได้ทัศนศึกษา เพื่อความรู้ในด้านประวัติศาสตร์และพระพุทธศาสนา ได้แก่ เมืองโบราณ วัดพระแก้ว พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้ง หรือเขาเจ็ย

สรุปได้ว่าวัดพัฒนาสามเณรด้วยการจัดศึกษาตามการคณะสงฆ์กำหนด นอกจากนี้วัดยังมุ่งเน้นการศึกษาวิชาการทั่วไป เพื่อช่วยในการพัฒนาความรู้ความสามารถของสามเณร คือ การศึกษาพระอภิธรรม และการศึกษา กศน. โดยเฉพาะการศึกษา กศน. นั้น มุ่งให้ผู้เรียนได้ความรู้ทั่วไป เพื่อประกอบการเรียนบาลี เพื่อวางพื้นฐานในวิชาอื่น ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ในอนาคต หรือให้

ได้รับวุฒิไว้เพื่อเป็นโอกาสในการศึกษาต่อ นอกจากนี้วัดยังจัดการฝึกอบรมหลักสูตรพิเศษ ตามความสนใจของสามเณร เพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับระดับของสามเณร เช่น เทคนิคการเล่านิทาน การอบรมการเทศน์ เทคนิคการนำกิจกรรม คอมพิวเตอร์ และวิชาการแก้ไขดินฉับ นอกจากนี้ยังให้ความรู้ทั่วไปในด้านต่าง ๆ เป็นการทัศนศึกษาสถานที่สำคัญในประเทศไทยอีกด้วย

การจัดেলাชั้นที่ 3 การยอมรับคำสอนและการฝึก

การจัดেলাสามเณรในขั้นตอนการเป็นสามเณรประจำ มุ่งเน้นเพื่อให้สามเณรมีพื้นฐานในด้านการศึกษาอย่างครบถ้วน ทั้งบาลี และวิธีการต่าง ๆ และการศึกษาวิชาพิเศษต่าง ๆ

ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการจัดেলা ด้วยความเอาใจใส่คือ หลวงพ่อธัมมชโยและผู้บริหารงานของวัดส่วนผู้ที่พร่ำสอนและกวัดขันสามเณรคือพระพี่เลี้ยงที่บ้าน และพระอาจารย์พี่เลี้ยงที่โรงเรียน

การที่สามเณรได้รับการศึกษา และได้รับผลสำเร็จดียิ่ง เนื่องจากสามเณรมีความเคารพทำตามที่หลวงพ่อให้ความเอาใจใส่กับการเรียนบาลี ยอมรับในสิ่งที่พระอาจารย์แนะนำให้ทำทั้งในการศึกษา และยอมรับและฝึกตามที่พี่เลี้ยงแนะนำในความเป็นอยู่ นอกจากการสอน และฝึกให้ทำทางตรงแล้ว วัดใช้วิธีทางอ้อมในการสนับสนุนการเรียนบาลี คือการให้รางวัล การจัดค่ายของแชมป์ และการสอบบาลีสยามวัดก่อน เป็นวิธีการให้สามเณรยอมรับที่จะขยันหมั่นเพียรด้วยการใช้เทคนิคต่าง ๆ

3. การพัฒนาชั้นที่ 3 การรักษานุคตากร

ยุคที่ 2 ชั้นตอนที่ 3 การรักษานุคตากร

การรักษาด้านอุดมการณ์และเป้าหมาย

ในกระบวนการพัฒนาและจัดেলাสามเณรที่ผ่านมา สามเณรจะได้รับการตอกย้ำเป้าหมายในการบวชเป็นสามเณร การตอกย้ำเป้าหมายในการบวชเป็นพระภิกษุ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่จัดেলাที่สำคัญคือ หลวงพ่อธัมมชโย ท่านให้โอวาท ไปพร้อม ๆ กับการฝึกสมาธิ ทำให้สามเณรเริ่มมีความคิดในเป้าหมายที่จะบวชเป็นพระภิกษุ เช่นในกรณีของ พระมหาสามัญญ์แล้วว่า

“หลวงพี่เริ่มเปลี่ยนแปลงตัวเองจากการบวชไปเรื่อย ๆ ในปีแรก จนมา มั่นคงที่เราได้รับการหล่อหลอมปณิธานจากหลวงพ่อธัมมชโยที่สอนนั่งสมาธิ

และถ่ายทอดอุดมการณ์ เมื่อเรานั่งสมาธิระยะยาวกับท่าน เราได้ผลของการปฏิบัติ ความมั่นคงด้านจิตใจมากขึ้น การฝึกในกิจกรรมต่าง ๆ เราจะได้แบบหายาบ ๆ แต่ การปฏิบัติธรรมเราจะได้ความมั่นคงด้านจิตใจ คือความมั่นคงของความเป็น นักบวช สิ่งเหล่านี้เกิดจากการที่เราปฏิบัติธรรม ใจใส และเห็นอุดมการณ์ของ หลวงพ่อ ที่เป็นคนมีความเสียสละคนหนึ่ง คนทุกคนมีความเสียสละ แต่ว่าคนที่ เสียสละเพื่อส่วนรวมจะมีไม่กี่คน หลวงพ่อท่านเป็นผู้เสียสละเพื่อส่วนรวมคน หนึ่ง คิดได้ดังนี้จึงสรุปว่า หากเราอยู่ในเพศบรรพชิตเราจะทำประโยชน์ให้ กับผู้อื่น”

ยุคที่ 3 ยุคเผยแผ่: การรักษานุศลากร

ในการรักษาสามเณรให้มีเป้าหมายในการบวชได้ตลอด วัดใช้วิธีการปลูกฝังอุดมการณ์ และการสนับสนุนด้านปัจจัย 4 คือ

1. การปลูกฝังอุดมการณ์และเป้าหมาย

ในยุคเผยแผ่นี้ สามเณรทุกรูปมีการคอยย้ำอุดมการณ์และเป้าหมาย ด้วยการปฏิบัติธรรม ประจำปี 7-15 วัน หลังจากการสอบบาลีสนามหลวงเสร็จเรียบร้อยแล้ว การปฏิบัติธรรมทำให้ สามเณรได้มีโอกาสรับฟังคำสอนจากหลวงปู่ พระอาจารย์ และพระพี่เลี้ยง เพื่อคอยย้ำเป้าหมาย ในการบวชเป็นสามเณร เป้าหมายในการเรียนภาษาบาลี และการเป็นแบบอย่างให้กับเพื่อนสห ธรรมิกการสอนที่สำคัญในเรื่องดังกล่าว สามเณรจะได้รับฟังจากการให้โอวาทของพระราช ภาวนาวิสูทธิ์ในโอกาสต่าง ๆ

1.1 การบวชในสมณะเพศให้เด็ดขาด

พระราชภาวนาวิสูทธิ์ได้ให้เป้าหมายโดยเน้นย้ำเรื่องการเข้ามาสู่เส้นทางธรรม เพื่อการสร้างบารมีของสามเณร ท่านให้โอวาทว่า

“สามเณรจะต้องประพฤติปฏิบัติอย่างตั้งใจ ให้ได้บรรลุวัตถุประสงค์ของ การมาสู่เส้นทางธรรม ที่จะศึกษาพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มา ฝึกฝนอบรมตนเอง และมาสร้างบารมี ให้ทำให้ได้อย่างที่ได้ตั้งใจเอาไว้

ตรวจตราดูแลทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นอาการเครื่องนุ่ง ห่ม อวาตที่อยู่อาศัย ตลอดจนกระทั่งอาหารที่จะนำเข้าไปสู่ร่างกายของเรา ต้อง

บริสุทธิ์ที่สุดผ่อง กระทั่งเป็นที่พึ่งต่อตัวเราเองได้ ก็จะได้เป็นหลักเป็นที่พึ่งของชาวโลกต่อไปในอนาคต ชาวโลกนั้นขาดที่พึ่ง เขายังว่าแห้วอยู่ ยังไม่รู้ว่าจะเดินไปทางไหน ชีวิตถึงจะรอดปลอดภัย จากความทุกข์ทรมานในสังสารวัฏ และในอบาย เพราะฉะนั้นเขาเลยต้องแสวงหาผู้รู้ที่จะเป็นหลักที่พึ่งกับเขาได้... เพราะฉะนั้นเมื่อตัดสินใจเดินในเส้นทางนี้ ให้ลองเอาชีวิตเป็นเดิมพันในการศึกษาอย่างแท้จริง ไม่มีหวัง ไม่อวดดีอวดฤทธิ์ หรือกังวลใด ๆ ทั้งสิ้น .. เอาชีวิตเป็นเดิมพันต่อการสร้างบารมี และเราจะได้อาบุญนี้เป็นเครื่องสนับสนุนให้เราไปถึงที่สุดแห่งธรรมได้”¹¹ (11 พฤศจิกายน 2540)

นอกจากปลูกฝังอุดมการณ์ในด้านการบวช พระราชภาวนาวิสุทธิ์ ยังปลูกฝังในเรื่องการเรียนบาลี เพราะเป็นหน้าที่หลักของสามเณรอีกด้วย

1.2 ความสำคัญของการเรียนบาลี

พระราชภาวนาวิสุทธิ์ เน้นความสำคัญของการเรียนภาษาบาลี ว่า

“การเรียนภาษาบาลีให้เราคิดว่าเราเข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทุกตัวอักษรที่เก็บไว้เป็นภาษาบาลี คือองค์แทนท่าน เรียนด้วยความเคารพ เรียนด้วยความกระหายอยากจะรู้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านตรัสสอนอะไร อะไรที่ทำให้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วศึกษาอย่างทุ่มเทชีวิตจิตใจ ให้รู้ทั่วถึง ให้แตกฉาน..

อย่าไปคิดว่า จะเรียนเพื่อให้สอบได้ จะได้เป็นมหาเปรียญอย่างเดียว สอบได้นั้นให้ถือเป็นผลพลอยได้ ถ้าหากถูกเขตรคคิดเพียงแค่ว่าจะเรียนให้สอบได้ เป็นมหาเปรียญ จะได้มีหน้ามีตา คิดแค่นี้เขาเรียกว่าคิดแบบ เด็ก ๆ ไม่หวังเพียงแค่ว่าให้สอบได้ ต้องหวังว่าเราจะต้องเรียนรู้ให้ทั่วถึงคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เก็บไว้เป็นภาษาบาลี คล้ายกับพระราชกุลที่กำเนิดทราย แล้วมีความปรารถนาที่จะเรียนรู้คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ได้เท่ากับปริมาณของเมล็ดทรายที่อยู่ในกำมือทุกวัน..”¹²

(30 เมษายน 2539)

¹¹ กองวิชาการ สถาบันพัฒนาบุคลากร, “เส้นทางที่เลือกเอง,” ใน ฟ้าสีสุกฟ้า, (กรุงเทพมหานคร: แม็คเน็ตพริ้นท์ติ้งเซ็นเตอร์, 2544), หน้า 66-69

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 80-82

2. การจัดปัจจัย 4 ให้มีรูปแบบเดียวกัน

วัดได้ปัจจัย 4 พื้นฐานทั้งในด้านความเป็นอยู่และการศึกษา เพื่อให้สามเณรได้รับความสะดวก และไม่มีอุปสรรค หรือปัญหาที่ต้องกังวล เพื่อจะได้ทุ่มเทกับการการศึกษาให้ได้เต็มที่

กระบวนการจัดเกณฑ์ 4 การทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

1. การมีเป้าหมายและอุดมการณ์เหมือนกัน

จากการศึกษาวิธีการให้สามเณรมีเป้าหมายและอุดมการณ์เหมือนกัน คือวัดเน้นเรื่องการบวชเพื่อจุดมุ่งหมายเพื่อการสร้างบุญ ฝึกฝนตนเองให้ได้ตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อเป้าหมายสุดท้ายคือการบวชตลอดชีวิต ส่วนเป้าหมายด้านการศึกษาจะเน้นการศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผ่านภาษาบาลี และนำมาฝึกฝนอบรมตนเอง

2. การปฏิบัติตามศีลและวินัยที่เหมือนกัน สามเณรจะรักษาศีลและปฏิบัติตามระเบียบวินัยที่กำหนด เช่นระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน เช่นการทำกิจวัตร กิจกรรมในเวลาเดียวกัน ข้อปฏิบัติในการเรียน และข้อปฏิบัติในการพัฒนางาน และในการทำงานร่วมกัน

3. การมีชุดอุปกรณ์ของใช้ที่มีรูปแบบเดียวกัน สามเณรทุกรูปจะได้รับปัจจัย 4 มีระบบการใช้ การเก็บ และดูแลรักษาที่เหมือนกัน

ดังนั้นการจัดเกณฑ์เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันคือ การจัดเกณฑ์ทางใจ ได้แก่การทำให้มีเป้าหมายและอุดมการณ์เหมือนกัน ส่วนการจัดเกณฑ์ทางกาย และวาจา คือการรักษาศีล และปฏิบัติตามระเบียบวินัยที่หมุ่คณะกำหนดให้เหมือนกัน รวมทั้งการใช้ปัจจัย 4 ซึ่งก็คือชุดอุปกรณ์ที่เหมือนกัน

4. การพัฒนาขั้นที่ 4 การทำงานให้วัด

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การทำงานให้วัด

เมื่อสามเณรผ่านกระบวนการอบรม และพัฒนาด้านความเป็นอยู่ และด้านการศึกษาแล้ว ทำให้สามเณรมีความรู้ ความสามารถ โดยเฉพาะภาษาบาลี จนเมื่อสามเณรเหล่านี้สำเร็จการศึกษา เปรียญธรรมในระดับต่าง ๆ และบวชเป็นพระภิกษุแล้ว วัดได้มอบหมายให้ทำงานในหน้าที่ต่าง ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับความถนัด ความสามารถ เช่นการทำหน้าที่เป็นพระอาจารย์สอนภาษาบาลี ทำหน้าที่ผู้บริหารโรงเรียนในระดับหัวหน้าแผนก ทำหน้าที่ทีมงานค้นคว้าพระไตรปิฎกของวัด ทำหน้าที่

ผลิตหนังสือ และเทพเพื่อช่วยในการท่องจำภาษาบาลีพัฒนาโปรแกรมข้อสอบภาษาบาลี หรือรูปใดมีความเข้าใจในความเป็นอยู่ของสามเณรและเป็นต้นแบบให้สามเณรได้ ก็จะได้ทำหน้าที่เป็นพระพี่เลี้ยงสามเณร ซึ่งเป็นประโยชน์ต่องานเผยแผ่ของวัดพระธรรมกายอย่างมาก ทำให้มีกลุ่มพระนักวิชาการด้านพระไตรปิฎกที่สนับสนุนงานด้านต่าง ๆ ของวัด หน้าที่ต่าง ๆ มีดังนี้

1. ทำหน้าที่เป็นพระอาจารย์สอนบาลี

พระมหาสามัญญ์ หนึ่งในผู้สำเร็จการศึกษาเปรียญธรรม 9 และเป็นนาคหลวง* รูปแรกของวัดพระธรรมกายกล่าวว่า

“หลวงพี่พัฒนาตัวเอง โดยได้แรงบันดาลใจจากการนึกถึงโอวาทของหลวงพ่อธัมมชโยที่ท่านถ่ายทอดคุณธรรม ปณิธานครั้งเมื่อปฏิบัติธรรมกับท่าน ท่านมีความตั้งใจเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างออกไป ทำให้หลวงพี่สามารถเกิดความคิดหรือริเริ่มที่จะช่วยงานวัด และพัฒนาตัวเองมาเรื่อย ๆ เพื่อแบ่งเบาภาระของหลวงพ่อ งานที่ท่านเลือกทำ คืองานการสอนเพราะรักหน้าที่สอน เนื่องจากหน้าที่ครูหรืออาจารย์ของวัด จะต้องปลูกฝังคุณธรรม เป้าหมาย ปลูกจิตสำนึก ไม่ได้เพียงแค่ทำหน้าที่สอนอย่างเดียว”

2. ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนปริยัติธรรม

พระมหาสุธาร เมื่อสำเร็จเปรียญธรรม 9 ได้ทำหน้าที่ดูแลงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดพระธรรมกาย ปัจจุบันทำหน้าที่เป็นพระอาจารย์ใหญ่ ท่านกล่าวว่า

“หลังจากจบเปรียญธรรมเก้าประโยคแล้ว พระอาจารย์ให้ทำหน้าที่ดูแลงานบริหารโรงเรียนปริยัติธรรม ตอนนั้นรู้สึกที่เราอยากตอบแทนคุณของหลวงพ่อด้วยการให้น้อง ๆ เพื่อน ๆ สอบได้อย่างเราบ้าง โดยเฉพาะรูปใดที่สอบตกประโยค 8 เป็นปีที่ 3 จะรู้สึกหงุดหงิดใจจริง ๆ จะไม่ยอมสอบอีก จากนั้นจึงคิดอยากทำตำราให้ทุกองค์สอบได้ ทำหนังสือให้ไม่น่าเบื่อ น่าดู รวมทั้งทำ

* นาคหลวง คือสามเณรผู้สำเร็จการศึกษาเปรียญธรรม 9 ประโยค ในขณะที่อายุยังอยู่ในวัยเป็นสามเณรคือระหว่าง < 21-22 ปี เมื่อได้รับเปรียญแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช จะพระราชทานอุปถัมภ์การอุปสมบทเป็นพระให้ จึงเรียกสามเณรผู้สำเร็จการศึกษาเปรียญธรรม 9 ว่า “นาคหลวง”

3. การค้นคว้าพระไตรปิฎกของวัด

ในปี พ.ศ. 2541 พระภิกษุที่สำเร็จเปรียญธรรม 9 ประโยค หลวงพ่อธัมมชโยท่านมีนโยบายให้ค้นคว้าพระไตรปิฎก และเขียนเป็นบทเทศน์ไว้ เมื่อทุกรูปนำมาส่งหลวงพ่อรยะแรก ท่านจะตรวจแก้ไข และแนะวิธีเขียน พระมหาสุธารเล่าว่า

“กว่าจะเขียนแต่ละเรื่องไม่ใช่ง่าย ๆ แรก ๆ ท่านขัดเกลาสำนวนให้ด้วย บางคำถ้าจะให้ถูกต้องท่านให้เปิดพจนานุกรมตรวจสอบ และท่านจำได้หลายแห่ง ว่าเรื่องนี้อยู่ในพระไตรปิฎกตรงไหนตรงนี้ ท่านจะแนะนำให้เราไปอ่าน ระยะแรก ท่านแนะนำให้เราไปอ่านของ ม.ล.ปิ่น มาลากุล และของป๋วย แสงฉาย ท่านบอกว่าเขียนง่าย และอ่านสนุก เมื่อค้นคว้าพระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลี และภาษาไทย มากขึ้นทำให้ธรรมของเราแตกฉาน เพราะท่านอยากให้เราค้น และอยากให้เรารู้”

การทำงานให้วัดของสามเณร เกิดจากการมีเป้าหมายในการทำงานพระศาสนา เป็นอุดมการณ์ที่หลวงพ่อดมชโยปลุกฝังไว้ในเรื่องการบวช การสร้างบารมี และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เมื่อสามเณรเติบโตและบวชเป็นพระภิกษุ จึงได้รับมอบหมายให้ทำงานในด้านต่าง ๆ เมื่อมีบุคลากรเพิ่มขึ้น การรับสมัครสามเณร การอบรม การพัฒนาสามเณรก็ขยายพัฒนาเป็นลำดับต่อไป

ยุคที่ 3 ยุคเผยแผ่: การทำงานให้วัด

เมื่อสามเณรได้ผ่านการศึกษา จนได้รับเปรียญธรรมชั้นสูง เช่นเดียวกับในยุคเผยแผ่ สามเณรบางส่วนมีอายุครบบวชก็ทยอยบวชเป็นพระภิกษุ และทำหน้าที่เป็นพระอาจารย์สอนภาษาบาลี หรือทำหน้าที่บริหารงานโรงเรียนปริยัติธรรม ส่วนสามเณรที่ยังไม่สำเร็จการศึกษา และยังไม่ได้บวชในระหว่างที่เรียน วัดจัดให้มีการทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการสามเณร

คณะกรรมการสามเณร ประกอบด้วยประธาน รองประธาน โฆษก และหัวหน้าศูนย์ 5 ศูนย์ ในแต่ละศูนย์ประกอบด้วยชมรม 5-6 ชมรม ซึ่งมีสมาชิกคือสามเณรที่อาสาสมัครทำหน้าที่ในแต่ละชมรม คณะกรรมการสามเณรในยุคนี้มีจำนวน 30 รูป ได้รับการเลือกตั้งจากสามเณรทั้งหมด ส่วนใหญ่มาจากหัวหน้าหมู่กุฎิสามเณร และคณะกรรมการนักเรียนโรงเรียนปริยัติธรรม

การทำงานของคณะกรรมการ รับนโยบายจากพระที่เลี้ยง และทำงานร่วมกับสามเณรทั้งในด้านการทำงานภายในหมู่กุฎิสามเณร กิจกรรมต่าง ๆ ของวัด และการอบรมต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้น

จากการที่คณะกรรมการสามเณรผ่านการเป็นสามเณรมาก่อน จึงมีความเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของสามเณรด้วยกัน ในขณะที่เดียวกันก็เข้าใจนโยบายของพระพี่เลี้ยงในฐานะผู้บริหารด้วยการทำหน้าที่ของคณะกรรมการสามเณรจึงทำให้ลดช่องว่างระหว่างพระพี่เลี้ยงและสามเณร และเป็นผู้ช่วยพระพี่เลี้ยงในการดูแลสามเณรต่อไปด้วย ซึ่งทำให้การดูแลและปกครองสามเณรเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

การขัดเกลาขั้นที่ 5 การละทิ้งอัตลักษณ์พฤติกรรมและอัตลักษณ์เดิม

ความตั้งใจบวชเป็นพระตลอดไป

จากจุดเริ่มต้นเมื่อสามเณรเข้ามาบวช ณ วัดพระธรรมกาย สามเณรทุกรูปมีเป้าหมายเพื่อการศึกษาต่อ ต่อเมื่อสามเณรได้ถูกคัดเลือก ผ่านกระบวนการพัฒนาระยะที่ 1 และ 2 ผ่านระบบการดูแลรักษาสามเณรให้มีเป้าหมายอุดมการณ์ที่เหมือนกัน ได้รับปัจจัย 4 และได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกัน กล่าวได้ว่าการขัดเกลาด้านกาย วาใจ ใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของศีล สมาธิ และเกิดปัญญา คืออุดมการณ์ที่มีเป้าหมายบวชตลอดไป ทำให้สามเณรได้ละทิ้งอัตลักษณ์ เข้าสู่อัตลักษณ์ใหม่ที่วัดต้องการ

เมื่อวิเคราะห์สิ่งที่ทำให้สามเณรมีความตั้งใจบวชไปตลอดชีวิตเนื่องจาก

1. สิ่งที่หลวงพ่อสอน

สามเณรถาวร ได้รับสิ่งที่หลวงพ่อสอน ท่านกล่าวว่า

“ความรู้ทางโลกช่วยเราได้แค่ชาติเดียว ท่านเล่าว่า “โอวาทของพระเดชพระคุณหลวงพ่อก็คือท่านสอนว่า “ความรู้ทางโลกที่ช่วยเราได้แค่ชาตินี้ชาติเดียวเท่านั้น ส่วนความรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าช่วยเราได้ทุกภพทุกชาติ และช่วยคุ้มครองเราตั้งแต่ต้นเข้ามาจนกระทั่งเข้าอน อยู่ในชีวิตประจำวันของเรา ซึ่งเราระลึกถึงโอวาทเช่นนี้ตลอด ทำให้เราอยู่วัดได้จนถึงทุกวันนี้”

สามเณรวัฒนา มีความตั้งใจในการบวช เพราะตระหนักถึง

“พระเดชพระคุณหลวงพ่อก็คือท่านอยากให้สามเณรทุกรูปสอบผ่าน ยกขึ้น ท่านให้ความสำคัญและใจของท่านก็อยู่กับเรื่องการสอบบาลี สามเณรคิดว่าในอนาคตหากสำเร็จการศึกษาเปรียญธรรม และทำหน้าที่เผยแผ่ สามเณรเห็นหลาย ๆ คนไม่โชคดีเหมือนเรา ไม่ได้บวชเหมือนเรา ไม่ได้มีโอกาสอย่างเรา เพราะฉะนั้นสามเณรคิดว่าอยากให้รู้จักคุณค่าของธรรมว่ามีประโยชน์ในการ

ดำเนินชีวิต ในอนาคตสามเณรอยากเป็นแสงสว่างกับคนเหล่านี้ ไปเล่าธรรมะให้เขาฟัง”

ท่านกล่าวถึงความตั้งใจในการไม่ลาสิกขาต่อไปว่า

“..สิ่งสำคัญคือโอวาทของพระเดชพระคุณหลวงปู่ พระอาจารย์จะนำมาถ่ายทอดให้ฟัง เพราะท่านเป็นผู้ที่มีกำลังใจอย่างไม่มีวันหมดสิ้น และในเมื่อเราเป็นลูกท่านเราต้องมีเป้าหมายและอุดมการณ์แบบท่าน ท่านเองไม่ใช่พ่อของเรา ไม่ใช่ญาติ ไม่ใช่อะไรเราทั้งนั้น แต่ท่านก็เลี้ยงเราจนเติบโตใหญ่ เพราะสามเณรมาตอนแรกเด็กมาก ๆ โดมาขนาดนี้เพราะข้าวท่าน ปานะของท่าน คิดอย่างนี้แล้วเราลาสิกขาไปคงไม่ดี

2. การเห็นแบบอย่างครูบาอาจารย์

สามเณรดาวร ได้เห็นแบบอย่างที่ครูบาอาจารย์ได้ทำไว้ จึงเกิดอุดมการณ์ ท่านคิดว่า

“เมื่อผ่านการฝึกอบรมในแต่ละปี เราได้ซึมซับปณิธาน และเป้าหมายต่าง ๆ เราได้คำตอบแล้วว่า การสร้างบารมีต้องเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ต้องทำความดีทุกอย่าง ดังที่เราเห็นแบบอย่างที่ดีตั้งแต่หลวงปู่วัดปากน้ำ คุณยายอาจารย์ มุคคละผู้เป็นปุจฉิยาจารย์ ท่านช่วยเหลือให้คนเข้าใจธรรมะ รู้จักการดำเนินชีวิต ทั้งการสร้างบุญและละบาป เป็นการพัฒนาจิตใจคนทั้งหลายโดยใช้วิชาธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่สำคัญคือหลวงปู่ธัมมชโยท่านทำให้เราเชื่อมั่นในวิชาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น การนั่งสมาธิ เมื่อใครปฏิบัติ ทุกเพศทุกวัยจะได้รับผลแห่งการปฏิบัติธรรมที่ดีที่เกิดกับตัวเอง แม้เยาวชนเมื่อนั่งสมาธิก็จะได้รับผลที่ดีเช่นกัน ใครมีความทุกข์มาก่อน ก็แก้ไขได้ แม้ใครมีความสุขอยู่แล้ว ก็จะมีสมบุญยิ่งขึ้นไป”

สรุปเหตุผลที่ทำให้เกิดการขาดแคลน เข้าสู่ความเป็นพระตลอดชีวิตเพราะ

1. วัดมีระบบการสรรหาสามเณรจากการชักชวนถึงตัว ด้วยการส่งพระไปฝึกอบรม รับสมัครสามเณรเข้ามาอบรม หรือรับสมัครจากบุคคลสถานวัดสาขาต่าง ๆ เป็นการคัดเลือกสามเณรในชั้นหนึ่งก่อน
2. วัดใช้ระบบการคัดเลือกคุณสมบัติ และทดสอบความรู้ทั่วไป เช่น การตรวจร่างกาย การสัมภาษณ์ เพื่อคัดเลือกสามเณรที่เหมาะสมกับการอบรม และการพัฒนาของวัดต่อไป

3. วัดพัฒนาสามเณรด้านความเป็นอยู่อย่างจริงจัง เพื่อให้สามเณรสามารถฝึกฝนตนเอง และอยู่ร่วมกับหมู่คณะได้
4. วัดปลูกฝังความรู้ในการฝึกตนเอง และความตั้งใจในการช่วยงานพระพุทธศาสนาตั้งแต่วัยเด็ก
5. วัดส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างเต็มรูปแบบเพื่อพัฒนาสามเณร
6. วัดส่งเสริมด้านสุขภาพให้เหมาะสมกับวัย และภาวะของสามเณร ทั้งยังมีการดูแลสุขภาพให้ถูกสุขอนามัยอีกด้วย
7. วัดส่งเสริมความรู้วิชาการทั่วไป ความรู้เสริมเพื่อพัฒนาสติปัญญาทุกด้าน
8. เจ้าอาวาสให้ความเอาใจใส่ และถ่ายทอดคปณิธานการบวชให้สามเณร รวมถึงการศึกษาภาษาบาลี
9. พระพี่เลี้ยงมีอุดมการณ์ในการพัฒนาสามเณร และมองเห็นระบบการฝึกอบรมอย่างชัดเจน พร้อมทั้งเอาใจใส่ รู้จิตวิทยา และแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ

ด้วยเหตุนี้เอง งานวิจัยหลาย ๆ ฉบับจึงกล่าวว่าวัดพระธรรมกายมีวิธีการ หรือพิธีพิธีถ้นในการคัดคน แต่การคัดคนเข้ามาเป็นวิธีการเบื้องต้นเท่านั้น เมื่อวิเคราะห์จากกระบวนการจัดการจะพบว่า วัดมุ่งพัฒนาคนเป็นอันดับแรกในทุก ๆ ด้าน เพื่อมุ่งหวังถึงการสร้างบุคลากรในอนาคตที่จะเป็นพระภิกษุที่เป็นที่พึ่งแห่งความศรัทธาต่อไป จึงมีระบบการพัฒนาอย่างชัดเจนและระยะยาว รวมทั้งทุกด้าน แต่มิได้มุ่งคัดคนออก เพียงแค่ระบบดังกล่าวมีการอบรมอย่างชัดเจน หากเป็นผู้ตั้งใจฝึกฝนตนเอง เพราะรู้ว่าสิ่งต่าง ๆ ที่วัดฝึกให้เป็นประโยชน์รายบุคคล รูปใดเข้าใจก็สามารถพัฒนาตามระบบได้ แต่รูปใดที่เลือกเส้นทางอื่น ๆ วัดก็จะจัดการศึกษาให้ตามความเหมาะสม.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เปรียบเทียบกระบวนการจัดการศึกษาทางสังคมใหม่และการพัฒนาสามถาวร 2 ยุค

<p>การพัฒนาบุคลากร</p> <p>ยุคเริ่มขยายงาน</p> <p>ยุคเผยแพร่</p>	<p>1. การสรรหา(การรู้จักวัด)</p> <ol style="list-style-type: none"> พระธรรมทายาท กัลยาณมิตรของวัด จดหมายประชาชนสัมพันธ์ <p>1.พระภิกษุที่เคยมาวัด</p> <p>2.การอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน วัตถุประสงค์</p> <p>3.การอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนของชุดคงคสถานของวัด</p>	<p>2.1 การพัฒนาระยะที่ 1 (การพัฒนาก่อนตัดสินใจบวช)</p> <ol style="list-style-type: none"> การพัฒนาสามเณรณวณะ ความเป็นอยู่ --กิจกรรม การใช้ปัจจัย 4 คุณธรรมพื้นฐาน <p>1.การพัฒนาสามเณรณวณะ 1 กิจกรรม</p> <p>การใช้ปัจจัย 4</p> <p>การศึกษาคุณภาพ</p> <p>การสอนหลักธรรม</p>	<p>2.2 การพัฒนาระยะที่ 2 (การพัฒนาเมื่อบวชแล้ว)</p> <ol style="list-style-type: none"> การพัฒนาสามเณรประจำ ด้านการศึกษา นวัตกรรม และบาลี ด้านความรู้ทั่วไป <p>1.การพัฒนาสามเณรณวณะ 2,3 สามเณรประจำและสามเณรเตรียมบวช</p> ด้านการศึกษา นวัตกรรม บาลี อภิธรรม และกถกน. -วิชาพิเศษ	<p>3. การศึกษาบุคลากร</p> <ol style="list-style-type: none"> อุดมการณ์ในการเป็นสามเณรที่มีเป้าหมายในการบวชเพื่อการสร้างสามเณรที่ดี การจัดปัจจัย 4 <ol style="list-style-type: none"> อุดมการณ์ในการบวชเป็นสามเณรตลอดไป เพื่อสร้างสามเณรที่ดี อุดมการณ์ในการเรียนบาลีให้สำเร็จ การจัดปัจจัย 4 	<p>4. การทำงานให้วัด</p> <ol style="list-style-type: none"> พระอาจารย์สอนบาลี ผู้บริหารโรงเรียนปริยัติธรรม ทีมค้นคว้าพระไตรปิฎก <ol style="list-style-type: none"> คณะกรรมการสามเณรดูแลตามเณรรุ่นน้อง
<p>การจัดการศึกษาทางสังคมใหม่</p>	<p>1. การละทิ้งรูปแบบเดิมในอดีต</p> <ol style="list-style-type: none"> ไม่มีโอกาสได้ศึกษาบวชสามเณรเพราะอยากเรียนต่อ หากเรียนไม่ได้ 	<p>2. การรับเข้าสถาบัน</p> <p>ชุดที่ 2 -กำหนดคุณสมบัติอายุ</p> <ul style="list-style-type: none"> ความประพฤติ ร่างกายสมบูรณ์ <p>- ความตั้งใจในการบวช</p> <p>ชุดที่ 3 เพิ่มคุณสมบัติการอ่านออกเขียนได้ และผ่านการสอบข้อเขียนและการสัมภาษณ์</p>	<p>3. การยอมรับในคำสอนและภารกิจ</p> <ol style="list-style-type: none"> หลวงพ่ พระอาจารย์ พี่เลี้ยง สอนและฝึก ผ่านระบบความเป็นผู้ กิจวัตร การเรียน 	<p>4. การทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน</p> <ol style="list-style-type: none"> เป้าหมายการบวช เพื่อสร้างสามเณรที่ดี การปฏิบัติตามศีลและวินัย การจัดปัจจัย 4 	<p>5. การละทิ้งพฤติกรรมและอัตถิภักดิ์เดิม</p> <p>จากชีวิตสามเณรที่บวชเพื่อเรียนต่อ ไม่มีความคิดบวชตลอดไป กลายเป็นสามเณรที่มีเป้าหมายบวชเป็นพระตลอดไป เพื่อการทำหน้าที่เผยแผ่ในอนาคต</p>

5.3 อุบาสก

อุบาสก หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ชายที่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง¹³ หรือหมายถึง คฤหัสถ์ผู้ชายผู้แสดงตนเป็นคนนับถือพระพุทธศาสนาโดยประกาศถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง¹⁴ นอกจากนี้ในความหมายที่ปรากฏในพระไตรปิฎก หมายถึง ผู้ทำขวนขวายรับใช้ภิกษุ หรือผู้อุปถัมภ์พระสงฆ์ และหมายถึงผู้เข้าไปนั่งใกล้พระรัตนตรัยแล้วประกาศนับถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง¹⁵

สำหรับอุบาสก ที่ใช้ในความหมายของบุคลากรของวัด หมายถึง ผู้ชายที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ผ่านการอบรมในโครงการของวัด ตั้งใจรักษาศีล 8 ประพฤติพรหมจรรย์ และฝึกฝนอบรมตนเองอยู่ที่วัด มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง พักอาศัยและปฏิบัติหน้าที่ตามความรู้ ความสามารถ เพื่อการอุปสมบทตลอดชีวิตในอนาคต ปัจจุบันอุบาสกของวัดมีจำนวน 141 คน

การจัดেলাทางสังคมและพัฒนาการเป็นอุบาสกของวัดพระธรรมกาย แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มตามช่วงเวลาที่เป็นสมาชิกของวัด กลุ่มทั้งสามได้แก่ อุบาสกยุคบุกเบิก , อุบาสกยุคเริ่มขยายงาน และอุบาสกยุคเผยแพร่ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก (พ.ศ. 2513 – 2527)

วัดเริ่มมีการรับอุบาสกเข้ามาช่วยงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อการสนับสนุนงานในส่วนที่พระภิกษุทำไม่สะดวก อุบาสกรุ่นแรกเริ่มมาวัดตั้งแต่สมัยบ้านธรรมประสิทธิ์ และอีกส่วนหนึ่งผ่านการอบรมธรรมทายาทรุ่นที่ 1 เป็นต้นมา ในยุคบุกเบิกนี้ยังไม่มีรูปแบบการอบรมอย่างชัดเจน อุบาสกที่เข้ามาช่วยงานพัฒนาตนเองจากการได้รับฟังคำสอนจากหลวงปู่ คุณชาย และพัฒนางานจากงานที่ทำ เรียกได้ว่า ฝึกตัวเองไปด้วยทำงานพระพุทธศาสนาไปด้วย งานที่ทำได้แก่ การออกไปเชิญชวนให้คนมาวัด งานครัว งานอุปฐาก งานก่อสร้าง งานเทคนิคต่าง ๆ เช่น เครื่องเสียง ช่างภาพ เป็นต้น อุบาสกในยุคบุกเบิกปัจจุบันมีทั้งหมด 17 คน

¹³ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2539) หน้า 955.

¹⁴ พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (กรุงเทพฯ: คำนวณการพิมพ์, 2528) หน้า 426.

¹⁵ พระมหาถวิล เตชะคำ, “อุบาสกในพระไตรปิฎก,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาบาลี-สันสกฤต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 5.

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน (พ.ศ. 2527 –2535)

อุบาสกที่เข้ามาในยุคนี้ส่วนใหญ่เป็นนิสิต นักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีทั้งสำเร็จการศึกษา และยังไม่สำเร็จการศึกษา โดยได้รับการชวนจากอุบาสกรุ่นพี่ เข้ามาช่วยงาน จาก 3 เส้นทาง คือ

1. เข้ามาเป็นเป็นที่เล็งการอบรมธรรมทายาท และอุปัฏฐากพระภิกษุ พักอยู่ที่ศูนย์ฝึกอบรมธรรมทายาท
2. เข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่สำนักงานกัลยาณมิตร พักที่สำนักงาน หรือศูนย์ฝึกอบรมธรรมทายาท
3. เข้ามาเป็นอุบาสก พักอยู่ในวัด และเป็นเจ้าหน้าที่ช่วยงานภายในวัด เช่น ฝ่ายแสงเสียง

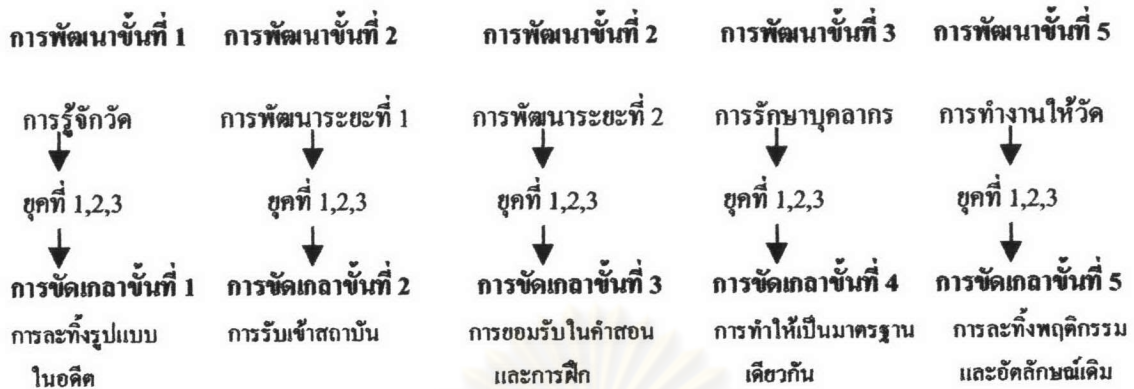
ยุคที่ 3 ยุคเผยแพร่ (พ.ศ. 2536-2546)

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นไป วัดเปิดรับสมัครอุบาสกเข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่ และมีระบบการอบรมบุคลากรใหม่ (การอบรมอุบาสกใหม่ อุบาสิกาใหม่) ตั้งแต่การกำหนดคุณสมบัติ การสอบสัมภาษณ์ บุคลากรใหม่จำเป็นต้องผ่านการอบรมโครงการใดโครงการหนึ่งของวัด คือ

1. โครงการอาสาสมัครกัลยาณมิตร เป็นโครงการที่รับสมัครบุคคลภายนอกทั่วไปเข้าอบรมในโครงการ ประกาศรับสมัครผ่านทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือวารสารของวัด ผู้สมัครจึงเป็นคนใหม่ไม่เคยมาวัด เป็นนิสิต นักศึกษา ที่สำเร็จการศึกษาแล้ว อายุ 20-35 ปี อบรมเป็นเวลา 1 เดือน
2. โครงการปฏิบัติธรรมระยะยาว เป็นโครงการที่รับสมัครนิสิต นักศึกษาที่รู้จักวัด และมาวัดเป็นประจำ หรือเป็นนักศึกษาชมรมพุทธฯ ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่ตั้งใจช่วยงานวัด อบรมเป็นเวลา 3 เดือน
3. โครงการอบรมบุคลากรใหม่ เป็นโครงการที่รับสมัครผู้ที่ผ่านการอบรมธรรมทายาทชาย หรือผ่านการอบรมการปฏิบัติธรรมระยะยาว หรือเป็นอาสาสมัครช่วยงานวัดในแผนกต่าง ๆ เข้าอบรมเป็นเวลา 6 เดือน หรือ 1 ปี เพื่อเป็นอุบาสกประจำของวัด

ปัจจุบันอุบาสกนับตั้งแต่ยุคบุกเบิกจนถึงปัจจุบันมีทั้งหมด 18 รุ่น รวม 141 คน

การนำเสนอขั้นตอนการขัดเกลาทางสังคมใหม่และการพัฒนาอุปาสก

1. การพัฒนาอุปาสกขั้นที่ 1 การรู้จักวัด

ยุคที่ 1 ยุคนุกเบิก: การรู้จักวัด

บุคลากรที่เข้ามาเป็นอุปาสกในยุคบุกเบิก รู้จักวัดจากวิธีต่าง ๆ ที่สำคัญได้แก่

1. จากการอ่านหนังสือเดินไปสู่ความสุข
2. จากการอบรมธรรมทายาท

1. จากการอ่านหนังสือ “เดินไปสู่ความสุข”

ในยุคนี้อุปาสก รู้จักบ้านธรรมประสิทธิ์ จากการอ่านหนังสือเดินไปสู่ความสุข อุปาสก
ศุธรรม ปัจจุบันได้บวชเป็นพระภิกษุแล้ว เล่าว่า

“.. ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2517 ขณะนั้นอาตมาอายุ 22 ปี เป็นนักดนตรี
ชิปปีผมยาว รู้จักวัดจากการอ่านหนังสือเดินไปสู่ความสุข ได้ไปกราบคุณยายที่
บ้านธรรมประสิทธิ์ และอยากปฏิบัติกับท่าน คุณยายบอกว่า “วันนี้เป็นวัน
พฤษหัตถ์ดี ให้ไปปฏิบัติธรรมที่หอสังเวชฯ เพื่อฟังเทศเสียงของพระเดชพระคุณ
หลวงพ่อวัดปากน้ำ มีสอนการปฏิบัติธรรมเบื้องต้น ประมาณ 1 ชั่วโมง เมื่อฟังจบ
แล้วก็ย้อนกลับไปหาท่านใหม่ คราวนี้คุณยายทักว่า “นี่คุณเอาสังฆารไปถล่มทลาย
ทำไม น่าจะเรียนหนังสือให้จบ จะได้เป็นที่พึ่งของพ่อแม่ เป็นตัวอย่างที่ดีของ
น้อง ๆ .. อาตมาตกใจมาก เพราะตั้งแต่พบท่านยังไม่ได้พูดประวัติส่วนตัวกันเลย
แต่ทำไมท่านรู้เรื่องของเรา อาตมาเป็นลูกคนโต ในจำนวนพี่น้อง 5 คนและหนีออก
จากบ้านตั้งแต่อายุ 15 ปีเศษ ไม่ยอมเรียนหนังสือ คบคนพาล หลงผิดใช้ชีวิต

เปลือยเปลือยกับแสงสี อบอุ่น และสุรายาเมาเป็นอาจิม ด้วยคำพูดของคุณยาย อาตมาน้ำตาซึม แล้วนั่งอิงไปชั่วขณะในวันอาทิตย์ต่อมา อาตมาจึงไปบ้านธรรม ประสิทธิ์และได้พบกับคุณยายอีกครั้ง ท่านแนะนำให้นั่งสมาธิพร้อมกับญาติโยม และอาตมาก็ไปอย่างสม่ำเสมอ

จนวันหนึ่งพระเดชพระคุณหลวงพ่อธัมมชโย ท่านได้ชี้พุทธพจน์และให้ กำลังใจว่า “สุธรรม ชีวิตยังไม่สายนะ ให้เริ่มต้นชีวิตใหม่ ตั้งใจเตรียมตัว สอบเทียบและเรียนให้จบปริญญา และไม่ต้องไปแข่งขันกับใคร ให้แข่งกับตัวเอง เพราะคนเราจะดีหรือเลวไม่ได้อยู่ที่คำชม หรือคำตำหนิของใคร แต่อยู่ที่การกระทำ ของเราเอง” คุณยายอาจารย์ให้กำลังใจว่า เขาบุญเป็นที่พึ่งอย่าวิตกกังวล แล้วยาย จะช่วย

อาตมาตั้งใจนั่งธรรมะวันละ 7-8 ชั่วโมง และหมั่นไปบ้านธรรมประสิทธิ์ ต่อมาได้รับคำแนะนำให้ไปร่วมบุญที่ศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรมในวันอาทิตย์คืน เดือน...อาตมามีโอกาสเข้าอบรมธรรมทายาท รุ่นที่ 4 พ.ศ. 2518 ได้รับการอบรม จากพระเดชพระคุณหลวงพ่อทัตตชีโว เห็นแบบอย่างที่ดีของพระเถระรุ่นบุกเบิก และธรรมทายาทที่ตั้งใจสร้างบารมี ซึ่งหลายท่านต่อมาได้เป็นอุบาสก และบวช เป็นพระภิกษุที่วัด ทำให้อาตมามีเป้าหมายชีวิต เห็นภาพของการประพฤติ พรหมจรรย์ว่าเป็นสิ่งที่ดี...

...เมื่อรู้จักเพื่อนพี่น้องในวงศับนุญมากขึ้น ได้มาร่วมบุญในวันอาทิตย์คืน เดือน ช่วยจัดเตรียมงานในวันเสาร์คืนเดือน ในที่สุดได้รับความเมตตาจากพระเดช พระคุณหลวงพ่อธัมมชโย ให้มาช่วยกันสร้างวัด อาตมาได้ยินคำนี้แล้ว ความรู้สึกดี ใจ ปิติใจ และสมหวังเป็นอย่างยิ่ง เพราะความฝันนั้นเป็นจริง นั่นคือการรับเป็น อุบาสกฝึกตัวอยู่ที่วัด”¹⁶

2. จากการศึกษาอบรมธรรมทายาท

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 อุบาสกที่เข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่ของวัด ต้องผ่านโครงการอบรมธรรม ทายาท ซึ่งรับสมัครนิสิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาในสถาบันต่าง ๆ เข้าอบรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อน

¹⁶ พระปลัดสุธรรม สุทธิโม, “ปุชฌิยาจารย์ที่ควรแก่การเคารพบูชา,” ใน พระจันทร์วันเพ็ญ เล่ม 1. กอง วิชาการ สถาบันพัฒนาบุคลากร, บรรณาธิการ, หน้า 32-36.

“ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2515 ศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรม ได้เปิดโครงการอบรมธรรมปฏิบัติเป็นครั้งแรก เรียกว่าโครงการอบรมธรรมทายาท ด้วยเล็งเห็นว่า การศึกษาพระพุทธรศาสนา นั้น จำเป็นต้องศึกษาทั้งภาคปริยัติ และปฏิบัติ ผู้ศึกษาจะมุ่งแต่ท่องจำ หรือขบคิดเอาแต่ในเชิงปรัชญาไม่ได้ จุดประสงค์ของการอบรมจึงมุ่งเน้นให้ผู้เข้าอบรม ได้รู้จักฝึกฝนตนเองตามพุทธวิธีอย่างถูกต้อง

ในการอบรมครั้งนี้ มีนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ประมาณ 40 คน และนิสิต นักศึกษาจากสถาบันอื่น ๆ อีก 20 คน รวม 60 คนได้เข้ารับการอบรม มีการรักษาศีลแปด ถือชุดงฆ์ อยู่กลดและที่สำคัญคือ มีการฝึกสมาธิกันอย่างจริงจังตลอดการอบรมควบคู่กับการเทศน์สอนของพระอาจารย์ด้วย”¹⁷

จากโครงการอบรมธรรมทายาทในรุ่นนั้นเป็นต้นมา มีนิสิต นักศึกษา ยุคนั้นสนใจเข้าวัดกันเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน และเป็นผลให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในเวลานั้นเกิดชมรมพุทธศาสตร์ โดยธรรมทายาทรุ่นแรกที่เข้ารับการอบรมที่แผนกพุทธศาสตร์ จัดตั้งเป็น “ชมรมพุทธศาสนา”

อุบาสกที่เข้ามาถึงวัดในยุคนี้จึงมาจากนิสิต นักศึกษาที่เข้าอบรมในโครงการอบรมธรรมทายาท และเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษา หรือบางคนญาติพี่น้องชวนเข้ามาวัด และจึงมาเข้าอบรมธรรมทายาท และเกิดความตั้งใจในการอบรมธรรมทายาท จึงได้มาเป็นอุบาสกต่อไป

ยุคที่ 2 ยุครื่นขยายงาน: การรู้จักวัด

การรู้จักวัดของอุบาสกในยุคที่ 2 รู้จักวัดจากการเข้ามาอบรมในโครงการพิทักษ์ป่า, จากชมรมพุทธศาสตร์ และจากสื่อประชาสัมพันธ์ของวัด มีดังนี้

1. โครงการพิทักษ์ป่า

อุบาสกสนิท* เป็นคน จ. ประจวบคีรีขันธ์ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง รู้จักวัดจากการที่ได้สมัครเป็นเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ จังหวัดหนึ่ง และกรมป่าไม้ส่งมาอบรมที่วัดพระธรรมกาย เพราะว่า

¹⁷ ชมรมพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 20 ปีชมรมพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หน้า 17 อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ เปี่ยมปิติ, เส้นทางใหม่ของคนรุ่นใหม่ (กรุงเทพมหานคร: ค่านสุทธาการพิมพ์, 2543), หน้า 23-24.

* สัมภาษณ์อุบาสกรุ่น 1, วันที่ 17 ตุลาคม 2545 ณ อารามบ้นจิต

“ที่มาวัดตอนนั้นเพราะเป็นคำสั่ง และอยากมาด้วยเพราะได้ยินว่าวัดนี้เป็นวัดที่สร้าง สงสัยว่ามีอะไรนะ รุ่นที่ ๆ ที่มาเปลี่ยนไป เหล้ายาอะไรก็พยายามทำ เมื่อสิ้นสุดการอบรม พนักงานก็ไปประจำการตามอุทยานต่าง ๆ อธิบดียังตรวจสอบไปว่า พนักงานที่มาอบรมคือจริงไหม หากมีคุณธรรมคุณเล่า คุณเล่า คือพิทักษ์ป่าไม่ให้คนตัด คุณแล่นน้ำลำธารได้ ก็ให้บรรจุเข้าทำงาน การอบรมตอนนั้นเหมือนมาใกล้ชิดพระมากกว่าที่จะเป็นหลักสูตรวิชาต่าง ๆ วันแรก ช่วยเตรียมพื้นที่อบรมให้กับธรรมชาติ ปักไม้ ปักเสา เพื่อเตรียมปักกลด กางเต็นท์ และปรับพื้นดินให้เรียบร้อย กิจกรรมมีการสวนมนต์ นั่งสมาธิ และรักษาศีล 8 ด้วย ส่วนการอบรมธรรมได้ฟังไปพร้อม ๆ กับธรรมชาติ รุ่นนั้นมาอบรมทั้งหมด 120 คน เมื่ออบรมผ่านไป เปลี่ยนไปมากจากเดิมที่เป็นคนเที่ยวเตร่ เฮฮา ตามฤทธิ์ของคนหนุ่มกินเหล้าทุกอย่าง พยายามทำตามแบบที่รุ่นพี่เขาทำมา ก็เปลี่ยนเป็นคนละคน” จากนั้นจึงมาช่วยงานวัด ด้วยการเป็นอุปัฏฐากพระภิกษุ

2. ชมรมพุทธศาสตร์

อุบาสิกวันชาติ* เป็นคนกรุงเทพฯ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง รู้จักวัดครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2524 จากพี่เขยเอารูปการอบรมของพนักงานพิทักษ์ป่ามาให้ดู มีภาพหลวงพ่อร่มมชโยมอบประกาศนียบัตร หลวงพ่อทัตตชีโวพาเดินชมวัด ตอนนั้นคิดว่าวันหนึ่งคงได้มา

เมื่ออุบาสิกวันชาติเข้าเรียนที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้มาคุณิทรศการ “คนไทยต้องรู้” ซึ่งจัดโดยชมรมพุทธศาสตร์ เมื่อคุณิทรศการแล้ว จึงสนใจลงชื่อมาวัดกับชมรมในวันอาทิตย์ ได้เล่าถึงความรู้สึกในการมาวัดครั้งแรกว่า

“เมื่อมาถึงวัดได้ฟังเทศน์หลวงพ่อดชชีโว ท่านเทศน์เรื่องมงคลชีวิต วันนั้นท่านเทศน์เรื่องการบำเพ็ญทาน มงคลที่ 15 เทศน์ได้ดีมาก ฟังเข้าใจง่าย เทศน์มีหลักเกณฑ์ มีที่มาที่ไป มีการแปลความหมาย และบอกอานิสงส์ พร้อมทั้งมีการตอบคำถาม เราสามารถจับบันทึกได้ง่าย จากจุดนั้นจึงชอบ และยังมาเล่าให้แม่ฟังได้ว่าที่วัดสอนอะไรบ้าง ประกอบกับการที่มาวัด เราเห็นความเป็นระเบียบ เป็นวัดที่ทันสมัย เรียบร้อย มีแบบแผน รวมทั้งพระ อุบาสิก อุบาสิกา นำศรัทธา บุคลิก

* สัมภาษณ์หน้ากองส่งเสริมและเผยแพร่ สำนักกัลยาณมิตรสากล, 23 สิงหาคม 2545 เวลา 13.30-16.30

ท่าทาง คำพูด อุปนิสัย เรารู้สึกชอบ ตอนกลางวันวัดแจกข้าวให้รับประทาน อาหาร มีกับข้าว 2-3 อย่าง ใส่จานสังกะสี และมีขนมด้วย นักศึกษาก็ล้อมวงทานกัน ตอนนั้นรู้ว่า วัดนี้มีแบบแผน มีกฎระเบียบดี มีกำหนดกิจกรรม บอกเวลาที่ชัดเจนแน่นอน ไม่เหมือนกับวัดทั่วไป”

ส่วนอุบาสกสุทธินิธม* สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ่อแม่เป็นคนจีน รู้จักวัดขณะที่ยังเรียนอยู่ปี 2 คณะสัตวแพทย์ เล่าถึงการมาวัดครั้งแรกและได้นั่งสมาธิว่า

“มีเพื่อนอยู่หอพักฝึกนั่งสมาธิแบบหลวงปู่มั่น เราสนใจ เพื่อนแนะนำว่า ถ้าอยากนั่งไปนั่งที่วัดพระธรรมกายมีสอนการฝึกสมาธิแบบง่าย ๆ มีรดฟรี อาหารฟรี เราจึงมาขึ้นรถในวันอาทิตย์ ที่หน้าสะพานน้ำจุกฯ มาครั้งแรกรู้สึกแปลก ๆ ไม่เคยเจอวัดแบบนี้ และได้พบเพื่อนคนหนึ่งที่มาอบรมธรรมทายาทเพียงอาทิตย์เดียว เขาบอกว่าดีมาก ๆ จึงสนใจ ภายหลังจึงสมัครอบรมธรรมทายาท”

3. สื่อประชาสัมพันธ์เชิญชวนนั่งสมาธิ

อุบาสกนิเคิล** เป็นชาวอังกฤษ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี คณะวิทยาศาสตร์ สาขาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์ ประเทศอังกฤษ เคยโตในครอบครัวคริสต์ศาสนา เกิดความเบื่อหน่ายในทุกศาสนา เพราะคิดว่าไม่สามารถเอาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เลยหันมาศึกษาทางวิทยาศาสตร์ ก็ให้คำตอบไม่ได้ จึงมาศึกษาด้านจิตวิทยา และหันมาฝึกสมาธิเพื่อหาคำตอบที่ตนเองสงสัยว่า “ทำอย่างไรคนเราจะฝึกตัวเองได้ ทำอย่างไรจะพัฒนาตัวเองได้ และเป้าหมายชีวิตของเราที่ดีที่สุดคืออะไร” เล่าว่า

“ได้เข้าชมรมพุทธ ของมหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์ ประเทศอังกฤษ ซึ่งมี การสอนสมาธิแบบอนุสสติ นั่งครั้งแรกก็เห็นประโยชน์ทันที เพราะได้ผลของการปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ยังไปสโมสรรสมณะ เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรม ที่นี้สอนโดยเน้น วิปัสสนาเป็นพื้นฐาน แต่เป็นฆราวาสสอน ตอนนั้นรู้สึกว่าจะไม่ใช่ของแท้ เพราะเราเริ่มอ่านพระไตรปิฎกเราพอมีความรู้อยู่บ้าง พยายามศึกษาภาษาบาลีเอง ซึ่งคิด อยู่เสมอว่าสมาธิน่าจะจะมีอะไรมากกว่านี้ ก็เลยเกิดความคิดอยากมาศึกษาที่เมืองไทย

* สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักศรัทธาภิบาล, 22 สิงหาคม. 2545 เวลา 8.00-9.30 น. ณ อาคารห้องสมุดสถาบันธรรมกาย

** สัมภาษณ์พระภิกษุทำหน้าที่หัวหน้ากองต้อนรับและอบรม สำนักต่างประเทศ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2545 เวลา 9.00-11.00 น. ณ สำนักต่างประเทศ

เพื่อให้ครบกระบวนการ จากนั้นรู้จักวัดหลวงที่รูปหนึ่ง ท่านมาสอนนั่งสมาธิ เป็นภาษาอังกฤษที่ชมรมพุทธ ท่านชวนให้เรารักษาศีล 8 และสอนการทำสมาธิ แบบกำหนดดวงแก้ว ซึ่งตอนนั้นก็ทำควบคู่กันไปกับการฝึกแบบอนุสติในตอน เช้า ฝึกสมาธิแบบธรรมกายทำตอนเย็น การฝึกแบบอนุสติ ได้ฝึกมา 3 ปี แต่ไม่ ก้าวหน้า จึงเริ่มหันมาสนใจการฝึกสมาธิแบบธรรมกาย”

สิ่งที่ทำให้สนใจเกี่ยวกับเรื่องของวัดจริง ๆ เพราะเห็นโปสเตอร์ของวัด เป็นภาษาอังกฤษ ในปี พ.ศ. 2530 เป็นภาพทะเลเมฆ มีเด็กนั่งสมาธิในคอกบัว มี โปสเตอร์ และหอรฆัง ประทับใจในภาพ แต่ถ้าจะว่าไปโปสเตอร์แผ่นนั้นทำออกมา ไม่ค่อยมีอาชีพเท่าไร แต่รู้ว่ามีคนสนใจเรื่องสมาธิที่มีอยู่ และได้ดู วิดีโอธรรมทายาทเป็นภาษาอังกฤษ ทำให้เห็นชีวิตการฝึกตัวของฆราวาส และของ พระ เพราะเห็นภาพธรรมทายาทนั่งเป็นแถว เป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่หน้าวัด ผู้อบรมก็อายุไม่มาก เราสามารถเป็นหนึ่งในนั้นได้ คือวิศิโธไม่โม้ มีคนฝึกได้ จริง ๆ และไม่ใช่เรื่องที่ต้องใช้ความท้าทาย ซึ่งแตกต่างกับภาพของวัดอื่น ๆ มีแต่ คนแก่เข้าวัดแบบไม่เป็นระเบียบ นึกอยากไปก็ไป ไม่เป็นเรื่องเป็นราว ตอนนั้น เรียนจบพอดี จึงหาโอกาสในการศึกษาและมาประเทศไทย”

ยุคที่ 3 ชั้นตอนที่ 1 การรู้จักวัด

ในยุคนี้อุบาสนรู้จักวัดจากอาจารย์แนะนำให้มา, ญาติพี่น้องหรือคนรู้จักชวนมา และมาวัด จำนวนมากจากโครงการอบรมธรรมทายาท

1. อาจารย์แนะนำให้มาวัด

อุบาสนวิรัตน์* สำเร็จการศึกษาปริญญาโท สาขาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สนใจพุทธศาสนาในวัยเด็ก เคยเป็นอาจารย์สอนภาษาไทยอยู่ 2 ปี จากนั้นจึง มาเป็นอุบาสนที่วัดพระธรรมกาย

รู้จักวัดตั้งแต่สมัยเรียน ม. 4 เล่าว่า

“ตอนเรียนอยู่ชั้น ม.4 พ.ศ. 2526 โรงเรียนที่เรียนอยู่ มีอาจารย์สอนวิชา เกี่ยวกับพุทธศาสนา ให้หัวข้อทำรายงานเกี่ยวกับเรื่องสมาธิ จะไปศึกษาที่ใดก็ได้

* สัมภาษณ์อุบาสนรุ่นที่ 12, 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 ณ ห้องสมุดสถาบันธรรมกายนานาชาติ เวลา 13.00-15.00 น.

ในประเทศไทยที่มีการสอนสมาธิ อาจารย์ก็แนะนำสถานที่ให้ เช่นที่วัดปากน้ำ ที่วัดพระธรรมกาย และที่อื่น ๆ พี่ชายซึ่งเคยมาวัดอยู่แล้วจึงแนะนำให้มาวัดพระธรรมกายเพราะมีรถรับส่ง สะดวกในการเดินทาง ครั้งแรกที่มารู้สึกว่าวัดร่มเย็น ได้นั่งสมาธิช่วงเช้ากับหลวงพ่อรัญมชโย และช่วงบ่ายกับหลวงพ่อดชชีโว ท่านเทศน์เรื่องมงคลชีวิต ทำให้เราได้ประโยชน์จากการฟังธรรม นอกจากนี้ที่นี่มีเจ้าหน้าที่เป็นอาสาสมัครที่มีอัธยาศัยดี และใจดี จากนั้นจึงมาวัดทุกวันอาทิตย์ ซึ่งทำให้รู้สึกว่าชีวิตของเราผ่านไปในแต่ละสัปดาห์มันไม่สูญเปล่า และรู้สึกว่ามิอะไรที่เราต้องศึกษาอีกมาก”

2. เพื่อนชวนมาวัด

อุบาสนายแพทย์ชัยชาติ* เป็นคนจังหวัดชลบุรี พ่อเป็นคนจีน แม่เป็นคนไทย มีพี่น้อง 7 คน เป็นลูกคนที่สี่ สนใจการนั่งสมาธิตั้งแต่ประถม เพราะรู้สึกว่า การนั่งสมาธิทำให้เรียนหนังสือดี เล่าว่า

“ตอนเรียนอยู่ ม.5 เพื่อนมาชวนให้มาวัด มาแล้วก็ชอบวัดมาก ประทับใจในความสะอาดของวัด ความเป็นระเบียบแม้มีสาธุชนมาจำนวนมาก และกลับไปทำสมาธิทุกวัน การนั่งใหม่ๆ ก็นั่งสงบ สบาย นั่งมาเรื่อย ๆ และมาวัดทุกวันอาทิตย์ ดั้นเดือน คือเดือนหนึ่งมาครั้งหนึ่ง ได้สวดมนต์ ได้นั่งสมาธิ ทำให้คิดได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ดี และน่าจะมีอะไรดี ๆ ในพุทธศาสนาอีกมาก

ตอนนั้นฝึกสวดมนต์และนั่งสมาธิ วันละ 1 ชั่วโมงทุกวัน ยังงงตัวเองว่าทำต่อเนื่องได้ อย่างไร การนั่งสมาธิทำให้ผลการเรียนดีขึ้น จากการสอบได้ที่หก ที่เจ็ด ทำให้สอบได้ที่หนึ่ง พอขึ้น ม. 6 ก็สอบได้ที่หนึ่งอีก ได้เกรดเฉลี่ยประมาณ 3.6-3.7 เวลาเรียนเท่าเดิมแต่ผลการเรียนดีขึ้น

การมาวัดตอนนั้นหลวงพ่อดชชีโวสอนให้รักษาศีล ท่านถามที่ศาลาว่า “ใครบ้างตั้งแต่ปีที่ผ่านมา ไม่เคยฆ่าสัตว์ สักตัวหนึ่ง ยกมือให้ดูหน่อย ทั้งศาลามีคนฟังธรรมประมาณ 400-500 คน ยกมือไม่ถึงสิบคน ไม่เกินยี่สิบคนที่ทำได้ จากนั้นจึงมีความตั้งใจ เกิดแรงบันดาลใจที่จะไม่ฆ่าสัตว์บ้าง เพราะแต่ก่อนมด ยุง เา ลูกปลาให้ปลาใหญ่กิน ทำลายชีวิตสัตว์ จึงตั้งใจเลิกอย่างจริงจัง เมื่อทำได้รู้เลยว่า “การที่เราไม่ฆ่าสัตว์ทำให้ใจเราละเอียดขึ้น เย็นขึ้น สิ่งที่ได้คือท่านสอนและเอามาปฏิบัติเราสามารถพัฒนาใจของเราโดยไม่รู้ตัว มีจิตใจเมตตาขึ้นมาก”

* สัมภาษณ์อุบาสรุ่นที่ 15 วันที่ 11 ธันวาคม 2545 ณ สถานพยาบาล วัดพระธรรมกาย เวลา 10.00-11.00 น.

การขัดเกลาขั้นที่ 1 การละทิ้งรูปแบบเดิม

สาเหตุที่เข้าวัด

การรู้จักวัด ของอุบาสก ส่วนใหญ่เข้าวัดเริ่มต้นจากความสนใจเรื่องการฝึกสมาธิ เมื่อมีคนรู้จักชวน หรือชมรมพุทธศาสตร์ชวนมาวัด หรือเห็นจากสื่อของวัด ที่แสดงภาพของการนั่งสมาธิของการฝึกตัว ทำให้เกิดความสนใจ และเริ่มต้นมาวัด สมาธิซึ่งเป็นที่มาของความสนใจที่ได้ลองฝึกทำ ทำให้เกิดประสบการณ์การนั่งที่รับรู้ด้วยตัวเอง ประกอบกับการฟังธรรมทำให้เข้าใจเนื้อหาธรรมะในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของตนเอง ทั้งด้านความรู้ ทัศนคติ ความเชื่อ เช่นพระพุทธศาสนาน่าจะมีคุณค่าต่อชีวิตที่ดีเป็นต้น

เมื่อตัดสินใจมาวัดอย่างสม่ำเสมอ การร่วมกิจกรรมในโครงการธรรมทายาท หรือการปฏิบัติธรรมระยะสั้นในกรณีของอุบาสกนิโคลัส เป็นการการขัดเกลาในขั้นต้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลงได้มากที่สุด คือผลของการปฏิบัติธรรม ที่กรณีศึกษาจะบอกว่า “มีความสุขสงบ อยากมีชีวิตที่มีความสุขเช่นนี้” ทำให้มีเป้าหมายในการเลือกเส้นทางเดินให้กับตนเอง เช่น การมีครอบครัวไม่ใช่ว่าเส้นทางเดียวของการเกิดเป็นมนุษย์ การสร้างบารมีเป็นอีกเส้นทางหนึ่งที่ดี การบวชเป็นพระและเผยแผ่ธรรมเป็นหน้าที่ที่มีคุณค่า

ปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเข้ามาสู่เส้นทางความเป็นอุบาสกของวัด ที่สำคัญคือ เป้าหมายของชีวิตที่ต้องการอย่างแท้จริงมีหรือไม่ ซึ่งเปลี่ยนจากเป้าหมายเดิมคือการประกอบอาชีพทางโลก หาเงินเลี้ยงตัวเอง แต่กลายเป็นการมีเส้นทางชีวิตที่จะสร้างบุญให้เกิดกับตัวเอง และสร้างงานให้กับพระพุทธศาสนา โดยไม่คำนึงรายได้ ครอบครัว หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ

2. การพัฒนาบุคลากรขั้นที่ 2 การพัฒนา

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก: การพัฒนาระยะที่ 1

เมื่ออุบาสกเข้ามาฝึกตัวที่วัดและตั้งใจช่วยงานวัดแล้ว การพัฒนาในระยะแรกจะได้รับคำแนะนำจากหลวงพ่อบุญ และคุณยาย เป็นการพัฒนาแบบพ่อสอนลูก เป็นการพัฒนาแบบพ่าสอนอุบาสกรุ่นบุกเบิกเล่ากันว่า

“อาศัยเวลาที่รับประทานอาหารเช้าที่ครัวยามา คุณยายก็จะมาพูดคุยและแนะนำในเรื่องต่าง ๆ ส่วนหลังฉันเข้า หลวงพ่อบุญมชโย จะแนะนำวิธีการไปเยี่ยมเจ้าภาพที่มวัด คือการทำหน้าที่กัลยาณมิตรนั่นเอง”

“อาศัยเวลาที่รับประทานอาหารเช้าที่ครัวยามา คุณยายก็จะมาพูดคุยและแนะนำในเรื่องต่าง ๆ ส่วนหลังฉันเช้า หลวงพ่อธัมมชโย จะแนะนำวิธีการไปเยี่ยมเจ้าภาพที่ม่าวัด คือการทำหน้าที่กัลยาณมิตรนั่นเอง”

ฉะนั้นบุคคลสำคัญที่ให้การอบรม และจัดเวลาในยุคนี้ได้แก่ หลวงพ่อธัมมชโย หลวงพ่อทัตตชีโว และคุณยาย

ผู้ที่ทำหน้าที่จัดเวลาในยุคนี้คือ

1. หลวงพ่อธัมมชโย นอกจากสอนเรื่องการปฏิบัติธรรมแล้ว และปลูกฝังเป้าหมายในการบวชในอนาคต ท่านยังสอนวิธีการทำหน้าที่รักษาศรัทธาญาติโยมที่ม่าวัด หรือผู้มาใหม่ คือทำหน้าที่กัลยาณมิตร หรือเรียกกันทั่วไปว่า “การบอกบุญ” อุบาสกทุกคนในยุคนี้จึงมีหน้าที่บอกบุญเป็นหลัก การบอกบุญคือการไปชวนสาธุชนให้มาวัดก่อนในเริ่มต้น เมื่อเกิดศรัทธาจึงชวนให้ทำบุญ เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และหมั่นเยี่ยมเยียนตามรักษาศรัทธาญาติโยมให้มาวัด

2. หลวงพ่อทัตตชีโว ทำหน้าที่ในการแนะนำการทำงานต่าง ๆ ในวัด เช่น การปฏิบัติธรรมในวันอาทิตย์ วันอาทิตย์ต้นเดือน และงานบุญสำคัญต่าง ๆ ของวัด ที่จำเป็นต้องมีแผนกต่าง ๆ คอยต้อนรับ เช่น แผนกจัดโรงเต้า แผนกจัดระเบียบที่นั่ง แผนกจราจร หลวงพ่อทัตตชีโวจะทำหน้าที่เป็นหลัก เป็นประธาน ประสานงาน และติดตามงาน ภายในวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

3. คุณยาย จะทำหน้าที่ในการแนะนำโดยเฉพาะเรื่องการรักษาสมบัติพระศาสนา และการวางตัวของเรา ขณะที่อุบาสกรับประทานอาหารเช้า คุณยายจะมาพูดคุยกับอุบาสกด้วย และมีเรื่องพูดคุย และแนะนำ เช่น

“เมื่อไปทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยง พี่ ๆ น้องๆ ชมรมพุทธศาสตร์ในสถาบันต่าง ๆ เราอย่าไปทอดสะพานให้ใคร หรือไปเดินข้ามสะพานที่ใครทอดให้ละ ท่านเป็นห่วงพระภิกษุอย่างไร ท่านก็เป็นห่วงอุบาสกที่จะเป็นพระภิกษุเช่นกัน”¹⁸

พ.วิษณุ เคยเป็นอุบาสกรุ่นบุกเบิก เล่าถึงการสอนของคุณยายว่า

“มาเป็นอุบาสกใหม่ ๆ ยังไม่รู้เรื่องอะไร คุณยายจะสอนคุณธรรมที่เห็นชัด ๆ คือ ความอ่อนน้อมถ่อมตน เวลาที่มีสาธุชนใหม่มาวัด คุณยายจะยกมือไหว้ก่อน “สวัสดีคุณ” คุณยายก็สอนว่าเวลาไปบอกบุญใคร คนรับใช้กับคนเฝ้าประตูนี้สำคัญ เจอเขาก็ยกมือไหว้ก่อน คุยกับเขาดี ๆ เขาก็จะไปบอกเจ้านายว่า มีคน

¹⁸ พระปลัดสุธรรม สุรัมย์, “ปฐมนิเทศที่ควรแก่การเคารพบูชา,” ใน พระจันทร์วันเพ็ญ เล่ม 1. หน้า 38.

ลักษณะท่าทางดี อ่อนน้อมถ่อมตนมาพบ เราก็จะได้เข้าพบเจ้าของบ้าน และเชิญชวนเขามาวัด มาสร้างบุญ สร้างบารมี ได้สำเร็จ นอกจากนี้ยังสอนเรื่องการปฏิสังขาร การต้อนรับแขก ให้แก่อุบาสก อุบาสิกา และเจ้าหน้าที่ให้ยกมือไหว้ก่อน ยิ้มแย้มแจ่มใส ต้อนรับทุกคนเหมือนเข้ามาอยู่ในบ้าน คนใหม่ก็จะเกิดความอบอุ่น

คุณยายยังหมั่นสอนเรื่องความสะอาด ตอนนั้นมีอุบาสกประมาณ 7-8 คน เข้าคืนขึ้นมาก็ต้องรับบุญทำความสะอาดศาลา อาคารคนละ 1 หลัง คุณยายสอนวิธีกวาด เอาไม้กวาด กวาดหยากไย่ ตั้งแต่เพดาน มุ้งลวด แล้วมากวาดพื้น กวาดพื้นเสร็จก็ถู แล้วคุณยายยังสอนวิธีล้างส้วม ล้างห้องน้ำ ท่านพูดเสมอว่า ใครยังล้างส้วมไม่เป็นยังไม่ให้บวช และคุณยายให้อุบาสกทุกคนในยุคนั้น ก่อนบวชต้องทำความสะอาดกุฏิกันทุกคน ท่านพูดว่า ถ้างานหยาบ ๆ เรื่องหยาบ ๆ แบบนี้ทำไม่ได้ แล้วเรื่องละเอียดไม่ต้องพูดถึงเลย ดังนั้นต้องฝึกหยาบให้ได้เสียก่อน งานหยาบต้องทำให้ได้ละเอียด และเรื่องละเอียดก็จะตามมา..

สอนซักผ้า และสอนตากผ้า ผ้าที่ซักเสร็จแล้วเอาไปตากที่ราว ต้องตากผ้า เช็ดตัวที่ราวบน เสื้อตากข้างบน กางเกงตากเส้นที่ต่ำลงมาอีก ของข้างล่างต้องตากชั้นล่าง ของข้างบนตากข้างบน

การเข้าห้องน้ำ เมื่อทำภารกิจเสร็จ ปกติเราจะตักน้ำเต็มขัน พอดักเต็มขัน เวลาขยี้ขึ้นน้ำก็หก พื้นก็เปียก คุณยายบอกว่า พอพื้นเปียก คนมาทีหลังไม่รู้ เดินไปก็ลื่น เพราะฉะนั้นต้องรักษาพื้นห้องน้ำให้แห้งอยู่เสมอ วิธีทำให้แห้งก็คือ ตั้งแต่การตักน้ำราดเลย ให้ตักสักประมาณ 8 ส่วน (ก่อนขัน) อย่าตักถึง 10 ส่วน (เต็มขัน) แล้วเทราดลงไป ให้เทราดตรงกลาง ขันเดียวไม่สะอาด เอา 2 ขัน คุณยายละเอียดมาก ชีวิตความเป็นอยู่ของอาตมาก็ได้คุณยายสอนมามาก”¹⁹

การพัฒนาอุบาสกในยุคบุกเบิกนั้นนอกจากทุกคนมีเป้าหมายที่จะช่วยงานพระพุทธศาสนา รักษาศีล ทำสมาธิแล้ว ยังต้องตั้งใจประพฤติพรหมจรรย์ด้วยการปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสม การขัดเกลาในเรื่องใกล้ตัวที่จะต้องฝึกฝนได้รับการถ่ายทอดจากคุณยายอย่างละเอียด โดยเฉพาะในเรื่องการดูแลปัจจัย 4 และการพูดคุยกับญาติโยม

¹⁹ พระวิษณุ ปัญญาธิโป, “คุณธรรมยอดเยี่ยมของชาย,” ใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 43-47.

อุบาสกสนิทเล่าว่า

“เข้าไปเป็นน้องเล็กอุบาสก พี่ ๆ อุบาสกอื่น ๆ ก็ทำหน้าที่บอกรณู เราดูแลเรื่องความสะอาด กวาดวัด เก็บขยะ จับสุนัข จับแมว ต้นไม้ กิ่งไม้ เศษอาหารที่เหลือจัดการนำไปทิ้ง เกี่ยวกับความสะอาดทั้งหมด จากนั้นก็ฝึกขับรถ เพราะหลวงพ่อก็ไม่มีคนขับรถประจำ ใหม่ ๆ ก็หัดขับรถเก็บขยะ เก็บกิ่งไม้ นอกจากนั้นหลวงพ่อก็สอนเรื่องการขัดห้องน้ำที่กุฏิ ต้องขัด ทำความสะอาดด้านบนลงล่าง ขัดเสร็จต้องเช็ดดูให้แห้ง แม้กระทั่งฝาชักโครกต้องเช็ดให้แห้ง การถูกุฏิต้องเช็ดทุกวัน ปิดข้างบนลงล่าง เช็ดพื้นอย่างน้อย 3 ครั้ง เช็ดครั้งที่หนึ่งยังไม่เงา เช็ดครั้งที่สองยังมีรอย เห็นฝุ่น และเช็ดครั้งที่สาม คือจบ เวลาเช็ดต้องถอยหลัง ออกนอกประตู การซักจีวรซักอย่างไร ตากอย่างไร พับเก็บอย่างไร สอนเราหมด เวลาซักต้องขยี้ส่วนที่เลอะ ซึ่งอยู่ขอบผ้า ขยี้แล้วคว่ำหมักใหม่ เวลาจะตากผ้าให้สะอาด การตากจีวรชายให้เสมอกัน ดึงให้ตึง เหลื่อมไว้เพื่อให้แห้งเร็ว อย่าปล่อยให้แดดเลียสี พอครึ่งวันแห้งสนิทแล้วต้องเก็บ จีวรสีไม่จืด เวลาพับเอาตะเข็บไว้ข้างใน เมื่อพับเก็บแล้วสามารถที่จะใส่ข้ามเดินทางได้

สิ่งเหล่านี้เราไม่เคยรู้มาก่อน ท่านสอนจากประสบการณ์ที่ท่านได้รับจากคุณชาย จากโยมพ่อโยมแม่ของท่านด้วย ท่านไม่ได้คิดขึ้นเอง และท่านจะชี้ให้เห็นเรื่องการรักษาสมบัติพระศาสนาได้ทุกอย่าง”

นอกจากการพัฒนาด้วยการสอน ฝึกให้ทำ และทำให้ดูแล้ว ในยุคนี้ยังมีวิธีการพัฒนาด้วยวิธีการอื่น ๆ ได้แก่

1. การพัฒนาจากการรวมกลุ่มทำกิจกรรมของวัด
 2. การพัฒนาจากการอบรมธรรมทายาท
 3. การอบรมระหว่างบวช
1. การพัฒนาจากการรวมกลุ่มทำกิจกรรมของวัด

อุบาสกบางกลุ่ม ภายหลังจากอบรมธรรมทายาท เกิดความคิดว่าจะนำธรรมะไปเผยแผ่ตามโรงเรียนต่าง ๆ อุบาสกวันชาติเล่าถึงการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมนี้ว่า

“ผมและเพื่อน ๆ ตั้งใจเอาธรรมะไปเผยแผ่ตามโรงเรียนต่าง ๆ เลขออนุญาตหลวงพ่อก็ยินยอมว่า พวกเราอยากจะเอาธรรมะไปพูด เอาวีดีโอไปฉายตาม

โรงเรียนต่าง ๆ และหากมีงานบุญก็จะแจกใบฎีกาค้ำช่วย ท่านอนุญาตและแนะนำให้ตั้งใจทำให้ดีจะเป็นประโยชน์ต่อเยาวชน ตอนนั้นพวกเราจึงไปพูดคุยธรรมะตามโรงเรียนต่าง ๆ บางโรงเรียนก็ให้เวลาทั้งวัน หรือบางโรงเรียนก็ให้เวลาเป็นรอบ ๆ จากนั้นจึงคิดว่าเราน่าจะมีบ้าน “ธรรมทายาท” ที่เรารวมตัวอยู่ด้วยกัน เรียนด้วย ไปเผยแผ่ธรรมะด้วย ตอนนั้นมีรุ่นพี่ธรรมทายาทที่ทำงานแล้วก็มีความคิดเหมือนกันมาอยู่ด้วยกัน เราก็ช่วยกันออกค่าเช่าบ้าน เรียกบ้านหลังนั้นว่า “บ้านเกื้อหนุนใจะ” ทำหน้าที่โรเนียวกองผ้าป่า กองกฐิน และบรรจุใส่ซองของเจ้าภาพแต่ละท่าน และพี่อุบาสกที่วัดก็จะมารับไปมอบให้เจ้าภาพแต่ละท่าน จากนั้นเมื่อสำเร็จการศึกษา อุบาสกวันชัยก็ไปอยู่วัดเต็มตัว ในปี พ.ศ. 2527”

2. พัฒนาจากการอบรมธรรมทายาท

อุบาสกสุทธิธรรม ได้สมัครเข้าอบรมธรรมทายาท เพราะสนใจการฝึกสมาธิ คิดว่ามีประโยชน์ต่อการเรียน เล่าถึงการอบรมว่า

“ตอนนั้นก็เลยมาลองฝึกสมาธิ เข้าอบรมรุ่นที่ 11 มีนักศึกษาเข้ามาอบรมประมาณ 300-400 คน วันแรกที่เข้ามาทุกคนต้องโกนผม ภายหลัง รู้สึกสบายตั้งแต่ตอนนั้น เมื่ออบรมไปได้ 15 วันรู้สึกว่ามีความสุข ใจสบาย มีความรู้สึกแบบข้างใน บอกเองว่านี่เป็นความรู้สึกที่เราไม่เคยเจอเลย คือไม่เคยสบายแบบนี้ตั้งแต่เกิดมา ความรู้สึกเช่นนี้เกิดจากการนั่งสมาธิ เพียงแค่ใจสงบ ยังรู้สึกสบายขนาดนี้ และถามตัวเองว่าเมื่อก่อนเรอยู่ข้างนอกเรายังไม่มีความสงบเท่ากับวันนี้ สิ่งที่ทำให้ใจเราสบายได้ คือการรักษาศีล นั่งสมาธิ และฟังธรรม เมื่อกล่อมเกลามาเรื่อย ๆ เรื่องที่เกาะอยู่กับใจ ก็ค่อย ๆ หลุดไป เราก็เป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ใจก็สบายมากขึ้น ไม่ไปเกาะอะไรเลย”

3. การอบรมระหว่างบวช

ธรรมทายาทเมื่อผ่านการอุปสมบทแล้วจะมีกิจกรรมที่สำคัญคือ การนั่งสมาธิ การฟังธรรม การเดินบิณฑบาต และการศึกษาเสขียวัตร

การเปลี่ยนแปลงภายหลังการอบรม

เมื่อธรรมทายาทได้ผ่านการอบรม ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านความคิด บุคลิกลักษณะ และความมั่นใจในทางที่ถูก เช่นกรณีของอุบาสกสุทธิธรรม

“ภายหลังการอบรมเปลี่ยนแปลงมาก เรามีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น เพราะเรามีหลักในการทำงานอย่างมั่นใจ เมื่อก่อนเรามักคิดว่าเราจะตามใครดี ไม่มีหลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต แต่พอเราอบรมมาแล้วเรารู้ว่าการรักษาศีล 5 นั้นดี ทำให้เรารู้ว่าอะไรเป็นบุญ อะไรเป็นบาป และเราก็เลือกทำในสิ่งที่ดี เห็นชัดเจนที่เราไปเป็นหัวหน้าค่ายถือศีล 8 เพื่อน ๆ ก็ยอมรับในตัวเรา ไว้วางใจเรารู้ว่าเราจริงใจ ไม่โกหก ตอนนั้นดูแลสมาชิกค่ายจำนวน 40 คน วันที่สิ้นสุดงานค่ายปรกติต้องมีการเลี้ยงเหล้าเมายากัน จึงปรึกษากับลูกค่ายว่าเรามาเพื่ออะไร เรามาทำอะไร เราควรจะทำสิ่งดี ๆ กลับไปให้เขา ให้เขารู้สึกอบอุ่นว่าเราจบการศึกษาแล้วจะเป็นประโยชน์กับพวกเขาในสังคม หรือจะเอาสิ่งไม่ดีหยิบยื่นให้เขา เป็นตัวอย่างไม่ดีกับเขา ปรากฏว่าลูกค่ายเห็นด้วยที่จะไม่ให้เลี้ยงเหล้า เปลี่ยนเป็นน้ำอัดลมแทน ซึ่งแต่ก่อนความคิดที่จะแก้ไขสถานการณ์ไม่มี แต่พอได้มาอบรมมันคิดแก้ไขเหตุการณ์ หาเหตุผลที่พอดีได้ เพราะแต่ก่อนใช้ความคิดไร้สาระเสียมาก ความคิดสร้างสรรค์ไม่ค่อยมี เรายังทิ้งตัวเองว่าเราทำได้อย่างไร”

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การพัฒนาระยะที่ 1

การพัฒนาระยะที่ 1 ของอุบาสกในยุคนี้มีการพัฒนา 2 ลักษณะคือ

1. จากการอบรมธรรมทายาท
2. จากการเดินธุดงค์

1. การอบรมธรรมทายาท

การอบรมธรรมทายาทเป็นวิธีการคัดเลือกและพัฒนาบุคลากรก่อนเข้าองค์กร ซึ่งเป็นวิธีการที่สำคัญทั้งในยุคบุกเบิกและยุคเริ่มขยายงาน ผู้เข้าอบรมได้รับการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัด ในกรณีของอุบาสกสิทธิพรกล่าวว่า

“ได้เข้าอบรมในรุ่นที่ 19 พ.ศ. 2534 ได้รับสิ่งที่ดีจากการอบรมคือ ตลอดระยะเวลา 20 ปีที่เราใช้ชีวิตมานั้นรู้สึกว่ามีเมื่อเทียบกับ 2 เดือนที่เข้าอบรม คุ้มค่าในชีวิตมาก เพราะได้ทำสิ่งที่ประ โยชน์กับตัวเอง ได้ฟังธรรม และรู้ว่าได้เกิดเป็นบุญกุศล ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติธรรม เกิดความสงบภายใน ความคิดค่อย ๆ เปลี่ยนไป และได้ฟังธรรมจากพระอาจารย์ สุดท้ายสรุปได้ว่าชีวิตการอยู่ไกล ชีวิตการเป็นนักบวชนั้นมีความสุขมาก

แต่เดิมเรามองเห็นคนอื่นรอบข้างที่เขาสมบูรณ์มีฐานะสูง ได้รับการยกย่องทางสังคม เราก็เลยคิดว่าชีวิตคนเราต้องจบที่การมีครอบครัว มีงานทำ มีฐานะดี ๆ

เราเห็นแบบอย่างอย่างนั้น นั่นเป็นความสุขที่เหมือนกับคนทางโลกที่ตั้งเป้าหมายกัน โดยทั่ว ๆ ไป แต่เมื่อผ่านการอบรมเรารู้จักความสุขที่แท้จริงที่เราต้องการจริง ๆ ก็เลยเบี่ยงเบนเป้าหมาย”

2. การเดินธุดงค์

ในยุคเริ่มขยายงาน กิจกรรมการอบรมธรรมทายาทจึงเพิ่มกิจกรรมการเดินธุดงค์ ในช่วงท้ายของการอบรม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ธรรมทายาทได้ฝึกธุดงค์วัตร ความอดทน และการสัมผัสภูมิประเทศที่เดินผ่าน และศรัทธาของสาธุชน

อุบาสกสิทธิพรเล่าว่า

“พระธรรมทายาทได้มีโอกาสเดินธุดงค์ ทุกรูปจะต้องถือ ร่มกลด มุ้ง ผ้า ยาง บาตร จีวร กระตักน้ำ ในรุ่นของเรามีทั้งหมด 300 รูป เราเริ่มเดินจาก จ.นครนายก และเดินกลับมาที่วัดประมาณ 100 กิโลเมตร การเดินจะเรียงอายุ เรียง ความสูง และเดินเป็นกลุ่ม พระอาจารย์จะเดินนำหน้า และเราก็เดินตามไปเรื่อย

กิจวัตรประจำวัน จะเริ่มเดินตั้งแต่เวลา 04.00 น. หากระยะทางไกล หรือ ระยะทางใกล้ก็จะเริ่มเดินเวลา 05.00 น. หรือ 06.00 น. และจะพักเพื่อรับประทาน อาหารเช้าเวลา 07.00 น. จากนั้นจะเริ่มเดินต่อเวลา 08.00 น. เราจะพักกินเพลเวลา 11.00 น. หลังจากนั้นทำภาระกิจส่วนตัวและปักกลดบริเวณนั้น ภาคบ่ายมีการนั่งสมาธิ และการฟังธรรม ตอนค่ำสวดมนต์ทำวัตรเย็น และฟังธรรม จำวัดประมาณ 21.00 น. และพักที่นั่นจนเช้าวันต่อไป และเริ่มเดินต่อ การเดินช่วงเช้าเพราะว่า อากาศไม่ร้อนจัด กำลังพอเหมาะพอดี การเดินธุดงค์ครั้งหนึ่งใช้เวลาประมาณ 5-7 วัน

ส่วนการฉันทันแต่ละจุดที่พักเราจะมีโยมทำบุญ ซึ่งก่อนหน้านั้นพระพี่เลี้ยงจะไปติดต่อก่อนล่วงหน้าว่าจะมีพระเดินธุดงค์ โยมก็จะไปนั่งรอที่จุดพักแต่ละแห่ง การฉันทันใช้บาตรเดียวเท่านั้น ฉันทันแบบง่าย ๆ

การซักผ้า เราจะซักหลังจากช่วงบ่ายไปแล้ว และตากผ้า ในเต็นท์ที่พัก หรือบางแห่งมีราวเตรียมไว้ บ่ายแก่ ๆ ก็แห้งสามารถเก็บได้เลย

การเดินธุดงค์นั้นทำให้เราได้ความอดทนหลาย ๆ อย่าง และเราต้องรู้จักประมาณในการเตรียมสัมภาระที่จำเป็นจริง ๆ ทำให้เราสามารถเดินได้อย่างสบาย และทำให้เราช่างสังเกตมีสติ แม้กระทั่งรองเท้าที่เราใส่ต้องเลือกให้เหมาะสมกับเท้าของเรา ไม่เช่นนั้นเดินแล้วเท้าจะพอง ขณะเดินเราจะเอาจีวรและของใส่ลงใน

บาตร และปิดฝาบาตร หากฝนตกจะได้ไม่เปียก บางครั้งเราปิดกกลด ฝนตกลงมา พื้นที่นอนเปียก จีวรอยู่ในบาตรก็ไม่เปียก ซึ่งการเดินธุดงค์และการอาศัยกกลดทำให้ เราได้สัมผัสชีวิตพระธุดงค์ มีของน้อยแต่สามารถอยู่ได้ การเดินนั้นเหนื่อยก็จริง แต่เราไม่กำลังใจเนื่องจากเดินกันเป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ยังได้เห็นสภาพของผู้คนในแต่ละพื้นที่ ทั้งชนบท และเขตเมือง ในตลาดที่มีความแตกต่างกัน รวมทั้งศรัทธาของผู้คนที่ตั้งใจมาใส่บาตรด้วยความ ปิติ บางคนรู้ข่าวเตรียมอุปกรณ์ข้าวของมาทำบุญมาก บางคนพึ่งรู้ก็รีบจัดเตรียม อาหารมาทำบุญกันเต็มที่ ทำให้เห็นถึงความศรัทธาของผู้คน และเราก็รู้สึกที่เรา กำลังประกาศพระศาสนาเช่นกัน

เมื่อเดินมาถึงวัดที่หน้าโบสถ์ ก็มีแถวของสาธุชนคอยต้อนรับ ที่ประทับใจ คือจะมีโยมผู้ช่วยที่เตรียมเช็ดเท้าให้เรา บางคนก็นวดเท้าให้ด้วย เรารู้สึกว่าเป็น ความเป็นพระที่ญาติโยมอยากได้บุญทำให้ถึงขนาดนี้ บางคนอายุมากกว่าเรา เป็นคุณตาก็มี เรารู้สึกซาบซึ้งมาก บางคนก็เอาผ้าขาวบริสุทธิ์สะอาดให้เราเหยียบ พระบางรูปไม่กล้าเหยียบก็ข้ามไป คุณยายก็บอกว่า พระช่วยเหยียบผ้าให้หาย หน่อย ยายจะได้บุญตรงนี้ พระทุกรูปประทับใจ ซาบซึ้งมาก น้ำตาไหล เท้าของ พระก็สะอาดก่อนเดินขึ้นประตูหน้าโบสถ์”

การเปลี่ยนแปลงภายหลังการบวช

อุปาสกสิทธิพรเล่าถึงการเปลี่ยนบุคลิกภาพ และเปลี่ยนวิถีชีวิตในแต่ละวัน ภายหลังการ ลาสิกขาว่า

“เมื่อบวชเสร็จแล้ว ตัวเราเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จากเดิมเหมือนเด็ก มหาวิทยาลัยประเภทเด็กหอพัก ดิ้นสาย ไปเรียน เล่นเกมส์ต่างๆ กับเพื่อน ๆ ใ้ เวลาแบบไร้สาระ ใช้เวลาไม่เป็นประโยชน์ แต่เมื่อได้ผ่านตรงนี้แล้ว ชีวิตเราปรับ ใหม่ ดิ้นแต่เช้าว่างเราก็เอาเวลามาทำกิจกรรมของชมรมพุทธฯ พอใช้เวลาเป็น ประโยชน์ การเรียนของเราก็ดีขึ้น จากเคยได้เกรด 2 กวาก็กลายเป็น 3

การเข้าไปช่วยงานชมรมพุทธ เพราะมีความตั้งใจอยากให้เพื่อนใน มหาวิทยาลัยของเราได้รับสิ่งดี ๆ อย่างนี้บ้าง เพื่อให้เพื่อนรู้จักเรื่องการนั่งสมาธิ ได้รับข่าวนี้ จึงเข้าไปช่วยงานชมรมพุทธซึ่งตอนนั้นเรียนอยู่ปี 3 กิจกรรมตอนนั้น มีการชวนนักศึกษาคึกบาตร ปล่อยปลาที่บึงในมหาวิทยาลัย และชวนนักศึกษาอบรม ธรรมทายาท หรือบางครั้งจัดปฏิบัติธรรมในมหาวิทยาลัย หรือพานักศึกษามา

วัดในวันอาทิตย์ต้นเดือน ในขณะที่เรียนอยู่ปี 4 ตั้งใจว่าในไม่ช้าจะเข้ามาช่วยงานวัด แต่มีความคิดว่าต้องหางานทำระยะหนึ่งก่อน ส่งเงินให้ที่บ้าน และเมื่อเวลาเหมาะสมก็จะมาเป็นอุบาสกที่วัด”

การขัดเกลาขั้นที่ 2 การผ่านกระบวนการรับเข้าสถาบัน

ในยุคบุกเบิก การรับอุบาสกเข้าวัด ยังไม่มีรูปแบบการคัดเลือกที่ชัดเจน อาศัยคุณชายและหลวงพ่อดีใจว่า อุบาสกที่มาวัดท่านใดมีศรัทธา มีความตั้งใจประพฤติพรหมจรรย์ และฝึกฝนตนเอง พร้อมทั้งจะอยู่วัด ก็จะชวนให้มาอยู่วัด ซึ่งเป็นกระบวนการคัดเลือกจากการมาวัด

ในขณะที่ยุคเริ่มขยายงานมีการคัดเลือกอุบาสกจากผู้ผ่านการอบรมธรรมทายาท สมัครมาเป็นอุบาสกด้วยความสมัครใจ เพราะเกิดกระบวนการขัดเกลาที่ใช้ในการฝึกอบรมธรรมทายาท คือ การรักษาศีล การทำสมาธิ การดูแลรักษาปัจจัย 4 การฝึกความอดทน ทำให้เกิดประสบการณ์ภายในและมีเป้าหมายในการใช้ชีวิตในพระพุทธศาสนา ส่วนในยุคเผยแผ่นั้นการอบรมธรรมทายาทได้เพิ่มกิจกรรมการเดินธุดงค์ ซึ่งทำให้พระธรรมทายาทได้สัมผัสชีวิตพระธุดงค์ ฝึกความอดทน และเห็นความศรัทธาของสาธุชนที่มีต่อพระภิกษุ กิจกรรมทั้งการอบรมธรรมทายาทและการเดินธุดงค์ทำให้เกิดการคัดเลือกตัวเองที่จะใช้ชีวิตในทางพระพุทธศาสนา เพราะเห็นว่าความสุขที่แท้จริงไม่ใช่อยู่ที่การครองเรือนแต่อยู่ที่ความสุขจากการปฏิบัติธรรมภายในและการสร้างบุญกุศล

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก: การพัฒนาระยะที่ 2

การพัฒนาอุบาสกในยุคบุกเบิกพัฒนาจากงานที่ทำ คือทำไปพัฒนาไป และได้รับคำแนะนำจากหลวงพ่อดีใจ ทั้งในด้านธรรมปฏิบัติ และการทำงาน

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การพัฒนาระยะที่ 2

ในยุคเริ่มขยายงานนี้มีการพัฒนา 2 ลักษณะ คือ

1. การปฏิบัติธรรมระยะยาว 7-15 วัน ซึ่งหลวงพ่อดีใจทำหน้าที่สอน เพื่อให้ทุกคนได้มีประสบการณ์ภายใน
2. การพัฒนาจากงานที่ทำ คือมีการสอนงานโดยหลวงพ่อดีใจ และพัฒนาจากงานที่ทำ

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก: การพัฒนาระยะที่ 2

การพัฒนาอุบาสกในยุคบุกเบิกพัฒนาจากงานที่ทำ คือทำไปพัฒนาไป และได้รับคำแนะนำจากหลวงพ่อกุณฺยาชทั้งในด้านธรรมเนียมปฏิบัติ และการทำงาน

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การพัฒนาระยะที่ 2

ในยุคเริ่มขยายงานนี้มีการพัฒนา 2 ลักษณะ คือ

1. การปฏิบัติธรรมระยะยาว 7-15 วัน ซึ่งหลวงพ่อร่มมชโย ทำหน้าที่สอน เพื่อให้ทุกคนได้มีประสบการณ์ภายใน
2. การพัฒนาจากงานที่ทำ คือมีการสอนงานโดยหลวงพ่อรุ่นพี่ และพัฒนาจากงานที่ทำ

1. การปฏิบัติธรรมระยะยาว

การปฏิบัติธรรมระยะยาว เป็นนโยบายของหลวงพ่อร่มมชโยให้อุบาสก อุบาสิกา มีโอกาสปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้เวลาในการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง จนเห็นผลของการปฏิบัติธรรม การปฏิบัติธรรมมีตั้งแต่ 7 วัน 15 วัน ไปจนถึง 3 เดือน

อุบาสกพิพิธ* เล่าว่า

“ตอนนั้นได้มีโอกาสนั่ง 3 เดือน เป็นครั้งแรกในชีวิต ที่ได้นั่งยาว ๆ และต่อเนื่อง เราต้องใช้ความพยายามเหมือนกันที่จะฝึกใจของเรา ได้พบประสบการณ์การนั่งของใจ ความสงบของใจ ทำให้เราเข้าใจอะไรได้มากกว่าตอนที่อบรมธรรมทายาท ตอนนั้นการสอนให้ทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ให้ประพฤติพรหมจรรย์ บางอย่างก็เกิด บางอย่างก็ไม่เกิด ฟังไว้ก่อน แต่มานั่งสมาธิกับหลวงพ่อบอกเราเข้าใจการนั่งสมาธิ และการดำเนินชีวิตของเราที่ต้องอาศัยการสร้างบุญ การทำงานกับหมู่คณะ คือเป้าหมายชีวิตที่อยู่ในพระศาสนามีมากขึ้น”

2. การพัฒนาจากงานที่ทำ

เมื่ออุบาสกได้รับมอบหมายให้ทำงานในส่วนต่าง ๆ ของวัด วิธีการพัฒนาที่ปฏิบัติกันส่วนใหญ่ คือพัฒนาจากงานที่ทำประจำ พัฒนาจากการฟังคำสอนจากหลวงพ่อกุณฺยาช หลวงพี่ รุ่นพี่ เป็นต้น

* สัมภาษณ์อุบาสกรุ่นที่ 6 วันที่ 14 ตุลาคม 2545.

2.1. หลวงพ่อสอนงาน

อุบาสรทิว* เล่าถึงประสบการณ์ที่ได้รับการสอนงานว่า

“ตอนที่มาอยู่วัด คืออยากมาศึกษาด้านวิดีโอ ได้หัดตัดต่อวิดีโอ โดยมีหลวงพ่อก่อนนะ ท่านมีความชำนาญด้านนี้ ผมเลยมีความรู้และความสามารถด้านนี้ขึ้นมา.. นอกจากนี้หลวงพ่อก่อนเจ้าอาวาส เวลาท่านตรวจงาน ท่านเห็นผมเก็บภาพวิดีโองานก่อสร้าง ท่านจะบอกว่าท่านต้องการอย่างไร นุ่มกล้องอย่างไร เป็นภาพที่น่าศรัทธา ท่านสอนหมดทุกอย่าง หลวงพ่อก่อนไม่ได้ให้แต่งงาน ท่านใจใหญ่ ท่านซื้อใจเราได้ งานของท่านจึงมีแต่ขยายออกไป เนื่องจากท่านอยากให้คนมาปฏิบัติธรรม รู้ว่าธรรมมีอยู่ภายในตัว นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้จริง งานขยายอุปกรณ์ทำงานก็ต้องเพิ่มตามไปด้วย ผมเองเป็นเด็กจน ๆ คนหนึ่ง ผมเขียนงบประมาณซื้ออุปกรณ์วิดีโอ เมื่อปี พ.ศ. 2538 งานวิดีโอต้องขยาย ท่านอนุมัติงบประมาณให้ ท่านถามว่าใครดูแลอุปกรณ์เหล่านี้ ผมรับปากท่านว่าคือผม ผมเองต้องยิ่งทุ่มเททำงานให้ดี ผมว่านะในบรรดาคคนที่ให้โอกาสคนในโลกนี้ หลวงพ่อก่อนเป็นคนหนึ่งที่ท่านให้โอกาสคน ซึ่งขึ้นอยู่กับตัวเราจริง ๆ นี่คือนิสัยที่ผมเห็น”

ในเรื่องการทำหน้าที่พิธีกร อุบาสรทิว** ซึ่งทำหน้าที่เป็นพิธีกรของวัด ได้พัฒนางานที่ตนเองทำจาก

“ผมไม่ได้อบรมหลักสูตรอะไร มีแต่หลวงพ่อก่อนให้หลักว่า “เวลาพูดทำหน้าที่นี้ ต้องมีหนึ่งสติ สองสบาย สามสม่าเสมอ และสี่ตลอดเวลา คือพูดแล้วฟัง สบายทั้งคนพูดและคนฟัง ถ้ามีแค่สติก็จะเกร็ง ถ้ามีแค่สบายไม่มีสติก็ไม่รู้ว่าพูดเรื่องอะไร และต้องทำให้สม่าเสมอคือ มีสติและสบายให้ได้สม่าเสมอ เวลาทำหน้าที่นี้แล้วก็จะเข้าไปปรึกษาท่าน ท่านจะแนะนำทั้งเลือกคำที่เหมาะสมให้ด้วย แต่เดิมผมก็เป็นทองแดงคนหนึ่ง แต่พอได้ฝึกมาเรื่อย ๆ เพราะหลวงพ่อก่อนให้คำแนะนำก็ทำหน้าที่นี้มาเรื่อย ๆ”

* สัมภาษณ์อุบาสรทิว 7 วันที่ 6 ตุลาคม 2546

** สัมภาษณ์อุบาสรทิวที่ 3 วันที่ 9 ตุลาคม 2545.

สามารถในการช่วยงานวัด การอบรมใช้เวลา 1 ปี 6 เดือน หรือ 6 เดือน และ 3 เดือน มีการปรับให้เหมาะสมแล้วแต่ระยะเวลาการอบรม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กิจวัตร
2. หลักสูตรการอบรม
3. ขั้นตอนการอบรม

1. กิจวัตรของบุคลากรใหม่

บุคลากรใหม่ตื่นนอนเวลา 4.30 น. เวลา 5.00-6.00 น. สวดมนต์นั่งสมาธิ ออกกำลังกาย เวลา 6.30 น.รับบุญ ทำความสะอาดสถานที่ อาบน้ำ และรับประทานอาหารเช้า เวลา 7.30 น. ระหว่างรับประทานอาหารเช้าพระอาจารย์จะนำบูชาข้าวพระ พิจารณาอาหาร และสอนมารยาทในการรับประทานอาหาร ตามหลักเสขียวัตถ์ เช่นการตะลอมข้าวให้อยู่เป็นวงกลมเสมอ และการใช้ช้อนกลาง

เวลา 8.15 น. ตั้งแถวเพื่อเข้าห้องปฏิบัติธรรม พี่เลี้ยงจะเล่าธรรมะเป็นการรวมแถวก่อนเข้าห้องเพื่อให้ข้อคิดสั้น ๆ เตรียมปรับใจ เพื่อฟังธรรมะ

เริ่มนั่งสมาธิภาคเช้าเวลา 8.30 น. ภาคบ่ายนั่งสมาธิ และเรียนวิชาต่าง ๆ เวลา 16.00 น. ดื่มน้ำปานะ และรับบุญ อาบน้ำ ทำภาระกิจส่วนตัว และเข้าห้องปฏิบัติเวลา 18.30 น. สวดมนต์ทำวัตรนั่งสมาธิ และพักผ่อนเวลา 21.00 น. ส่วนในวันอาทิตย์บุคลากรจะฝึกงานตามจุดต่าง ๆ เช่นงานแจกอาหารสาธุชน งานจัดเรียงรองเท้า งานต้อนรับ งานเก็บเพชรพลอย งานจราจร ทุกคนจะได้ฝึกงานทุกอย่าง ให้มีประสบการณ์ในงานบุญวันอาทิตย์

2. หลักสูตรการอบรม

ธรรมปฏิบัติ, หมวดวิชาหล่อหลอม และพัฒนานิสัย (วัฒนธรรมชาวพุทธ), ค่ายเพชรกล้า หรือค่ายหล่อหลอม, การบูรณะระบบการทูต, หมวดวิชาพุทธศาสตร์, หมวดวิชาพุทธศาสตร์, และ หมวดวิชาหล่อหลอม

3. ขั้นตอนการอบรม

1. อบรมตามหลักสูตรต่าง ๆ
2. ทดลองการทำหน้าที่กัลยาณมิตร
3. หล่อหลอมในอาศรมอุบาสก

4. ประเมิน ทั้งที่การทำงานและความเป็นอยู่ในอาศรมอุบาสก
5. บรรจุลงหน่วยงาน

อุบาสกสิทธิพรภายหลังได้มาเป็นพี่เลี้ยงอบรมบุคลากรใหม่ เล่าว่า

“การอบรมบุคลากรใหม่ตั้งแต่รุ่น 11 เป็นต้นมา มีหลักสูตรค่อนข้างเป็นระบบ โดยมีการอบรมใช้สถานที่หมู่บ้านปฏิบัติธรรม 6 เดือน และทดลองงานตามหน่วยงานต่าง ๆ และทำหน้าที่บอกรณู หรือรักษาศรัทธาญาติโยมอีก 6 เดือน ในรุ่นนี้มีการอบรมประมาณ 1 ปีครึ่ง จึงจะได้รับการบรรจุลงหน่วยงาน ภายหลังได้ปรับหลักสูตรให้อยู่ภายในเวลา 6 เดือน”

การอบรมบุคลากรใหม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พร้อมจะอยู่ในวัด คั้งที่อุบาสกนายแพทย์ชัยชาติ กล่าวว่

“ตอนที่เข้าอบรม อายุ 27 ปี ซึ่งเราอบรมเหมือนเด็กเริ่มต้นฝึกหัดใหม่ แต่เราได้ซึมซับคุณธรรมของคุณชาย ของหลวงพ่อ ตั้งแต่การขัดวิมาน การรักษาความสะอาดต่าง ๆ เมื่อเรามาเป็นบุคลากรใหม่ จึงไม่หนักใจ เพราะได้มีการอบรมเป็นระบบ เมื่อเข้าระบบก็สามารถทำได้ทุกอย่าง ตอนนั้นอบรมอยู่ 3 เดือน และทดลองงาน ตอนนั้นก็เลือกทำหน้าที่บอกรณู เพราะเป็นงานที่คุ้นเคยและใจชอบ และจริง ๆ คนที่จบสาขานี้ก็ไม่อยากเลือกวิชาชีพของตัวเองจะเป็นหมอหรือพยาบาลก็แล้วแต่ ทำงานบอกรณูอยู่ 2 ปี”

นอกจากนี้ อุบาสกสิทธิพรกล่าวว่

“การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดคือ ใจคิดดีขึ้น มีความตั้งใจในการแก้ไขปรับปรุงตัวเอง คิดแต่สิ่งที่ดี และคิดแต่จับดีผู้อื่น บางทีเรายังนึกว่าความคิดดี ๆ เหล่านี้เราคิดได้อย่างไร เราไม่เคยคิดแบบนี้ และกิจวัตรกิจกรรมที่ทำในระหว่างการอบรมทำให้เมื่อเราเข้าสู่ระบบองค์กรแล้ว จะต้องทำกิจวัตร กิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ไม่งั้นนั้นจะรู้สึกขาดอะไรไปบางอย่าง”

อุบาสกวิรัตน์กล่าวถึงการดูแลของพระพี่เลี้ยงและพระอาจารย์ว่

“พระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงที่ให้การอบรม มีการดูแลเหมือนเป็นที่น้องกัน มีความผูกพันกัน ห่วงใยกันและประคับประคองให้ทุกคนอยู่ในเส้นทางนี้ให้ได้”

การขัดเกลาขั้นที่ 3 การยอมรับคำสอนและการฝึก

ยุคที่ 1 การขัดเกลาของอุบาสกในยุคนี้ส่วนใหญ่ได้จากการฟังคำสอนของหลวงพ่อบุญที่สอนวิธีการปฏิบัติธรรม ย้ำเป้าหมายในการเป็นอุบาสก การบวชเป็นพระ นอกจากนี้ยังสอนการทำหน้าที่กัลยาณมิตร และวิธีการทำงานในวัด แสดงถึงความเอาใจใส่ของเจ้าอาวาสต่อสมาชิกองค์กรทั้งเรื่องการปฏิบัติธรรมและการทำงาน

ยุคที่ 2 เนื่องจากหลวงพ่อบุญมีภาระกิจมากขึ้น จึงมีนโยบายให้สมาชิกของวัด ให้มีการปฏิบัติธรรมต่อเนื่องกัน 7-15 วัน ปีละ 2 ครั้ง และมีการพัฒนางานประจำที่ทำ จากสิ่งที่หลวงพ่อบุญหรือรุ่นพี่สอน

ยุคที่ 3 ในยุคนี้มีการรับบุคลากรเข้ามาเป็นจำนวนมาก วัดพัฒนาระบบการอบรมที่เป็นรูปแบบที่ชัดเจน คือการอบรมบุคลากรใหม่ ผู้เข้าอบรมได้รับฟังโอวาท คำสอนจากพระอาจารย์ พี่เลี้ยง ซึ่งถ่ายทอดสิ่งที่หลวงพ่อบุญ และคุณยายสอนไว้ โดยมีการจัดหลักสูตรอบรม เพื่อให้มีเป้าหมายในการเป็นอุบาสก มีอุดมการณ์ในการสร้างบารมี และมีทักษะความรู้ความสามารถที่ทุกคนจะต้องฝึกคือการทำหน้าที่กัลยาณมิตร นอกจากนี้ยังมีการประเมินการผ่านการอบรมบุคลากรใหม่ มีการทดลองงาน ประเมินงาน และบรรจุลงหน่วยงาน ซึ่งเป็นการขัดเกลาให้พร้อมที่จะลงปฏิบัติงานในแต่ละส่วนงาน

3. การพัฒนาบุคลากรขั้นที่ 3 การรักษามูลนิธิ

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก: การรักษามูลนิธิ

1. ด้านอุดมการณ์และเป้าหมาย

อุบาสกยุคบุกเบิกได้รับการตอกย้ำเป้าหมายอุดมการณ์ จากคำสอนของหลวงพ่อบุญและคุณยายในเรื่องการสร้างบุญ สร้างความดี และความตั้งใจในการประพฤติพรหมจรรย์เพื่อการอุปสมบทในอนาคต

2. การจัดปัจจัย 4 วัดจัดที่พัก อาหาร เครื่องแบบ เป็นชุดอุบาสกคือ เสื้อเชิ้ตแขนสั้นสีขาว และกางเกงสีน้ำเงิน รองเท้าหุ้มส้นสีดำ ตัดผมเกรียน และการให้การรักษาพยาบาลในยามที่เจ็บป่วยสามารถเบิกได้ ซึ่งการจัดปัจจัย 4 ทำให้อุบาสกมีสิ่งของสนับสนุนเพื่อการฝึกตัว และการทำงานเป็นไปได้อย่างสะดวก

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การรักษานุคกลาง

1. ด้านอุดมการณ์และเป้าหมาย

หลวงพ่อดวงพื้ และรุ่นพี่อุบาสกคอยตอกย้ำเป้าหมายอุดมการณ์ในการสร้างบารมี สร้างความดี และความตั้งใจประพฤติพรหมจรรย์เพื่อจะบวชเป็นพระตลอดไป โดยให้โอวาทในการปฏิบัติธรรมระยะยาว 7-15 วัน หรือโอวาทจากการประชุมร่วมกันของสมาชิกทั้ง 3 อาศรม

2. ด้านความเป็นอยู่ ที่พักของอุบาสกในยุคเริ่มขยายงานนี้ มีด้วยกัน 3 จุดคือ เรือนนอนภายในวัด ศูนย์ฝึกอบรมธรรมทายาท และที่พักภายนอกวัด ภายหลังจากอุบาสกได้รับนโยบายจากหลวงพ่อดวงพื้ให้ให้อุบาสกพักรวมอยู่ในที่เดียวกัน คือศูนย์ฝึกอบรมธรรมทายาทสำหรับอุบาสกที่เข้ามาวัดใหม่ในยุคเริ่มขยายงาน ส่วนอุบาสกรุ่นพี่ซึ่งอยู่ในยุคบุกเบิกยังคงพักอยู่ภายในวัด

อุบาสกวันชาติ เล่าถึงความเป็นอยู่ของอุบาสก ในยุคเริ่มขยายงานว่า

“เป็นช่วงที่มีการหล่อหลอมที่ดีที่สุด เพราะรุ่นพี่อุบาสกที่มาดูแลน้อง ๆ เรียกได้ว่าเคยใกล้ชิดครูบาอาจารย์ ระยะนั้นมีอุบาสก 40-50 คน ที่อุบาสกที่ใกล้ชิดกับคุณชาย จะนำคำสอนที่เคยได้ฟังจากคุณชาย มาสอนน้อง ๆ พี่คนนี้จะช่างพูด ช่างคุย และช่างสอน สอนน้องอย่างไรน้องไม่โกรธแค้นยังให้ความเคารพอีก จะสอนและทำให้รู้ พี่ ๆ อุบาสก ทุกคนเป็นต้นแบบในการทำกิจวัตร ดื่นเช้าสวดมนต์ ทำวัตร และทำกิจกรรมพัฒนากับน้อง น้องก็ยังให้ความเคารพยำเกรง และรักกันแบบพี่แบบน้อง ตอนเย็นมีเล่นกีฬา คีมน้ำปानะ และล้อมวงคุยกัน ปรึกษากันว่าจะพัฒนาอะไรในคราวหน้า”

อุบาสกยุคนี้ขัดเกลาตนเองด้วย การพัฒนากิจกรรมทำความสะอาดเป็นหลัก เช่น คัดหญ้า ลอกโคลง ปูแผ่นปูน ทำทางเดิน ปรับพื้นที่ นอกจากนี้มีการสนทนากันร่วมกันด้วยการคีมน้ำปานะ และพูดคุยปรึกษากัน

ผู้ที่ทำหน้าที่ขัดเกลาตนนอกจากหลวงพ่อดวงพื้และหลวงพื้แล้ว ยังมีรุ่นพี่อุบาสก ทำหน้าที่สอนรุ่นน้องอุบาสก ตั้งแต่การล้างห้องน้ำ การตากผ้า การซัก การวางขัน การพับ การเก็บ สารัตถวิธการต่าง ๆ ด้วยการทำให้ดู พาไปดู สิ่งที่รุ่นพี่สอนก็มาจากสิ่งที่คุณชายสอน จึงนำมาถ่ายทอดให้รุ่นน้องทำตาม ภายหลังจากสิ่งเหล่านี้ที่สอนสืบต่อกันมา คือวิชาวัฒนธรรมชาวพุทธนั่นเอง

ยุคที่ 3 ยุคเผยแพร่: การรักษามุสลิม

1. ด้านอุดมการณ์และเป้าหมาย

อุบาสกในยุคเริ่มขยายงานนี้ มีการตอกย้ำอุดมการณ์และเป้าหมายในการสร้างบารมี การประพฤติพรหมจรรย์ ด้วยการปฏิบัติธรรมระยะยาว 7-15 วัน นอกจากนี้ยังมีกิจวัตรในแต่ละวันเป็นการขัดเกลาด้วย คือ

1. อุบาสกจะสวดมนต์อย่างพร้อมเพรียงกัน โดยมีพระอาจารย์ มานำทำวัตรด้วยเฉพาะวันดังกล่าวและให้โอวาท
2. มีการประชุมอาศรมอุบาสกเพื่อรับฟังโอวาทจากพระอาจารย์เดือนละหนึ่งครั้ง
3. มีการทบทวนศีล 8 ในวันพระใหญ่ เวลา 6.00-7.00 น.
4. การพัฒนาอาศรมอุบาสกพร้อมกันเดือนละหนึ่งครั้ง

ผู้ที่ทำหน้าที่ขัดเกลาในด้านอุดมการณ์และเป้าหมาย

1. หลวงพ่อประชุมสมาธิ 3 อาศรมทุกวันจันทร์
2. พระอาจารย์สอน โดยเน้นเรื่องการฝึกตัว การใช้สมบัติพระศาสนา การรักษาศีลให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ และการประพฤติพรหมจรรย์

2. การจัดปัจจัย 4

1. ที่พัก ในปี พ.ศ. 2540 อุบาสกได้ย้ายมาพักอยู่ที่อาคารถาวร ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มอาคารของพระภิกษุ เป็นอาคาร 6 ชั้น ชั้นล่างเป็นใต้ถุนโล่ง มีส่วนของห้องธุรการ สำหรับติดต่องานต่าง ๆ ภายใน และมีห้องซักผ้ารวม รวมถึงห้องปานะ

อาคารจะมีลักษณะเป็นตัวยู ชั้นหนึ่งมี 3 ห้องใหญ่ แต่ละห้องแบ่งเป็น 2 ส่วน ๆ หนึ่งนอนได้ 5 คน ในห้อง ๆ หนึ่งจึงพักได้ 10 คน มีห้องน้ำ 4 ห้องแต่ละชั้นจึงพักได้ถึง 30 คน

แบ่งเป็นชั้นที่พักได้แก่ ชั้น 2, 3, 4, 5 และชั้น 6 เป็นห้องปฏิบัติธรรม

ในแต่ละห้องจะมีที่พักรักษาสำหรับ 6-8 คน ซึ่งแต่ละคนจะมีตู้เก็บของ และเตียงสำหรับ 1 คน การจัดให้อุบาสกพักในแต่ละห้อง มีระบบการแบ่งกลุ่มคือ การอยู่คละกัน มีที่ใหญ่ พักกลาง และน้องเล็กอยู่ร่วมกันโดยอาศัยความคุ้นเคยตามอรัญญิก

ในปีหนึ่งมีการย้ายห้อง ทุก ๆ ปี ปีละหนึ่งครั้ง ในปีนี้ (พ.ศ. 2545) มีระบบการย้ายห้องที่แตกต่างไปจากเดิม อุบาสกวันชาติ ซึ่งเป็นคณะกรรมการอาศรมกล่าวว่า “ปัจจุบันเราได้จัดตามลักษณะงาน งานบางอย่างทำให้เข้านอนดึก เช่นพวกทำข่าว พวกตัดต่อวีดีโอ หรือพวกรับข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต เราจะจัดกลุ่มนี้ไว้กลุ่มหนึ่ง อีกกลุ่มหนึ่งคือพวกทำหน้าที่บอกบุญและรักษา

ศรัทธาเจ้าภาพ ซึ่งมีงานที่เกี่ยวข้องกัน บางครั้งต้องไปทำหน้าที่นอกวัด ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มของพี่อาวโตะ ซึ่งเป็นรุ่นแรก ๆ อยู่ด้วยกัน มีน้องรุ่นกลางมาอยู่ด้วย”

ชุดอุปกรณ์ของใช้ อุบาสกทุกคนจะได้อุปกรณ์เครื่องนอนส่วนตัว เช่น เสื้อ ผ้าห่มบาง ผ้าห่มหนา คู่มือคเกอร์

2. อาหาร วัดจัดบริการอาหารให้มือเช้าและมือเพล

3. การแต่งกาย ในยุคบุกเบิกอุบาสกยังไม่มีแบบฟอร์มที่ชัดเจน อุบาสกจะสวมเสื้อเชิ้ต กางเกงน้ำเงิน คาคเข้มขัด หรือในวันอาทิตย์จะสวมเสื้อคอกลม กางเกงสีขาว ยุคนั้นยังไม่มีเสื้อพระราชทาน ต่อมาในยุคเริ่มขยายงาน และยุคเผยแผ่ การแต่งกายของอุบาสกจะมีแบบฟอร์มคือ ชุดอุบาสกเป็นเสื้อพระราชทานสีขาว กางเกงสีขาว และชุดปฏิบัติหน้าที่คือเสื้อพระราชทานสีขาว และกางเกงสีน้ำเงิน อุบาสกจะได้รับปีละ 2 ชุด นอกจากนี้ยังมีเสื้อพัฒนาสิน้ำตาลสำหรับการพัฒนาทำความสะอาดภายในวัด

4. การรักษาพยาบาล มีการตรวจสุขภาพให้สมาชิกในวัด ปีละ 1 ครั้ง และมีการจัดระเบียบการเบิกค่ารักษาพยาบาลได้

การจัดเกณฑ์ที่ 4 การทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

1. ด้านเป้าหมายและอุดมการณ์ที่เหมือนกัน

ในการรักษาบุคลากรให้มีเป้าหมายและอุดมการณ์อย่างมั่นคง ซึ่งเป็นเป้าหมายที่เหมือนกัน คือ การเกิดมาสร้างบารมี สร้างความดี และการประพาศพรหมจรรย์ เพื่อมุ่งสู่ความเป็นพระ วัดได้เริ่มสร้างมาตั้งแต่ยุคบุกเบิก จนกระทั่งถึงยุคเผยแผ่ อุดมการณ์และเป้าหมายจึงเหมือนจุดมุ่งหมายที่ต้องไปให้ถึง

2. การรักษาศีล และอยู่ในระเบียบวินัยเหมือนกัน

อุบาสกทุกคน จะรักษาศีล 8 เป็นปกติ และอยู่ในกิจวัตร กิจกรรมที่เหมือนกัน พร้อมทั้งอยู่ในระเบียบวินัยที่องค์กรกำหนดเหมือนกัน

3. ด้านการจัดปัจจัย 4 ที่เหมือนกัน

อุบาสกทุกคนจะมีที่พัก เครื่องแบบ และอุปกรณ์ของใช้ การรักษาพยาบาล และการรับประทานอาหาร ที่มีรูปแบบเหมือนกัน ทำให้มีความเท่าเทียมกันได้ในด้านความเป็นอยู่

ดังนั้นการทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ของการจัดเกลาทางสังคมและพัฒนาบุคลากรของวัดจึงเริ่มจากการทำความเข้าใจให้มีเป้าหมายอุดมการณ์เดียวกัน การอยู่ในระเบียบวินัยเดียวกัน และการมีปัจจัย 4 ที่มีรูปแบบและการใช้เหมือนกัน

4. การพัฒนาบุคลากรชั้นที่ 4 การทำงานให้วัด

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก: การทำงานให้วัด

ในยุคนี้การทำงานของอุบาสกจะแบ่งหน้าที่กันไปตามความถนัดและความสามารถ ทุกคนจะทำหน้าที่ “กัลยาณมิตร” คือรักษาศรัทธาญาติโยม และชวนคนมาวัดปฏิบัติธรรม หากถึงช่วงก่อนงานบุญใหญ่ก็จะทำหน้าที่นำใบฎีกาไปให้ประธานกองแต่ละกอง ได้เชิญชวนผู้มีจิตศรัทธาสร้างโบสถ์ สร้างศาลา ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า

ในยุคนี้มีงานบุญประจำสำคัญปีละ 4 ครั้ง ทอดผ้าป่าวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันทอดกฐิน ในวันอาทิตย์อุบาสกก็จะทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่วัด เป็นพิธีกร เจ้าหน้าที่ต้อนรับ เจ้าหน้าที่เหรียญ เจ้าหน้าที่รักษาระเบียบ หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายแสงเสียง ช่างภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้อุบาสกบางคนจะทำหน้าที่ดูแลครัว ดูแลเครื่องเสียง ทำหน้าที่อุปฐาก ซึ่งมีหน้าที่พิเศษแตกต่างกันไปตามความถนัด

ปัจจุบันอุบาสกในยุคบุกเบิก ได้บวชเป็นพระภิกษุแล้ว และได้ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารคณะกรรมการสภารธรรมกายสากล และเป็นผู้อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ขององค์กร

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การทำงานให้วัด

อุบาสกในยุคนี้ทำงานให้วัด โดยอาศัยความรู้ ความสามารถ และความถนัดของแต่ละบุคคล ปัจจุบันอุบาสกเหล่านี้มีความเชี่ยวชาญในทักษะเฉพาะทาง เช่น ช่างวิดีโอ ช่างเทคนิคควบคุมเสียง งานวิศวกรรม เป็นต้น

ยุคที่ 3 ยุคเผยแผ่: การทำงานให้วัด

อุบาสกในยุคเผยแผ่ จะถูกมอบหมายงานในหน้าที่ต่าง ๆ เช่นการเป็นที่เลี้ยงอบรมบุคลากรใหม่ การทำหน้าที่กัลยาณมิตร หรือการทำหน้าที่ในทักษะเฉพาะทาง เช่น อาจารย์ หรือแพทย์ พยาบาล เป็นต้น

อุบาสกสิทธิพรกล่าวถึงการทำหน้าที่ที่เลี้ยงว่า

“เมื่ออบรมบุคลากรรุ่น 9 เสร็จแล้ว ที่เลี้ยงก็เลือกให้ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยง อบรมบุคลากรในรุ่นต่อไป ซึ่งวิธีการคัดเลือกผู้ที่ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยง ก็ต้องเป็นต้นแบบด้านกิจวัตร กิจกรรม และมีบุคลิกภาพ ก็สามารถถ่ายทอดธรรมะให้กับน้อง ๆ ได้ และได้เป็นที่เลี้ยงกับบุคลากรชายรุ่นต่อมา รวมทั้งเป็นที่เลี้ยงกลุ่มสมาธิแก้ว และโครงการปฏิบัติธรรมวันศุกร์เสาร์อาทิตย์”

และมีวิธีการแก้ปัญหาคือ

“หากมีปัญหาในการทำงานเกิดขึ้น คือเราจะนั่งธรรมะ พอใจสบายก็จะคิดได้เองว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร หรือจะทำอย่างไร เพื่อทำให้รองรับปัญหานั้นได้ และผ่านปัญหาไปได้ วิธีการสังเกตเวลาเรามีปัญหา คือใจของเรามันจะหงุดหงิดไม่สบาย เมื่อนั่งสมาธิปรับใจเราได้ ใจเราก็จะยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น และสามารถแก้ปัญหาได้”

การมอบหมายบุคลากรตามสายงานที่สำเร็จการศึกษามาตั้งกรณีอุบาสกวิรัตน์ เล่าว่า

“เนื่องจากผมจบมาทางนิเทศศาสตร์ และที่วัดจัดการศึกษาหลักสูตรพุทธศาสนา ผมได้ประยุกต์วิธีการสอนหลักการประชาสัมพันธ์ให้กับพระภิกษุ ซึ่งทำหน้าที่เทศน์สอน พยายามเอาความรู้ที่ตนเองเรียนมาประยุกต์ให้เข้ากับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ต้องใช้กับหลักการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ท่านสามารถประยุกต์การเผยแผ่ได้ตรงจุดมากขึ้น เช่นการเทศน์ตามวัดต่าง ๆ การจัดอบรมธรรมสำหรับเด็กจำนวนพัน หรือการเทศน์ให้สาธุชนฟังในวงกว้าง หลักการวิเคราะห์ผู้ฟัง ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับพระ”

หรือกรณีอุบาสกนายแพทย์รัชชาติ เล่าว่า

“ได้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าสถานพยาบาล เมื่อปี พ.ศ. 2544 ตอนแรกเมื่อเข้ามาทำหน้าที่ตรงนี้ ตั้งใจจะทำให้งานสถานพยาบาลได้มาตรฐานในการดูแลสุขภาพ

ของคนในวัด ให้เกิดความอบอุ่นใจด้วย และส่งเสริมสุขภาพด้วย เพราะผมรู้ว่าทุกคนเสียดสีชีวิตมาทำงานพระพุทธศาสนาทุกคน เราได้หมอบที่ม่าวัดมาช่วยเป็นทีมงาน หมอบของเราจะไม่ใช่เพียงแคร์รักษาหายก็จบ แต่หมอบทุกคนรู้ว่าทำงานแล้วได้บุญกุศล และตั้งใจทำอย่างดีที่สุดเพื่อพระ สามเณร รวมทั้งคนในวัด”

การขัดเกลาขั้นที่ 5 การละทิ้งอัตลักษณ์ และความตั้งใจเป็นอุบาสกของวัด

จากกระบวนการขัดเกลาและพัฒนาบุคลากรในแต่ละขั้นตอน วัดให้ความสำคัญกับการสร้างเป้าหมายใหม่ อุดมการณ์ตอกย้ำบ่อย ๆ นั่นคือการสร้างใจ หรือทัศนคติ แนวคิดใหม่ การเกิดอุดมการณ์เช่นนี้ต้องอาศัยการฝึกสมาธิ การรักษาศีล และการขัดเกลาในชีวิตประจำวัน คือการบริหารปัจจัย 4 และการอยู่ในระเบียบวินัย เมื่อบุคคลเปลี่ยนอัตลักษณ์เป็นบุคคลที่มีเป้าหมายและอุดมการณ์ใหม่ และมีความรู้ ความสามารถที่จะทำงานให้กับองค์กร โดยไม่ได้คิดถึงเป้าหมายทางโลก อัตลักษณ์ในเรื่องเป้าหมายเพื่อการสร้างบารมี สร้างความดี ประพฤติพรหมจรรย์ และเพื่อการบวช เป็นอัตลักษณ์ที่สามารถทำงานให้กับองค์กรอย่างเต็มที่ ด้วยการละทิ้งอัตลักษณ์เดิมอย่างสิ้นเชิง

ความตั้งใจเป็นอุบาสก และเป้าหมายในอนาคต

อุบาสกวันชาติกล่าวถึงการตัดสินใจเป็นอุบาสกว่า

“คนทั่วไปที่เห็นอยู่ในกรุงเทพ คือตื่นเช้ามาก็ตะเกียกตะกาย โหนรถเมย์ไปทำงาน กลับมาก็ตีกินข้าว ดูทีวี ซักผ้า และนอน ตื่นเช้าก็ไปใหม่ หมดไปวัน ๆ ชีวิตมีเพียงแค่นี้ พอมาวัดบ่อย ๆ ก็เข้าใจเรื่องบุญ รู้สึกว่าคัมที่เรานำมาใช้ชีวิตอยู่ในวัดมีคุณค่า ผ่านไปวัน ๆ ไม่ใช่หาเงินเลี้ยงสังฆารก็จบเท่านั้น เพราะฉะนั้นการเป็นอุบาสกจะถามเรื่องเสื้อผ้า สวัสดิการ เป็นเรื่องปลีกย่อย บางคนมีพร้อมทุกอย่าง มีเสื้อผ้า บ้าน แต่เขาขาดเรื่องบุญ ขาดเรื่องธรรมะ อะไรที่คนเราทำแล้วสบายใจ เขาก็จะมีใจที่จะทำตรงนั้น อุบาสกส่วนใหญ่คิดเช่นนี้ ทำให้เขาตัดสินใจอยู่ได้ และอยู่ในหมู่คณะที่เขาคิดว่าดี มีความเห็นตรงกัน มีความตั้งใจเหมือนกัน ที่จะสร้างสันติสุขให้แก่โลก เขาสบายใจที่จะอยู่ตรงนั้นมากกว่า ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเงินทองอะไร หากมองถึงเรื่องเงินคนเหล่านี้คงไปทำงานอย่างอื่นแล้ว”

ที่สำคัญคือเราอยู่ในวัดแล้วสบายใจ เรารู้สึกว่าเราได้บุญ หากมองภายนอกเราได้พบครูบาอาจารย์ที่ท่านทำได้จริง ท่านฝึกตัว ฝึกตัวของท่านให้ดี ทำได้ และสอนอย่างที่ได้จริง คิดว่าเป็นอะไรที่หายากและสุดยอดแล้ว และจะไปทำงานที่อื่น ในเมื่อเราเจอบุคคลเช่นนี้คิดว่าจะไปแสวงหาที่อื่นจึงไม่มีความคิดตรง

นี่ เราเองเราเห็นการพัฒนาของเราอย่างมาก และถ้าเราอยู่ข้างนอก ณ อายุขนาดนี้ มันเปรียบเทียบไม่ได้ว่าชีวิตเราจะเป็นอย่างไร อีกประการหนึ่งการใช้ชีวิตแบบนี้ ตรงกับอุปนิสัยของตัวเอง คือชอบค้ำธรรมชาติ เรียบ ๆ การใช้ชีวิตอยู่ในวัดทำงานให้วัด เราได้ทำในสิ่งที่เราอยากทำ และมีโอกาสทำ ที่วัดก็เปิดโอกาสให้ทำ”

อุบาสกสถิตพิพรมีความตั้งใจในการบวชเป็นพระให้เหตุผลว่า

“ที่ยังไม่บวชเป็นพระ เพราะเราอยากฝึกตัวในฐานะฆราวาสให้พร้อมจริง ๆ และถ้าตั้งใจบวชเราก็จะบวชตลอดชีวิตให้เป็นพระภิกษุที่น่ากราบไหว้ จึงตัดสินใจเป็นอุบาสกก่อน”

อุบาสกวิรัตน์กล่าวถึงผลการปฏิบัติธรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญทำให้เกิดการตัดสินใจเป็น

อุบาสก

“การนั่งสมาธิที่เราได้ฝึกทำให้เราเปลี่ยนแปลงอารมณ์ไปในทางที่ดี ขึ้น จากอารมณ์ร้อน อุนเฉียว ก็กลายเป็นอารมณ์เย็นลง จากนั้นก็ไปเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยหอการค้า และได้เข้าชมรมพุทธศาสตร์ ช่วยกันก่อตั้งชมรมพุทธศาสตร์กันขึ้นมา และมาวัดในวันอาทิตย์อย่างสม่ำเสมอ ตอนนั้นยังคิดว่า วัดพระธรรมกายเป็นที่หนึ่งที่หากเราจบแล้ว เราอยากมาอุทิศตัว หรือมาบวชตลอดชีวิต”

อุบาสกนายแพทย์รัชชาติ ตัดสินใจเป็นหมอประจําอยู่ที่วัดเพราะ มีความคิดว่า

“คนทุกคนขอให้เขาได้แค่การรักษาทางกาย เคยพบคนไข้แทงกันมา เราก็รักษาเขา รักษาเสร็จกลับไปเดือนเศษ เจ้าแกวยิงกันมาอีก เพราะคนไข้ตามไปล้างแค้นเขา เราารู้สึกว่าสิ่งที่เรารักษาไปเหมือนสูญเปล่า เสียทรัพยากร เสียเงิน แต่เราไม่ได้สอนให้เขารู้ถึงบาปบุญคุณโทษ สิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี ส่วนการทำหน้าที่กัลยาณมิตรก็คือให้สิ่งที่แนะนำประโยชน์ให้กับเขา ซึ่งที่วัดเริ่มต้นด้วยการทำทาน เป็นสิ่งที่ง่าย และชวนรักษาศีล นั่งสมาธิ เป็นขั้นตอน ๆ คิดว่าตอนนี้ หมอรักษาแต่ร่างกายจริง ๆ จิตใจไม่เคยมีใครทำกันเลย...ผมมาตัดสินใจเป็นอุบาสก เพราะตอนไปปฏิบัติธรรมที่ จ.เชียงใหม่ ได้คิดว่าหลายครั้งที่เราช่วยเหลือคนป่วย รักษาเขาจนหายได้ แต่รู้สึกลึก ๆ ว่าไม่ใช่งานที่แท้จริงของเรา และมาคิดว่างานที่แท้จริงของเราคงมีอยู่ และเพื่อนคนเดิมก็ชวนให้มาช่วยงานพระศาสนา 2 ปี หลังจากนั้นจะไปทำงานก็เลยตัดสินใจลาออก เพื่อน ๆ กิ่งกันครับ จะไปทำอะไร จะใช้ชีวิตอย่างไร เพราะคนทางโลกฟังอย่างนี้แล้วรับไม่ได้ อยู่ ๆ มีตำแหน่งหน้าที่ที่การทำงานคือเรืออากาศโทนายแพทย์ มียศ และมีทุกอย่างพร้อม เงินเดือนที่หาได้เกือบ

30,000.- - 40,000.- บาท และมาใช้ชีวิตแบบเงินเดือน 20,00.- สมถะเรียบง่าย แต่
 เพราะรู้ว่างานที่จะทำในองค์กรสำคัญและยิ่งใหญ่ จึงตัดสินใจเป็นบุคลากรรุ่น 15”
 อุบาสกออกไปจากองค์กรเพราะ

ส่วนใหญ่เป็นสาเหตุของความต้องการของครอบครัวที่ต้องการให้ลูกกลับไปช่วย
 ทำงานให้กับครอบครัว หรือความสามารถในการทำงานที่วัดที่ไม่ตรงกับอัธยาศัยของคน ดังที่
 อุบาสกวิรัตน์กล่าวว่า

“ส่วนใหญ่จะมีภาระครอบครัว เช่นคุณพ่อ คุณแม่ไม่สบาย ต้องการให้
 ลูกไปดำเนินกิจการแทน หรือบางครั้งสิ่งที่เขาเข้ามาศึกษาไม่ตรงกับความต้องการ
 ของเขา เขาก็ออกไปก็มี”

กล่าวได้ว่าอัตลักษณ์ที่อุบาสกได้รับคือความเข้าใจเรื่องเป้าหมายการดำเนินชีวิต คือการ
 สร้างบารมี การสร้างบุญกุศลเพื่อเป็นเสบียงข้ามชาติ และทำที่สุกอุบาสกทุกคนมีเป้าหมายบวช
 ตลอดชีวิต ซึ่งได้รับการขัดเกลาจากกระบวนการดังกล่าวมาแล้ว.

ศูนย์วิทยพัชกร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เปรียบเทียบกระบวนการจัดการศึกษาทางสังคมใหม่และการพัฒนาสุขภาพ 3 ยุค

การพัฒนาบุคลากร ยุคบุกเบิก	1. การสรรหา (การรู้จักวัด) 1. หนึ่งสัปดาห์ไปดูความสุช 2. การอบรมธรรมทายาท	2.1 การพัฒนาระยะที่ 1 1. คุุณยา หลวงพ่อ หลวงที่ อบรมแบบไม่เป็นทางการ	2.2 การพัฒนาระยะที่ 2 1. ได้รับความแนะนำจากคุุณยา หลวงพ่อ ทำไปและพัฒนา งานไป	3. การรักษามูลค่า 1. อุดมการณ์และเป้าหมาย ในการประพฤติพรหมจรรย์ และการสร้างควมดี การ สร้างบารมี 2. จัดปัจจัย 4	4. การทำงานให้วัด 1. หน้าที่กัลยาณมิตร
ยุคเริ่มขยายงาน	1. โครงการพิทักษ์ป่า 2. ชมรมพุทธศาสตร์ 3. สื่อโปสเตอร์	1. การรวมกลุ่มทำกิจกรรม 2. การอบรมธรรมทายาท 3. การอบรมระหว่างบวช	1. ปฏิบัติธรรม 7-15 วัน 2. พัฒนาจากงานที่ทำโดยมี หลวงพ่อ รุ่นพี่สอนงาน	1. อุดมการณ์และเป้าหมาย 2. การจัดปัจจัย 4 ระบบที่พัก เครื่องแบบ อาหาร และยา	1. ช่างเทคนิคในงานต่าง ๆ 2. หน้าที่กัลยาณมิตร
ยุคเผยแพร่	1. อาจารย์แนะนำให้มาวัด 2. เพื่อนชวนมา 3. ชมรมพุทธศาสตร์	1. การอบรมธรรมทายาท 2. การเดินชุดงค์	1. การอบรมบุคลากรใหม่ ได้ แก่ กิจวัตร หลักสูตร การ ทดลองงาน การบรรจุ	1. อุดมการณ์และเป้าหมาย 2. การจัดปัจจัย 4 ที่พัก เครื่องแบบ อาหาร และ การรักษาพยาบาล	1. งานอบรมบุคลากรใหม่ 2. งานสอน 3. งานสนับสนุนองค์กร เช่นงานสถานพยาบาล
การจัดการศึกษาทางสังคม ใหม่	1. การละทิ้งรูปแบบเดิม ในอดีต 1. แต่เดิมบางคนมีลักษณะ อิบปี หรือ ไม่เคยมีความสน ใจในพระพุทธศาสนามา ก่อน เมื่อมีคนชวนจึงเริ่มรู้จัก นั่งสมาธิ รักษาศีล	2. การรับเข้าสถาบัน ในยุคบุกเบิกยังไม่มึระบบ การรับสมัครที่ชัดเจน ในยุคเริ่มขยายงาน อุบาท จะต้องผ่านการอบรมธรรม ทายาททุกคน และในยุคเผยแพร่ ผ่านการอบรมตั้ง กล่าวเช่นกัน	3. การยอมรับคำสอน และภารกิจ ทั้ง 3 ยุค มีการสอนและให้คำ แนะนำจากคุุณยา หลวงพ่อ หลวงพี่ และมีระบบการฝึก ให้ทำตามที่สอนโดยอยู่ใน กิจวัตรและการทำงาน	4. การทำให้เป็นมาตรฐาน ฐานเดียวกัน 1. อุดมการณ์และเป้าหมาย ที่เหมือนกัน 2. การรักษาศีล และวินัยที่ เหมือนกัน 3. ปัจจัย 4 ที่มีลักษณะและ ระบบเดียวกัน	5. การละทิ้งพฤติกรรม และอัตลักษณ์เดิม จากอุบาทที่มีเป้าหมายแบบ ฆราวาสทั่วไป ที่ประกอบ อาชีพและครองเรือน กลาย เป็นทำงานให้กับพระพุทธ ศาสนาและมีเป้าหมายการ บวชในอนาคต

5.4 อุบาสิกา

คำว่าอุบาสิกา หมายถึงคฤหัสถ์หญิงที่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง²⁰ สำหรับอุบาสิกา ในความหมายของบุคลากรของวัดหมายถึง หญิงโสดซึ่งผ่านการอบรมบุคลากรใหม่ของวัด และตัดสินใจเป็นเจ้าของที่สามัญของวัด โดยรักษาศีล 8 และนับถือพระรัตนตรัย

ปัจจุบันวัดมีอุบาสิกา 484 คน ส่วนใหญ่อายุ ระหว่าง 31-45 ปี จำนวน 60 % อีก 40 % อายุ 23-29 ปี

ในการจัดเกลาทางสังคมและพัฒนาอุบาสิกาของวัดแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มตามช่วงเวลาที่อุบาสิกาเข้ามาเป็นสมาชิกของวัด กลุ่มทั้งสองได้แก่ อุบาสิกายุคเริ่มขยายงาน และยุคเผยแผ่ มีกระบวนการดังนี้

ในยุคที่ 1 ซึ่งเป็นยุคบุกเบิก (พ.ศ. 2513-2527) วัดยังไม่มียุทธศาสตร์รับอุบาสิกา เข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่ประจำ

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน (พ.ศ. 2528-2536)

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา หลวงพ่อธัมมชโย อนุญาตให้รับอุบาสิกาเข้ามาทำงานเต็มเวลา เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนงานวัดในด้านการเผยแผ่ธรรมะ และทำหน้าที่กัลยาณมิตร*

เฉพาะในยุคเริ่มขยายงานนี้ วัดรับอุบาสิกาเข้ามาทั้งหมด 8 รุ่น จำนวน 97 คน ผ่านการอบรมจาก 3 โครงการ คือ โครงการรับสมัครเจ้าหน้าที่สำนักงานกัลยาณมิตร, โครงการอบรมธรรมทายาทหญิง และโครงการอาสาสมัครกัลยาณมิตร

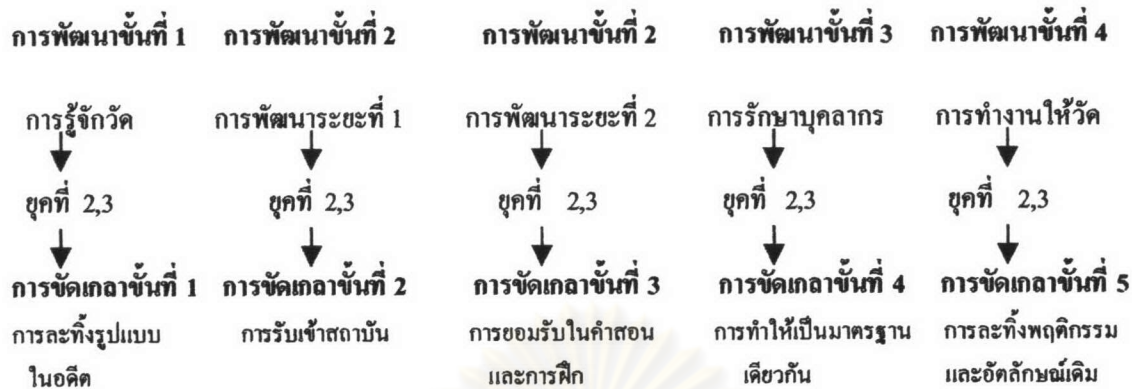
ยุคที่ 3 ยุคเผยแผ่ (พ.ศ. 2536 –2546)

อุบาสิกาในยุคนี้ จะต้องผ่านโครงการต่าง ๆ เช่นโครงการอบรมธรรมทายาทหญิง โครงการอาสาสมัครกัลยาณมิตร และเปิดโครงการใหม่อีก 2 โครงการ ได้แก่โครงการบัณฑิตแก้ว และสมาธิแก้ว ในยุคเผยแผ่นี้มีอุบาสิกาทั้งหมด 9 รุ่น จำนวน 338 คน จาก 4 โครงการดังกล่าว และทุกคนจะต้องผ่านโครงการอบรมบุคลากรใหม่ก่อนจึงจะบรรจุเป็นเจ้าหน้าที่ประจำต่อไป

²⁰ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, อ้างแล้ว, หน้า 955.

* การทำหน้าที่กัลยาณมิตร คือ การไปเยี่ยมเยียนสาธุชนที่มาวัดแล้ว หรือยังไม่เคยมาวัด เล่าถึงกิจกรรมของวัด ประโยชน์ของการฝึกสมาธิ นำหนังสือธรรมะของวัดไปให้ และเชิญชวนให้มาวัด

การนำเสนอขั้นตอนการขัดเกลาทางสังคมใหม่และการพัฒนาอูบาสึกา

1. การพัฒนาบุคลากรขั้นที่ 1 การรู้จักวัด

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การรู้จักวัด

การรู้จักวัดของอูบาสึกาที่เข้ามาในยุคนี้ ส่วนใหญ่ได้รับการชวนจากญาติพี่น้อง เพื่อน คนรู้จัก จากนั้นผ่านเข้ามาสมัครในโครงการ 3 โครงการคือ

1. เจ้าหน้าที่สำนักงานกัลยาณมิตร
2. โครงการอบรมธรรมทายาทหญิง
3. โครงการอาสาสมัครกัลยาณมิตร

เจ้าหน้าที่สำนักงานกัลยาณมิตร*

ในปี พ.ศ. 2527 หลวงพ่อธัมมชโยมีนโยบายให้จัดตั้งสำนักงานเพื่อเป็นสถานที่ประสานงานติดต่อกับเจ้าภาพ และเป็นที่ประชุมสำหรับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครฝ่ายต่าง ๆ จึงจัดตั้งสำนักงานกัลยาณมิตรครั้งแรกขึ้น ซึ่งอยู่ที่ ถ.ดินแดง กรุงเทพฯ จากนั้นจึงประกาศรับสมัครเจ้าหน้าที่เข้าทำงานในแผนกต่าง ๆ

คุณสมบัติของเจ้าหน้าที่สำนักงานกัลยาณมิตร มีดังนี้

1. สำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญา หรือปริญญาตรี สาขาใดสาขาหนึ่ง
2. เคยมาวัดและมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา
3. เป็นโสด อายุไม่เกิน 35 ปี
4. สามารถรักษาศีล 8 ได้

* สำนักงานกัลยาณมิตรตั้งอยู่ที่ ถ.ดินแดง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 ภายหลังได้ย้ายมาใช้ที่สมาคมนิสิตเก่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2529 จนถึงปี พ.ศ. 2532

บุคลากรที่เข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่สำนักงานกัลยาณมิตร จะได้รับการชักชวนของรุ่นพี่อุบาสก กัลยาณมิตรที่มวัด หรือเจ้าหน้าที่ที่ทำงานอยู่ก่อนแล้ว อุบาสิการุณรุ่ง*

เป็นหนึ่งในเจ้าหน้าที่สำนักงานรุ่นแรก กล่าวว่า

“ทันทีที่เพื่อนเขียนจดหมายไปชวนให้มาช่วยงานที่สำนักงานกัลยาณมิตร ก็มาเป็นเจ้าหน้าที่ ตอนนั้นยังไม่ได้ใช้คำว่าเป็นอุบาสิกา เหมือนมาสมัครงานของสำนักงานแห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งมีงานหลัก ๆ คือศูนย์ประสานงานเจ้าหน้าที่ องค์กรเจ้าหน้าที่ ศูนย์ประสานงานธรรมทายาท และสำนักงานกัลยาณมิตร”

ในการคัดเลือกเพื่อเป็นเจ้าหน้าที่สำนักงานกัลยาณมิตร จะพิจารณาจากคุณสมบัติที่กำหนด และมีการสัมภาษณ์ก่อนบรรจุเข้าทำงาน ซึ่งจะพิจารณาจากความตั้งใจในการช่วยงานพระพุทธศาสนา

ลักษณะการทำงานของเจ้าหน้าที่สำนักงานกัลยาณมิตร มีระบบการทำงานแบบเข้าไปเย็นกลับ เจ้าหน้าที่สำนักงานจะพักที่บ้านตนเอง มีการจัดรูปแบบการทำงานคล้ายกับหน่วยงานภายนอก คือเริ่มทำงานเวลา 8.30 น. ถึงเวลา 18.00 น. ตั้งแต่วันจันทร์ – วันเสาร์ ส่วนวันอาทิตย์ทุกคนทำหน้าที่ที่วัด และมีการให้เงินสวัสดิการประจำเดือน

โครงการอบรมธรรมทายาทหญิง

ในเดือนมีนาคม ปี พ.ศ. 2529 วัดจัดให้มีโครงการอบรมธรรมทายาทหญิงรุ่นแรก มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สมัครได้ปฏิบัติธรรม ศึกษาธรรมะพื้นฐาน ฝึกมารยาทที่เหมาะสม และทักษะการทำงานเบื้องต้น เช่นงานธุรการ งานเขียน การฝึกพูด และการทำงานต้อนรับในวันอาทิตย์ โครงการนี้ใช้เวลาอบรม 4 เดือน

พระอาจารย์ให้การอบรมกล่าวว่า

“เป้าหมายของการอบรมธรรมทายาทหญิงในตอนแรกไม่ได้มุ่งให้เป็นบุคลากรของวัด แต่มุ่งให้มีความรู้ธรรมะพื้นฐาน และความรู้ทั่ว ๆ ไป เพื่อไปใช้ในการประกอบอาชีพในอนาคต แต่เมื่อสิ้นสุดการอบรม มีส่วนหนึ่งสมัครใจช่วยงานวัด ซึ่งเป็นอุบาสิการุ่นแรก ๆ ในปัจจุบัน”

* สัมภาษณ์อุบาสิการุ่น 1 ผ่านการเป็นเจ้าหน้าที่สำนักงานกัลยาณมิตร วันที่ 5 กันยายน 2545.

คุณสมบัติของผู้สมัครอบรมธรรมทายาทหญิง

1. สำเร็จการศึกษาอนุปริญญา หรือปริญญาตรี
2. เคยมาวัด และมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา สามารถรักษาศีล 8 ได้
3. เป็นโสด อายุไม่เกิน 35 ปี
4. ไม่มีภาระผูกพันใด ๆ กับครอบครัว

อุบาสิกาสิพร* สำเร็จการศึกษาวิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ เข้ารับการอบรมธรรมทายาทหญิงรุ่นแรก ซึ่งมีผู้เข้าอบรมทั้งหมด 30 คน เล่าว่า

“เพื่อนมาชวนให้เข้าอบรมธรรมทายาทหญิง ได้ประสบการณ์อย่างมากในด้านการฝึกสมาธิ และการฝึกตัวในรุ่นนั้น เราปักกลดอยู่ได้เต็มที่ เดินทัขนาดใหญ่ แบ่งพื้นที่เป็นส่วนของการปฏิบัติธรรมมีมุ้งยักษ์ครอบไว้ใช้สำหรับตอนกลางคืน ส่วนการรับประทานอาหาร และส่วนของสถานที่ปักกลด”

เมื่อสิ้นสุดการอบรมอุบาสิกาสิพรกล่าวว่า

“ภายหลังการอบรมพระอาจารย์ให้โอกาสพวกเราช่วยงานที่วัด ตนเองคิดว่าเราชอบชีวิตแบบนี้ ได้ปฏิบัติธรรม และทำงานให้กับพระพุทธศาสนา ไม่ได้คิดอยากทำงานทางโลก เพราะชีวิตแบบนี้ได้เรียนรู้สิ่งที่ดีให้กับตัวเอง จึงตัดสินใจเป็นอุบาสิกาของวัด”

โครงการอาสาภัตตาคาร

ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2529 หลวงพ่อธัมมชโยมีนโยบายรับสมัครอุบาสิกาเข้ามาทำงาน “ภัตตาคาร” คือทำหน้าที่รักษาศรัทธาญาติโยม ด้วยการพบปะ เยี่ยมเยียน พุดคุย งานดังกล่าวรับสมัครบุคคลภายนอกที่ไม่เคยมาวัด เข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่ โดยประกาศรับสมัครทางหนังสือพิมพ์วิทยุ

* สัมภาษณ์อุบาสิกาสิพร 2 ผ่านการเป็นธรรมทายาทหญิงรุ่น 1 วันที่ 10 กันยายน 2545.

คุณสมบัติของผู้สมัคร

1. สำเร็จการศึกษาอนุปริญญา หรือปริญญา
2. เป็น โสคอายุไม่เกิน 35 ปี
3. มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา สามารถรักษาศีล 8 ได้
4. ไม่มีภาวะผูกพันระหว่างการอบรม
5. ผ่านการสอบข้อเขียน และการสัมภาษณ์

อุบาสิกาวิณา* เป็นหนึ่งในผู้เข้าอบรมอาสาภิกษณมิตร์รุ่นแรก ไม่เคยรู้จักวัดมาก่อน เล่าว่า

“น้องสาวอ่านประกาศรับสมัครงานลงในหนังสือพิมพ์ว่า รับสมัครบัณฑิตสำเร็จการศึกษาช่วยงานสังคม อาสาพัฒนา คุณสมบัติสำเร็จการศึกษา ปริญญาตรี หรืออนุปริญญา ไม่จำกัดเพศ ไม่จำกัดสาขา อายุไม่เกิน 35 ปี ตอนนั้นจึงไปสมัครที่สมาคมนิสิตเก่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ... วันแรกที่มาที่สำนักงานภิกษณมิตร์ เราเห็นพี่ ๆ เขาแต่งกายเรียบร้อย เสื้อขาว กระโปรงน้ำเงิน หน้าตาไม่แต่ง คิ้วก็ไม่เขียน ปากก็ไม่ทา พูดจาก็เพราะ ผมก็เป็นธรรมชาติ คือไม่มีการใคร่คิด ดูเป็นทรงที่ไม่ทันสมัย แต่ก็เรียบร้อย เห็นครั้งแรกเรารู้สึกว่า ลักษณะแบบนี้เราชอบ ทั้งการแต่งกาย และบุคลิกลักษณะ เราชอบทั้ง ๆ ที่ไม่รู้ว่าจะให้ทำงานอะไร”

ยุคที่ 3 ยุคเผยแพร่: การรู้จักวัด

อุบาสิกาที่สมัครเป็นเจ้าหน้าที่ของวัดในยุคนี้ ส่วนใหญ่รู้จักวัดจากญาติพี่น้องชวนเข้าวัดเพื่อนในสถาบัน ชมรมพุทธศาสตร์ หรือการประกาศรับสมัครที่สถาบันการศึกษาของตน เมื่อมาวัดได้ระยะหนึ่งจึงตัดสินใจเข้าอบรมในโครงการต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้น คือ โครงการอาสาภิกษณมิตร์, โครงการอบรมธรรมทายาทหญิง, โครงการสมาธิแก้ว, และโครงการบัณฑิตแก้ว ทุกโครงการมีคุณสมบัติของผู้สมัครเหมือนในยุคที่ 2 และรับอุบาสิกาที่สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีเป็นอย่างน้อยเท่า

* สัมภาษณ์อุบาสิการุ่น 2 ผ่านการเป็นอาสาภิกษณมิตร์ รุ่น 1 วันที่ 16 กันยายน 2546.

นั้น เมื่อทุกคนผ่านการอบรมโครงการดังกล่าว จึงมีคุณสมบัติที่จะสมัครเข้าในโครงการอบรมบุคลากรใหม่

1.โครงการอาสาภักตยามิตร ในยุคนี้วัดประกาศรับสมัครทางสื่อมวลชน และใช้วิธีการไปถึงตัวผู้สมัคร ด้วยการส่งเจ้าหน้าที่ของวัดไปยังสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่มีผู้กำลังจะสำเร็จการศึกษา เพื่อประชาสัมพันธ์ และรับสมัคร ณ สถาบันนั้น ๆ

อุบาสิกาดาวทิพย์ รุ่น 10 สำเร็จการศึกษาสาขาบรรณารักษ์ สถาบันราชภัฏพระนคร รู้จักวัดเพราะคุณพ่อฟังข่าวการประกาศ ว่ามูลนิธิธรรมกายรับสมัครเข้าอบรม จึงชวนลูกสาวเข้าโครงการดังกล่าว เล่าว่า

“มาสมัครเพราะชอบคำว่า “อาสาภักตยามิตร” มาถึงวัดวันแรก ที่เลี้ยงให้การต้อนรับแต่งกายชุดขาวเหมือนกันหมด พาไปกราบพระประธานในโบสถ์ แนะนำประวัติวัด และสถานที่สำคัญที่ควรรู้ และพาไปรับประทานอาหารที่สภากาชาดได้เข้าห้องน้ำ รู้สึกว่าห้องน้ำสะอาดมาก ไม่ได้สะอาดที่เดียว แต่สะอาดทุกที่มีห้องน้ำ จากนั้นก็พามากราบหลวงพ่อดุสิตชีโว และคุณยาย หลวงพ่อดุสิตชีโวถามทุกคนว่า มาถึงวัดกันได้อย่างไร ท่านทักทายและบอกว่าชีวิตข้างนอกดูเหมือนว่าจะดี มีเงินเดือนสูง มีอะไรพร้อม แต่ความสุขที่แท้จริงก็คือยังไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง คิดใจในคำนี้มาก “ความสุขที่แท้จริงยังไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง” และที่เลี้ยงพาไปกราบคุณยาย นึกใจในว่าทำไมผู้หญิงเป็นอาจารย์ของพระ แล้วเป็นอาจารย์ด้านไหน”

อุบาสิกาอารีย์ รุ่น 11 สำเร็จการศึกษาวิทยาลัยเกษตรกรรม บางพระ รู้จักวัดจากการที่พี่อุบาสกไปรับสมัครถึงที่สถาบัน เล่าว่า

“ในปีพ.ศ. 2538 รู้จักข่าวการรับสมัครอาสาจากที่สถาบัน ตอนนั้นมีคนมารับสมัครที่ห้องธุรการ เขียนใบสมัครและสัมภาษณ์ขั้นต้น คำถามแรกจะถามว่าน้องเป็นคนกล้าพูดในที่ชุมชนไหม ก็บอกว่าได้ ค่อยจากนั้นพี่เขาก็สัมภาษณ์ให้พูดประวัติ 2 นาที โดยไม่ได้เตรียมตัว ความเข้าใจเรื่องบุญบาปว่า เชื่อหรือไม่ ส่วนใหญ่จะตอบว่าเชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง จากนั้น 1 อาทิตย์ก็ประกาศผล จากผู้สมัคร 100 คนเหลือเพียง 40 คน แต่พอถึงวันมาวัดจริง เหลือ 10 คนที่มาเข้าอบรมในโครงการ..

...ตกใจเหมือนกันบอกว่าเป็นวัดพระธรรมกาย แต่มีความประทับใจคือความสะอาด ไม่มีขยะ สงบ เงียบ ที่สภากาชาดก็ไม่มีคนพลุกพล่านเลย ตอนเพลก็รับ

ประทานอาหาร วันแรกยังไม่ต้องถือศีล 8 สามารถกินข้าวเย็นได้ พอวันที่ 2 เข้า
อบรมอย่างจริงจัง”

2.โครงการอบรมธรรมทายาทหญิง ในยุคนี้การอบรมธรรมทายาทหญิงเปลี่ยนจากการ
อบรมใช้เวลา 4 เดือน สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว พัฒนาหลักสูตรมาเป็นใช้เวลาอบรม 1 เดือน
ครึ่ง และสำหรับทั้งผู้ที่สำเร็จการศึกษาแล้ว และนิสิต นักศึกษา ที่ยังไม่สำเร็จการศึกษา

อุบาสิกากรวิภา เล่าถึงการเข้าอบรมในโครงการธรรมทายาทหญิง ซึ่งทำให้ตัดสินใจเข้า
อบรมในโครงการนุคตากรใหม่เพื่อเป็นอุบาสิกาว่า

“รู้จักวัดเพราะคุณแม่มาวัดก่อน ตอนเรียนอยู่ ม.1 และมาวัดอีกครั้ง
ตอนจบมหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2539 คุณแม่ให้มาอบรมธรรมทายาทหญิง โดยให้
เหตุผลว่า ก่อนที่จะใช้ชีวิตในการทำงานน่าจะได้เรียนรู้อะไร ๆ ดี ๆ ในชีวิต หรือ
สั่งสมบุญก่อนเริ่มทำงาน จึงมาสมัครในโครงการดังกล่าว หลังจากนั้นก็เข้าอบรม
ในโครงการอบรมนุคตากรใหม่”

3. โครงการสมาธิแก้ว เป็นโครงการที่รับสมัครผู้ที่สำเร็จการศึกษาแล้ว หรือทำงานมี
ประสบการณ์ทางโลก เข้าอบรมเป็นระยะเวลา 3 เดือน การอบรมจะเน้นธรรมาปฏิบัติเป็นหลัก
และมีการศึกษาธรรมพื้นฐาน

อุบาสิกานุญทิพย์ อายุ 35 ปี เป็นหนึ่งในผู้ที่เคยผ่านโครงการสมาธิแก้ว มีประสบการณ์
ทำงานด้านบัญชี 7 ปี และมาวัดเป็นอาสาสมัครช่วยงานมาตั้งแต่เริ่มเข้าวัด เล่าว่า

“รู้จักวัดจากเพื่อนเจ้านายพามาวัดในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2527 และได้
มาสมัครเป็นอาสาสมัครแผนกธรรม โฆษก ทำหน้าที่พูดบนรถ จากนั้นได้เข้าโครง
การปฏิบัติธรรมที่สวนบัว (โครงการปฏิบัติธรรมสำหรับสาธุชน) เมื่อนั่งสมาธิจึง
เริ่มถึงเลที่จะใช้ชีวิตทางโลกไปตลอด ตอนนั้นอายุ 31 ปีรุ่นพี่จึงชวนเข้าโครงการ
สมาธิแก้ว เมื่อนั่งสมาธิ 2 เดือนผ่านไป จากนั้นก็เข้าสมัครในโครงการ อบรม
นุคตากรของวัด คัดสินใจเช่นนี้เพราะคิดว่าชีวิตเราไม่ต้องการแค่งานเท่านั้น แต่เรา
ต้องการความสุขจริง ๆ ของชีวิตด้วย”

4. โครงการบัณฑิตแก้ว รับสมัครนิสิต นักศึกษา ที่ผ่านโครงการอบรมธรรมทายาทหญิง หรือผ่านการทำกิจกรรมชมรมพุทธแล้ว มีความตั้งใจเป็นเจ้าหน้าที่ช่วยงานวัดเพียง 1-2 ปี แต่ยังไม่ตัดสินใจเป็นอุบาสิกาของวัด อุบาสิกาฤดี เป็นหนึ่งในผู้ที่เข้าสมัครโครงการบัณฑิตแก้ว สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตัดสินใจเข้าโครงการบัณฑิตแก้ว เริ่มต้นจาก

“ได้เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมพุทธฯ ชวนมานั่งสมาธิ เราอยากลองนั่ง และอยากหัดสวดมนต์ เมื่อทำแล้ว รู้สึกว่าเราได้บุญ จากนั้นจึงมาชมรมบ่อย ๆ และได้สมัครเข้าค่ายคุณธรรมวันแม่ 4 วัน..มาถึงวัดครั้งแรกชอบความสะอาดมาก

การเข้าค่ายวันแม่สอนให้เรารู้จักการนอนกลด รักษาศีล 8 ฝึกการรับประทานอาหาร มีเกมส์ ให้ข้อคิดเกี่ยวกับคุณธรรมความสามัคคี ความอดทน จากนั้นได้นั่งสมาธิที่หมู่บ้านปฏิบัติธรรมมา บรรยากาศดี สถานที่ดี ทำให้เราสามารถนึกดวงแก้วได้อย่างมีความสุข เราเริ่มสัมผัสความสุขที่เกิดจากการทำสมาธิ ได้สมัครอบรมธรรมทายาทหญิง และเมื่อสำเร็จการศึกษาก็สมัครเข้าโครงการบัณฑิตแก้ว”

การจัดกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ชักชวนให้นิสิต นักศึกษามาวัดปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ หรือจัดเข้าค่ายอบรมในวัดสุคตส์ปดาห์ กิจกรรมเหล่านี้ทำให้นักศึกษาได้เริ่มหันมาสนใจในพระพุทธศาสนา เมื่อสำเร็จการศึกษาหลายคน มีความตั้งใจเป็นอุบาสิกาช่วยงานวัดในระยะสั้น เช่น 1 ปี 2 ปี จึงสมัครเข้าในโครงการบัณฑิตแก้ว เพื่อการตัดสินใจที่จะเป็นอุบาสิกาตลอดไป

อุบาสิกาตั้งแต่ รุ่น 16 เป็นต้นมา จึงผ่านการเป็นบัณฑิตแก้วกว่า 70 % เมื่อเป็นบัณฑิตแก้วช่วยงานวัดได้ 1 ปี บัณฑิตแก้วส่วนใหญ่สมัครเข้าโครงการอบรมบุคลากรใหม่ต่อ พี่เลี้ยงที่ทำหน้าที่ให้การอบรมแล้วว่า

“กลุ่มนี้จะฝึกตัวได้เร็ว เพราะทุกคนผ่านการอบรมธรรมทายาทหญิง ผ่านการทำงานในวัดมาแล้ว จะเข้าใจวัฒนธรรม ประเพณี และหลักการฝึกตัว เมื่อเข้ามาอบรมบุคลากรใหม่ จึงง่ายในการดูแล”

การขัดเกลาขั้นที่ 1 การละทิ้งรูปแบบเดิม

เหตุผลที่สนใจมาวัด

จากการรู้จักวัดของอุบาสิกา จะเห็นว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้อุบาสิกาสนใจ และสมัครเข้าอบรมโครงการต่าง ๆ ในระยะแรกมีขั้นตอนดังนี้ คือ

1. ความสนใจที่อยากใช้ชีวิตที่เรียบง่าย และสนใจการพึ่งธรรมชาติ ก่อนเข้าวัด
2. มีญาติพี่น้อง เพื่อน คนใกล้ชิด และชมรมพุทธในสถาบันต่าง ๆ ชวนมาวัด จึงเกิดความสนใจ

3. เมื่อได้นั่งสมาธิ และได้ฟังธรรม เห็นประโยชน์ของการฝึกสมาธิ และฟังธรรม จึงทำให้มาวัดเป็นประจำสม่ำเสมอ เมื่อวัดมีการรับสมัครโครงการต่าง ๆ จึงได้บุคคลที่มีศรัทธา ผ่านการคัดเลือกด้านศีล สมาธิ มาในระดับหนึ่งก่อนแล้ว

การขัดเกลาขั้นที่ 1 จึงเกิดจากความสนใจของตนเองก่อน เมื่อมีคนใกล้ชิดชวนมาจึงตัดสินใจมาทันที เพราะฉะนั้นการชวนแบบบุคคลต่อบุคคล จึงเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพที่ทำให้คนรู้จักวัด และเริ่มต้นเข้าวัด เมื่อผ่านการอบรมในโครงการต่าง ๆ ได้แก่การนั่งสมาธิ การฟังธรรม การรักษาศีล จึงทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนตนเองในด้านทัศนคติ จุดมุ่งหมายของชีวิตที่แตกต่างจากทางโลก คืออยากใช้ชีวิตในการทำงานให้กับพระพุทธศาสนา

ที่สำคัญคือกิจกรรมที่ทำให้มีนิสัย นักศึกษามาวัดมาก เนื่องจากการจัดกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ ทำให้มีสมาธิของชมรมมาวัดประจำสม่ำเสมอ คู่ขนานกับการทำงานของวัด เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจึงตัดสินใจเป็นอุบาสิกาของวัด

2. การพัฒนาบุคลากรขั้นที่ 2 การพัฒนา

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การพัฒนาระยะที่ 1

กิจกรรมการพัฒนาอุบาสิกาแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ การพัฒนาระยะที่ 1 คือการฝึกอบรมก่อนเป็นอุบาสิกาในโครงการต่าง ๆ และการพัฒนาระยะที่ 2 คือการฝึกอบรมเมื่อเป็นอุบาสิกาแล้ว

การพัฒนาระยะที่ 1 การฝึกอบรมก่อนเป็นอุบาสิกา

ในยุคเริ่มขยายงานนี้ อุบาสิกาที่สมัครเข้าฝึกอบรมในโครงการต่าง ๆ มีการกำหนดคุณสมบัติอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการคัดคุณสมบัติพื้นฐานก่อนเข้าอบรม จากนั้นจึงอบรมธรรมปฏิบัติและปริยัติ ในระยะเวลายาวนานต่างกัน เนื้อหาที่อบรมนอกเหนือจากธรรมปฏิบัติแล้ว การอบรมเน้นการฟังธรรม การดูแลเครื่องใช้ส่วนตัวและส่วนรวมด้านปัจจัย 4 การฝึกระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน และฝึกการทำงานในด้านต่างๆ

การอบรมธรรมทายาทหญิงในรุ่นแรกอุบาสิกาสิทธิพรเล่าว่า

“การนั่งสมาธิจะเน้นในช่วง 1 เดือนแรก กิจกรรมหลักคือการนั่งสมาธิ การเรียนธรรมพื้นฐาน ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา มงคลชีวิต 38 วินัยในการการอยู่ร่วมกัน ส่วนใหญ่ทุกคนชอบนั่งสมาธิ นอกจากนี้มีการอบรมการเดินการไหว้ การกราบผู้ใหญ่ การรับไหว้ การพูดในที่ชุมชนด้วย และการพูดเมื่อไปทำหน้าที่ กัลยาณมิตร ต้องพูดอย่างไร แนะนำตัวอย่างไร พูดให้เป็น รวมทั้งกริยามารยาทในการเข้าพบผู้ใหญ่”

เมื่อการอบรมสิ้นสุดลงอุบาสิกาสิทธิพรตัดสินใจอยู่ช่วยงานวัดเพราะคิดว่า

“เรารักชีวิตแบบนี้ ที่ได้ประพาศิพพรหมจรรย์ ถ้าออกไปข้างนอก ต่อให้เราพร้อมทุกอย่างก็คงไม่มีความสุขเท่ากับอยู่ที่วัด เพราะสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เราประพาศิพพรหมจรรย์ ให้เราเรียนรู้ธรรมะ ได้อยู่กับบุคคลที่ศรัทธาศีลธรรม มีครูบาอาจารย์ที่ประเสริฐสุด มีคุณธรรม ที่สำคัญคือเราได้ชีวิตที่ดีที่สุด คือชีวิตที่เรารู้จักตัวเอง และคุณค่าของการเกิดมาเป็นมนุษย์ เราได้ทำงานให้กับพระพุทธศาสนาซึ่งคนส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสอย่างเรา”

อุบาสิกาวิณา เป็นอาสาสมัครงานมิตรรุ่นแรก เล่าถึงการคัดเลือกในยุคนั้นว่า

“เมื่อปฐมนิเทศลักษณะงาน ก็รู้สึกเพลินกับบุคลิกที่พี่เขามาแนะนำ ไม่ว่าจะเป็นการดู การเดิน การยืน ของพี่เขา เรารู้สึกว่าเราชอบองค์กรแบบนี้ ซึ่งตอนแรกยังไม่รู้ว่าเป็นวัดพระธรรมกาย ในขณะที่น้องสาวคิดว่างานอะไรก็ไม่รู้ไม่เอาดีกว่า เพราะไม่บอกชัดว่าเป็นงานอะไร แต่เราสมัคร จากนั้นมีการสอบสัมภาษณ์ สอบข้อเขียน การสัมภาษณ์เป็นการถามเกี่ยวกับเรื่องความกตัญญูต่อพ่อแม่ ครอบครัว ความเป็นอยู่ที่บ้าน ความสัมพันธ์ในครอบครัว การศึกษา และให้พูด 3 นาทีโดยไม่มีเตรียมตัว จากนั้น 1 อาทิตย์ ก็มีการประกาศผลสอบข้อเขียน และก็เริ่มมาอบรม”

การอบรมจะมีกิจวัตรประจำวันให้ปฏิบัติร่วมกัน คือตื่นนอนเวลา 4.30 น. เวลา 5.00 น. สวดมนต์ทำวัตร นั่งสมาธิ เวลา 6.00 น. รับประทานอาหารเช้า จากนั้นรับประทานอาหารพร้อมกันในเวลา 7.00 น. ภาคเช้าธรรมปฏิบัติเวลา 8.30-11.00 น. จากนั้นทำภาระกิจส่วนตัว และเริ่มอบรมธรรมพื้นฐานเวลา 13.00-16.00 น. จากนั้นทำภาระกิจส่วนตัว และเริ่มปฏิบัติธรรมภาคค่ำเวลา 18.00 น. ผู้เข้าอบรมทุกคนต้องรักษาศีล 8

อุบาสิกาวิณาเล่าถึงการอบรมในยุคนั้นว่า

“ตอนนั้นเข้ามา 100 คน และทุกคนต้องรักษาศีล 8 ตั้งแต่วันแรก พี่เลี้ยงแนะนำทุกสิ่งทุกอย่าง ตั้งแต่ตื่นนอน กิจวัตร กิจกรรม หรือการปรับสภาพใจ เพราะบางคนเข้ามาได้หนึ่งอาทิตย์ก็รู้สึกว่าตัวเองคิดถูกหรือไม่ที่มาเลือกเส้นทางนี้ พี่เลี้ยงก็จะแนะนำว่าอย่าเพิ่งตัดสินใจว่าตอนนี้ถูกหรือผิด ภายใน 1-2 สัปดาห์เท่านั้น ลองฟังพระอาจารย์ให้ข้อคิด และครองใจไปก่อน และฝึกไปก่อน พี่เขาสอนให้พวกเราใจเย็น ๆ หากเราค้นและอยู่ได้ เราก็จะยอมรับสังคมที่เราอยู่ได้ แต่หากว่าไม่ใช่ ไม่ถูก ไม่เอา เราก็จะตัดสินใจด้วยตัวของเราเอง”

ในการอบรมเพื่อให้ง่ายในการดูแล จึงแบ่งผู้เข้าอบรมเป็นกลุ่ม ๆ ละ 15-20 คน อุบาสิกากรชวัลเล่าว่า

“เราจะแบ่งเป็นกลุ่ม นอนในกอดเรียงเป็นกลุ่ม สิ่งที่เกิดขึ้นคือทุกคนเห็นหน้ากันก็ยิ้มแย้มแจ่มใส ทุกคนตื่นตี 4.30 น. มีการบูชาข้าวพระก่อนรับประทานอาหาร ทุกคนโดนฝึกเหมือนกันหมด”

การอบรมในสัปดาห์ที่สอง นอกจากเน้นเรื่องการปฏิบัติธรรมแล้ว ยังเน้นเรื่องวิธีการไปพบสาธุชน การพูดธรรม และบุคลิกภาพต่าง ๆ ซึ่งเป็นการจัดเกลาอุบาสิกา ให้มีอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากเดิม เกิดการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ความคิดคั้งกรณีอุบาสิกากรชวัล* กล่าวถึงการอบรมว่า

“เมื่อเราได้นั่งสมาธิ ได้ฟังธรรมะ เราารู้สึกว่าเราเรียนรู้ธรรมะที่สอนตัวเรา เราได้รับได้ถึงเรื่องการสร้างบุญ และการต้องไปแนะนำให้คนอื่นรู้จักสร้างบุญ และละบาป เราารู้ได้ด้วยตัวเองว่าหน้าที่ที่เราทำมีคุณค่าต่อตัวเอง และต่อสังคม แม้อบรมไม่นาน จึงเขียนจดหมายไปบอกที่บ้านว่า พบเส้นทางที่ดีที่สุดในชีวิตแล้ว... การสอนธรรมะหลวงพ่อก็สอนเรื่องบาปบุญคุณโทษ และเราเชื่อในเรื่องนรกสวรรค์ เราเคยได้ยินได้ฟังเรื่องนรก สวรรค์ตั้งแต่เด็ก พอโคจรขึ้นสิ่งเหล่านี้มันเลื่อนไปจากใจเรา เมื่อหลวงพ่อบอกว่าสอนเรารู้สึกว่าสิ่งเหล่านี้มีจริงได้” การอบรมในตอนต้นจึงเป็นการปรับความคิดของเรา ให้เป็นความคิดที่ถูกคือ เชื่อเรื่องทาน มีผลจริง นรก สวรรค์ มีจริง และเข้าใจความเป็นไปของโลกและชีวิตตามพระไตรปิฎก

การอบรมในรุ่นแรกใช้เวลา 2 สัปดาห์หลังจากนั้น อาสาภักตยาณมิตรจึงเริ่มฝึกการทำหน้าที่ ได้แก่ การช่วยงานวัดในแผนกต่าง ๆ การทำหน้าที่ภักตยาณมิตรเพื่อไปพบสาธุชน โดยทุกคนจะได้รับรายชื่อสาธุชนที่มาวัดครั้งแรกเขียนไว้ให้ มีการแยกเขต แยกพื้นที่ แยกบ้านเลขที่ แยกซอยเพื่อการวางแผนในการทำหน้าที่ เป็นการเตรียมตัวเพื่อไปพบสาธุชน ในขณะเดียวกันอาสาภักตยาณมิตรยังต้องเตรียมคำพูดในการไปทำหน้าที่ อุบาสิกากรชวัลเล่าถึงการทำหน้าที่นี้ว่า

“อบรมได้ 2 อาทิตย์ คือนอกจากนั่งสมาธิ และเรียนรู้ธรรมะพื้นฐาน ทานศีล ภาวนา ยังช่วยงานวัดในด้านต่างๆ ซึ่งมีที่เลี้ยงที่เป็นอุบาสิกานำ จากนั้นได้เรียนเรื่องการทำหน้าที่ภักตยาณมิตร ตอนนั้นมีรุ่นพี่ทำหน้าที่แสดงบทบาทให้เราดู ตั้งแต่การแนะนำตัวเอง วิธีการพูด การชวนทำบุญ และการนัดหมายชวนมาวัด

* สัมภาษณ์อุบาสิกากรชวัล 2 ทำหน้าที่ผู้ช่วยอาสาอุบาสิกา วันที่ 12 พฤศจิกายน 2545.

คอนันันรุ่นที่จะชี้แจงถึงการทำหน้าที่กัลยาณมิตร คือเอาสิ่งที่ดีไปให้เขา คืออย่างไรต่อตัวเรา ต่อสังคม ต่อพระพุทธศาสนา เมื่อเราได้ทำหน้าที่แล้ว เราารู้สึกว่าหน้าที่นี้ดีจริง ๆ เราอยากทำมาก และคอนันันบพเชิญชวนก็มีวิธีการสำเร็จรูปด้วย เช่นเมื่อไปถึงบ้านแล้วก็จะถามว่า เงินทองที่เขามีอยู่กับตัว ถ้าเขาเก็บไว้ไม่เอาออกมาทำทาน ตายไปก็ไม่มีประโยชน์ แล้วเราก็อุปมาเหมือนเรือไฟที่ถูกไฟไหม้บุคคลใดสามารถที่จะเอาทรัพย์ออกมาจากนั้นได้ ทรัพย์นั้นก็จะเป็นประโยชน์สำหรับตัวเขา คำพูดนี้เราจะท่องให้ขึ้นใจเลย แล้วเราก็เข้าใจตามนั้น การชวนคนทำบุญจึงต้องอธิบายถึงอานิสงส์ของท่านจะเกิดผลอะไรบ้าง”

อุบาสิกาวิภา กล่าวว่

“เมื่อออกไปทำหน้าที่ เรามีไฟอยู่ในตัว เราอยากทำในสิ่งที่เราได้เรียนรู้มา เราอยากถ่ายทอด เอาสิ่งที่เรารู้ว่า “ดีนะ” ไปถ่ายทอดให้คนที่เราไม่รู้จัก เราสามารถเข้าไปคุยกับเขาได้ มีธรรมะเป็นพื้นฐานไปเล่าให้เขาฟัง ไปเล่าในสิ่งที่เราได้ยินได้ฟังมา คือเรื่องของประโยชน์ของสมาธิ การทำทานคืออะไร และแนวทางของวัด และสุดท้ายเราจะชวนให้เขามาปฏิบัติธรรม ซึ่งไม่ใช่สิ่งเสียหายสำหรับเรา เราไม่ได้ไปขออะไรจากเขา และสิ่งที่เราก็ก็นำเป็นประโยชน์กับตัวเอง... ผลที่ได้คือเราได้ฝึกความอดทน และที่ได้มากคือหน้าที่กัลยาณมิตรทำให้เราต้องอดทนต่อคำพูด ต่อดินฟ้าอากาศ และหลาย ๆ มีค่าจริง ๆ หากเราไม่ได้ฝึกสิ่งเหล่านี้ตั้งแต่แรกเมื่อเราทำงานและเจออุปสรรคอะไรหนัก ๆ เราคงทนลำบากไม่ได้”

เมื่ออุบาสิกาได้ทำหน้าที่ในแต่ละวัน ในตอนเย็นของทุกวัน ทุกคนจะได้ไปกราบหลวงพ่อรัญมชโย รายงานผลการปฏิบัติหน้าที่กัลยาณมิตรในแต่ละวัน ซึ่งหลวงพ่อก็จะแนะนำวิธีการต่างในการทำหน้าที่ อุบาสิกาวิภา ได้รับประสบการณ์จากการฟังหลวงพ่อกว่

“ทุกเย็นเราได้กราบหลวงพ่อรัญมชโย รายงานการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละวัน หลวงพ่อก็จะฟังทุกคน บางคนไปเจอคำพูดแปลก ๆ หลวงพ่อก็จะแนะนำ แนะนำทั้งการวางใจว่าต้องทำให้ใส และตอบตามที่เราศึกษามา หากสิ่งไหนไม่รู้ ให้เรากลับมาถามที่เลี้ยงก่อน อย่าเพิ่งตอบเขา โดยที่เราไม่แน่ใจ ความไม่เข้าใจของเราอาจจะทำให้เขาไหวเขวได้ การฟังสิ่งที่หลวงพ่อบอกแนะนำเพื่อน ๆ ทำให้เราได้ด้วยเหมือนการสะสมประสบการณ์ทีละน้อย เรียนรู้ไปเรื่อยๆ และสุดท้ายก็นำมาทำงานได้”

ผลของการพัฒนาระยะที่ 1 ทำให้เกิดทักษะ และความสามารถในการทำหน้าที่

อุบาสิกาวิณา กล่าวว่

“การทำหน้าที่กัลยาณมิตรได้ประโยชน์คือ ได้ฝึกความอดทน เป็นผู้สังเกต ว่าชีวิตคนภายนอกเขาเป็นอย่างไร เหนือก็ เขาคิดอย่างนี้ เช่น บางคนมีความไม่สบายใจเรื่องลูก เรื่องธุรกิจการงาน เราก็จะพูดให้กำลังใจแนะนำแนวทาง บางปัญหาเราต้องค้นจากพระไตรปิฎกที่มีข้อคิด ไปเล่าให้ข้อคิดกับ เราจึงพบว่าปัญหาชาวโลกที่อยู่ในวัยทำงานส่วนใหญ่จะห่วงอนาคต ความก้าวหน้าในการทำงานอนาคตของครอบครัว ฐานะของครอบครัว ซึ่งหลัก ๆ ปัญหาคือ เขาจะนึกถึงคนสัตว์ สิ่งของ ในวัยนี้ยังไม่นึกว่าต้องเข้าถึงธรรม หรือหันหน้าเข้าวัด เขานึกเพียงให้มีความสุขไปวัน ๆ หนึ่งเท่านั้น นี่เป็นคอนแรกที่เราไปพบเขาก่อนเขาจะมาวัดอย่างจริงจัง”

ยุคที่ 3 ยุคเผยแพร่: การพัฒนาระยะที่ 1

การอบรมธรรมทายาทหญิงในยุคเผยแพร่ หลักสูตรการอบรมถูกปรับให้อยู่ภายในหนึ่งเดือนครึ่ง เน้นการอบรมธรรมปฏิบัติ และอบรมธรรมพื้นฐาน กิจวัตร กิจกรรม การดูแลปัจจัย 4 พัฒนาปรับเปลี่ยนตั้งแต่อุปกรณ์ที่ใช้ในการอบรม พี่เลี้ยงจะจัดให้เหมือนกันทุกคน เช่นกล่องใส่ของระหว่างอบรม ชุดออกกำลังกาย กระเป๋าทูระหว่างอบรม และเน้นการสอนในเรื่องการบริหารปัจจัย 4 และให้ความรู้เกี่ยวกับวัด เช่นประวัติครูบาอาจารย์และกิจกรรมของวัด

อุบาสิกาอารีย์ กล่าวว่

“จากความใหม่ของเรา คีล 5 ยังไม่รู้จัก ยังท่องไม่ได้ การนั่งสมาธิครั้งแรกเป็นอะไรที่ทรมานมาก สำหรับคนไม่เคยนั่งนิ่ง ๆ นั่งหลับ อาทิตย์แรก ๆ ยังไม่ค่อยเข้าใจที่พระอาจารย์สอน ทำให้มีความคิดอยากจะทำออกไปบ้าง เพื่อน ๆ ที่มาด้วยกันบอกว่าจะออกไปได้อย่างไร ยังไม่ได้อะไรกลับไปเลย เขาอยู่ได้ทำไมเราอยู่ไม่ได้ เราก็ต้องฮึดสู้จนจบโครงการ ดูซิว่าอะไรจะเกิดขึ้น การตื่นเวลา 4.30 น. เป็นอะไรที่ทรมานมาก เพราะปรกติตื่น 6.00 น. โมงเช้า”

อุบาสิกาฉวาทิพย์ กล่าวว่

“การนั่งสมาธิ ใหม่ ๆ มีแค่ปวดเข่าและเมื่อย ความรักที่จะนั่งสมาธิเกิดขึ้นเพราะคิดว่า ทำไมพระอาจารย์นั่งได้นาน ทำไมเรานั่งไม่ได้ วันนั้นลองนั่งไม่ขยับบ้างเมื่อยไปหมดเข่าแทบแตก ขามือเมื่อย คากก็เมื่อย อะไรก็เมื่อยไปหมด ฉามหลวงพ่อที่ท่านสอนท่านบอกว่ นั่งสมาธิต้องใจสบาย คราวนี้เอาใหม่ ไม่เห็นอะไร

แต่นั่งหลับ มีอยู่วันหนึ่งระหว่างการหลับกับการนั่ง สิ่งแรกที่เห็นคือ เห็นตัวเองอยู่
กลางห้อง เมื่อเห็นตัวเองคือความเมื่อยมันหายไป ไม่มีความเมื่อย มีแต่ความโปร่ง
ความโล่ง เดินไปตัวเบา เราไม่เคยเจอสภาวะแบบนี้ ทำไมใจเบาจึงเลย เมื่อใจเป็น
แบบนี้ อะไรที่มันไม่เรียบร้อยก็อยากทำให้เรียบร้อย อย่างงานที่ล้าไม่สะอาดก็จะ
ไปล้างอีกโดยที่ไม่ต้องมีใครบอก แก้วน้ำที่วางไม่เป็นที่ก็จะไปวางใหม่ จัดใหม่ให้
ลดหลั่นต่ำสูง ก็เข้าอบรมบุคลากรใหม่”

การจัดเถลาขั้นที่ 2 กระบวนการรับคนเข้าสถาบัน

การจัดเถลาขั้นที่ 2 เป็นกระบวนการที่เตรียมบุคลากรเพื่อให้พร้อมที่จะรับเข้าสถาบันวัด
การกำหนดคุณสมบัติที่ชัดเจน เช่น ความเป็นโสด การรักษาศีล 8 เป็นการคัดคุณสมบัติความตั้งใจ
ประพฤติกพรหมจรรย์ตั้งแต่แรกเข้า และอายุไม่เกิน 35 ปี เป็นวัยที่ยังเหมาะกับการเรียนรู้และการ
เปลี่ยนแปลงตนเอง เมื่อผ่านการคัดเลือกจากคุณสมบัติในขั้นแรก วัดใช้การฝึกอบรมเป็นตัวช่วยใน
การเพิ่มความรู้ด้านธรรมะทั้งภาคปฏิบัติ ได้แก่การนั่งสมาธิ การทำกิจวัตร กิจกรรมที่เหมือนกัน
และการฝึกหัดรักษาศีล 8 และธรรมภาคปริยัติ คือความเข้าใจในเรื่อง ทาน ศีล ภาวนา ซึ่งทำให้เกิด
ความเข้าใจในความรู้พระพุทธศาสนา และเกิดการฝึกฝนด้วยหลักการของพระพุทธศาสนาด้วย
การฝึกอบรมในโครงการต่าง ๆ เป็นตัวช่วยในการพัฒนาจัดเถลาบุคลากรเพื่อเตรียมความพร้อมใน
การอยู่วัด และเป็นวิธีการกรองของคนที่เหมาะสมเพื่ออยู่ประจำที่วัดอีกด้วย

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การพัฒนา ระยะที่ 2 การฝึกอบรมเมื่อเป็นอุบาสิกาแล้ว

การพัฒนาระยะที่ 2 เมื่อบุคคลมีความพร้อมเข้าสู่การพัฒนาเป็นอุบาสิกาแล้ว วัดจัดให้มี
การฝึกงานในด้านต่าง ๆ เช่น การทำหน้าที่กัลยาณมิตรทุกวันที่ได้ประสบการณ์เพิ่มขึ้น, การช่วย
งานในแผนกต่าง ๆ ของกิจกรรมวันอาทิตย์, การเป็นที่เลื่อมล้นธรรมทายาทหญิงในรุ่นต่อไป ฝึกการ
พูดในที่ชุมชน การปฏิบัติธรรม 7 วัน และการอบรมธรรมร่วมกัน เป็นช่วง ๆ เช่นปีละ 3 ครั้ง
เป็นต้น ซึ่งผู้ให้การอบรมโดยตรงคือหลวงพ่อรัญมขโย และหลวงพ่อดชชีโว

อุบาสิกากรซวัล เล่าถึงการพัฒนานอกเหนือจากการทำหน้าที่กัลยาณมิตรว่า

“ในระหว่างการทำหน้าที่ พวกเราได้มีโอกาสเป็นที่เลื่อมล้นนักเรียนใน
สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่มาวัด อบรมในวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ในวันอาทิตย์
อุบาสิกาจะทำหน้าที่ต้อนรับสาธุชน ช่วยดูแลรักษาบรรยากาศ และเก็บรายชื่อผู้มา
วัดครั้งแรก แลทำงานอื่น ๆ เช่น การจัดรองเท้า แจกหนังสือสวดมนต์ พร้อมให้ลง
ชื่อผู้มาวัดครั้งแรก ดูแลการบริการเครื่องไทยธรรม การแจกดอกบัวจากกลับบ้าน
การเชิญชวนให้สมัครวารสารกัลยาณมิตรและ การเขียนอนุโมทนาบัตร”

การพัฒนาทักษะจากการทำงานในส่วนต่าง ๆ ทำให้อุบาสิกาสามารถช่วยงานในส่วนต่าง ๆ และเข้าใจงานของวัดดีขึ้น และสามารถมีแนวทางของตนเองในการพัฒนางานต่อไป

ยุคที่ 3 ยุคเผยแพร่: การพัฒนาระยะที่ 2

เมื่ออุบาสิกาผ่านการอบรมในโครงการต่าง ๆ แล้ว ตัดสินใจเป็นอุบาสิกาของวัดตลอด วัดจึงพัฒนาโครงการเพื่อฝึกบุคลากรให้พร้อมก่อนลงมือทำงาน และช่วยงานวัด คือโครงการอบรมบุคลากรใหม่

ในการคัดเลือกบุคลากรเข้าวัดในยุคเผยแพร่ วัดมีคณะกรรมการคัดเลือกบุคลากรใหม่โดยเฉพาะ ซึ่งทำหน้าที่วางระบบการคัดเลือกที่มีรูปแบบชัดเจน การอบรมที่ชัดเจนขึ้นคือ พิจารณาข้อมูลจากใบสมัคร การสัมภาษณ์ ได้จัดให้มีการสัมภาษณ์ และมีการพิจารณาการคัดเลือกเป็นรายบุคคล โดยคำนึงถึงเป้าหมายในการเป็นอุบาสิกา เป้าหมายในการประพฤติพรหมจรรย์ และช่วยงานวัด นอกจากนี้ยังมีพิจารณาถึงสุขภาพแข็งแรงหรือไม่อีกด้วย

การอบรมบุคลากรใหม่ใช้เวลา 1 ปี 6 เดือน หากปีใดบุคลากรตามหน่วยงานขาดแคลน มีความจำเป็นต้องบรรจุลงงานก่อน ก็จะปรับการอบรมไว้ในระยะสั้น เช่น 6 เดือน หรือ 3 เดือน

กิจวัตรของบุคลากรใหม่

ตื่นนอนเวลา 4.30 น. เวลา 5.00-6.00 น. สวดมนต์นั่งสมาธิ ออกกำลังกาย เวลา 6.30 น. รับประทาน ทำความสะอาดสถานที่ อาบน้ำ และรับประทานอาหารเช้า เวลา 7.30 น. ระหว่างรับประทานอาหารเช้าพระอาจารย์จะนำบูชาข้าวพระ พิจารณาอาหาร และสอนมารยาทในการรับประทานอาหาร ตามหลักเสขียวัตถ์ ท่านนำมาสอนทีละข้อ ตะลอมข้าวให้อยู่เป็นวงกลมเสมอ ใช้ช้อนกลาง

เวลา 8.15 น. ตั้งแถวเพื่อเข้าห้องปฏิบัติธรรม พี่เลี้ยงเล่าธรรมะเป็นการรวมแถวก่อนเข้าห้องให้ข้อคิดสั้น ๆ เตรียมปรับใจ เพื่อฟังธรรมะ

เริ่มนั่งสมาธิภาคเช้าเวลา 8.30 น. ภาคบ่ายนั่งสมาธิ หรือเรียนวิชาต่าง ๆ เวลา 16.00 น. คิมน้ำปานะ และรับประทาน อาบน้ำ ทำภาระกิจส่วนตัว และเข้าห้องปฏิบัติเวลา 18.30 น. สวดมนต์ทำวัตร นั่งสมาธิ และพักผ่อนเวลา 21.00 น. ส่วนในวันอาทิตย์บุคลากรจะฝึกงานตามจุดต่าง ๆ เช่นงานแจกอาหารสาธุชน งานจัดเรียงรองเท้า งานต้อนรับ งานเก็บเพชรพลอย งานจราจร ทุกคนจะได้ฝึกงานทุกอย่าง ให้มีประสบการณ์ในงานบุญวันอาทิตย์

หลักสูตรที่อบรม

ระยะเวลา	หลักสูตร
3 เดือน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ธรรมเนียมปฏิบัติ 2. หมวดวิชาหล่อหลอม และพัฒนานิสัย (วัฒนธรรมชาวพุทธ) 3. ค่ายเพชรกล้า หรือค่ายหล่อหลอม 4. การบูรระบบการพูด
	<ol style="list-style-type: none"> 1. หมวดวิชาพุทธศาสตร์ 2. หมวดวิชาการงาน
6 เดือน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทดลองการทำหน้าที่กัลยาณมิตร 2. หล่อหลอมในอาศรมอุบาสิกา
4 เดือน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทดลองการทำหน้าที่กัลยาณมิตรต่อ 2. บางส่วนฝึกงานทำหน้าที่ที่เลี้ยงอบรมธรรมทายาทหญิงภาคฤดูร้อน หรือที่เลี้ยงอบรมสถาบันภายนอก
2 เดือน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทำหน้าที่กัลยาณมิตรต่อ 2. การประเมิน ทั้งด้านการทำงานและความเป็นอยู่ในอาศรมอุบาสิกา 3. บรรจุลงหน่วยงาน

หมวดวิชาพัฒนานิสัย

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคลากรใหม่ดูแลรักษาอุปกรณ์ของใช้ส่วนตัว และส่วนรวม ได้แก่ การซัก การตาก การเก็บ การล้าง หรือการปิดกวาดเช็ดถูเสนาสนะ การขัดห้องน้ำ รวมถึงการดูแลสุขภาพของตัวเอง มารยาทในการวางตัว และศาสนพิธีต่าง ๆ หมวดวิชานี้ใช้ชื่อวิชาว่า “วัฒนธรรมชาวพุทธ”

การฝึกพูดในที่ชุมชน

อุบาสิกาจะได้เรียนรู้หลักการ การพูดในที่ชุมชน และฝึกพูดจริง เช่นพูดแนะนำตัวเอง พูดเรื่องที่เราสนใจ พูดเรื่องโน้มน้าวจิตใจ พูดหัวข้อธรรม จนถึงการพูดสุนทรพจน์ เป็นต้น โคนมีอาจารย์สอนการพูดประเมินทุกครั้ง และแนะนำเป็นรายบุคคล

หมวดวิชาพุทธศาสตร์

ได้แก่การศึกษาพระไตรปิฎก ผู้เข้าอบรมต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาในพระไตรปิฎก ที่ให้ความรู้ในเรื่องการปลูกฝังสัมมาทิฐิ หลักธรรมที่ใช้ในการฝึกตัวเอง และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น รัชมัญญสูตร ธรรมชาติโลกและชีวิต วัฏจักรการเกิดดับของโลก และมีการคัมภีร์วิลาสินี โดยพระอาจารย์แนะนำหนังสือให้อ่าน ให้เขียนรายงาน หรือการทำแบบฝึกหัดถามตอบ

การเรียนดังกล่าว มีการสอบทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีการเก็บคะแนน และมีพี่เลี้ยงตรวจงาน

หมวดวิชาการงาน

ได้แก่การเรียนวิชาการทั่วไป คือความรู้องค์กร การใช้คอมพิวเตอร์ การพิมพ์ดีด การจัดเก็บเอกสาร และการร่างจดหมาย เป็นต้น

หมวดวิชาการหล่อหลอม คือการอาศัยกิจวัตร กิจกรรมในแต่ละวันเป็นตัวขัดเกลาผู้อบรม โดยมีพี่เลี้ยงเป็นผู้แนะนำให้ปฏิบัติตามกิจวัตรต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด

ทดลองการทำงานที่กัลยาณมิตร

ในการฝึกการทำงานที่กัลยาณมิตร บุคลากรใหม่จะเรียนรู้วิธีการทำงานที่ และฝึกทำงานที่จริง คือ “เราฝึกการทำงานที่กับพี่ ๆ ที่มีประสบการณ์ เรียนเรื่องกัลยาณมิตรธรรม การวางตัว การใช้โทรศัพท์ การนัดหมาย และการดูแลที่ เรียน 3 วัน จากนั้น ก็มีการแบ่งกลุ่ม แบ่งเป็นทีม มีการรายงานให้พระอาจารย์ฟังในการออกไปทำงานที่ และกลับมาตอนเย็น สวดมนต์นั่งสมาธิ แบ่งกลุ่มและรายงานให้พระอาจารย์ฟังว่าไปทำงานที่มีประสบการณ์และพบปัญหาแก้ไขอย่างไร และวางแผนต่อไปในวันต่อไป”

ตัวอย่างของการทำงานที่กัลยาณมิตรในครั้งแรก

อุบาสิกาฉวาทิพย์เล่าว่า

“การออกไปทำงานที่เราพบกับคำถามมากมาย มีอยู่ท่านหนึ่ง ถามพวกเราว่าคนมีอนาคตอย่างคุณ ทำไมต้องมาทำตัวอย่างนี้ มาเดินบอกบุญตามบ้าน ออกหักหรือเปล่า ตอนนั้นตอบเขาไปว่า ในมุมมองของพี่อาจจะคิดว่าการมีรถ มีบ้านหลังโต เป็นความสุข แต่ความคิดของตัวเองคิดว่าสิ่งเหล่านี้สุขปนทุกข์ ความสุขของตัวเองคือใจที่โล่ง โปร่ง และมองทุกคนอย่างพร้อมที่จะเป็นมิตร และให้อภัย นี่คือนิเวศน์ที่พวกหนูกำลังทำอยู่ ซึ่งน้อยคนนักไม่ค่อยคิดอย่างนี้ และพี่ท่านนี้

ถามว่า แล้ววัดละวัดมีความสุขหรือกับการไปแย่งที่ชาวนา ถามที่ท่านนี้ว่า พี่ทราบข้อมูลมาจากไหน ที่เขาตอบว่า ก็ประโคนข่าวกันทุกวัน เลยตอบเขาไปว่า สิ่งที่คุณรู้มากับข้อมูลที่แท้จริงที่เป็นอยู่ไม่ตรงกัน และเราก็อธิบายให้พี่เขาฟัง เขาก็เฉย ๆ ไม่พูดอะไร พูดจบ เขากลับมาถามเราอีกว่า ออกหักหรือเปล่า ตกงานหรือเปล่า ทำไมไม่ไปเรียนต่อ ที่วัดมีประเภทอย่างคุณเยอะไหม ก็เลยบอกพี่เขาไปว่า ที่วัดมีคนจบปริญญาตรี 80% ที่เหลือจบโทและเอก เขาบอกว่าไม่ใช่ ป. 4 หรือ ตามที่เข่าบอก จึงบอกเขาไปว่านี่หนูยืนยันด้วยตัวเองที่เดียว เขาย้อนกลับมาถามว่า แล้วออกหักหรือเปล่าที่เขาวัด จึงตอบเขาไปว่า พี่คิดว่าวัดในอุดมคติของพี่คือ เป็นแหล่งรวมของคนออกหัก หรือว่าเป็นแหล่งรวมของคนที่ไม่มีการทำงาน เป็นแหล่งรวมของคนที่ไม่มีการไปหรือเปล่า พี่ลองคิดว่าวัดเป็นศูนย์รวมของการให้ได้ทุกอย่าง หากพี่ปรับได้พี่ก็จะมองวัดอีกด้านหนึ่ง ภายหลังที่ท่านนี้ทำบุญมา 800.- และเมื่อเรานำอนุโมทนาบัตรไปให้ เขาย้อนกลับมาถามว่าพวกคุณมาทำอะไรกันแน่ คงไม่ได้มาชี้แจงเรื่องวัดแน่ ๆ จึงบอกเขาไปว่า วัดกำลังสร้างมหาธรรมกายเจดีย์ ซึ่งจะประดิษฐานองค์พระล้าน ๆ องค์ และองค์พระนี้เป็นของเราอย่างแท้จริง องค์พระนี้จะสลักชื่อเรา หรือญาติที่เรารัก เมื่อใครได้มากกราบไหว้ ก็จะนึกถึงองค์พระ เราก็ได้บุญด้วย พี่ท่านนี้จึงตั้งใจทำมาด้วย 4 องค์”

การทำหน้าที่พี่เลี้ยง

บุคลากรใหม่เมื่อผ่านการทำหน้าที่กัลยาณมิตร ในภาคฤดูร้อนทุกปี บุคลากรใหม่จะต้องทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงอบรมธรรมทายาทหญิงภาคฤดูร้อน หรือเป็นพี่เลี้ยงอบรมสถาบันภายนอก 3-7 วัน และ 5 วันบ้าง

การทดลองงาน

เมื่อผ่านการทำหน้าที่พี่เลี้ยง บุคลากรจะต้องทดลองงานในหน่วยงาน ต่าง ๆ ซึ่งจะบรรจุลงหน่วยงานตามความถนัด ความสามารถ หรือความสนใจ และความต้องการของหน่วยงานนั้น ๆ

การประเมิน

เมื่อทดลองงานเป็นเวลา 6 เดือน ทุกคนจะได้รับการประเมินความเป็นอยู่ คือการฝึกตัวในการอยู่ร่วมกัน เช่นการทำกิจวัตร กิจกรรม สม่่าเสมอ การให้คำแนะนำเพื่อพัฒนาตนเอง ซึ่งจะประเมินโดยหัวหน้าบ้าน และหัวหน้าอาสาสมัครอุบาสิกา และการประเมินการทำงาน โดยหัวหน้างานด้านความสามารถในการทำงาน และคุณธรรมในการทำงาน ได้แก่ความรับผิดชอบ การตรงเวลา การติดตามงาน และความกระตือรือร้นในการทำงาน

หากผ่านก็จะได้รับบรรจุลงหน่วยงานที่เหมาะสม หากไม่ผ่านก็จะให้ทดลองงานอีก 3 เดือนหรือบางคน 6 เดือน เพื่อให้คำแนะนำ และปรับตัวได้ในการทำงานต่อไป

การบรรจุบุคลากรลงหน่วยงาน

บุคลากรใหม่สามารถเลือกหน่วยงานที่ตนสนใจ โดยคณะกรรมการบุคคล ให้เลือก 6 อันดับ และคณะกรรมการมาพิจารณาในด้านความเหมาะสมกับความต้องการของแต่ละหน่วยงาน สาขาที่เขาจบมา ความเชี่ยวชาญ จากนั้นจะบรรจุงานลงไปหน่วยงาน

การพัฒนางาน

ในระหว่างการทำงาน บุคลากรของวัดจะได้รับการพัฒนางานในด้านต่าง ๆ จาก

1. หัวหน้างานให้คำแนะนำ โดยการสอนให้คำแนะนำให้บุคลากร เกิดความรู้ความชำนาญทั้งในด้านระบบงานในวัด ทักษะ และเทคโนโลยีต่าง ๆ
2. จัดอบรม โดยสถาบันพัฒนาบุคลากร²¹ เช่นการปฏิบัติธรรม ของสมาธิ 7-10 วัน
3. การจัดอบรมทักษะงานในด้านต่าง ๆ สำหรับผู้บริหาร เช่น การเป็นหัวหน้างาน วิธีการสอนงาน และมนุษยสัมพันธ์ในการทำงาน เป็นต้น
4. การพัฒนาความรู้ด้านธรรม วัดเปิดให้อุบาติกศึกษาตามความสนใจ ได้แก่การเรียนพระไตรปิฎกศึกษาภาษาบาลี และพระอภิธรรม

การเรียนพระไตรปิฎกศึกษา

การเรียนพระไตรปิฎกศึกษาได้จัดขึ้นในปี พ.ศ. 2544 มีเจ้าหน้าที่เรียน ชั้นตรี โท และ เอก 165 คน ในปี พ.ศ. 2545 วัดอุปประสงค์ในการเรียนเพื่อการนำธรรมจากพระไตรปิฎก มาวิเคราะห์เข้ากับสิ่งที่ใช้ในชีวิตประจำวัน อุบาสิกาศรีดา เป็นหนึ่งในนักเรียนพระไตรปิฎก กล่าวถึง การเรียนพระไตรปิฎกว่า

“จะเรียนตั้งแต่เบื้องต้นเลยว่า ธรรมชาติโลกและชีวิตเป็นอย่างไร ธรรม จักกัปปวัตนสูตรมีความสำคัญอย่างไร เรียนเรื่องพระวินัย ซึ่งเป็นบทฝึกของตัวเรา และเรียนสังคาลกสูตร ที่ใช้กับคนรอบข้างได้ จากนั้นก็เรียนที่มนิกายต่อ เมื่อเรียน มากเข้า ๆ ทำให้เราเข้าใจและอ่านพระไตรปิฎกได้ง่ายขึ้น พระอาจารย์ที่สอนบอก ว่า การเรียนจะให้ได้ดี ไม่ได้หมายความว่ามีการสอบดี แต่หมายถึงสามารถ นำอรรถธรรมมาเข้ากับกิจกรรมของเราได้ เป็นข้อปฏิบัติของเราได้ นั่นคือ การเรียนที่ดี และคนที่ได้คนแรกคือเรา”

อุบาสิกากรวิภา เล่าถึงสิ่งที่เรียนที่ทำให้พัฒนาตัวเองได้ว่า

“หลักสูตรพระไตรปิฎก ชั้นเอกที่เรียน เป็นการพัฒนาตัวเราอย่างดีที่สุดทีเดียว เพราะพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์แต่ละครั้งคนเป็นพระอรหันต์ จากบุคคลธรรมดาขึ้นมาเป็นพระอรหันต์ คือบทฝึกที่ใช้ในการพัฒนาคน พอเราเรียนเราเห็นภาพกว้างการสร้างบารมีอย่างชัดเจน เข้าใจว่าเราต้องทำอะไรกับชีวิตการสร้างบารมี แม้เราเรียนเราจะไม่บรรลุเดี๋ยวนั้น แต่เราก็พอจะเห็นแววว่าเราต้องทำแบบนี้แบบนี้”

การเรียนบาลีศึกษา

วัดเปิดให้มีการเรียนบาลีศึกษาสำหรับอุบาสิกอุบาสิกา พร้อม ๆ กับการเรียนของพระภิกษุสามเณร และเริ่มมีอุบาสิก อุบาสิกาสนใจเรียนอย่างจริงจัง เมื่อปีพ.ศ. 2541 มีห้องเรียนเฉพาะฆราวาส ปัจจุบันมีอุบาสิกาจบบาลีศึกษาแล้ว 1 คน และกำลังเรียนบาลีศึกษาอีก 4 คน นอกจากนั้นกำลังเรียนบาลีศึกษาสี่ สาม และหนึ่งสอง

การจัดেলাชั้นที่ 3 การยอมรับคำสอนและการฝึก

การยอมรับคำสอนและการฝึก สำหรับอุบาสิกา อาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะคือ

1. การฝึกด้วยการอบรมเป็นหมู่คณะ คือการฝึกอบรมบุคคลากรใหม่ ที่เน้นการนั่งสมาธิ การฝึกหลักธรรม การฝึกในความเป็นอยู่ร่วมกัน และการฝึกในการทำงาน ซึ่งการฝึกปฏิบัติจะเกิดขึ้นได้ต้องได้รับคำสอนจากพระอาจารย์ และพี่เลี้ยง

2. การให้ทดลองทำงานจริง และมีการประเมินเป็นการตรวจสอบคุณสมบัติที่พร้อม และคุณสมบัติที่จำเป็นต้องเพิ่มเติมให้บุคคลากร เพราะอุบาสิกาเมื่อผ่านการอบรมแล้ว บางคนมีการพัฒนาในระดับที่แตกต่างจากเพื่อนในรุ่นเดียวกัน พระอาจารย์ พี่เลี้ยงจะแนะนำเพื่อให้เขาได้พัฒนาตนเองได้มากขึ้น

3. การฝึกด้วยการทำงานต่าง ๆ จากการนำสิ่งที่หลวงพ่ พระอาจารย์สอนไว้ ไปใช้ในการทำหน้าที่ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนด้านความคิด มีความรู้ธรรมที่สามารถแนะนำผู้อื่นได้ เกิดคุณสมบัติเฉพาะ คือความอดทน การสังเกต เมื่อต้องพบปะคนในสังคมหลายอาชีพ และหลายวัย เป็นวิธีการของยุคที่ 2 ส่วนในยุคที่ 3 การพัฒนางานด้านต่าง ๆ มีการจัดฝึกอบรมเป็นระบบของการพัฒนาบุคคลากรโดยเฉพาะ เช่นหัวหน้างานสอนงาน หรือการอบรมหลักสูตรทักษะการทำงาน และการศึกษาด้านปริยัติ เช่นการเรียนพระไตรปิฎก และการศึกษาภาษาบาลี

3. การพัฒนาบุคลากรชั้นที่ 4 การรักษานุคลากร

การรักษานุภาพให้อยู่ในองค์กรได้อย่างมั่นคง ถาวร วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังนี้

1. การปลูกฝังอุดมการณ์ และเป้าหมายชีวิต
2. การบริหารปัจจัย 4 ได้แก่ที่พัก และกิจวัตร, เครื่องแบบ, อาหาร และการรักษาพยาบาล

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การรักษานุคลากร

การปลูกฝังคอกย์อุดมการณ์และเป้าหมายชีวิต

หลวงพ่อดำทั้งสองทำหน้าที่ให้การคอกย์เรื่องการเกิดมาสร้างบารมี สร้างความดี และการประพฤติพรหมจรรย์ ด้วยการให้นั่งสมาธิในระยะเริ่มต้น และจัดปฏิบัติธรรมเป็นระยะ ๆ มีหลวงพ่อดำมชโยให้เวลาในการฝึกในระยะแรก นอกจากนี้การอบรมในการวางตัวของอุบาสิก และเป้าหมายในการทำงาน มีหลวงพ่อดำคตศิโวเป็นผู้ทำหน้าที่หลัก อุดมการณ์และเป้าหมายจึงเกิดการซึมซับ และทำให้อุบาสิกที่อยู่มีเป้าหมาย และเกิดความรู้สึกที่มั่นคงในการอยู่ในองค์กร

การปฏิบัติธรรม การฟังคำสอน เป็นวิธีการในการสร้างอุดมการณ์และเป้าหมายในการอยู่ วัด อุบาสิกาวุชรา เป็นอุบาสิก 15 ปี กล่าววว่า

“การมาอยู่ในวัด มันค่อยเป็นค่อยไป ยอมรับว่า ๒ ปีแรกยังไม่มั่นคง โชคดีที่หลวงพ่อดำ ๒ อบรมให้บ่อย ๆ และพระอาจารย์เทศน์เป็นช่วงๆ และหลวงพ่อดำมชโย เราต้องพบท่านประจำ ต้องรายงานให้ท่านฟัง เมื่อเสร็จงานบุญใหญ่ทุกครั้ง ท่านก็พาไปนั่งธรรมะกับท่าน จุดนี้ทำให้เราเข้าใจ เราได้ปฏิบัติธรรม และเข้าใจเป้าหมายชีวิต ว่าเราเกิดมาทำไม ท่านจะสอนว่าเราเกิดมาทำไม เกิดมาสร้างบารมี และเราก็เริ่มซึมซับไปเรื่อย ๆ และมีรุ่นพี่ ๆ เริ่มมาพูดให้ฟัง ทำให้ใจเราเริ่มมั่นคงมากขึ้น ๆ”

อุบาสิกอรุณรุ่ง เป็นอุบาสิกามา 18 ปี กล่าวถึงอุดมการณ์ในการอยู่วัด คือ

“เราเห็นการเปลี่ยนแปลงตัวเองในทางที่ดีขึ้น และเราเกิดความเชื่อมั่นในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแท้จริง มีความตั้งใจในการปฏิบัติธรรมตลอดเวลาที่อยู่ในองค์กรเราจะได้รับการสั่งสอนจากหลวงพ่อดำทั้งสอง และเราฝึกการปฏิบัติธรรมมาตลอด การอยู่ในองค์กรมีปัจจัยพื้นฐานให้เราอยู่ได้ ไม่ได้คาด

การปฏิบัติธรรมมาตลอด การอยู่ในองค์กรมีปัจจัยพื้นฐานให้เราอยู่ได้ ไม่ได้คาดหวังเงินทองมากมาย เพราะมีสิ่งต่างๆ ที่องค์กรจัดให้ในระดับที่สะดวก และเราก็มั่นใจในความเป็นอยู่ระดับนี้”

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดอุดมการณ์พื้นฐาน คือการฝึกสมาธิ และการรับฟังโอวาทของหลวงพ่อดีตามหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำให้เกิดความเชื่อ ที่เน้นเรื่องการเกิดมาเป็นมนุษย์ และต้องแสวงหาเป้าหมายชีวิตที่แท้จริงในชีวิต นอกจากนี้อุบาสิกาทุกคนจะถูกต้องย้ำเรื่องคุณค่าของการประพฤติพรหมจรรย์ด้วย

2. การบริหารปัจจัย 4

อุบาสิกาในยุคบุกเบิกจะได้รับปัจจัย 4 ต่าง ๆ คือ เครื่องแบบ ที่พัก อาหาร และการรักษาพยาบาล อยู่ภายใต้ระบบของอาศรมอุบาสิกา

ที่พัก ใน ปี พ.ศ. 2531 มีการรวมบุคลากรทั้งเจ้าหน้าที่สำนักงานกัลยาณมิตร ธรรมทายาทหญิง และอาสาสมัคร รวมอยู่ในที่พักเดียวกัน และภายใต้กฎระเบียบเดียวกัน คือ “อาศรมอุบาสิกา” โดยมีบ้านพัก 2 ใหญ่ ให้อยู่ หลังหนึ่งอยู่ได้ 100 คน และเริ่มมีการวางระบบการดูแลสมาชิกอุบาสิกา ได้แก่ หัวหน้าอาศรมอุบาสิกา คณะกรรมการอาศรม หัวหน้าบ้าน ผู้ช่วย

กิจวัตร

อุบาสิกา ตื่นนอนเวลา 4.30 น. 5.00 น. สวดมนต์นั่งสมาธิ รับประทานอาหารเช้าเวลา 7.00 น. และเริ่มปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย หากทำหน้าที่กัลยาณมิตร ขึ้นรถที่วัดจัดให้ ไปพบเจ้าภาพเวลา 8.30 น. เวลา 18.00 น. ถึงสำนักงานกัลยาณมิตร เพื่อกราบหลวงพ่อดี รายงานประสพการณ์ในการทำหน้าที่ และขึ้นรถกลับวัดเวลา 20.00 น. ส่วนผู้ที่ทำงานในวัด มีการสวดมนต์ทำวัตรเวลา 19.00 น.

เครื่องแบบ

ยุคเริ่มขยายงานนี้มีการกำหนดชุดปฏิบัติหน้าที่ของอุบาสิกา ให้เป็นเครื่องแบบเดียวกันคือ เสื้อต้องบังทรง ประกอบด้วยเกดัดตรง 3 เกดัด กระโปรงสีน้ำเงิน เป็นแบบผ้าถุงป้ายถุงสำเร็จ ยาวครึ่งน่อง ส่วนชุดอุบาสิกาขาว คือเสื้อแบบเดียวกัน และกระโปรงสีขาว สำหรับใช้ในงานวันอาทิตย์ และงานพิธีกรรมต่าง ๆ

มีเสื้อพัฒนาเพื่อใช้ในการทำงานความสะอาดร่วมกัน คือเสื้อเจ็ดสีฟ้าแขนยาว ส่วนเสื้อนอนได้กำหนดสีให้คล้ายกัน คือเสื้อสีฟ้าแขนสั้น

อุบาสิกาทุกคนจะได้เสื้อผ้าตามที่กำหนดในปีแรก จากนั้นปีต่อ ๆ มา จะได้เฉพาะชุดอุบาสิกา และชุดปฏิบัติหน้าที่ ปีละ 2 ชุด

การรักษาพยาบาล สามารถเบิกค่ายา ค่ารักษาพยาบาลได้ตามที่กำหนดในระเบียบต่าง ๆ

ยุคที่ 3 ยุคเผยแพร่: การรักษานุเคราะห์

1. ด้านอุดมการณ์และเป้าหมาย

องค์ประกอบในการปลูกฝังด้านเป้าหมายและอุดมการณ์ ในยุคเริ่มขยายงานนี้ที่สำคัญคือ มีผู้สอน มีต้นแบบ และมีการฝึก

เนื่องจากบุคลากรเกิดความเคารพเชื่อฟังในคำสอน คือหลวงพ่อกุณย พระอาจารย์ และพี่เลี้ยง และผู้สอนทำหน้าที่เป็นต้นแบบ การสอนมุ่งเป้าหมายในการเกิดมาเป็นมนุษย์ ต้องมีวัตถุประสงค์ของการเกิด คือเพื่อสร้างบุญ สร้างบารมี และสร้างคุณงามความดี อุบาสิกากรชวัลทำหน้าที่ดูแลอาศรมอุบาสิกา กล่าวว่

“เป้าหมายของเราถูกตอกย้ำด้วยคำสอนของหลวงพ่อกุณย และท่านก็เป็นต้นแบบ ต้นบุญ เราเห็นแบบที่เป็นคนจริง ๆ ทำให้คุณนอกจากนี้ระบบการอบรมที่ปูพื้นฐานมาตั้งแต่เริ่มฝึก เราได้ยิน ไคฟังธรรม ทุกคนอยู่ร่วมกันมีศีลเหมือนกัน มีธรรมะพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันคือเรื่องวินัย เคารพ และความอดทนที่ถูกปลูกฝังมาตลอดเวลา บางครั้งหละหลวมมีการกระตุ้นเตือน ตอกย้ำ ทบทวนความจำ นอกจากนี้เรายังมีการทบทวนศีล 8 ในวันพระที่ทุกคนพร้อมหน้าพร้อมตาและฟังโอวาทจากรุ่นพี่อุบาสิกาด้วย ทุกคนจึงมีพื้นฐานดีจากการฟังธรรมเบื้องต้น”

2. การบริหารปัจจัย 4

ที่พัก ปัจจุบันที่พักอาศรมอุบาสิกามีบ้านหลังเดียว 20 หลัง จุได้หลังละ 16-20 คน และบ้านใหญ่ 3 หลัง จุได้หลังละ 80 คน มีการกำหนดให้ย้ายปีละ 1 ครั้ง คละบ้าน คละรุ่น ซึ่งการย้ายบ้านปีละครั้ง ผู้ช่วยหัวหน้าอาศรมอุบาสิกา กล่าวว่ “เป็นการทำให้พวกเรารู้จักสมาชิกกันมากขึ้น เพราะมีอยู่ด้วยกันจำนวนมาก การย้ายบ้านทำให้เราต้องสำรวจสิ่งของ อุปกรณ์ว่าอะไรควรใช้ ควรเก็บ ควรบริจาคอีกด้วย และทำให้เราไม่ติดที่ ติดของ”

สวัสดิการอื่น ๆ ได้แก่ ของใช้ประจำตัว อุบาสิกา 1 คนจะมี ตู้เก็บของส่วนตัว 1 ใบ ตู้ผ้าห่ม 1 ตู้ และชุดอุปกรณ์การนอนได้แก่ เสื่อ ผ้าห่ม หมอน ที่เหมือนกัน ปัจจัยเกือบ

ประจำเดือนสำหรับชื่อของใช้ส่วนตัว เช่น สมุดแปรงสีฟัน ยาสีฟัน ของใช้อื่น ๆ ค่าคัดผม ค่ารถกลับบ้าน และมีเงินเก็บเล็กน้อยเพื่อให้ทางบ้านได้บ้าง

เรื่องแบบ อุบาสิกาทุกคนจะได้รับ ชุดอุบาสิกาสีขาว 1 ชุด ชุดปฏิบัติหน้าที่ 1 ชุด รวมเป็น 2 ชุดต่อปี

อาหาร ในยุคเผยแพร่ วัดมีการจัดระบบการรับประทานอาหารให้ทั้งอุบาสิกา อุบาสิกา รับประทานในที่เดียวกัน ทั้งมือเช้า และมือเพล รวมทั้งน้ำปานะ ในเมื่อเย็น

การรักษาพยาบาล วัดจัดให้มีสถานพยาบาลทำหน้าที่ดูแลรักษา มีหมอ พยาบาล หมอพื้นประจำการ มีระบบการเบิกค่ารักษาพยาบาล เพื่อให้เหมาะสม มีการตรวจร่างกายประจำปี

ผู้อำนวยการสำนักบุคคลกลาง ซึ่งทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบสมาชิกทั้ง 3 อาศรม กล่าวถึงหลักการของวัดในการพัฒนาสมาชิกและการขัดเกลาว่า

“หลักใหญ่ที่สำคัญที่สุด คือการปลูกฝังอุดมการณ์ เมื่อบุคคลากรมีอุดมการณ์มีเป้าหมายที่ชัดเจนแล้ว เขาก็จะมีความเหนียวแน่น มีความมั่นคงในความ เป็นอยู่ ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกระบบอื่น ๆ เป็นเรื่องรอง ถ้ามว่าอุดมการณ์ เกิดมาได้อย่างไร คือเกิดจากการปฏิบัติธรรมให้ใจนุ่มนวล ละเอียด สามารถสัมผัส ถึงความสุขอันเกิดจากการปฏิบัติธรรม และก็จะเริ่มมีคำตอบตัวเองได้ว่าเกิดมาทำไม เป้าหมายชีวิตเป็นอย่างไร พอต่อมากิจวัตรกิจกรรม ที่อบรมหล่อหลอมเพื่อ ปรับปรุงนิสัยที่ดีขึ้นดังที่กล่าวมาแล้วเป็นตัวช่วยในการอยู่ร่วมกัน พระเดชพระคุณหลวงพ่อบรรพชาช่วยประกอบด้วย และพระอาจารย์ทำหน้าที่อบรมแนะนำในเรื่องอื่น ๆ ”

การขัดเกลาขั้นที่ 4 การทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

การขัดเกลาอุบาสิกาทั้ง 2 ยุค เพื่อให้มีมาตรฐานเดียวกันพอสรุปได้ดังนี้

อุบาสิกาทุกคนที่ผ่านการอบรมจะมีเป้าหมายและอุดมการณ์ในการสร้างบารมีและการประพฤติพรหมจรรย์ อุดมการณ์ดังกล่าวเกิดจากการได้รับการขัดเกลาจากหลวงพ่อบรรพชาใน การอบรม พี่เลี้ยง อุบาสิกาเมื่อได้รับคำสอน และได้นั่งสมาธิ และจิตสงบสามารถตรงความคิด ด้วยตัวของตัวเอง จึงทำให้เกิดอุดมการณ์

อุบาสิกากรวิภา พี่เลี้ยงบุคลากรใหม่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรใหม่เมื่อได้รับการอบรมว่า

“การอบรมบุคลากรใหม่จะมุ่งให้ผู้เข้าอบรม หนักแน่นในเป้าหมายชีวิต ซึ่งแตกต่างจากเป้าหมายของการทำงานข้างนอก การนั่งสมาธิ เป็นการปรับใจให้เข้าใจเรื่องการปฏิบัติธรรม และมีความสุขกับการปฏิบัติธรรม ทำให้เกิดปัญญา คือความคิดถูก การปรับตัวการแก้อุปนิสัยในตัวจะง่ายขึ้น และที่สำคัญทำให้เข้าใจเป้าหมายชีวิต ได้จริง ๆ การอบรมยังช่วยให้แต่ละคน อยู่ในกลุ่มใหญ่ง่ายขึ้น ตั้งแต่การแต่งกาย การรับประทานอาหาร กิจวัตร กิจกรรมต่าง ๆ การดำรงชีวิต”

ดังนั้นการทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกันคือการทำความคิด ความเห็นให้เหมือนกัน คือมีความตั้งใจในการสร้างบารมี และตั้งใจประพฤติพรหมจรรย์ มีศีล อยู่ในระเบียบวินัยที่เหมือนกัน และมีระบบการบริหารปัจจัย 4 ที่มีรูปแบบเดียวกัน องค์ประกอบทั้งสองอย่าง ทำให้บุคลากรได้รับการจัดเกลาให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้เกิดความความสุขในการอยู่ร่วมกัน และเกิดการทำงานที่เท่าเทียมกันเป็นไปตามที่วัดต้องการ

4. การพัฒนาบุคลากรชั้นที่ 4 การทำงานให้กับวัด

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การทำงานให้วัด

การทำงานของอุบาสิกายุคเริ่มขยายงานนี้ ได้รับมอบหมายให้ทำงานตามความถนัด ความสนใจ และประสบการณ์ที่ได้รับ ได้แก่ งานส่วนหลักคือ งานกัลยาณมิตร งานธุรการ งานประชาสัมพันธ์ งานต้อนรับ งานเป็นพี่เลี้ยง เป็นต้น

อุบาสิกาวัชรฯ เป็นผู้ดูแลโครงการปฏิบัติธรรมพิเศษสำหรับสาธุชน เล่าถึงประสบการณ์ที่ในการทำงานของตนเองว่า

“จากงานที่เราทำ คืองานอบรมสาธุชนเรื่องการปฏิบัติธรรม การที่เขาได้นั่งสมาธิ แล้วชีวิตเขาเปลี่ยนแปลง เขารู้จักการทำทาน การรักษาศีล ชีวิตเขาเปลี่ยนแปลงดีขึ้น การที่เราได้เห็นแบบนี้บ่อย ๆ จากงานที่เราทำ ทำให้เรารู้สึกว่าเราเกิดความภาคภูมิใจในงานที่เราทำ ทำแล้วเรามีความสุข และเราก็ทำมาได้เรื่อย ๆ อยู่มาได้จนถึงปัจจุบัน และสิ่งเหล่านี้ ค่อย ๆ หล่อหลอมตัวเราขึ้นมา”

ดังนั้นแม้งานที่อุบาสิกาได้รับมอบหมายให้ทำ ก็เป็นการจัดเกลาความคิด ทักษะคติในการทำงานในวัด ทำให้เห็นคุณค่าของงานที่ทำและผู้อื่นได้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ยิ่งทำให้เกิดความภูมิใจในงานที่ทำ เพราะทำแล้ว เราก็ได้ประโยชน์ ผู้อื่นก็ได้ประโยชน์ด้วย

ยุคที่ 3 ยุคเผยแผ่: การทำงานให้วัด

การทำงานของอุบาสิกานในยุคนี้ วัดกำหนดให้บุคลากรมีโอกาสเลือกงานที่ตนถนัดก่อนที่จะบรรจุลงหน่วยงาน เพื่อเป็นข้อมูลของคณะกรรมการบุคคลจัดงานตามความถนัด ตามความสามารถและตามการขาดของบุคลากรแต่ละหน่วยงาน การบรรจุบุคลากรลงในหน่วยงานทำให้งานแต่ละส่วนเริ่มขยายจนสามารถรองรับงาน ในปริมาณที่ใหญ่ขึ้น ได้แก่

1. งานอบรมบุคลากรใหม่ ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงอบรมบุคลากรรุ่นต่อ ๆ ไป ทำให้สามารถรับบุคลากรใหม่ในปริมาณที่มากขึ้นได้

2. งานด้านต่างประเทศ เมื่อบุคลากรเพิ่มขึ้น วัดสามารถส่งอุบาสก อุบาสิกาไปประจำตามศูนย์สาขาต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีบุคลากรทำหน้าที่ติดต่อระหว่างศูนย์สาขาต่างประเทศ ผ่านทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ประจำแต่ละทวีป

3. งานด้านการศึกษา ทั้งด้านโรงเรียนปริยัติธรรม และงานของการศึกษาของสถาบันธรรมกายนานาชาติ เริ่มมีอุบาสิกาซึ่งสำเร็จการศึกษาด้านการศึกษา ด้านบรรณารักษ์ หรือเรียนบาลีศึกษา ทำหน้าที่เป็น ครู เป็นผู้บริหารการศึกษา ซึ่งเป็นกำลังในการขยายงานการศึกษาของวัดอย่างมาก

4. งานด้านการระดมทุน เมื่อมีบุคลากรมากเข้า งานวัดในการรักษาศรัทธาญาติโยม และการเชิญชวนให้คนทั่วไปได้มาวัด ก็เกิดเป็นกิจกรรมที่ทำให้คนได้มาวัด ปฏิบัติธรรม และทำทานรักษาศีล กันมากขึ้น กิจกรรมในยุคนี้ที่เกิดขึ้น ได้แก่ การเปิดบ้านกัลยาณมิตร การจัดปล่อยปลาตามที่ต่าง ๆ การจัดตักบาตรในหมู่บ้าน เป็นต้น

5. งานด้านการประชาสัมพันธ์ การผลิตสื่อ การเขียนข่าว การจัดทำวารสาร การทำต้นฉบับอาร์ตเวิร์ค เริ่มมีอุบาสิกาเข้าไปสนับสนุนงานดังกล่าว รวมทั้งการประสานงานกับสื่อมวลชน เป็นหน้าที่ของอุบาสิกา

6. งานด้านพัฒนาเยาวชน คือการอบรมธรรมะให้กับนักเรียน นักศึกษา และการประสานงานเป็นที่เลี้ยงให้กับชมรมพุทธในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งมีที่อุบาสิกาที่เคยผ่านงานชมรมพุทธศาสตร์ทำหน้าที่ประสานงาน

การขัดเกลาขั้นที่ 5 การละทิ้งพฤติกรรมและอสังคัมภ์เดิม

การเป็นอุบาสิกาของวัดต่อไป

การละทิ้งพฤติกรรมและอสังคัมภ์เดิม ที่ใช้ในการขัดเกลาอุบาสิกามีหมายถึง การละทิ้งความคิด และพฤติกรรม ที่เป็นไปตามชีวิตทางโลก มาเป็นความคิดแบบใช้ชีวิตในวัด คือมีการรักษาศีล 8 มีกิจวัตรกิจกรรมที่กำหนดตามแบบ และมีการใช้ปัจจัย 4 ให้พอเหมาะพอดี ไม่สะดวกสบายเหมือนการใช้ชีวิตที่บ้าน แต่พอประมาณในการดำรงอยู่

การนำเสนอการขัดเกลาทางสังคมในชั้นตอนที่ 5 ของอุบาสิกาโดยสรุปรวม 2 ยุคคือ

อุบาสิกา ก่อนเริ่มต้นเข้าวัด มีความคิดแบบคนทั่วไปคือประกอบอาชีพ แต่งงาน และมีครอบครัว ส่วนความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม มีความเชื่อบ้าง ไม่เชื่อบ้าง หรือเชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง

เมื่อเข้าสู่ระบบการอบรมของวัดในระยะแรก ได้รับการสอนในเรื่องเป้าหมายของการเกิดมาเป็นมนุษย์ การสร้างบารมี และฝึกปฏิบัติในเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างเป็นขั้นตอน จึงเกิดเป็นการตรองความคิดใหม่ที่จะเลือกเส้นทางใหม่ให้กับตัวเองด้วยการเป็นอุบาสิกาในวัด ซึ่งเปลี่ยนแปลงจากความคิดเดิม ๆ เกิดปัญญาเข้าใจในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่จริง จึงเกิดความตั้งใจในการประพฤติพรหมจรรย์ที่จะใช้ชีวิตเป็นอุบาสิกาตลอดไป กระบวนการขัดเกลาดังกล่าว จึงทำให้วัดมีบุคลากรที่มีอัตลักษณ์ คือความคิด การกระทำ การแสดงออกที่คล้าย และเป็นกำลังสำคัญในการทำงานให้วัด

อุบาสิกาฤดี กล่าวว่า

“เรามีเป้าหมายแน่วแน่ในวิชาชีพธรรมกาย การทำงานของเราเป็นประโยชน์กับตัวเอง สังคม และประเทศชาติ สังคมใกล้ ๆ ตัวเราแม้แต่ครอบครัวของเรา ก็มีหลักธรรมช่วยได้ งานที่ทำเผยแพร่ไปยังทั่วโลกได้ เรารู้สึกว่าเรามีความสุขในการทำงาน”

ส่วนอุบาสิการุ่น 18 ซึ่งผ่านการอบรมบุคลากรใหม่มา 1 ปี ให้ความเห็นในการทำงานที่วัดว่า

“การอยู่ในนี้มีสภาวะแวดล้อม และมีคนที่เอื้อต่อการทำความดีอย่างต่อเนื่อง ใน 1 ปีนี้มีความสุขทุกวัน ปัญหาอุปสรรค ท้อแท้ เป็นปกติเพราะเรามาอยู่กับใครก็ไม่รู้ต่างพ่อต่างแม่ แต่มีเป้าหมายเดียวกัน เป็นพี่น้องกัน ทำอย่างไรจะปรับอย่างไรให้เข้ากันได้ ขึ้นอยู่กับความอะลุ่มอล่วยและความตั้งใจของเราว่าจะปรับกันได้ขนาดไหน เห็นข้อบกพร่องแล้วเราคิดแก้ปัญหากันอย่างไร หากแก้ปัญหาคด้วยตนเองได้ก็แก้ไป แก้ไม่ได้เล่าให้เพื่อน พี่ ครูบาอาจารย์ จะปรึกษาใครก็ดูว่าคุ้น หรือมีประสบการณ์แค่ไหน เหมือนธรรมะที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่ามีโยนิโสมนสิการ มีกัลยาณมิตรนั่นเอง”

ปัจจัยที่ทำให้อยากใช้ชีวิตเป็นอุบาสิกาตลอดไป

อุบาสิการวิพรปัจจุบันทำหน้าที่อยู่ที่ศูนย์สาขาในลอสแอนเจลิส กล่าวว่า

“อยากฝึกตัวเองให้สามารถใช้ความรู้ความสามารถของตนเองกับงานองค์ให้มากกว่านี้ คิดแค่เพียงว่าทำอะไรเราจึงจะฝึกตัวเองให้พร้อมไปด้วยคุณธรรมทั้งภายใน ภายในคือการเข้าถึงธรรม ภายนอก คือความรู้ความสามารถที่จะทำงานให้กับพระศาสนาได้มากกว่าที่เป็นอยู่ และสิ่งที่สำคัญ คือหลวงพ่อดังใจให้ชาวโลกเข้าถึงสันติสุขภายใน เราอยากเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานแบบนั้น”

อุบาสิกาวิณา กล่าวว่า

“เรามีความเข้าใจเรื่องบุญ และทำงานทุกอย่างถือว่าได้สร้างบุญด้วย เพราะบุญนั้นเป็นความปิติที่เกิดขึ้นในใจเรา จากการที่เราทำ เราพูด ซึ่งเราไปอยู่ข้างนอกเราจะไม่ได้ทำแบบนี้อย่างเต็มที่ แต่เราอยู่ในวัด เราได้ทำ ได้พบ ได้เห็น ดั้นเข้ามาเห็นเพื่อนรับบุญเราก็ปิติแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างที่เห็น ที่พูด ที่กระทำ ในวัดมันเป็นบุญ และยังได้มีโอกาสทำบุญจริงกับพระสงฆ์ หรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งปิติ ชีวิตเรามีคุณค่าจึงไม่อยากไปใช้ชีวิตข้างนอก”

อุบาสิการวิภา กล่าวว่า

“เมื่อเราอบรมธรรมทายาทหญิงทำให้เราอยากประพฤติพรหมจรรย์ ชีวิตการมีครอบครัวไม่ราบรื่นเสมอไป เราเห็นครอบครัวพ่อแม่ท่านเป็นคนศรัทธาศีลทั้งคู่ แต่ก็มีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ยิ่งเมื่อได้อบรมบุคคลากรใหม่ได้นั่งสมาธิมากขึ้นทำให้ใจอยากประพฤติพรหมจรรย์ และคิดว่าจะตั้งใจเช่นนี้ได้จะต้องอยู่วัด หากไปทำอย่างอื่นไม่รู้จะเดินเส้นทางอื่นไปเพื่ออะไร หรือจะเดินไปทำไม อาจจะไปออกนอกทางไปด้วยซ้ำ ทั้งตัวเองและน้องก็ได้มาเป็นอุบาสิการุ่น 16 และ 17”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นอกจากอุบาสิกาได้เปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของตนเองจากคนทั่วไปในสังคมกลายเป็นอุบาสิกาที่มีเป้าหมายให้อยู่วัดให้ได้ตลอดไป เพราะมีเป้าหมายคือตั้งใจฝึกฝนตนเองเพื่อให้เข้าถึงธรรม อยากสร้างบุญกุศลเพื่อติดตัวเป็นเสบียงข้ามชาติ ตั้งใจประพฤติพรหมจรรย์เพราะเป็นหนทางให้รักษาเป้าหมายให้ได้ตลอด และตั้งใจจะเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากธรรมเนียมปฏิบัติที่มีประสบการณ์ไปในวงกว้าง.

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เปรียบเทียบกระบวนการควบคุมการขัดเกลาทางสังคมใหม่และการพัฒนาบุคลิกภาพ 2 ยุค

<p>การพัฒนาบุคลากร ยุคเริ่มขยายงาน</p> <p>ยุคเผยแพร่</p>	<p>1. การสรรหา (การคัดเลือก) 1. โครงการรับสมัครเจ้าหน้าที่สำนักงานกัลยาณมิตร 2. การอบรมธรรมทายาทหญิง 3. จากวิทยุ หนังสือพิมพ์ ในโครงการอาสาสมัครกัลยาณมิตร</p> <p>1. จากสถาบันการศึกษาในโครงการอาสาสมัครกัลยาณมิตร 2. การอบรมธรรมทายาทหญิง 4. โครงการสมาธิแก้ว 3. โครงการบัณฑิตแก้ว</p>	<p>2.1 การพัฒนาระยะที่ 1 การฝึกอบรมก่อนเป็น บุคลากร 1. การฝึกสมาธิ, ฟังธรรม และการรักษาศีล 8 2. ฝึกกิจวัตรกิจกรรม 3. ฝึกทักษะในการทำงาน 1. การฝึกสมาธิ, ฟังธรรม 2. การรักษาศีล 8 3. การฝึกกิจกรรม 4. การฝึกการทำงาน</p>	<p>2.2 การพัฒนาระยะที่ 2 การฝึกอบรมเมื่อเป็นบุคลากรแล้ว 1. การปฏิบัติธรรม 7 วัน 2. การศึกษาหน้าที่กัลยาณมิตร 3. การเป็นพี่เลี้ยงธรรมทายาท 4. การพัฒนาทักษะงาน 1. การอบรมบุคลากรใหม่ ระยะเวลา 3 เดือน 6 เดือน แล้ว แต่เนียบภายในแต่ละปี อบรมทั้งภาคปฏิบัติและปฏิบัติทดลองงาน ประเมิน และบรรจุ</p>	<p>3. การรักษามูลค่า ทั้ง 2 ยุค มีลักษณะการรักษาบุคลากรเหมือนกัน ต่างกันตรงที่วิธีการ ซึ่งพัฒนามาจากยุคก่อน</p> <p>1. การตอบคำถามการชี้แจงและเป้าหมายชีวิตในการสร้างบารมี 2. การบริหารปัจจัย 4</p>	<p>4. การทำงานให้วัด 1. การมอบหมายให้ทำงานตามความถนัดความสามารถ 2. การทำหน้าที่กัลยาณมิตร</p> <p>1. ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงกอรอบรมบุคลากรใหม่ 2. งานด้านระดมทุน 3. งานด้านการศึกษา 4. งานด้านการพัฒนาเยาวชน</p>
<p>การขัดเกลาทางสังคมใหม่</p>	<p>1. การละทิ้งรูปแบบเดิมในอดีต 1. อยู่ในสังคมทั่วไปที่ต้องแข่งขัน ประกอบอาชีพ สนใจชีวิตที่เรียบง่าย 2. ไม่เคยสนใจการนั่งสมาธิ และไม่สนใจพุทธศาสนา</p>	<p>2. การรับเข้าสถาบัน 1. ผ่านโครงการอบรมที่วัดกำหนด และมีคุณสมบัติ -รักษาศีล 8 -ตั้งใจประพฤติพรหมจรรย์ -ปฏิบัติธรรมและมีธรรมพื้นฐาน ในด้านทาน ศีล ภาวนา</p>	<p>3. การยอมรับในคำสอนและภารกิจ ผู้ทำหน้าที่ขัดเกลาคือพระอาจารย์และพี่เลี้ยง 1. การฝึกด้วยการอบรมเป็นกลุ่ม 2. ทดลองทำงานจริง และมี การประเมิน 3. ฝึกการทำงานต่าง ๆ</p>	<p>4. การทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน 1. ด้านอุดมการณ์และเป้าหมาย 2. การบริหารปัจจัย 4 ที่มีการจัดสรร และการรักษาที่เป็นระบบเดียวกัน</p>	<p>5. การละทิ้งพฤติกรรมและอัตถิภรณ์เดิม จากการดำเนินชีวิตตามแบบพรവാสน์ที่ประกอบอาชีพ และครองเรือน กลายเป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ และทำงานให้ กับพระพุทศาสนา มีเป้าหมายเพื่อสร้างบารมีติดตัวข้ามชาติ</p>

5.5 ประชาชน

ในการศึกษาเรื่องวัดพระธรรมกาย ที่กล่าวมาแล้วเป็นการจัดเกลาทางสังคมและพัฒนาบุคลากรภายใน ในกลุ่มที่จะศึกษาต่อไปนี้เป็นกลุ่มบุคคลภายนอก ได้แก่ประชาชน

ประชาชนโดยทั่วไปที่มาวัดพระธรรมกาย วัดจะมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน ซึ่งจะอธิบายนิยามศัพท์ในการเรียกประชาชนที่มาวัดพระธรรมกาย คือ ผู้ที่มาวัดพระธรรมกายครั้งแรก วัดจะเรียกกันโดยทั่วไปว่า “สาธุชน” เมื่อมาอย่างต่อเนื่อง มีศรัทธา เข้าใจอุดมการณ์ของวัด และได้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรเชิญชวนคนอื่นให้มาวัด เรียกว่า “กัลยาณมิตร” เมื่อกัลยาณมิตรได้ทำหน้าที่ชวนผู้อื่นมาวัด จนกลายเป็นกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มมาร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ผู้ที่ดูแลกลุ่ม วัดเรียกว่า “ผู้นำบุญ”

สาธุชน กัลยาณมิตร ผู้นำบุญ คือระดับของความศรัทธาในการเข้าร่วมกิจกรรมของวัด ในการทำหน้าที่เชิญชวนผู้อื่นให้มาวัด นอกจากนี้ยังมีคำว่า “เจ้าภาพ” ซึ่งหมายถึงสาธุชน กัลยาณมิตร ผู้นำบุญ ที่มาทำบุญที่วัด เช่น เจ้าภาพภัตตาหารถวายพระภิกษุ เจ้าภาพสร้างองค์พระ เจ้าภาพสร้างอาคารสงฆ์ เป็นต้น

การศึกษาเรื่องประชาชน จึงมีความเกี่ยวข้องกับคำศัพท์ดังกล่าวที่ได้อธิบายไว้ และจะได้นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ด้วย ในการอธิบายคำว่าประชาชน ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “สาธุชน” แทนที่คำดังกล่าว

การจัดเกลาทางสังคมและพัฒนาประชาชน แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มตามช่วงเวลาที่มาวัด คือตั้งแต่เริ่มต้นสร้างวัดในยุคบุกเบิก จนถึงยุคเผยแผ่ กลุ่มทั้งสามได้แก่ ประชาชนยุคบุกเบิก, ยุคเริ่มขยายงาน และยุคเผยแผ่ มีดังนี้

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก (พ.ศ. 2513–2526)

สาธุชนที่เริ่มมาวัดในยุคนี้ มาวัดเพื่อปฏิบัติธรรมในวันอาทิตย์ มีจำนวนโดยเฉลี่ย 100-300 คน ในวันอาทิตย์ต้นเดือนซึ่งมีพิธีบูชาข้าวพระมีสาธุชนมาวัดเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 500-700 คน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา หรือวันทอดกฐิน ทอดผ้าป่า มีสาธุชนมาจำนวน 1,000-5,000 คน สถานที่ปฏิบัติธรรมที่ใช้ในยุคนี้คือศาลาจตุรมุขอาราม

¹ วัดเรียก “วันงานบุญใหญ่”

ในการดูแลรักษาศรัทธาสาธุชนที่มาวัดในยุคนี้ มีอุบาสกอุบาสิกาทำหน้าที่ดูแล กัลยาณมิตร ซึ่งเรียกว่าเป็น “สาย” อุบาสก 1 คน อุบาสิกา 1 สาย ประกอบด้วยกัลยาณมิตร 20-50 คน และขยายจำนวนกัลยาณมิตรมากขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละสาย

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน (พ.ศ. 2528-2535)

สาธุชนที่มาวัดในวันอาทิตย์มีจำนวน 1,000-1,500 คน ส่วนในวันอาทิตย์คั่นเดือน จำนวน 5,000 – 8,000 คน และในวันงานบุญใหญ่ 10,000 – 30,000 คน ในยุคนี้อำเภอจึงย้ายศาลาปฏิบัติจาก เดิมศาลาจากชุมหาราชิกา มาใช้สภากายสาคร (หลังคาจาก) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 ในยุคนี้อำเภอ บริการจุดจอตลอดของวัดขยายเป็น 16 จุดทั่วกรุงเทพฯ และจัดรดทุกวันอาทิตย์ (จากเดิมมี 2 จุด คือ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ และสนามหลวง เฉพาะในวันอาทิตย์คั่นเดือน)

ด้วยเหตุของการขยายจุดจอตลอดที่เพิ่มขึ้น ทำให้สาธุชนมาวัดได้สะดวก และเมื่อสาธุชนมา วัดแล้ว วัดมีอาสาสมัครกัลยาณมิตร ซึ่งทำหน้าที่ต้อนรับ ทักทาย และนำหนังสือธรรมะไปให้ถึงบ้าน ประคองรักษาศรัทธาญาติโยม จนเกิดเป็นกลุ่มกัลยาณมิตรต่าง ๆ ที่มาวัด และหัวหน้ากลุ่มทำหน้าที่ ประคองรักษาศรัทธาสาธุชนอีกต่อหนึ่ง สาธุชนที่มาในยุคเริ่มขยายงานจึงเป็นฐานคนที่สำคัญของ วัด ซึ่งทำให้วัดเผยแผ่ได้มากในยุคต่อไป

ยุคที่ 3 ยุคเผยแผ่ (พ.ศ. 2536-2546)

อาจกล่าวได้ว่าในยุคนี้วัดมีสาธุชนมาวัดมากขึ้นเป็นจำนวนมาก เพราะเนื่องจากการเพิ่มจุด จอตลอดรับส่งในกรุงเทพฯ เป็น 30 จุด และจัดโครงการปฏิบัติธรรมพิเศษสำหรับสาธุชนที่อยาก ปฏิบัติธรรม 7 วันในระหว่างพักร้อน หรือปิดภาคฤดูร้อน ทำให้ผู้ที่มาวัด ได้มีโอกาสปฏิบัติธรรมใน ระยะเวลายาวต่อเนื่อง เห็นผลในการปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง จึงชักชวนญาติพี่น้องให้มาวัดตามกัน มาโดยธรรมชาติ เมื่อมีคนมาวัดมากขึ้น วัดจึงขยายพื้นที่รองรับสาธุชนโดยใช้สภากายสาคร (หลังปัจจุบัน) ในยุคนี้อำเภอมีสาธุชนมาวัดในวันอาทิตย์ธรรมดา 5,000-8,000 คน ส่วนในวันอาทิตย์คั่น เดือน 11,000 – 15,000 คน และในวันงานบุญใหญ่มีสาธุชนมาร่วมงาน 80,000 – 100,000 คน

วัดจึงปรับระบบการดูแลประคองรักษาศรัทธาญาติโยม จากเดิมมีกลุ่มกัลยาณมิตรทั้งใน กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ดูแลกันตามอริยาสัยตามความคุ้นเคย ภายหลังจึงปรับมาเป็นการดูแลตาม เขต ตามพื้นที่ที่อยู่อาศัย ซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีผู้ประสานงานคืออุบาสก อุบาสิกาทำหน้าที่ดูแล การ แบ่งเขตดังกล่าววัดเรียกว่า “ภาค” เช่น ภาค 1 ประกอบด้วยเขตพระโขนง สุขุมวิท บางนา เป็นต้น และปรับการเรียกกัลยาณมิตรที่ทำหน้าที่ในแต่ละพื้นที่ว่า “ผู้นำบุญ”

เมื่อมีการปรับระบบการดูแล พร้อมกับปรับระบบการจัดปฏิบัติธรรมที่มีทั้งหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับผู้มาใหม่ และหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับผู้มาวัดแล้ว ทำให้สาธุชน กัลยาณมิตรมีระบบการเชิญชวนคนรู้จัก ญาติพี่น้อง มาวัดกันอย่างมากมาย และที่เห็นอย่างชัดเจนคือมาวัดกันทั้งครอบครัว กลายเป็นกิจกรรมในหมู่ชาวธรรมกายว่า เมื่อถึงวันอาทิตย์ทุกคนต้องไปวัด ไปนั่งสมาธิ เป็นกิจวัตร

ในยุคนี้ วัดได้เริ่มมีข่าวต่าง ๆ ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ เช่นการสอนผิด การชวนคนทำบุญที่มากผิดปกติ และอาจมีเบื้องหน้าเบื้องหลังต่อความมั่นคงในงานพระศาสนา และประเทศชาติ แต่อย่างไรก็ตามแม้มีข่าวของวัดออกไปในด้านต่าง ๆ จำนวนผู้ที่มาวัดก็ไม่ลดลง ผู้ที่มาวัดให้เหตุผลว่า “ส่วนใหญ่คนที่เข้าใจวัดผิด คือคนที่ไม่ได้มาวัด ส่วนคนที่มาวัดมีศรัทธาแล้วมาวัดเป็น 10 ปี รู้ว่าความจริงคืออะไร”

การนำเสนอขั้นตอนการขัดเกลาทางสังคมใหม่และการพัฒนาประชาชน

1. การพัฒนาบุคลการขั้นที่ 1 การรู้จักวัด

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก : การรู้จักวัด

การมาวัดของคนในยุคนี้ส่วนใหญ่มี 3 ลักษณะคือ

1. ญาติพี่น้อง หรือบุคคลใกล้ชิด
2. จากหนังสือ “เดินไปสู่ความสุข”
3. จากการเป็นกรรมการกองผ้าป่า กองกฐิน ของวัด

การชักชวนบุคคลต่อบุคคล หรือแบบปากต่อปาก ทำให้คนโดยทั่วไปที่มีความสนใจในเรื่องการนั่งสมาธิ สนใจทำบุญ จึงมาวัดตามคำชวนของญาติพี่น้อง คนใกล้ชิด หรือบางท่านได้ยืนยันว่าเป็นวัดที่สร้างพระภิกษุพึงสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย จึงมาทัศนศึกษาในตอนแรก

ผู้ที่มาวัดครั้งแรกประทับใจในความสะอาด ความสงบของวัด เกิดศรัทธาในวิธีการสอน การนั่งสมาธิ การฟังธรรม ที่เข้าใจง่าย และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ จึงมาวัดอย่างสม่ำเสมอ และไปชักชวนคนอื่น ๆ ให้มาเช่นกัน

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน : การรู้จักวัด

ในยุคนี้การรู้จักวัดนอกจากมีผู้ชวนด้วยบุคคลต่อบุคคล เช่นญาติพี่น้องชวนกันมาแล้ว กิจกรรมของวัดที่สำคัญทำให้คนรู้จักวัดมากขึ้นในวงกว้าง คือ

1. โครงการอบรมธรรมทายาทและอุปสมบทหมู่ภาคฤดูร้อนทำให้มีพ่อแม่ผู้ปกครองของพระธรรมทายาทมาวัดมากขึ้น และ เจ้าภาพบวชพระ ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่เคยรู้จักวัดมาก่อน ก็สนใจมาวัด
2. วัดจัดให้มีการอยู่ธุดงค์ในวันศุกร์เสาร์อาทิตย์ ทำให้มีสาธุชนสนใจมารักษาศีล 8 มากขึ้น และเมื่อสาธุชนมาวัดแล้วได้ประโยชน์ เห็นประโยชน์ของการนั่งสมาธิ และการฟังธรรม บางคนจึงทำบ้านของตนเอง ให้เป็นศูนย์กัลยาณมิตรประจำจังหวัด และเริ่มมีการจัดธุดงค์ในจังหวัดต่าง ๆ

1. ลูกชายชวนแม่มาวัด

ป่าดอกไม้ เป็นคน จ.สุพรรณบุรี รู้จักวัดจากการที่ลูกชายเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ได้ผ่านการอบรมธรรมทายาท และชวนแม่มาวัดพระธรรมกาย ป่าดอกไม้เล่าว่า

“เข้าวัดปี พ.ศ. 2528 ตอนนั้นอายุ 46 ปี ปัจจุบันอายุ 64 ปี เข้าวัดมาแล้ว 18 ปี มาวัดอย่างต่อเนื่อง และช่วยทำหน้าที่ในการชวนคนอื่นมาวัดด้วย ภายหลังได้ยกบ้านที่จุนได้ 80 คน ให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม เปิดเป็นศูนย์กัลยาณมิตรใน จ.สุพรรณบุรี ซึ่งเป็นศูนย์กัลยาณมิตรแห่งแรก กิจกรรมที่จัดคือการสวดมนต์ทำวัตรเช้า และเย็น การถวายสังฆทานแด่พระภิกษุ”

เนื่องจากการเปิดศูนย์กัลยาณมิตรที่ จ. สุพรรณบุรี เปิดเป็นแห่งแรกเพราะความศรัทธาของผู้ที่มาวัด จึงทำให้กัลยาณมิตรท่านอื่น ๆ ซึ่งมีพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม เปิดตามบ้าง จากนั้นจึงมีศูนย์กัลยาณมิตรต่าง ๆ อีก 19 จังหวัด

2. ญาติพี่น้องชวนมา

คุณมิเชาว์ เข้าวัดเมื่อปี พ.ศ. 2533 ปัจจุบันเป็นประธานศูนย์กัลยาณมิตร จังหวัดหนึ่งในภาคอีสาน เล่าว่า

“รู้จักวัดเพราะน้องของภรรยาแนะนำให้มาในปี พ.ศ. 2533 ภรรยาและผม มาด้วยกัน เห็นวัดแล้วชอบวัดมาก ตอนแรก ๆ ยังมีความคิดที่เป็นปฏิปักษ์กับวัด แต่เมื่อมาเรื่อย ๆ เข้าใจว่าคงเป็นบุญถึง จึงทำให้เกิดสิ่งที่ดีกับครอบครัว กับชีวิตคู่ ทุกสิ่งทุกอย่างดีขึ้นอย่างผิดหูผิดตา เรามีความรักความเข้าใจกัน ทำอะไรเห็นดีด้วยกัน ก้าวไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งแต่เดิมชีวิตครอบครัวก็เหมือนกับครอบครัวทั่ว ๆ ไปที่มีเรื่องไม่เข้าใจ ลูกทั้ง 3 คนก็มาวัดด้วย มาวัดทำให้เข้าใจเรื่องการทำสมาธิ การรักษาศีล ที่สำคัญคือเข้าใจเรื่องการสร้างบุญ ว่ามีอานิสงส์ผลบุญที่เราได้... บ้านของผมภายหลังได้ปรับเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ทำเป็นศาลา ทำห้องน้ำใหม่ ศาลาจุได้ 200 กว่าคน มีอาณาบริเวณกว้าง มีการจัดถวายผ้าอาบน้ำฝนกับพระภิกษุในจังหวัด ถวายสังฆทาน ถวายยา ถวายปัจจัยให้ท่าน กองทุน ละ 100.- สาธุชนที่มา ก็สามารถทำได้ ส่วนอาหารกลางวัน 200 ถ้วย เราก็ให้ผู้ที่มาช่วยกันร่วมบุญ คนนั้น 5 ถ้วย คนนี้ 10 ถ้วย ส่วนที่เหลือเราก็รับมา เรานิมิตเจ้าคณะจังหวัด พระภิกษุ มารับปัจจัยไทยธรรม ให้สาธุชนได้มีโอกาสสร้างบุญร่วมกัน ซึ่งทำในฐานะผู้นำบุญ”

การมาวัดของสาธุชน เมื่อรู้จักวิธีการปฏิบัติธรรม การทำทาน รักษาศีล และทำสมาธิ ทำให้เข้าใจวิธีการในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ส่งผลต่อความเข้าใจเรื่องการสร้างบุญ และการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา เมื่อตนเองเปลี่ยนแปลง ครอบครัวเปลี่ยนแปลง จึงมีความคิดอยากให้ผู้อื่นได้พบสิ่งที่ดี ๆ เช่นนี้บ้าง จึงมีศรัทธาทำหน้าที่กัลยาณมิตร ขยายผลด้วยการให้รู้จักวิธีปฏิบัติเช่นเดียวกัน หากมีทรัพย์ มีที่ดิน มีศรัทธา จึงเปิดเป็นศูนย์กัลยาณมิตรรวมคนทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา ซึ่งทำให้คนในต่างจังหวัดมีพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา และสนับสนุนพระในหมู่บ้าน ในจังหวัดของตน และรู้จักวัดพระธรรมกายมากขึ้น

ยุคที่ 3 ยุคเผยแพร่ การรู้จักวัด

การศึกษาภาคสนามในยุคเผยแพร่นี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาในโครงการปฏิบัติธรรมพิเศษ เพราะเนื่องจากโครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กัลยาณมิตรที่มาวัด ได้มีโอกาสปฏิบัติธรรมในระยะสั้นที่ต่อเนื่อง กัลยาณมิตรที่เข้าอบรมในโครงการดังกล่าวจะได้ผลของการฝึกสมาธิอย่างเห็นได้ชัด

ผู้วิจัยเลือกศึกษา ในโครงการอบรม รุ่น107 ระหว่างวันที่ 15 ธันวาคม-21ธันวาคม พ.ศ. 2545 มีจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการซึ่งอยู่ในกรุงเทพ และต่างจังหวัดจำนวน 301 คน เป็นชาย 65 คน และหญิง 236 คน ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 51-60 ปีมากที่สุด รองลงมาคือช่วงอายุ 41-50 , 61-70, และ 31-40 ปี ส่วนการศึกษาจบประถมศึกษา 97 คน รองลงมาคือปริญญาตรี 70 คน ที่น่าสนใจคือในกลุ่มดังกล่าวมีทั้งปริญญาโท 4 คนและปริญญาเอก 1 คน สำหรับอาชีพกลุ่มดังกล่าวส่วนใหญ่มีอาชีพแม่บ้าน มากที่สุด รองลงมาคือค้าขาย หรือทำกิจการขนาดกลาง อาชีพเกษตรกรรม และประกอบธุรกิจขนาดย่อม

ในยุคนี้ผู้ที่มาวัดรู้จักวัดจากญาติพี่น้อง, กัลยาณมิตรของวัด, ศูนย์กัลยาณมิตร หรืออื่น ๆ

1. ญาติพี่น้องชวนมา

ผู้เข้าร่วมโครงการ รู้จักวัดจากการชักชวนของญาติพี่น้องที่มาวัดอยู่แล้วชวนมา นอกจากนี้มีญาติใกล้ชิดเป็นผู้ชวน สาเหตุที่มาวัดเพราะสนใจการนั่งสมาธิ อยากรู้จักวัด มาเพราะความจำเป็น

คุณโบว์ อายุ 35 ปี สำเร็จการศึกษาปริญญาโทด้านบริหาร ประกอบธุรกิจส่วนตัว เข้าวัดปี พ.ศ. 2529 เล่าว่า

“พี่ชายเรียนที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้สมัครบวชกับขมรมพุทธศาสตร์ จึงมีโอกาสไปเยี่ยมพี่ชายที่วัดพระธรรมกาย ตอนนั้นเรียนอยู่ที่จุฬาฯ ซึ่งปกติไปวัดกับคุณยายตอนเด็ก ๆ อยู่แล้ว ใหม่ ๆ มาวัดไม่ชอบนั่งสมาธิ แต่ประทับใจเรื่องความสะอาด ความเป็นระเบียบ และในปี พ.ศ. 2531 ก็มาวัดทุกวันอาทิตย์ตั้งแต่เดือน มาปฏิบัติธรรมในโครงการนี้ ครั้งนี้ขึ้นมาปฏิบัติธรรมที่เชียงใหม่เป็นครั้งที่ 6 และมาวัดถึงปีนี้ 17 ปีแล้ว”

2. จากกัลยาณมิตรของวัด

คุณโชค อายุ 39 ปี สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์ เข้าวัดปี พ.ศ. 2534 ทำงานด้านบุคคลของบริษัทแห่งหนึ่ง ที่จังหวัดระยอง เล่าถึงการรู้จักวัดครั้งแรกว่า

“มีพี่ที่เคยมาวัด ชวนผมมาวัดพระธรรมกาย บ้านของพี่คนนี้เป็นร้านอาหาร และหน้าร้านก็มีป้าย “บ้านกัลยาณมิตร” แสดงว่าพี่ต้องมาวัดบ่อย ๆ และมีศรัทธากับวัดมาก ผมตัดสินใจมาวัดกับพี่เขา มาวัดครั้งแรกงานชุดงักถั้นแผ่นดินสร้างมหาธรรมกายเจดีย์ ได้นั่งสมาธิแล้วได้ผล คือใจสงบ ซึ่งแต่เดิมเป็นลูกคนจีน แอนตี้

พระพุทธศาสนา เมื่อนั่งสมาธิแล้วมีความสุข จึงเริ่มมีความเข้าใจเรื่องบุญ ต่อมาก็ได้มา
วัดอยู่เสมอ ๆ ในวันอาทิตย์คั่นเดือน และมาทุกวันอาทิตย์ จากนั้นได้อบรมธรรม
ทายาทและอุปสมบทหมู่ ผมขึ้นมาปฏิบัติธรรมปีละครั้ง ครั้งนี้เป็นครั้งที่ 6”

ฉะนั้นการรู้จักวัด วิธีที่ได้ผลและใช้กันมาอย่างต่อเนื่อง คือการชวนจากบุคคลใกล้ชิดก่อน
เช่น พี่ชวนน้อง ลูกชวนแม่ และคนรู้จักชวนกันมา นอกจากนี้มีสื่อหนังสือ “เดินไปสู่ความสุข” และ
การเป็นกรรมการกองผ้าป่า และกฐิน เป็นวิธีการที่ทำให้คนรู้จักวัดในยุคบุกเบิก

ส่วนในยุคเริ่มขยายงาน นอกจากญาติพี่น้องชวนกันมาแล้ว ผู้ที่ผ่านการอบรมธรรมทายาท
แล้วทำหน้าที่ไปชวนญาติพี่น้องให้มาวัด หรือการเปิดศูนย์กัลยาณมิตรในจังหวัดต่าง ๆ ก็ทำให้คน
รู้จักวัดมากขึ้น

ในยุคเผยแผ่ การชวนจากคนใกล้ชิดยังเป็นวิธีที่ทำให้คนรู้จักวัด และมาวัดได้ง่าย อย่างไรก็ตาม
กิจกรรมที่วัดจัดในยุคนี้มีความหลากหลายทำให้สาธุชนเข้าร่วมได้หลายทาง คือการนั่งสมาธิ
ในวันอาทิตย์ การอยู่ธุดงค์ในโอกาสต่าง ๆ การไปร่วมกิจกรรมที่ศูนย์กัลยาณมิตร การอบรมธรรม
ทายาท และ โครงการปฏิบัติธรรมพิเศษ

การขับเคลื่อนที่ 1 การละทิ้งรูปแบบเดิมในอดีต

เหตุผลที่สนใจเข้าวัด

ผู้ที่มาวัดครั้งแรกจะได้รับการเชิญชวนจากบุคคลใกล้ชิด ญาติพี่น้อง คนรู้จัก ซึ่งจะให้
รายละเอียดว่าไปวัดคืออะไร มีประโยชน์อย่างไร สมาธิและการฟังธรรมคืออะไร ซึ่งผู้ที่ชวนจะให้
รายละเอียดตามประสบการณ์ที่ตนมี การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จึงเป็นความคิดใหม่ที่กระตุ้นให้
คนใหม่ ซึ่งไม่เคยรู้จักวัดเริ่มสนใจและอยากมาดู มาทดลอง ลองมานั่งสมาธิ และลองมาฟังธรรม
เปลี่ยนแปลงจากความคิดเดิมคือไม่สนใจมาวัด ไม่รู้มาแล้วจะได้ประโยชน์อะไร จากนั้นกิจกรรม
ของวัดช่วยทำให้เกิดประสบการณ์ในทางพระพุทธศาสนาด้วยตนเอง เช่น การนั่งสมาธิ การอยู่
ธุดงค์ การรักษาศีล และการฟังธรรม คือ ทำให้บุคคลเริ่มเปลี่ยนแปลงทัศนคติ รู้ว่าธรรมะนั้นนำไป
ใช้ได้ในชีวิตประจำวันได้จริง จึงทำให้ตัดสินใจมาวัดบ่อย ๆ

2. การพัฒนาบุคลากรขั้นที่ 2 การพัฒนา

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก: การพัฒนา

ในการอบรมธรรมสำหรับประชาชน ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักในวันอาทิตย์ และวันงานสำคัญทางพระพุทธศาสนา วัดได้แบ่งระดับการเรียนรู้ของประชาชนไว้ 3 ระดับคือ⁸²

1. มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรม
2. สามารถนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้
3. สามารถแนะนำชักชวนบุคคลอื่นให้มารู้จักวิธีการปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

ในการสอนเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม วัดได้อาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ช่วยให้สาธุชนศึกษาธรรมอย่างเต็มที่ คือ

1. การนั่งสมาธิ และให้ความรู้ด้านหลักธรรม
2. การพัฒนาสาธุชนด้วยสื่อของวัด

1. การนั่งสมาธิ และให้ความรู้ด้านหลักธรรม

วัดจัดกิจกรรม เพื่อให้ผู้มาวัดได้ปฏิบัติธรรม คือ เวลา 7.00-8.00 น. มีรถรับส่งที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ และที่สนามหลวง เวลา 9.00 น. สวดมนต์ทำวัตรเช้าและนั่งสมาธิ จนถึงเวลา 11.00 น. ถวายสังฆทาน และ 11.20 น. รับประทานอาหารกลางวัน เวลา 13.00 –15.00น. ฟังธรรม หากเป็นวันอาทิตย์ต้นเดือน มีพิธีเพิ่มขึ้นคือปล่อยสัตว์ให้ชีวิตเป็นทาน และสวดมนต์ทำวัตรเย็นถึงเวลา จากนั้นมีรถรับส่งกลับไปที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เวลา 15.00 น.

พระภิกษุในรุ่นบุกเบิกกล่าวว่า

“เมื่อสาธุชนได้นั่งสมาธิแบบนี้แล้ว ถึงคราวฟังเทศน์เขาจะมีความเข้าใจได้ดี มีความซาบซึ้ง เพราะใจเขาเปิด ใจเขานุ่มนวล ซึ่งคือหลักของพระพุทธเจ้า นำมาใช้ทั้งปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ผู้ที่มาจะสอนให้รักษาศีล ก็จะต้องเลิกเหล้า เลิกบุหรี่ บางคนใจร้อน ก็มาใจเย็นที่นี่ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เขาก็พาอุกพาหลานมา พาเพื่อนกันมา คนมาวัดก็ค่อย ๆ ททยเพิ่มขึ้น”

⁸² มุลินีธรรมกาย, 29 ปีแห่งการสร้างคนดี, หน้า 96.

คุณวันชัยมาวัดเมื่อปี พ.ศ. 2523 กล่าวว่า

“วัดมีระบบ มีแบบแผนในการจัดกิจกรรม คือมีการกำหนดเวลาและบอก
ว่าทำอะไรที่แน่นอนชัดเจน เช่นเวลา 9.30 น. นั่งสมาธิ เวลา 13.00 น. ฟังธรรม ซึ่ง
ไม่เหมือนวัดอื่น ที่จะเทศน์เมื่อไรบางครั้งเราไม่ทราบ การนั่งสมาธิช่วงเช้าสอน
แบบง่าย ๆ ทำให้ใจสงบ การฟังเทศน์ช่วงบ่ายเรื่องมงคลชีวิต สัปดาห์ละมงคลนั้น
รู้สึกว่ามีหลักเกณฑ์ มีการยกตัวอย่าง แปลความหมาย ทั้งเรื่องชาดก อานิสงส์ และ
มีการตอบคำถาม ทำให้การฟังเทศน์และเอาไปคิด นำไปใช้ได้ ทำให้เราใจจดจ่อที่
จะมาวัดและมาฟังธรรมต่อเนื่อง แม้ไม่มีรถของวัดในวันอาทิตย์ธรรมดาก็นั่งรถ
แมล์มาเอง”

การสอนหลักธรรมของวัด จะสอนโดยหลวงพ่อดัตตชีโว เนื้อหาเน้นเกี่ยวกับ เรื่องการ
รักษาศีล 5 ให้ทุกคนปฏิบัติให้ได้ รวมทั้งรักษาศีล 8 ในวันพระ การทำบุญตักบาตร และมงคล
ชีวิต

ฉะนั้นเรื่องทาน และศีล รวมทั้งการนั่งสมาธิ จึงเป็นเนื้อหาการสอนหลักของวัด

เนื่องจากผู้มาวัดในยุคบุกเบิก เริ่มมีจำนวนมากขึ้น และวัดมีข้อปฏิบัติในการมาวัดเพื่อให้
สาธุชนได้ปฏิบัติร่วมกัน ดังนั้นวัดจึงได้จัดทำหนังสือ “ก่อนไปวัด” เพื่อให้ความรู้สาธุชนในการ
มาวัด เนื้อหาประกอบด้วยธรรมะเบื้องต้น เช่นเรื่องของใจ กิเลส ทาน ศีล และภาวนาคืออะไร รวมทั้ง
ทั้งความรู้เรื่องพระรัตนตรัย และการปฏิบัติตัวของคนไปวัด เช่นการแต่งกาย การเตรียมอาหารไป
วัด การถวายสังฆทาน การสนทนากับพระ และการนั่งสมาธิ เพื่อให้สาธุชนวางตัวได้อย่างเหมาะสม
สมในการมาวัด หนังสือเล่มนี้แจกกับสาธุชนทั้งคนเก่าและคนใหม่ที่มาวัดในยุคนั้น เมื่อได้รับ
ความรู้เช่นนี้แล้วทุกคนจึงมาวัดและปฏิบัติตัวด้วยความรู้ ความเข้าใจ ทำให้การมาวัดในยุคนั้นมี
ระเบียบ แบบแผน

การแต่งกายชุดขาว

ข้อปฏิบัติที่เป็นประเพณีอย่างหนึ่งของผู้ที่มาวัดพระธรรมกาย คือไปวัดต้องแต่งชุดขาว
หรือเสื้อขาว ซึ่งได้เริ่มมาตั้งแต่ยุคบุกเบิกสร้างวัด

พระราชภาวนาวิสุทธิกุลกล่าวถึงเรื่องการแต่งกายชุดขาวมาวัดว่า

“แต่เดิมสาธุชนก็ใส่เสื้อสี ๆ มากัน ก็แนะนำไปว่าเรามาแต่งชุดสีขาวกัน
เถอะ ปู่ย่าตายายเขาก็ใส่กัน จะทำให้กาย วาจา ใจ มีความรู้สึกสะอาด และเมื่อใส่

ซุคขาวแล้วต้องระมัดระวังไม่ให้เลอะเทอะ ก็จะดูกริยามารยาทมีสติ หากใส่สี ๆ ก็
จะมาประกวดประชันกัน แต่งตัวสวย ๆ เดี่ยวใจจะไม่รวม แรก ๆ หลายคนก็บอก
ว่าวัดนี้วัดอุตุริ เริ่มต้นอย่างนี้จาก 4-5 คน นานเข้าการใส่เสื้อขาวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ
ผู้มาใหม่ก็มองผู้มาก่อน ก็แต่งสีขาวกันทั้งศาลา”

การปฏิบัติเช่นนี้ได้ทำอย่างต่อเนื่องกันมาจนถึงยุคเผยแพร่ และผู้ที่มาวัดเป็นประจำก็จะมีซุค
อุบาทก (ซุคพระราชทานสีขาว) และซุคอุบาทิกา (เสื้อคอปิดสีขาว ผ้าถุงป้ายสีขาว) ใส่มาวัดกัน
อย่างสวยงาม

ระเบียบของผู้ที่มาวัด

วัดจัดเกณฑ์ผู้ที่มาวัดด้วยการให้รักษากฎระเบียบของวัด เช่นห้ามสูบบุหรี่ ห้ามเรียไร ห้าม
นำหนังสือพิมพ์เข้ามาอ่านเพราะจะทำให้ร้อนใจ หรือห้ามทำนายโชคชะตา ซึ่งเป็นระเบียบทั่ว ๆ
ไปให้คนปฏิบัติ จึงทำให้ผู้ที่มาวัดรู้จักการวางตัวเมื่อมาวัด และแม้ไปวัดอื่น ๆ ก็จะมีปฏิบัติคนเช่นนี้
เหมือนกัน

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การพัฒนา

การพัฒนาสาธุชนที่มาวัด จะเน้นการพัฒนาด้านการปฏิบัติธรรม ความเข้าใจเรื่องการทำ
ทาน การรักษาศีล ส่วนเรื่องข้อคิดในการดำเนินชีวิตจะได้จากการฟังธรรมในภาคบ่าย ของทุก
อาทิตย์

ในการสอนการปฏิบัติธรรมสำหรับสาธุชน ผู้สอนที่ทำหน้าที่หลักคือ พระราชภาวนา
วิสุทธิจะแนะนำวิธีการสำหรับผู้มาใหม่ทุกครั้งในการนั่งสมาธิ และผู้ที่เคยนั่งก็สามารถทำไป
พร้อมๆ กันได้ เมื่อสอนวิธีการนั่งแล้ว ท่านจะให้ความรู้แก่สาธุชนได้แก่ การปรับใจให้เข้าถึงธรรม
การทำทาน การสร้างบุญ ความไม่ประมาทในชีวิต ที่สำคัญคือมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง

ตัวอย่างการสอนเรื่องพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ท่านกล่าวว่า

“ช่วงเวลาอันทรงคุณค่า ที่เราจะได้เจริญสมาธิภาวนาร่วมกัน เพื่อกลั่นกาย
วาจา ใจของเรา ให้สะอาด ให้บริสุทธิ์ ให้ผ่องใส เหมาะสมที่จะรองรับพระ
รัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ซึ่งเป็นที่พึ่งที่ระลึก อันสูงสุดของ
พวกเราทั้งหลาย

ที่เรียกว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึก เพราะว่าเมื่อเรามีความทุกข์ ก็สามารถพึ่งท่าน
ให้บำบัดทุกข์ได้ เมื่อมีสุขก็ระลึกถึงท่านเพื่อเพิ่มเติมความสุข สรรณะทั้งสามนี้

เป็นแหล่งรวมแห่งความสุข ความบันเทิงใจ ความเบิกบานใจ ซึ่งมีอยู่ภายในตัวของเราทุก ๆ คน หากทุกคนในโลกเข้าถึงสภาวะอันสูงสุดนี้ได้เมื่อไร ความทุกข์ทั้งหลายก็จะดับหมดอย่างสิ้นเชิง ไม่เหลือเศษ และจะเข้าถึงความสุขที่แท้จริง เรียกว่าแก่นคบรมสุข คือเป็นสุขล้วน ๆ ไม่มีทุกข์เจือเลย

ชีวิตของคนเราทุกคนที่เกิดมา ต่างก็แสวงหาความสุขที่แท้จริงด้วยกันทั้งนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ใน ขุททกนิกายธรรมบท ตอนหนึ่งว่า “มนุษย์จำนวนมาก เมื่อถูกภัยคุกคามแล้ว ย่อมยึดเอาภูเขาบ้าง ป่าบ้าง ว่าเป็นที่พึ่ง แต่นั่นไม่ใช่ที่พึ่งอันเกษม ไม่ใช่ที่พึ่งอันอุดม เพราะอาศัยแล้วย่อมไม่พ้นจากทุกข์ ส่วนผู้ใดถึงพระพุทธรเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่ง ที่พึ่งนั้นแล คือที่พึ่งอันเกษม คือที่พึ่งอันอุดม เมื่ออาศัยที่พึ่งนั้นแล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ ที่ตรัสอย่างนี้เพราะว่าพระองค์ได้ทรงเข้าถึงสภาวะภายในด้วยพระองค์เอง และได้พิสูจน์แล้วว่าที่พึ่งที่ระลึกที่แท้จริงของมนุษย์มีเพียง 3 อย่างนี้เท่านั้น ชาวโลกทั้งหลายไม่เคยได้ยินได้ฟังคำสอนของพระผู้มีพระภาค ย่อมไม่รู้จักรว่า สภาวะที่แท้จริงคืออะไร อยู่ที่ตรงไหน และจะเข้าถึงได้ด้วยวิธีการใด เมื่อไม่รู้ก็เลยไปยึดเอาสิ่งที่ตนได้พบเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นที่พึ่งที่ระลึก เพราะฉะนั้นพวกเราจึงเป็นพุทธศาสนิกชน ก็ควรจะยึดเอาพระรัตนตรัย เป็นที่พึ่งที่ระลึก ที่ยึดที่เกาะของใจเรา”⁸³

ส่วนการสอนสาธุชนในภาคบ่ายวันอาทิตย์ ผู้ที่ทำหน้าที่หลักคือหลวงพ่อดชชีโว เป็นการเทศน์โดยใช้หลักธรรมเป็นพื้นฐาน นำตัวอย่างจริงที่เกิดขึ้นมาประกอบ และให้ข้อคิดโดยอาศัยประสบการณ์มาเป็นตัวเสริมสร้างความเข้าใจ หลวงพ่อดชชีโว กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

“หากสังเกตการปฏิบัติธรรมของเรา ซึ่งก้าวหน้าตามลำดับ ๆ เราจะพบความจริงข้อหนึ่งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสว่า อัคคาหิ อัคคโน นาโถ แปลว่า คนเป็นที่พึ่งของตนเอง คือถ้าเราอยากจะได้ดีตัวของเราต้องทำเอง แต่หากเราสังเกตตัวเราตลอด เราจะพบว่าแท้ที่จริงคุณธรรมความดีที่เราได้มานั้น ไม่ใช่ได้มาด้วยลำพังตัวเอง เราต้องอาศัยครูบาอาจารย์ทางโลกบ้าง ทางธรรมบ้าง ช่วยประคับประคอง ช่วยเข็นเรามาจนกระทั่งเรามีวันนี้ หากจะพูดว่าคนเราในโลกนี้ ถ้าจะให้ได้ดีมีคุณธรรมแล้ว จำเป็นจะต้องมี “ครู” มีกัลยาณมิตรที่ประคับประคองมาก่อนทั้งนั้น แม้ที่สุดหลวงพ่อดชชีโวได้มาไขความขยายข้อปฏิบัติ ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ให้ละเอียดลเอียดเป็นขั้นตอน ถึงอย่างนั้นยังมีอีกหลายเรื่องที่ยัง

⁸³ พระราชภาวนาวีสุวัฑฒ์ (ไชยบุญชัย ธรรมชโย), รวมพระธรรมเทศนา 1 (กรุงเทพมหานคร: :ฟองทองเอ็นเคอร์ไพรส์, 2542), หน้า7-9.

ไม่เข้าใจ ต้องอาศัยคุณยายและหลวงพ่อัมมชโย ขยายความคำสอนของหลวงพ่อดุสิต วัดปากน้ำ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงเข้าใจขึ้น ซึ่งเมื่อมีครุฑแล้ว ต้องตั้งใจฟังคำครุ เมื่อได้ฟังแล้ว ก็ต้องนำมาตรองจนเข้าใจ ทะลุปรุโปร่ง และทำให้พอเหมาะพอคิ จึงจะได้คิ พุดง่าย ๆ ในชีวิตคนเราถ้าจะให้คิแล้วต้องอาศัย หนึ่งต้องมีครุฑ สองต้องฟังคำครุ สามต้องตรองคำครุ และสี่ต้องทำตามครุ ใครก็ตามถ้าได้ครุฑ และตัวเองก็ฟังตัวเองอย่างถูกขั้นตอนและถูกวิธี คน ๆ นั้นจึงจะสามารถเอาดีทางโลกได้ ทำค้าขาย ทำธุรกิจ รับราชการ ก็จะมีแต่ความสำเร็จ ส่วนในทางธรรม จะให้ทาน จะได้ทานที่ประณีต ทานที่ได้บุญเต็มที่ จะรักษาศีล ศีลก็จะบริสุทธิ์ จะนั่งสมาธิก็เข้าถึงธรรมได้ง่าย”

เรื่องที่ยกมาก็เพื่อต้องการเตือนสติของเราให้เราได้นึกถึงพระคุณของหลวงพ่อดุสิต วัดปากน้ำ เพราะที่เรามีวัดพระธรรมกายให้เราได้ปฏิบัติธรรมกันอยู่ทุกวันนี้ ที่มีวิธีการนั่งสมาธิที่เป็นขั้นเป็นตอน ทำให้นั่งสมาธิได้ก้าวหน้า และรู้ว่า ทานศีล การปฏิบัติธรรม ที่สมบูรณ์แบบนั้นให้รู้แจ้งแทงตลอดในมรรคผลนิพพานเป็นอย่างไร”⁴⁴

2. การพัฒนาสาธุชนด้วยสื่อธรรมะ

นอกจากการพัฒนาสาธุชนด้วยการสอนธรรมปฏิบัติ และให้หลักธรรมแล้ว วัดมีกิจกรรมการอยู่รุดงค์ และการผลิตสื่อธรรมะ เพื่อให้สาธุชนได้ปฏิบัติธรรม และศึกษาธรรมะพื้นฐาน โดยผ่านสื่อต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การอยู่รุดงค์สุดสัปดาห์ ในวันศุกร์-เสาร์-อาทิตย์ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด มีสาธุชนทั้งชายและหญิง ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ รวมไปถึงผู้สูงอายุ มีผู้มาอยู่รุดงค์ 70-200 คน หากเป็นรุดงค์ในงานบุญใหญ่ เช่น รุดงค์ปีใหม่ในปี พ.ศ. 2529 มีผู้มาอยู่รุดงค์ 5,000 คน

2.2 จัดทำหนังสือธรรม เทปธรรมะ เช่นวารสารกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นวารสารรายเดือน หรือเทปนำนั่งสมาธิของพระราชภาวนาวิสุทธิ เช่น การสวดมนต์ทำวัตรเช้าเย็น และการนั่งสมาธิเบื้องต้น สำหรับผู้เริ่มปฏิบัติ เทปการปรับใจให้ถึงธรรม สำหรับผู้ที่เคยปฏิบัติมาบ้างแล้ว และอื่นๆ ได้แก่ อุปสรรคของการวางใจ บริกรรมภาวนา ธรรมที่เป็นเครื่องดับทุกข์ แผนผังของชีวิตใน

⁴⁴ พระภาวนาวิริยคุณ (หลวงพ่อดุสิตชีโว), ต้นฉบับถอดเทปพระธรรมเทศนาเรื่อง “หลวงพ่อดุสิต วัดปากน้ำ ครูผู้ชี้ทางนิพพานให้ชาวโลก” ณ สภาธรรมกายสากล วัดพระธรรมกาย วันอาทิตย์ที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2537.
ปทุมธานี: งานบริการวิชาการ วัดพระธรรมกาย, 2540. (เอกสารไม่เผยแพร่)

วิภูสงสาร เป็นต้น ส่วนเทพแสดงพระธรรมเทศนาซึ่งเป็นหลักธรรมทั่วไป บรรยายโดยหลวงพ่อดัตตชิว ได้แก่ มงคลชีวิต 38 ประการ ความโชคดีของชาวพุทธ วิธีแก้ปัญหานายจ้างกับลูกจ้าง การเลี้ยงลูกและการเป็นต้นแบบ อิทธิบาท 4 และชีวิตการสร้างความคิดของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นต้น

กิจกรรมของวัด และหนังสือธรรมะ เทปธรรมะ ทำให้สาธุชนได้นำไปอ่าน ไปฟัง ได้ศึกษาเพิ่มเติมทำให้การปฏิบัติธรรม และความรู้ในพระพุทธศาสนาแน่นยิ่งขึ้น ส่งผลให้มาวัดอย่างสม่ำเสมอ

ยุคที่ 3 ยุคเผยแพร่ : การพัฒนา

การศึกษาวิธีการพัฒนาสาธุชนในยุคเริ่มขยายงานนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในโครงการปฏิบัติธรรมพิเศษ ซึ่งจัดติดต่อกันมากกว่า 10 ปี

โครงการปฏิบัติธรรมพิเศษ เป็นโครงการที่เปิดโอกาสให้สาธุชน กัลยาณมิตร หรือผู้นำบุญ ได้มีโอกาสใช้เวลาในระหว่างการเดินทางปฏิบัติธรรมต่อเนื่องเป็นเวลา 7 วัน สถานที่คือ จังหวัดเชียงใหม่ หรือจังหวัดใกล้เคียงอื่น ๆ การเดินทางจะเริ่มเดินทางจากที่วัดในวันอาทิตย์ เวลา 17.00 น. ถึงเชียงใหม่ในเช้าวันจันทร์เวลา 4.30 น. จากนั้นรับประทานอาหารเช้า และพักผ่อน การปฐมนิเทศจะเริ่มเวลา 13.00 น. ซึ่งมีพระอาจารย์ทำหน้าที่ปฐมนิเทศด้านการปฏิบัติธรรม ส่วนพี่เลี้ยงเป็นฆราวาสจะให้คำแนะนำในด้านการอยู่ร่วมกัน โดยมีวิถีใ้การใช้สถานที่ห้องนอน ห้องน้ำ ห้องปฏิบัติธรรม และห้องอาหาร และแนะนำระเบียบที่ควรปฏิบัติเมื่อมาอยู่ร่วมกัน

พระอาจารย์ฉรินทร์ ซึ่งทำหน้าที่ผู้บริหารโครงการ กล่าวถึงนโยบายที่พระราชภาวนาวิสุทธิให้ไว้สำหรับพระอาจารย์คือ

1. เพื่อให้ผู้มาปฏิบัติธรรมได้รับประสบการณ์ภายในจากการนั่งสมาธิ
2. มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการสร้างทานบารมี
3. เพื่อให้เป็นสมาชิกถาวรของวัด คือมาวัดอย่างสม่ำเสมอ หากเป็นผู้นำบุญก็สามารถชักชวนผู้อื่นมาเป็นกัลยาณมิตรได้

พระอาจารย์กล่าวว่า

“3 ข้อนี้ หลวงพ่อท่านให้คำแนะนำไว้ตั้งแต่แรกของการเริ่มโครงการ ซึ่งกลายมาเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตร คือวันแรก ๆ จะสอนเรื่องการวางใจให้

รู้จักหยุดนิ่ง สอนวิธีการนั่ง วิธีการแก้มึง วิธีนิกนิมิต วิธีประคองใจ โดยให้นั่งสมาธิเป็นหลักใน 3 วันแรก

วันที่ 4 ซึ่งตรงกับวันพฤหัสบดี จะสอดแทรกประวัติครูบาอาจารย์ในด้านการปฏิบัติธรรมว่าท่านทำอะไรในเรื่องของการวางใจหยุดนิ่ง วันที่ 5 วันศุกร์ สอนเรื่องการสร้างทานบารมี ว่าสำคัญอย่างไรกับชีวิตของเรา ส่วนภาคบ่ายในวันเดียวกันมีการประชุมกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปฏิบัติ ในวันสุดท้ายคือวันเสาร์ภาคเช้าเป็นการให้คำแนะนำสรุปสิ่งที่ผู้เข้าร่วมปฏิบัติจะนำไปปฏิบัติธรรมต่อที่บ้าน และภาคบ่ายเป็นพิธีบูชาธรรม คือการขอขมากับพระอาจารย์และขอบุญที่เลี้ยง”

ในส่วนของการสอนของพระอาจารย์นั้น นอกจากแนะนำวิธีการนั่งสมาธิแล้ว ยังมีการสอบถามประสบการณ์ภายในการนั่งสมาธิ ท่านกล่าวต่อไปว่า

“พระอาจารย์จะสอบถามประสบการณ์ภายใน หากคนมากก็ใช้วิธีการข่มตัวอย่างในการถาม ซึ่งมุ่งให้เขานั่งแล้วมีความสุขเป็นพื้นฐาน เพื่อให้ทุกคนได้รับประสบการณ์ว่าธรรมะเป็นสิ่งที่ดี สิ่งที่หลวงพ่อบรรณาแนะนำเป็นทางเข้าถึงธรรม จากนั้นก็จะสรุปวิธีการที่หลวงพ่อบรรณาสอนคือต้องให้ใจสบาย และให้นั่งธรรมะใจใส ๆ”

วัยในการนั่งสมาธิก็มีผลต่อการนั่งเช่นกัน ท่านกล่าวว่า

“การปฏิบัติธรรมของแต่ละวัยจะแตกต่างกัน เช่น คนที่สำเร็จการศึกษาแล้วหรืออยู่ในวัยกำลังทำงานไม่นานคืออายุ 30 ปีต้น ๆ ถึง 40 ปี จะนั่งสมาธิได้ดี รู้เป้าหมาย และตั้งใจ เพราะเห็นคุณค่า หลังจากอายุขนาดนี้แล้วจะรับภาระหนัก เพราะมุ่งแต่งงานจะเริ่มเครียด ต้องรับผิดชอบเรื่องชีวิตของเขา ผลการปฏิบัติจะหย่อนหน้อยหนึ่งส่วนอายุค่าไปกว่านี้ก็จะกลายเป็นวัยรุ่น ซึ่งคิดอยู่ในเรื่อง ความงาม ความหล่อ ความสวย เพราะฉะนั้นช่วงวัย 30 ปี – 40 ปี ก็จะมีผลการปฏิบัติค่อนข้างดี ส่วนวัย 60 ปี นั้นต้องสอนให้ง่าย ขยายความให้เข้าใจ เพราะสภาพใจ สภาพหู ก็เปลี่ยนแปลง พุคเสรีจอาจจะไม่เข้าใจ อาจจะไม่ได้ยินอีกต่างหาก ซึ่งต้องพูดให้ง่ายที่สุด ซึ่งพวกคุณลุง คุณป้าที่ไม่ได้ทำงานจะนั่งดีมาก ไม่มีภาระ มีเวลานั่งธรรมะมากขึ้น จะนั่งค่อนข้างดี”

ประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติธรรมในโครงการปฏิบัติธรรมพิเศษ

คุณวรรณ ไม่เคยมาวัด และไม่ชอบวัดพระธรรมกายเพราะได้ยินข่าวไม่ดีเกี่ยวกับวัด ไม่ศรัทธาและไม่เคยคิดจะเข้าวัด เล่าว่า

“มีคนชวนมาปฏิบัติธรรม และบอกว่าไปที่เชียงใหม่ ก็เข้าใจว่าเป็นวัดป่า แต่ไม่รู้ว่าเป็นที่นี้ พอตอนขึ้นรถถึงรู้ว่าเป็นวัดพระธรรมกาย แต่ก็รีบปากไว้แล้วว่าจะมา เลยต้องมา เห็นวัดครั้งแรกรู้สึกว่าจะทำไมยิ่งใหญ่ขนาดนี้ เอาเงินมาจากไหน เห็นได้ข่าวว่าโกงชาวบ้านมา นอกจากนี้ยังมีความรู้สึกว่าจะขอบุญมาก ๆ ให้คนทำบุญเป็นจำนวนเงินมาก ๆ เช่นสร้างองค์พระเป็นเงินจำนวนหมื่น เมื่อเข้าไปกราบหลวงปู่ศด ซึ่งเรานับถือท่านอยู่แล้ว เราก็อธิษฐานว่า หากเรามีบุญจริงขอให้เราได้ไปปฏิบัติธรรม ทำงานได้สำเร็จ

รถมาถึงเชียงใหม่เวลา 4.30 น. อากาศจะหนาวมาก เพราะอยู่ จ.เชียงใหม่ จากนั้นเรารับประทานอาหารเช้า เวลา 7.00 น. เวลา 8.30 น. เรามาที่ห้องปฏิบัติธรรมรู้สึกว่าจะห้องใหญ่มาก อลังการมาก มีรูปหลวงปู่ศดอยู่ที่หน้าเวที

เมื่อมาปฏิบัติธรรมที่นี่ รู้สึกว่าไม่ต้องทำอะไรเลย ทั้งที่กิน นอน นั่ง เหมือนเป็นนางฟ้า คืออยู่บ้านเราเป็นแม่บ้านเลี้ยงลูก และทำงาน พอมาที่นี่เสื้อผ้าไม่ต้องซัก อาหารมีคนเตรียมให้พร้อม

เมื่อได้ฝึกนั่งสมาธิวันแรกก็ใจสงบ พอถึงวันอังคาร เป็นวันที่สอง นั่งสมาธิแล้วเห็นเหมือนตัวเอง ในทำนอง และกลางห้องเหมือนมีไฟฉายสว่างอยู่ จะแวบขึ้นมา มีความรู้สึกเบา สบาย สงบ และคิดว่านี่ใช่วิชาธรรมกายหรือเปล่า

บรรยากาศการปฏิบัติธรรมมีความอบอุ่นในผู้มาปฏิบัติธรรมด้วยกัน มีการหยิบยื่นน้ำใจที่ดีให้กันและกัน และเอื้อเฟื้อกัน เมื่อปฏิบัติธรรมไปแล้ว มีอยู่วันหนึ่งได้คู่วีดีโอประวัติหลวงปู่ศดปากน้ำ หลวงพ่อธัมมชโย และคุณชาย ความเป็นมาในการสร้าง เริ่มต้นจากการที่วัดยังไม่มีอะไรเลย และสามารถรวมคนเป็นแสนได้ นี่ก็ว่าคนมาเป็นแสน ๆ จะต่างสมองคนทุกคนได้ที่เดียวหรือ ก็ไม่น่าจะเป็นไปได้ แต่ในส่วนของภาพที่ออกมาทางสื่อมวลชนว่า พระเณรที่มาวัดในวันสลายร่าง คุณชายนั้นจะมีซองให้พระเณรคนละหนึ่งพัน เขาจะจ้างพระเณรกันไป มานั่งนึกว่าวัดพระธรรมกายจะเอาเงินที่ไหนมาจ้าง และคิดว่ามีกลุ่มคนที่ไม่หวังดีกับวัดแน่ ทำที่เอาเงินมาให้พระเณร และบอกว่าวัดพระธรรมกายรวมพระเณรเพื่อเป็นใหญ่ในแผ่นดิน พูด่าง ๆ พอมาคูเบื่องหลัง และคุยกับพี่ ๆ หลาก ๆ คน เด่ารายละเอียดให้ฟังก็เข้าใจ รู้สึกว่าที่ผ่านมารวมองท่านและเข้าใจผิด เราน่าจะไตร่ตรองให้รอบคอบมากกว่านี้ และคิดว่าอยากไปชวนคนให้รู้จักวัดพระธรรมกาย ให้มาปฏิบัติธรรมแบบนี้บ้าง เพราะเราได้รับความสุขจากการปฏิบัติธรรม และเราก็เข้าใจสิ่งที่ท่านสอนให้คนได้พบความสุขจากภายใน มีเจตนารมณ์แบบนี้

การปฏิบัติธรรม 6 วันทำให้เข้าใจอะไรได้มาก หากไปวัดวันอาทิตย์ อาจ
จะยังไม่เข้าใจอะไรก็ได้”

นาวาอากาศโทธารทิพย์ อายุ 39 ปี สำเร็จการศึกษาปริญญาโทด้านเทคโนโลยีการบริหาร
เล่าว่า

“ขึ้นมาปฏิบัติธรรมรู้สึกว่าการจัดการในห้วงปฏิบัติธรรมมี
ระเบียบ มีระบบ เช่นการถอดรองเท้ามีช่อง มีตาราง ฟังเห็นแล้วยังชม ทำให้มี
ระเบียบในการวางรองเท้าของแต่ละคน เป็นไอเดียที่ดีมาก ถูกใจในเรื่องการจัด
การของวัด

ส่วนการปฏิบัติธรรมนั้น ตามปกติจะนั่งสมาธิแบบคุกถิม คู้ฟ้า สีเขียว
แล้วแต่เราอยากจะทำให้สงบด้วยวิธีการไหน แต่เราไม่เคยคิดอยากให้เห็น หรือ
อยากพิเศษ ทำอย่างไรก็ได้ให้ใจเราหยุด ประคิเคยปฏิบัติที่วัดอัมพวัน และให้
กำหนดอยู่ที่หัวใจ แต่เมื่อเราติดอยู่กับปลายจมูก เราก็เลยทำแบบอะไรก็ได้ที่ทำให้
ให้จิตสงบและสงบได้ แต่พอมาฝึกแบบนี้ วันแรก ๆ มีอาการฟุ้งเป็นธรรมดา
จนกระทั่งจับความรู้สึกได้ว่าใจเข้ามาอยู่ตรงนี้แล้ว (เอามือชี้ที่กลางท้อง) และเราก็ดู
ไปเรื่อย ๆ อยู่ตรงนี้ ประคองถึงวันพุธ เมื่อใจเราวางไว้ที่ศูนย์กลางกายได้ เรา
เปรียบเทียบกับวิธีอื่นที่เราเคยทำรู้สึกว่า วิธีนี้มันยิ่งใหญ่ มีพลังมากกว่าที่อื่น รู้สึก
อย่างนั้น เคยทำตรงนี้ (หัวใจ) แต่ก็ยังไม่รู้สึกเท่ากับเอาใจไว้ที่กลางท้อง มันเกิด
ปีติ เกิดสุข สุขที่มันสว่าง ใจเราเคลียร์มากเลย รู้สึกในขณะนั้นว่าทำไมพระพุทธ
ศาสนาช่างคืออย่างนี้ ก็มลงกราบพระอย่างสวยงาม ละเมียดละไม ใจเรายังรู้สึกว่า
เรากราบพระสวยงามมาก ๆ และรู้สึกว่า โชคดีที่เกิดมาอยู่ในพระพุทธศาสนา”

คุณเกษตร อายุ 46 ปี ปริญญาตรี สถาบันราชภัฏจันทรเกษม นับถือแคธอลิก แต่สนใจเรื่อง
การปฏิบัติธรรม เมื่อมีเพื่อนชวนมานั่งสมาธิจึงตัดสินใจมา เล่าว่า “

ข่าวเรื่องวัดพระธรรมกายไม่ได้สนใจ เมื่อมีคนชวนไปปฏิบัติธรรม 7 วัน เราก็
ตอบตกลงทันทีเพราะอยากไปอยู่แล้ว และไม่สนใจว่าเป็นศาสนาไหน เพราะคิดว่า
สมาธิเป็นเรื่องสากล ทุกคนฝึกได้ ซึ่งจะช่วยให้จิตใจดี และความคิดอ่านจะดีไปด้วย
และการที่มาศึกษาศาสนาพุทธ ก็เปรียบเหมือนเรารู้ภาษาไทยอยู่แล้ว เราก็อยากเรียน
ภาษาอังกฤษเพิ่ม เช่นเรารู้ศาสนาแคธอลิกอยู่แล้ว เราก็อยากเรียนศาสนาพุทธเพิ่ม ก็ไม่
ได้หมายความว่าเราเปลี่ยนศาสนา เป็นการเรียนรู้เพิ่มเติมต่างหาก..

มาปฏิบัติธรรมครั้งแรกรู้สึกประทับใจ พระอาจารย์ได้แนะนำสิ่งที่เราต้องการอย่างพอดี เมื่อได้ทำตามที่ท่านแนะนำ ซึ่งเราต้องการเพียงแค่อะไรหนึ่ง ๆ เท่านั้น ไม่ต้องการเห็นอะไรมากมาย และก็ได้รับประสบการณ์แบบจิตหนึ่ง ๆ ประสบการณ์นี้เกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่ได้เกิดวันแรก เมื่อกลับไปบ้านก็ไปฝึกต่อวันละครึ่ง ชั่วโมง และสวดมนต์ทำวัตรต่อไป ซึ่งลูก ๆ และสามียังไม่เข้าใจ และเรารู้ว่าอะไรควรพูดไม่ควรพูดให้เขาเข้าใจ

เมื่อปฏิบัติธรรมได้แล้ว บอกได้คำเดียวว่า “ดี และดีมาก ๆ เป็นความสุขทางใจ ที่เราได้รับ มันน่าใจ ใจสงบ ถูกใจเราตามที่เรที่ตั้งเป้าไว้ เราก็เลยอยากไปบอกคนอื่นบ้าง ให้เขาได้สัมผัสแบบนี้ ทั้งบรรยากาศ สถานที่ที่เอื้ออำนวย อยากให้คนอื่นมาสัมผัสแบบนี้บ้าง และคิดว่าหากมีโอกาส คราวหน้าจะชวนคนมาอีก 5 คน แต่เอาเข้าจริงชวนมาได้ 4 คน ซึ่งเราเริ่มชวนจากคนที่เรารักก่อน โดยบอกว่าไปปฏิบัติธรรมกับเราไหม มันดี และดีมาก ๆ เขาก็จะถามถึงค่าใช้จ่ายก็บอกเขาว่า เรื่องเงินไม่มีปัญหา และนี่เป็นโอกาสที่ดีแล้วที่เธอจะได้บุญให้ตัวเองก่อนสิ้นปี เพื่อปีใหม่จะมีอะไรดีขึ้น ที่เองเชื่อเรื่องเวรกรรมนะ แครอลิคมิสอนทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แต่รายละเอียดปลีกย่อยเรามาเรียนรู้จากพุทธศาสนา พอมานั่งสมาธิ เราเข้าใจเรื่องไม่ทำบาป เราไม่โกหก ทำแต่ความดี ชาวพุทธมีอีกมากที่ยังไม่รู้ครั้งนี้ การมาปฏิบัติธรรมแบบนี้มันดีกับดีมาก ๆ เพราะทำให้เป็นคนดี ไม่มีผลเสียอะไร สิ่งไหนเป็นสิ่งที่ดีสำหรับชีวิตเรากอบโกยเอาไว้ และเป็นกำไรชีวิต ถ้าเราสามารถทำให้คนรู้จักบาปบุญคุณโทษได้ เราก็จะได้บุญกุศล ได้อานิสงส์ตามไปด้วย”

คุณสุภา 43 ปี ปัจจุบันเป็นผู้จัดการฝ่ายขาย เล่าว่า

“คุณเกษตรชวนพี่ขึ้นมาปฏิบัติธรรม ตอนแรกยังไม่ทราบว่า เป็นวัดพระธรรมกาย แต่ก็มีมา วันแรก ๆ นั่ง คู้ ๆ นั่งอึดอัดบอกไม่ถูก เหมือนเราถูกจำกัดอยู่ในที่แคบ หลับตาก็ปวดหัวที่สุด วันที่สองนั่งได้นานขึ้น ใจสงบขึ้น วันที่สามนั่งดีที่สุด เนื่องจากเรารู้ว่าเราไม่จำเป็นต้องภาวนาสัมมา อะระหัง ทำนัง ๆ เฉย ๆ และพระอาจารย์แนะนำว่าเราอย่าไปคาดหวังอะไรกับการเห็น ทำใจสบาย ๆ ปรับไปเรื่อย ๆ เลยรู้สึกดีขึ้น สิ่งที่ได้คือความใจเย็น แต่ก่อนเราทำงาน เราเป็นผู้บริหาร ใคร ๆ ก็บอกว่าเราดู เราก็สังเกตว่าเวลาถามงานลูกน้อง เขาจะตอบผิด ตอบถูก เพราะเขากลัวเรา ทั้ง ๆ ที่จริงแล้วเขารู้ทุกอย่าง เมื่อฟังพระอาจารย์เทศน์เรื่องความโกรธ ความมีโทสะ รู้สึกว่าคิดได้มาก คือที่ผ่านมาเราเป็นคนเจ้าอารมณ์ มองเห็นตัวเองไม่ชัดเจน เมื่อใจสงบ เราก็บอกกับตัวเองได้ว่าเราจะไม่กลับไปทำอย่างนั้นอีก เราจะต้องแก้นิสัยของเรา

“ไม่ใช่นะนี่ให้ได้ เมื่อก่อนมีคนบอกเราไม่คิดจะแก้ไข แต่เมื่อมานั่งสมาธิ และใจสงบ เราเห็นตัวเราชัดขึ้น และเรารู้ว่าไม่มีประโยชน์อะไรที่เราจะทำแบบนั้น ต้องมาวัดอีก และหาโอกาสมาปฏิบัติที่นี้อีก”

คุณโกศล อายุ 40 ปี ปัจจุบันมีตำแหน่ง นายช่าง 6 องค์การบริหารส่วน จ. แห่งหนึ่ง เข้าวัด พ.ศ. 2545 เล่าว่า

“รู้จักวัดจากการที่มีพระ ชวนมาปฏิบัติธรรม จึงคิดว่าลองดู เพราะว่าชีวิตเราทำอะไรมาในสังคมหลายรูปแบบทำมาหมด แต่เรื่องธรรมะยังไม่เคยลอง อยากจะดูว่ามีรสชาติอย่างไร จริง ๆ ตั้งใจขึ้นมา relax มากกว่า ชีวิตผมแต่เดิมเป็นคนดื่ม กิน เที่ยว ตลอด เป็นนิสัยอย่างนั้น ซึ่งคิดว่าเหมือนคนทั่ว ๆ ไปเราคิดได้ ทำได้ เราขยัน เราเชื่อมั่น คนเอง

การปฏิบัติธรรม วันแรก ๆ ใจยังไม่สงบ วันหลังใจสงบมากขึ้น เพราะพระอาจารย์แนะนำวิธี ทำให้ใจเรานิ่งขึ้น จริง ๆ ตัวเองเป็นคนนั่งสมาธิค่อนข้างสั้น นั่งไม่ได้นาน เมื่อมาถึงตรงนี้ผมเริ่มเปลี่ยน ตอนเย็นธรรมคาหมต้องดื่มทุกวัน ขึ้นมาปฏิบัติธรรมทุกวันผมไม่ดื่ม และไม่หิวด้วย การสวดมนต์ทำให้มีสมาธิดีขึ้น อารมณ์ต่าง ๆ จะคลายไปด้วย และการสวดมนต์ การนั่งสมาธิ และการรักษาศีลสัมพันธ์กัน คือ สมมุติว่าเรานั่งสมาธิ การรักษาศีลก็คือเนื่องมาจากการปฏิบัติธรรม หากเราไม่รักษาศีล การปฏิบัติธรรมของเราก็เสีย ไม่เหมือนเดิม ซึ่งเป็นวงจรที่ช่วยสนับสนุนกัน การสอนของพระอาจารย์ที่ท่านสอนอิงกับสังคมมากทีเดียว เช่นการทำทาน การทำบุญ การปฏิบัติตัวของเรา การทำตัวให้ดี การคบหาคนที่ดี เป็นเรื่องที่ป้องกันตัวเอง ตามปรกติเราคบคนไปเรื่อย ๆ เราไม่เคยแยกแยะ และการทำใจให้เศร้าหมองไม่ดี หากทุกข์เท่าไรก็ยิ่งทุกข์มากขึ้น การรู้จักสะกดกันไม่มี ตามปรกติผมมีอารมณ์ร้อน ผิดหูก็คำกัน เฉียงกัน พรรคพวกไม่ชอบ เราก็เสีย การปฏิบัติธรรมทำให้เกิดความละเอียดอ่อนในด้านความคิด ซึ่งแต่ก่อนนี้ใจเราไม่นิ่งเพียงพอที่จะไตร่ตรองให้มันเรียงเป็นข้อเป็นลำดับ ข้อหนึ่ง สอง สาม แล้วตัดสติใจ แค่มันรัดเข้า ๆ การปฏิบัติธรรมที่เห็นได้ชัดทำให้เรามีสติมากขึ้น มีความคิดที่เป็นลำดับ การตรองอย่างละเอียดอ่อนมีมากขึ้น การคิดอย่างมีลำดับมีมากขึ้น และรู้วิธีดำเนินชีวิตที่ดีได้ละเอียดขึ้น หลังจากกลับไปตั้งใจว่ารักษาศีล 5 และจะพัฒนาครอบครัว คนใกล้ชิด พี่น้อง จะเลิกดื่ม และอยากให้ครอบครัวมาปฏิบัติธรรมด้วย”

ความเห็นของพี่เลี้ยงต่อการเปลี่ยนแปลงของผู้มาปฏิบัติธรรม อุบาทกพิพิธ หนึ่งในพี่เลี้ยง เล่าว่า

“จากคนที่ไม่มีศรัทธา หรือไม่มีความรู้เรื่องพุทธศาสนา เมื่อมาปฏิบัติธรรม แล้วเขาเปลี่ยนเป็นคนละคนอย่างนี้ เปลี่ยนอย่างมาก และทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร เป็นผู้นำบุญได้เลย เป็นกำลังสำคัญของพระศาสนาทีเดียว พระอาจารย์และสถานที่เป็นส่วนหนึ่งที่อยู่อำนวยความสะดวกให้กับเขาในการนั่ง เราและระบบเป็นเพียงผู้สนับสนุนให้ดำเนินไปได้อย่างเรียบร้อย ส่วนการมาปฏิบัติธรรมและการเปลี่ยนแปลงที่เขาได้รับ ผมรู้สึกว่ามันเป็นลือบุญของเขาจนกระทั่ง เวลาเปลี่ยนนุ่ง พุทธศาสนาของเรา ได้ผู้มีศรัทธา และเป็นผู้สนับสนุนเพิ่มขึ้นอีกหนึ่ง ตัวเราเองก็ได้มีส่วนในบุญตรงนี้”

อาจกล่าวได้ว่า การมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักทาน ศีล ภาวนา เกิดขึ้นจากการปฏิบัติที่เป็นประสบการณ์ตรงของแต่ละคน จึงทำให้เกิดเป็นพุทธศาสนิกชนที่มั่นคงในพระพุทธศาสนา

การขัดเกลาขั้นที่ 2 กระบวนการรับเข้าสถาบัน

ในการศึกษาการขัดเกลาของประชาชนในด้านกระบวนการที่วัดจัดให้สาธุชนได้มาปฏิบัติธรรม เนื่องจากวัดเป็นสถานที่ที่เผยแพร่ธรรม จึงไม่ได้กำหนดคุณสมบัติผู้มาวัด แต่สิ่งที่น่าสนใจคือกัลยาณมิตรที่ไปชวนคนรู้จัก ญาติพี่น้อง จะเป็นผู้คัดเลือกคนใหม่ในระยะแรก เช่นดูจากบุคลิกท่าทางของความศรัทธาในสิ่งที่เราแนะนำเรื่องวัด หรือสนใจสอบถามว่ามาวัดแล้วได้อย่างไร หรือสนใจการนั่งสมาธิเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นกระบวนการรับคนมาวัดจึงไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว เพียงแต่กัลยาณมิตรจะพิจารณาเองว่า ใครควรชวนมาวัดบ้าง

การขัดเกลาขั้นที่ 3 การยอมรับคำสอนและฝึก

ขั้นตอนการขัดเกลาขั้นที่ 3 เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการปรับเปลี่ยนบุคคล วัดสามารถทำให้คนยอมรับและฝึกตามที่วัดต้องการ เนื่องจาก

1. วัดสนับสนุนให้สาธุชนนั่งสมาธิ เพื่อให้จิตใจนุ่มนวล
2. วัดสอนธรรมพื้นฐาน เช่น ความเคารพ การวินัย และความอดทน
3. วัดสอนให้สาธุชนตั้งใจรักษาศีล

การยอมรับคำสอนในขั้นต้น จึงเริ่มจากผู้ปฏิบัติต้องมีหลักในการทำทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา นอกจากนั้นวัดยังสอนให้มีความเคารพ วินัยและความอดทน ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานเมื่อผู้ที่มาวัดปฏิบัติได้ ก็สามารถยอมรับและฝึกในสิ่งที่วัดสอนได้ และการขัดเกลาก็เริ่มปรับ

เปลี่ยนต่อไป โดยเฉพาะผลของการปฏิบัติที่เพียงแคใจสงบ ก็สามารถปรับเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา และความเข้าใจในวัดได้อย่างดี รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีด้วย

3. การพัฒนาขั้นที่ 3 การรักษามุคฉลกร

ในการรักษามุคฉลกร วัดใช้วิธีการดังนี้

1. มุ่งเน้นการสอน ทำทาน รักษาศีล และปฏิบัติภาวนา ให้สม่ำเสมอ
2. สนับสนุนการจัดบริการด้านต่าง ๆ เพื่อให้ความสะดวกแก่สาธุชนที่มาวัด
3. จัดเจ้าหน้าที่ในการทำหน้าที่รักษาศรัทธาญาติโยม

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก : การรักษามุคฉลกร

1.การสอนหลักทาน ศีล ภาวนา ซึ่งหลวงพ่อกจะทำหน้าที่สอนเป็นหลัก เป็นการสอนไปด้วยในขณะที่นั่งสมาธิ ดังที่ท่านได้สอนให้ไม่ประมาทในการเกิดมาเป็นมนุษย์ สร้างบุญกุศลด้วยทาน ศีล ภาวนา ว่า

“ชีวิตเรามีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปเป็นธรรมดา การเกิด การตาย เป็นเรื่องปกติธรรมดาของเราทุกคนที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ไม่มีใครเลยที่จะล่วงพ้นความตายไปได้ แม้เราทุกคนก็ต้องตาย ตามปกติอายุมนุษย์เราโดยเฉลี่ย 75 ปี หากใครมาถึง 75 ปีแล้วละโลกก็แสดงว่าหมดอายุขัย แต่ถ้าใครยังไม่ถึงตรงนี้ก็ถือว่าหมดบุญ แต่ยังไม่หมดอายุเพราะวิบากกรรมตามมาแต่ครอน เรื่องวิบากกรรมนี้ไม่มียกเว้นใครทั้งนั้น เกิดจากการดำเนินชีวิตที่ผิดพลาดของเราในอดีต ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องรู้ว่าจะใช้ชีวิตอย่างไรไม่ให้ผิดพลาด และจะใช้ชีวิตอย่างไรให้ดีที่สุด ให้คุ้มค่าเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดต่อการสร้างบารมี เพราะความตายไม่มีนิมิตหมาย เราไม่ควรประมาทในชีวิต ฉะนั้นเราต้องเตรียมตัวให้พร้อมเสมอ ให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนากันให้เต็มที่ เรามีเวลาเท่ากัน โอกาสในการทำความดีก็มีเท่ากัน สร้างบุญด้วยกายมนุษย์ที่เข้าถึงธรรมภายในย่อมมีอานิสงส์มาก เพราะทำด้วยใจที่สะอาด จะให้ทาน รักษาศีล หรือเจริญภาวนาก็มีอานิสงส์มาก ..จงใช้เวลาที่มีอยู่นี้ให้เป็นประโยชน์ในการสร้างบารมีให้มากที่สุด และให้ตั้งใจมั่นโนปนิธานว่า เราจะขยัน

ปฏิบัติธรรมให้มาก ๆ ให้เข้าถึงธรรมภายใน และจะสร้างบารมีให้ได้ตลอดเวลาไปจนกว่าจะหมดอายุขัยให้สมกับที่เราได้เกิดมาสร้างบารมี”¹⁵

2. จัดบริการด้านต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการรองรับสาธุชนได้แก่

2.1 การจัดบริการรถในวันอาทิตย์ธรรมคา

ในยุคบุกเบิก วัดอำนวยการความสะดวกในการมาของสาธุชนจัดรถบริการเฉพาะวันอาทิตย์ต้นเดือน คือเดือนละหนึ่งครั้ง ที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ตั้งแต่เริ่มสร้างวัด

2.2 การจัดเตรียมอาหารกลางวันให้กับสาธุชน

เมื่อถึงเวลารับประทานอาหาร จะมีเจ้าหน้าที่คอยจัดเตรียมอาหารใส่จานเรียงไว้สำหรับแจกสาธุชน ซึ่งเป็นอาหารที่เจ้าภาพนำมาถวายพระ และเลี้ยงสาธุชน ภายหลังเมื่อจำนวนคนมากขึ้น จึงปรับเป็นข้าวห่อใส่ถุงพลาสติก และวัดจัดทำอาหารมาเพื่อเลี้ยงสาธุชนอย่างพอเพียง

คุณวันชัยมาวัดในยุคแรกกล่าวว่า

“ตอนพักกลางวัน มีการแจกอาหารให้รับประทานกัน โดยใส่จานสังกะสี อาหารที่สาธุชนนำมา ก็มาแจกจ่ายแบ่งราคาข้าว มีทั้งกับข้าวและขนม การรับประทานอาหารจะล้อมวงกินร่วมกัน”

2.3 การเตรียมสถานที่

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง ทั้งพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา พบว่า “ผู้ที่มาวัดโดยทั่วไปจะชอบความสะดวกของสถานที่ ที่ร่มรื่น ความสะดวก ไม่มีสิ่งของ ขยะ หรือมุมกรงรัง และห้องน้ำสะอาดที่เข้าได้สะดวก” คุณพิชัยกล่าวว่า “มาวัดครั้งแรกเห็นความเป็นระเบียบ ความสะดวก และรู้สึกที่วัดทันสมัย เรียบร้อยมีแบบแผน”

2.4 การเตรียมเจ้าหน้าที่ให้การต้อนรับ

วัดได้แบ่งหน้าที่ของอาสาสมัครที่มาช่วยงานวัด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ธรรมโฆษก์ แนะนำการมาวัด โดยเริ่มตั้งแต่บนรถ เจ้าหน้าที่แจกน้ำเรียกว่า แผนกธรรมวาริ เจ้าหน้าที่แจกอาหาร เรียกว่า แผนกโภชนาการ เจ้าหน้าที่รักษาระเบียบ (ดูแลความเรียบร้อย จัดที่นั่ง และจัดเรียงรองเท้า) เจ้าหน้าที่จราจร เป็นต้น

¹⁵ พระธรรมเทศนาแก่สาธุชน โดยพระราชภาวนาวิสุทธิ 27 พฤษภาคม 2545

คุณธีรชัย กล่าวว่า “มาวัดครั้งแรกเห็นพระ อุบาสก อุบาสิกา นำศรัทธา ลักขณะท่าทาง คำพูด อุปนิสัย เราชอบ มีอรรถาศัยในการต้อนรับ”

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน : การรักษาบุคลากร

ในยุคเริ่มขยายงานนี้ การรักษาบุคลากร ยังมีการสอนการนั่งสมาธิ และการตอกย้าอู๋คม การณ์ในการทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นวัดจัดบริการต่าง ๆ ดังนี้

1. มีการขยายจุดจจรถถึง 16 จุดในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และจัดจุดออกกรดตามศูนย์กัลยาณมิตรในจังหวัดต่าง ๆ เฉพาะวันอาทิตย์ต้นเดือน

2. มีการจัดแผนกงานต่าง ๆ เพื่อการรองรับสาธุชนเพิ่มขึ้น เช่นแผนกพิธีกรรม แผนกบุญสถาน (รักษาความสะอาดของพื้นที่) แผนกโภชนาการ (แจกอาหาร) ศูนย์เด็ก เพื่อดูแลเด็กที่ผู้ปกครองนำมา แผนกมัคคุเทศก์สำหรับพาชมวัด เป็นต้น

3. จัดบริการเทพ หนังสือธรรมะ

นอกจากการพัฒนาสาธุชนด้วยการจัดกิจกรรม และบริการสื่อต่าง ๆ แล้ว การดูแลให้สาธุชนได้มาวัดอย่างต่อเนื่อง วัดมีอุบาสิกาก็ทำหน้าที่รักษาศรัทธาญาติโยม โดยประสานงานกับหัวหน้ากลุ่มกัลยาณมิตรต่าง ๆ และศูนย์กัลยาณมิตร สนับสนุนด้านสื่อธรรมะ ด้านกิจกรรมเช่นปล่อยปลา ตักบาตร หรือการถวายสังฆทาน และมีพระภิกษุทำหน้าที่รักษาศรัทธาญาติโยมอีกด้วย หน่วยงานที่เกิดขึ้นคือ ส่วนงานกัลยาณมิตร ทำหน้าที่ดูแลกลุ่มกัลยาณมิตรต่าง ๆ การดูแลสาธุชนอย่างต่อเนื่องทำให้คนที่มาวัดไม่หายไปจากวัดและมาร่วมกิจกรรมของวัดอย่างสม่ำเสมอ

ยุคที่ 3 ยุคเริ่มขยายงาน : การรักษาบุคลากร

การมาวัดในวันอาทิตย์ของสาธุชนในยุคนี้มีการจัดจุดออกกรดถึง 30 จุด มีระบบการจัดบริการต่าง ๆ ในสภารธรรมกายสากลอย่างเป็นระบบที่รองรับคนจำนวนมาก เช่น การแจกถุงใส่รองเท้าเพื่อป้องกันความสับสนในการถอดรองเท้า ข้าวกล่อง หรืออาหารกระป๋อง ใช้สำหรับวันงานบุญใหญ่เมื่อมีสาธุชนจำนวนมาก การแจกน้ำดื่มที่วัดผลิต เพื่อแจกให้คนจำนวนมาก การจัดสถานที่ที่จจรถภายใต้บริเวณสภารธรรมกายสากล การจัดหน่วยพยาบาลบริการ การรับบริจาคโดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์ มีระบบการเก็บเพชรพลอย (ขยะ) 2 เวลาในหนึ่งวัน มีการจัดพนักงานดูแลความสะอาดห้องน้ำ เมื่อมีผู้ใช้จำนวนมาก มีระบบรักษาความปลอดภัยในวันงาน เป็นต้น

ระบบดังกล่าววัดได้พัฒนาโดยมีเจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายเป็นหัวหน้าแผนกรับผิดชอบ และปรับปรุงพัฒนางานเพื่ออำนวยความสะดวกให้สาธุชนมาวัดได้รับความสะดวก เป็นการทำให้งาน

พระพุทธศาสนาเกิดความสมบูรณ์เช่นกัน ด้วยเหตุนี้วัดจึงสามารถรองรับการมาของสาธุชนจำนวน เรือนแสน หรือการประชุมพระสังฆาธิการจำนวนพัน ๆ รูปได้ ซึ่งระบบต่าง ๆ ได้ถูกพัฒนาขึ้นมา เป็นลำดับ

การขัดเกลาที่ 3 การทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

1. การทำความเชื่อ หรือความเห็นให้ตรงกันวัดใช้วิธีการนั่งสมาธิ และการสอนเพื่อให้มีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน ตั้งแต่การสอนหลักทาน ศีล ภาวนา และให้ปฏิบัติได้จริง ซึ่งสอนเหมือนกันไม่ว่าเป็นคนใหม่ หรือคนเก่า การสอนเช่นนี้ทำให้ความคิดของผู้สอนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเห็นผลจากการทำทาน รักษาศีล และทำสมาธิ ที่ตรงกัน จึงเกิดการชวนผู้อื่น และร่วมกิจกรรมของวัดที่เหมือนกัน

2. การให้ความเอาใจใส่กับการบริการที่วัดจัดอย่างเท่าเทียมกัน เช่นการเดินทาง อาหาร และการแต่งกาย หรือระเบียบต่าง ๆ

4. การพัฒนาบุคลากรชั้นที่ 4 : การทำงานวัด

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก : การทำงานวัด

ในยุคนี้สามารถแบ่งสาธุชนที่มาวัดได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. สาธุชนทั่วไปที่มาวัด นั่งสมาธิ ฟังธรรม และทำบุญตามกำลังศรัทธา
2. สาธุชนที่เป็นส่วนสนับสนุนงานวัดในด้านการบอกรับบุญ เรียกว่า “กัลยาณมิตร”

คุณพวง และคุณเรณู เป็นสามีภรรยา และมาวัดในยุคบุกเบิก กล่าวว่า

“เราทั้งสองไปวัดครั้งแรก ปี พ.ศ. 2521 ตอนนั้นเห็นโบสถ์กำลังสร้าง ชอบใจเพราะรูปแบบเรียบง่าย ดูสวยงาม ดันไม้ก็ร่มรื่นเขียวชอุ่ม ตอนนั้นกำลังเสาะแสวงหาวัดเพื่อปฏิบัติธรรม ยิ่งทราบว่ามีคนสอนนั่งสมาธิด้วย ได้เห็นกฎระเบียบ อ่านแล้วรู้สึกชอบใจ และมั่นใจว่าวัดนี้แหละที่กำลังแสวงหาอยู่ หลังจากนั้นเราก็มาร่วมกันบวชขึ้น และได้มีโอกาสกราบถามท่านเจ้าอาวาส หลวงพ่อทวดคชวิโว และมีโอกาสถามคุณยายว่า คนเราเกิดมาต้องการอะไร คำตอบทำให้ยิ่งเลื่อมใสมากยิ่งขึ้น จึงได้มีโอกาสสร้างเสาศีมาของโบสถ์ทั้ง 8 ดัน นับเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างบุญใหญ่ของเราทั้งสอง คุณยายจะสอนให้สร้างทำบุญท่านกล่าวว่า “ทำบุญอย่าให้เดือดร้อน ค่อย ๆ ทำทีละนิด บุญจะเพิ่มเป็นภูเขา” ทั้งสองท่านได้

มีโอกาสสร้างอาคารคูสิต และอาคารต่าง ๆ ในวัด และในปี พ.ศ. 2525 ได้ถวายปัจจัยซื้อที่ดิน 100 ไร่ ซึ่งปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของมหาธรรมกายเจดีย์ และนี่ก็เสมอในสิ่งที่คุณยายสอนว่า “วันนี้ต้องทำให้ดีที่สุด ชาตินี้ต้องทำให้ดีที่สุด ดายไปแล้วเอาอะไรไปไม่ได้ เอาไปได้แต่บุญกับบาปเท่านั้น”

3. สาธุชนที่มีศรัทธาช่วยงาน เช่น งานครัว งานรับบริจาค งานแจกหนังสือสวดมนต์ แก่ผู้ที่มาวัดครั้งแรก หรืองานอื่น ๆ เรียกว่า “อาสาสมัครของวัด”

คุณนงชนก เข้าวัดปี พ.ศ. 2520 อายุ 47 ปี ทำงานองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย เป็นอาสาสมัครช่วยงานในโรงครัวในยุคนั้น เล่าว่า

“คุณยายสอนว่า โรงทาน (โรงครัว) ของวัดเป็นด่านหน้า เปรียบเสมือนหน้าบ้านของวัด ถ้าครัวสกปรก คนมาเห็นเขาก็ไม่เกิดความศรัทธา ยิ่งถ้าเป็นคนใหม่ด้วยแล้ว เขาก็จะตำหนิไปถึงเจ้าอาวาสได้ว่าดูแลวัดไม่ดี พวกเราต้องช่วยกันดูแลครัวให้สะอาดอยู่เสมอ ใครไปใครมาเห็นเข้าจึงจะทำให้เกิดศรัทธาอยากมาทำบุญ สร้างความดีให้เพิ่มขึ้น” และทุกเช้าวันเสาร์ อาสาสมัครจะเข้าวัดเพื่อช่วยกันทำความสะอาดอาคารดาวดึงส์ ซึ่งเป็นที่ฉันภัตตาหารของพระภิกษุ และจะทำความสะอาดใหญ่ในวันเสาร์ต้นเดือน และจะทำให้เสร็จภายในวันนั้น บางส่วนไปขัดห้องน้ำในวัดเพื่อเตรียมรับสาธุชนในวันอาทิตย์”

นอกจากนี้สาธุชนที่มาวัดบ่อย ๆ เห็นความสำคัญในการอำนวยความสะดวกในการจัดรถมาวัดในวันอาทิตย์ปรกติ ซึ่งความคิดดังกล่าวเกิดขึ้นกับพี่กัลยาณมิตรท่านหนึ่ง ผู้มีส่วนสำคัญในการขยายจุดจอดรถตามจุดต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2525 เป็นผู้ริเริ่มความคิดจัดรถมาวัดในวันอาทิตย์ธรรมดา

“วันอาทิตย์ต้นเดือนวัดทำหน้าที่จัดรถบริการสาธุชนไป แต่อาทิตย์อื่น ๆ ที่เหลือพี่กัลยาณมิตรจะจัดการเอง อ่างรถมา และใครจะมาขึ้นก็ขึ้นได้ ถ้ามามีเงินมาจากไหน เขาบอกว่าวิธีการคือเอาถุงพลาสติกเพื่อให้สาธุชนร่วมบุญค่ารถเท่าไรก็ได้เว้นจากท้ายรถมาถึงหน้ารถ ใครไม่มีเงินก็ไม่ต้องใส่ ตามแต่ศรัทธา เสร็จแล้วหากไม่พอพี่เขาจะเติมเอง หากเหลือเขาจะนำไปทำบุญที่วัด จากนั้นในปี พ.ศ. 2526 นิสิต นักศึกษา ผ่านการอบรมธรรมทายาทเห็นประโยชน์ของการมาวัด จึงได้พานิสิต นักศึกษาในสถาบันของตนจัดรถมาวัด ใหม่ ๆ ก็ขอรถจากสถาบันที่เรียน ซึ่งไม่ต้องจ่ายค่าน้ำมัน เป็นการให้ความสะดวกอีกทางหนึ่ง ต่อมากลุ่มธรรมทายาทที่ผ่านการอบรมได้ช่วยกันขยายจุดจอดรถเพิ่มขึ้นจาก 1 จุดที่อนุสาวรีย์ เป็น

8 จุดในปี พ.ศ. 2527 คือที่สนามหลวง หน้าสะพานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ พระนครเหนือ พระโขนง วงเวียนใหญ่ และ หน้ามหาวิทยาลัยรามคำแหง ทำให้คนมาวัดได้สะดวกขึ้น และมามากขึ้นจากการเพิ่มจุดจอดรถ และผู้ที่เป็นคนจนก็สามารถมาวัดได้ ไม่เสียค่ารถ ค่าอาหาร และ ค่าใช้จ่ายก็มาจากผู้ที่สามารถทำบุญได้ หรือผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เป็นการเอื้อ เพื่อซึ่งกันและกัน”*

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน : การทำงานให้วัด

ในยุคนี้นอกจากมีสาธุชนทั่วไปที่มาวัด บางท่านมาวัดประจำจึงเป็นกัลยาณมิตรซึ่งทำหน้าที่บอกบุญ กัลยาณมิตรเหล่านี้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มต่าง ๆ เพื่อความผูกพัน คู่ในเคยในกลุ่ม มีการดูแลรักษาศรัทธาภายในกลุ่มกัลยาณมิตรด้วยตนเอง การทำหน้าที่ของกัลยาณมิตรที่มาวัด จึงเป็นการช่วยวัดในการรักษาศรัทธาญาติโยมที่มาใหม่ และการเกาะกลุ่มทำให้มีความผูกพันในการมาวัดอย่างต่อเนื่อง

ในการดูแลกัลยาณมิตร หรือกลุ่มกัลยาณมิตร วัดจัดเจ้าหน้าที่อุบาสก อุบาสิกาประสานงาน และทำหน้าที่เชิญชวนบอกบุญไปในวงกว้าง ตามเทศกาลงานบุญของวัด ปัจจัยในการสนับสนุนงานวัด จึงได้จากความศรัทธาของผู้ที่มาวัด และมีกลุ่มกัลยาณมิตรคอยรักษาศรัทธา

นอกจากนี้เริ่มมีครูอาจารย์ที่มีความรู้มาช่วยงานของวัด ในลักษณะอาสาสมัคร เช่น การฝึกอบรมกริยามารยาทให้กับอุบาสก การช่วยงานด้านวิชาการค้นคว้าการเทศน์สอน การเขียนบทความลงวารสาร หรืองานฝึกอบรมนักเรียน ข้าราชการ ซึ่งได้ผู้ที่มาวัดในระดับครูบาอาจารย์ ให้คำแนะนำกับอุบาสก อุบาสิกาในการทำงาน

ยุคที่ 3 ยุคเผยแพร่ : การทำงานให้วัด

สาธุชนที่พัฒนามาเป็นกัลยาณมิตร และกัลยาณมิตรพัฒนามาเป็นผู้นำบุญ ปัจจุบันวัดมีผู้นำบุญที่ทำหน้าที่เชิญชวน รักษาศรัทธาญาติโยมจำนวน 5,000 คน มีกัลยาณมิตร 20,000 คน และมีสาธุชนทั่วไปที่มาวัดในวันสำคัญต่าง ๆ อีกจำนวนมาก ซึ่งการรู้จักวัดอาศัยปากต่อปาก จึงทำให้คนรู้จักวัดเป็นเครือข่ายลูกโซ่

* สัมภาษณ์ดร.พม.สมชาย สุานวุฑฒิม เรื่องการมาวัดของสาธุชน กุมภาพันธ์ 2546

นอกจากนี้วัดยังมีอาสาสมัครที่เป็น นิสิต นักศึกษา ชมรมพุทธศาสตร์ เป็นอาสาสมัครช่วยงานในแผนกต่าง ๆ เพื่อการทำงานรองรับสาธุชน หากเป็นงานบุญใหญ่ วัดขอกำลังจากโรงเรียนจากส่วนทหาร มาเป็นกำลังสนับสนุน

เมื่อศึกษาการพัฒนาของวัดแล้วพบว่า ผู้นำของวัดมีหลักของการสอนธรรมปฏิบัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งสอนได้ทุกเพศ ทุกวัย นำมาใช้ได้จริง ไม่ได้ให้รู้เพียงแค่ว่า แต่ต้องปฏิบัติให้ได้ สาธุชน กัลยาณมิตร ผู้นำบุญ อาสาสมัครจะรักษาศีล 5 เป็นปรกติ และรักษาศีล 8 ในวันพระ มีการปฏิบัติธรรม ทำทาน ทำบุญตักบาตรอย่างสม่ำเสมอ และหากเป็นสาธุชนในต่างจังหวัดยังทำหน้าที่สนับสนุนพระภิกษุในจังหวัดของตน เพราะตระหนักในคุณค่าของพระพุทธศาสนาและของพระสงฆ์ นอกจากนี้สาธุชนและเจ้าภาพที่มาวัดยังสนับสนุนการศึกษาทั้งของพระ สามเณร ที่อยู่ในวัด และที่มาร่วมงานของวัดอีกด้วย แสดงให้เห็นว่าผู้นำของวัดต้องการสอนให้สาธุชนได้ตระหนักว่า พระสงฆ์เป็นเนื้อนาบุญ เป็นอายุพระศาสนาซึ่งสาธุชนก็จะได้รับบุญกุศลติดตัวต่อไป

การขัดเกลาขั้นที่ 5 การละทิ้งพฤติกรรมและอัตลักษณ์เดิม

จากเดิมที่ผู้มาวัดไม่สนใจพระพุทธศาสนา การนั่งสมาธิ หรือการละเลิกอบายมุข เมื่อได้ปฏิบัติธรรม มาวัดสม่ำเสมอ รู้วิธีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง หลาย ๆ คนจึงเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นอัตลักษณ์ใหม่ คือมาวัดทุกวันอาทิตย์ ตั้งใจทำทาน รักษาศีล และทำสมาธิ บางรายกลับรักพระพุทธศาสนามากขึ้น บางรายกลายเป็นกัลยาณมิตร ผู้นำบุญ ที่สนับสนุนงานของวัด การเปลี่ยนอัตลักษณ์ใหม่ นี้เองที่ทำให้เห็นภิกษุบางท่านมองวัดว่า มีตัวตนเชิงธรรมกายอยู่ในตัว โดยกลุ่มนี้ยึดหลักการทำทาน และการรักษาศีล และมีการนั่งสมาธิเป็นหลัก

และที่สำคัญคือตัวตนใหม่ที่เกิดขึ้น จะตระหนักว่า การทำทาน การรักษาศีล และการทำสมาธิได้ผลดีจริงกับตัวเอง และครอบครัว สังคม จึงทำให้เกิดการนำไปใช้ และช่วยสนับสนุนงานพระพุทธศาสนา เพราะตระหนักว่า “พระสงฆ์เป็นแหล่งแห่งเนื้อนาบุญ” ที่สำคัญ

ด้วยความยึดมั่นผูกพันในพระพุทธศาสนาของผู้ที่มาวัดพระธรรมกายอย่างเหนียวแน่น ทำให้แม้วัดมีข่าวออกมาอย่างมากมายสาธุชนก็มาวัดอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัเคยพบเหตุการณ์ในระหว่างที่มีนักข่าวจากทีวีเข้ามาทำข่าวที่วัดในช่วงวัดมีข่าวปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์และทีวี

เมื่อนักข่าวเดินเข้าไปในสภารธรรมกายสากล สาธุชนผู้หญิงท่านหนึ่งเป็นผู้ใหญ่อายุราว 55 ปี เดินเข้ามาหานักข่าวและกล่าวว่า

“ลงข่าวว่าเจ้าอาวาสลาสิกขาแบบนี้ นอกจากไม่เป็นความจริงแล้ว คนเฒ่าคนแก่ที่บ้านคูทีวี เป็นลมทีเดียว เห็นใจกันบ้าง ถ้าเสนอข่าวเท็จจริงไม่ว่า นี่ท่านก็

ยังเป็นพระมาวัดท่านก็ยังสอนนั่งสมาธิ ทำไมต้องทำกันขนาดนี้ พี่บอกนะน้อง
วัดนี้ใคร ๆ มาเขาก็สบายใจ ชีวิตเขาดีขึ้น และเราก็รักวัด ทำให้เรามีความสุขเปลี่ยนแปลง
ชีวิตเราศีขั้น ขอได้ไหม ขอร้องเถอะ ลงข่าวบิดเบือนแบบนี้มันกระเทือนใจ
พวกเราอย่างมากนะ”

ด้วยเหตุนี้แม้วัดจะมีข่าวอย่างมากมาย แต่คนที่มาวัดก็ยังมาวัดอย่างต่อเนื่อง หรือผู้ที่ห่าง
วัดก็กลับมาวัดอีก เพราะกลับมาดูว่าเกิดอะไรขึ้นในวัด เมื่อรู้ความจริงจึงตั้งใจมาวัดอีกครั้ง บาง
รายฟังข่าวแล้วเข้ามาพิสูจน์ จึงเป็นกัลยาณมิตรของวัดในระยะต่อมา.

ศูนย์วิทยพัชรากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เปรียบเทียบกระบวนการจัดการทางสังคมใหม่และการพัฒนาเยาวชน 2 ยุค

การพัฒนาบุคลากร	1. การสรรหา (การรู้จักวัด)	2. การพัฒนา	3. การรักษามูลค่า	4. การทำงานให้วัด
ยุคเริ่มขยายงาน	1. พ่อแม่พามาวัด 2. โรงเรียนพามาอบรม 3. ชมรมพุทธฯพามาอบรม 1. พ่อแม่พามาอบรม	1. โครงการอบรมเยาวชนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ 2. โครงการอบรมธรรมะสำหรับสถาบันภายนอก 3. โครงการอบรมมัชฌิมธรรมทายาทชาย 1. โครงการอบรมผู้ดูแลวัด	1. พ่อแม่พามาวัด 1. พ่อแม่พามาวัดบ่อย ๆ และสอนให้สาวคมตนและนั่งสมาธิที่บ้าน	เป็นอาสาสมัครของวัด เป็นอาสาสมัครของวัด เป็นที่เลื่องชื่อในรุ่นต่อไป
ยุคแยกแยะใหม่	1. การละทิ้งรูปแบบเดิมในอดีต ไม่สนใจการนั่งสมาธิ ไม่มีวินัยในการเก็บของใช้ให้เป็นระเบียบ ตามใจตนเอง	2. การรับเข้าสถาบัน คุณสมบัติส่วนใหญ่กำหนดอายุตามโครงการ หรือ ในกรณีนักเรียนในสถาบัน โรงเรียนจะอนุญาตให้เข้าอบรม	3. การยอมรับในคำสอนและการฝึก 4. การให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน พระอาจารย์ และพี่เลี้ยง สอนและให้คำแนะนำ รวมทั้งจัดกิจกรรมที่มีระบบ อุปกรณ์ที่เหมือนกัน	5. การละทิ้งพฤติกรรมและอดีต ลักษณะเดิม มีความเคารพ รับผิดชอบตนเอง มีความเคารพต่อพ่อแม่ และผู้ใหญ่ รักษาศีล 5 และ สวดมนต์ได้

5.7 เยาวชน

เยาวชน หมายถึงเด็กที่อยู่ในวัยระหว่าง 5-20 ปี ที่มาปฏิบัติธรรม หรือมาอบรม ณ วัดพระธรรมกาย ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

การจัดেলাทางสังคมและพัฒนาเยาวชนแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มตามช่วงเวลาที่เยาวชนมาปฏิบัติธรรมและอบรมที่วัด ในการนำเสนอขั้นตอนต่าง ๆ ตั้งแต่การรู้จักวัดจนถึงขั้นตอนการทำงานให้วัดนั้นผู้วิจัยจะพูดโดยภาพรวมของกระบวนการ เฉพาะขั้นตอนการพัฒนาทั้ง 2 ยุค ผู้วิจัยได้ศึกษาโครงการหนึ่งในหลาย ๆ โครงการที่วัดจัดขึ้น

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก (พ.ศ. 2513-2527)

ในยุคนี้มีเยาวชนที่มาวัดมาจากพ่อแม่มาวัด จึงตามมาด้วย วัดยังไม่ได้เริ่มการอบรมเยาวชนอย่างเป็นทางการเป็นระบบในยุคนี้

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน (พ.ศ.2528-2535)

วัดได้เริ่มกิจกรรมการอบรมธรรมะสำหรับเยาวชนทั้งทางตรงและทางอ้อม

ในทางตรงนั้นวัดจัดอบรมในโครงการต่าง ๆ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. โครงการอบรมเยาวชนเด็ก อายุ 9-13 ปี
2. โครงการอบรมเยาวชนกลาง อายุ 15-17 ปี
3. โครงการอบรมเยาวชนโตอายุ 17-20 ปี

ในทางอ้อมนั้น คือการมาวัดของเยาวชนกับพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ทำให้เด็กคุ้นเคยกับการนั่งสมาธิ การฟังธรรมที่พอรับได้บ้าง และการเป็นอาสาสมัคร นอกจากนี้กิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ที่จัดให้ มีการแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ หรือแข่งขันเล่านิทานชาดก ซึ่งได้ใช้เนื้อหาจากหนังสือที่วัดจัดทำ ทำให้เยาวชนสนใจในการศึกษาธรรมะมากขึ้นในยุคนี้

ในการศึกษาครั้งนี้จึงจะทำการศึกษาการอบรมเฉพาะการอบรมทางตรงสำหรับเยาวชนเท่านั้น แบ่งการอบรม 3 ระดับคือ

1. เยาวชนเล็ก อายุ 9-13 ปี วัดจัดโครงการฝึกอบรมธรรมสำหรับเยาวชนเล็กได้แก่

โครงการอบรมเยาวชนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 รับสมัครเยาวชนชายหญิงอายุตั้งแต่ 9-11 ปี เข้าอบรมหลักสูตร 7 วัน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เยาวชนไทยได้รู้จักมาตรฐานคนดี คนเก่งทั้งทางโลก และทางธรรม และให้มีความคิดสร้างสรรค์ และกล้าแสดงออก ให้รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹⁶ หลักสูตรสำคัญคือฝึกให้เด็กได้นั่งสมาธิ และใช้เวลาในกิจกรรมที่มุ่งสร้างสรรค์การพัฒนาสติปัญญา โครงการนี้ได้อบรมต่อเนื่องกันมาเป็นเวลา 4 ปี ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นโครงการอบรมยุวกัลยาณมิตร

สำหรับโครงการที่วัดจัดให้เยาวชนเล็กได้มีโอกาสบรรพชา คือโครงการอบรมยุวธรรมทายาท ซึ่งรับสมัครเยาวชนชายอายุระหว่าง 11-13 ปี เข้าอบรมและบรรพชาเป็นสามเณรในช่วงปิดภาคฤดูร้อน เป็นเวลา 1 เดือน และโครงการนี้เองที่มีสามเณรบวชต่ออยู่ที่วัดพระธรรมกาย

2. เยาวชนกลาง อายุ 15-17 ปี วัดจัดอบรมธรรมสำหรับเยาวชนกลางได้แก่

โครงการอบรมธรรมะสำหรับสถาบันภายนอก ได้แก่ โรงเรียน, สถาบันอาชีวศึกษา วิทยาลัยช่างกลต่าง ๆ เป็นเวลา 3 วัน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในระบอบนั้น ที่สนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสศึกษาธรรมในเวลาที่เหมาะสม ทำให้โรงเรียนและสถาบันต่าง ๆ ส่งนักเรียนเข้าอบรมที่วัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 ถึงปี พ.ศ. 2535 มีนักเรียนอาชีวศึกษา นักเรียนตามวิทยาลัยต่าง ๆ เข้าอบรมอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้การอบรมธรรมะสำหรับเยาวชนเพื่อการบวชเป็นสามเณร วัดจัดให้มีในโครงการอบรมมัชฌิมธรรมทายาทชาย รับสมัครนักเรียนในระดับ ม.ปลาย เข้าอบรมภาคฤดูร้อนและบรรพชาเป็นสามเณร ใช้เวลาในการอบรม 1 เดือน

3. เยาวชนโต อายุ 17-20 ปี วัดจัดอบรมโครงการสำหรับเยาวชนโตได้แก่

โครงการอบรมธรรมทายาทและอุปสมบทหมู่ภาคฤดูร้อนของทุกปี ซึ่งได้นำเสนอในขั้นตอนของบุคลากรประเภทภิกษุ และอุบาสิกแล้ว

สำหรับการศึกษาการพัฒนาเยาวชนในยุคนี้ ผู้วิจัยได้เลือกโครงการอบรมธรรมะสำหรับสถาบันภายนอกในการศึกษา ซึ่งจะนำเสนอรายละเอียดการพัฒนาเยาวชนในยุคที่ 2

¹⁶ มุลนิธิธรรมกาย, 29 ปีแห่งการสร้างคนดี, หน้า 104.

ยุคที่ 3 ยุคเผยแพร่ (พ.ศ. 2536-2546)

การอบรมเยาวชนทั้ง 3 ระดับ วัดได้พัฒนาอบรมอย่างต่อเนื่องมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการอบรมเยาวชนเป็นหลักคือสำนักเผยแผ่ มีพระอาจารย์ พีเลียง และเจ้าหน้าที่ทำงานด้านการพัฒนาเยาวชนโดยเฉพาะ และในส่วนของกรอบรมทางอ้อม วัดให้มีศูนย์เด็ก เพื่อดูแลเด็กเล็กในวันอาทิตย์ เพื่อให้พ่อแม่ผู้ปกครองไม่ต้องมีภาระในการดูแลเด็ก ส่วนการแข่งขันตอบปัญหาธรรมวัดได้จัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนทำให้มีนักเรียนมาร่วมสอบตอบปัญหาในปี พ.ศ. 2545 4 ล้านคนจากโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศ และวัดจัดให้มีสำนักพัฒนาเยาวชนโลกอย่างเป็นทางการในยุคนี้

ในยุคเผยแผ่นี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในโครงการอบรมยุวกัลยาณมิตร ซึ่งจัดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา และจะนำเสนอรายละเอียดในยุคเผยแผ่

การนำเสนอขั้นตอนการจัดเกลาทางสังคมใหม่และการพัฒนาเยาวชน

1. การพัฒนาบุคลากรขั้นที่ 1 การรู้จักวัด

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน : การรู้จักวัด

การรู้จักวัดของเยาวชนส่วนใหญ่รู้จักวัดจากพ่อแม่ หรือผู้ปกครองพามาวัด ส่วนเยาวชนที่เข้ามาอบรมที่วัด รู้จักวัดจากการที่โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาของตนพามาอบรมที่วัด เยาวชนจึงต้องมาเพราะเป็นหน้าที่

ยุคที่ 3 ยุคเผยแผ่ : การรู้จักวัด

การรู้จักวัดของเยาวชนในยุคนี้นอกจากรู้จักวัดจากพ่อแม่ หรือผู้ปกครองพามาวัด สถาบันการศึกษาส่งมาอบรม บางคนรู้จักวัดจากครูอาจารย์พานักเรียนมาช่วยงานในวันงานบุญใหญ่ของวัด, พานักเรียนมาสอบตอบปัญหาธรรมะ, และพานักเรียนมาทัศนศึกษาที่วัด

การเปิดโครงการอบรมสำหรับเยาวชน ทำให้เยาวชนรู้จักวัด เพราะเป็นทางหนึ่งที่พ่อแม่ ผู้ปกครองได้ให้บุตรหลานใช้เวลาว่างในช่วงปิดภาคฤดูร้อนมาอบรมที่วัด เช่น โครงการอบรมยุวกัลยาณมิตร ซึ่งผู้วิจัยจะได้ศึกษาต่อไป

การขัดเกลาขั้นที่ 1 การละทิ้งรูปแบบเดิมในอดีต

พ่อแม่ ผู้ปกครอง อาจารย์ และสถาบันการศึกษา เป็นผู้มีส่วนสำคัญที่เป็นผู้นำที่พาให้เด็กมาถึงวัด จากการที่เยาวชนไม่มีความสนใจ ไม่รู้ว่าการมาวัดคืออะไร แต่เมื่ออยู่กับผู้ใกล้ชิดผู้ปกครอง พ่อแม่ พามาทำให้ต้องมาวัดด้วย ในอีกส่วนหนึ่งการจัดการอบรมของสถาบันการศึกษา หรือโรงเรียน มีส่วนสำคัญ ที่ทำให้เด็กได้มีโอกาสอบรมคุณธรรมในระยะเวลาอันสั้น ซึ่งทำให้เด็กละพฤติกรรมเดิมได้

2. การพัฒนาบุคลากรขั้นที่ 2 การพัฒนา

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การพัฒนา

ในการศึกษาการพัฒนาเยาวชน ผู้วิจัยได้เลือกโครงการอบรมธรรมสถานภายนอก เพราะเป็นโครงการที่ได้รับความนิยมจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ การอบรมเยาวชนซึ่งมาในช่วงต้น และวัดไม่ได้มุ่งอบรมให้เยาวชนเข้าเป็นเจ้าหน้าที่วัด เป็นการอบรมให้ความรู้ธรรมะกลับไป

โครงการอบรมธรรมสำหรับสถาบันภายนอก ได้เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2534 โดยมีสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ส่งนักเรียนเข้าอบรมในช่วงก่อนเปิดเทอม เป็นเวลา 3 วัน เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณธรรม มีวิธีการคิด การปฏิบัติถูกต้องตามหลักธรรม เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง นักเรียนที่เข้าอบรมจะนอนกลด รักษาศีล 8 บางรุ่นหากมีจำนวนมากวัดจัดให้นอนในมุ้งขนาดใหญ่รวมกัน มีกิจวัตรคือ ตื่นนอนเวลา 04.30 น. สวดมนต์ทำวัตรเช้า นั่งสมาธิ 6.00 น. รับประทาน และเวลา 7.00 น. รับประทานอาหารเช้า หลังจากนั้นทำภาระกิจส่วนตัว ฟังธรรมและนั่งสมาธิในเวลา 9.00-10.30 น. เวลา 11.30 น. รับประทานอาหารกลางวัน และแบ่งบุญทำความสะอาดเสนาสนะ ภาคบ่ายฟังธรรม หรือแบ่งเป็นฐานต่าง ๆ เพื่อการศึกษาในกลุ่มย่อย จนถึงเวลา 14.00 น. ทำภาระกิจส่วนตัว และทำวัตรเย็นเวลา 18.00 น. และฟังธรรมในภาคค่ำ พักผ่อนเวลา 21.30 น.

นักเรียนมีการบันทึกประจำวัน ข้อคิดที่ได้จากการฟังธรรม การสังเกตการทำมาคิจของเพื่อนนักเรียนด้วยกัน บางรุ่นหากเป็นเด็กโต มีการประชุมและมีการรายงานต่อหน้าพระอาจารย์

อุบาสิกาวิมา ที่เลี้ยงการอบรมได้เล่าถึงการอบรมนักเรียนในยุคเริ่มขยายงานว่า

“เนื่องจากนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในยุคนั้น ให้เด็กนักเรียนศึกษาธรรมะ โดยอบรมที่วัดใดวัดหนึ่งเป็นเวลา 3 วัน เพื่อศึกษาความรู้ธรรมในพระพุทธศาสนา ให้มีแนวทางในการคิด พูด กระทำ อย่างถูกต้อง สถาบันการศึกษาจึงจัดให้เด็กนักเรียนได้รับการปฐมนิเทศน์ก่อนเข้าเรียน โดยใช้วัดต่าง ๆ เป็นที่ฝึกคุณธรรม ในยุคนั้นครูอาจารย์ที่มาติดต่อที่วัด เห็นว่าวัดสะดวกเพราะมีบุคลากรพร้อมทั้งพระอาจารย์ ที่เลี้ยง สถานที่พัก ห้องน้ำ และการจัดอาหาร พร้อมสามารถรองรับเด็กเข้าอบรมได้จำนวน 100-500 คน มีสถาบันการศึกษาที่ติดต่อเข้ามา เช่น วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยครู และมาติดต่อกันหลายปี เพราะอาจารย์หลายสถาบันชอบวิธีการฝึก และสถานที่ของวัด

วัยที่เราอบรมเด็กเป็นวัยรุ่น เป็นวัยที่อยากลอง มีความเซี้ยว แต่เรารู้สึกว่าเด็กพวกนี้อย่างไรก็เป็นเด็ก ก็จะต้องอยู่ในโอวาทของพ่อแม่ ที่น้อม เขามีความน่านรัก คือเขายังอยู่ในโอวาทของคนได้ เขาจะเถรอย่างไร เขาก็ยังเป็นเด็กที่อยู่ในโอวาทได้ ไม่เหมือนผู้ใหญ่ที่มีทิฐิ เราต้องสังเกตว่าเขามีบุคลิกอย่างไร ธรรมชาติเป็นอย่างไร แล้วเราจะให้เขาเป็นอย่างไรเราก็จะเอากรอบที่เราตั้งไว้มาใส่ในกิจกรรมการอบรมว่าเด็กแบบนี้ต้องพัฒนาแบบนี้

ก่อนอบรมพระอาจารย์ และที่เลี้ยงจะได้รับข้อมูลของเด็กจากอาจารย์ในสถาบัน เช่น ไม่ค่อยชอบเรียน ไม่เคารพพ่อแม่ ไม่เคารพครูบาอาจารย์ คิดเพื่อนชอบเที่ยวเตร่ สูบบุหรี่และดื่อบายมุข ซึ่งเด็กยังไม่รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว จนแต่บางครั้งก็รับฟัง เมื่อเราได้ยินข้อมูลเช่นนี้ ทั้งพระอาจารย์และที่เลี้ยงต้องเปิดใจยอมรับในตัวเอง พระอาจารย์จะทำหน้าที่สอน ส่วนที่เลี้ยงจะทำหน้าที่เป็นที่ ไม่ใช่ครูคอยแนะนำ ไม่ใช่คอยจัดการ เมื่อทำหน้าที่เป็นที่ก็จะเข้าใจในความเป็นเขา เขาจะรักและให้ความร่วมมือ ถ้าเป็นครูเขาจะมีปฏิกิริยาว่าฉันเชื่อเพราะเป็นครูฉัน แต่ถ้าเป็นที่เลี้ยง เขาจะมีความคิดว่าฉันเชื่อเพราะพี่หวังดีกับฉัน

การสอนของพระอาจารย์จะสอนเรื่อง “คนดีที่โลกต้องการ” คือเด็กเหล่านี้คือไปจะเป็นผู้ใหญ่ในสังคม เขาจะต้องมีคุณธรรมพื้นฐาน คือความเคารพ วินัย และความอดทน ความกตัญญู พระอาจารย์จะเป็นหลักในการสอนธรรมะ คือสอนให้นั่งสมาธิ ซึ่งวัยนี้ให้นั่งนานไม่ได้ เด็กจะฝึกการสวดมนต์ทำวัตรเช้าเย็น การ

รักษาศีล 5 ว่าศีลแต่ละข้อมีประโยชน์อย่างไร ไม่ใช่อย่างไร รักษาศีลแล้วคืออย่างไร การสอนของพระอาจารย์จะมีสื่อวีดีโอ แผ่นใส เด็กเรียนแล้วไม่เบื่อ

วันแรกที่มาถึงพระอาจารย์จะสอนการนั่งสมาธิ การสวดมนต์ และความเคารพที่จะได้ตามไปด้วย คือการกราบ การไหว้อย่างถูกต้อง ใจของเด็กก็ละเอียดขึ้นมาบ้าง จากนั้นก็แนะนำให้เขารักษาศีล 5 ซึ่งจะสอนเรื่องการพูดโกหกไม่ดีอย่างไร การดื่มสุราส่งผลอย่างไร การละเลิกสิ่งเสพติด มีวีดีโอประกอบทำให้เด็กเข้าใจมากขึ้น ภาคบ่ายของวันที่ 2 จะมีการแบ่งฐาน เช่น ฐานสมาธิ ฐานการขัดห้องน้ำ ฐานความเคารพฝึกหัดการกราบการไหว้ ฐานการฝึกวินัย เป็นต้น กิจกรรมฐานต่าง ๆ จะเปลี่ยนไปตามลักษณะเด็กที่ควรจะเรียนรู้

ส่วนพี่เลี้ยงจะทำหน้าที่ดูรายละเอียดในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่เริ่มกิจกรรมตื่นนอน การเข้าแถว ฟังธรรม การรับบุญ ต้องเชิญชวน โน้มน้าวให้เหตุให้ผล มีบทลงโทษบ้าง เพื่อให้เขาได้ฝึกความอดทน และความรับผิดชอบงาน การอบรมนักเรียนรุ่นหนึ่งมีประมาณ 100-300 คน ใช้พี่เลี้ยงหลัก 1 คน ต่อ 20-30 คน และมีพี่เลี้ยงเสริมซึ่งเป็นรุ่นพี่ของสถาบันนั้นๆ หรือบุคลากรใหม่ของวัดเข้ามาช่วยทำหน้าที่พี่เลี้ยง

การอบรมที่ผ่านไปในแต่ละรุ่น ทำให้เด็กบางส่วนกลับมาเป็นอาสาสมัครช่วยงานวัดอย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบันก็ยังมีอยู่ บางคนพอโตขึ้นก็กลับมาบวชเป็นพระภิกษุ บางคนเป็นเจ้าหน้าที่หลักของวัด บางคนมาเป็นเจ้าภาพของวัด บางคนมาอบรมธรรมทายาทและกลับไปตั้งชมรมพุทธฯ บางคนก็กลับมาเป็นอุบาสกก็มี เห็นเขาที่ไรก็ภูมิใจทุกที ถึงแม้จะอบรม ๔๐๐ คนแต่ได้เพชรน้ำเอกมา ๑ คนก็ชื่นใจไม่สูญเปล่า อย่างน้อยก็ช่วยงานพระศาสนา

ส่วนนักศึกษาที่มาจากสาขาคู จะนำรักอีกแบบหนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นเด็กผู้หญิง รักสวยรักงาม จะไม่มีปัญหาให้แก้เหมือนเด็กผู้ชาย แต่เขาจะมีสัก ๑ คือเงียบ ไม่แสดงออก เพราะฉะนั้นเขาจะเรียบร้อยพอสมควร แต่เขาก็ควรมีอะไรพัฒนาเพิ่มขึ้น เราจะคอยสังเกตว่าเด็กรุ่นนี้ตีมาแล้ว แต่ยังขาดตรงไหน ที่เราควรให้เพิ่ม ซึ่งตรงนี้ก็กว่าเราจะจับจุดได้ พระอาจารย์จะมีธรรมะหลักอยู่แล้วท่านจะสังเกตพฤติกรรมอย่างนี้ และยกตัวอย่างให้เหมาะสมตามวัย ในฐานะพี่เลี้ยงเราต้องเห็นสักพักหนึ่ง และเราก็ให้เด็กได้ฝึกความอดทน วินัย ความเคารพ

นักเรียนฤทธิ์เดช หนึ่งในนักเรียนเทคโนโลยีกรุงเทพฯ เข้าอบรมตอนม.3 กล่าวถึงการมา

อบรมว่า

“พระอาจารย์ท่านสอนเข้าใจง่าย การนั่งสมาธิเรานั่งไม่นั่งคิดโน้นคิดนี้บ่อย ๆ แต่เรารู้สึกว่าสิ่งที่ท่านสอนคือเรื่องศีล 5 การดื่มสุรา ท่านบอกถึงโทษของมัน

ความกตัญญูกับพ่อแม่ ส่วนที่เลี้ยงเรียบร้อย พุคจาไพเราะ สถานที่ที่เราชอบ
ห้องน้ำสะอาด เข้าได้อย่างสบายใจ”

กล่าวได้ว่า การรู้จักวัดของเยาวชนในยุคนี้ ส่วนใหญ่จากการที่สถาบันการศึกษาพามา
อบรมที่วัด ซึ่งมีทั้งสมัครใจและไม่สมัครใจมา แต่การอบรมก็ทำให้เด็กได้ประโยชน์ สัมผัสกับ
ความรู้ด้านพุทธศาสนา ได้แนวคิด ได้วิธีปฏิบัติ ผู้ที่ทำหน้าที่ขัดเกลาคือพระอาจารย์ และพี่เลี้ยง จาก
นั้นพฤติกรรมจะต่อเนื่องจึงขึ้นอยู่กับอาจารย์และผู้ปกครองจะชี้นำให้เด็กดีต่อไปหรือไม่ โครงการ
ดังกล่าวภายหลังวัดไม่ได้ทำอย่างต่อเนื่องเนื่องจากข่าววิกฤติของวัด หลายสถาบันจึงงดการอบรม

ยุคที่ 3 ยุคเผยแผ่ : การพัฒนา

ในยุคนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาโครงการอบรมยุวกัลยาณมิตร ได้จัดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 เป็น
โครงการอบรมเด็กเล็กในช่วงปิดภาคการศึกษาเดือนตุลาคม และเดือนเมษายน รับสมัครอายุ 5-10
ขวบ อบรมรุ่นละ 7 วัน รุ่นละ 80-120 คน โดยใช้สถานที่ภายนอกวัด พี่เลี้ยงกล่าวว่า

“โครงการนี้ต้องใช้พี่เลี้ยงกว่า 20 คน มีน้องอาสาสมัครจากชมรมพุทธมา
ช่วย การอบรมจะมีการนั่งสมาธิ และรู้จักรักษาศีล 5 ธรรมที่เล่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับ
ชาดก ให้เด็กรักบุญกัลยาณมิตร มีการเล่นเกมสั วาครูบรรยายสี”

พี่เลี้ยงเล่าถึงความเปลี่ยนแปลงของเด็กว่า

“ระหว่างที่เด็กอยู่กับเรา เขาสามารถเรียนรู้ และฝึกฝนการปฏิบัติธรรม
เบื้องต้น มีผลการปฏิบัติที่เกิดขึ้นเร็วกว่าผู้ใหญ่ เมื่อกลับไปบ้านที่เห็นได้ชัด คือ
เด็กจะกลัวเรื่องการทำบาป การผิดศีลต่างๆ เช่น ไม่ดบยุง หรือมีความเคารพพ่อแม่
มากขึ้น จะทักทายพ่อแม่ด้วยการไหว้ เพราะพระอาจารย์จะสอนให้ไหว้พ่อแม่
และกราบพ่อแม่ก่อนนอน การช่วยเหลืองานบ้านของเด็กจะดี เด็กไม่ค่อยคือ เมื่อ
สิ้นสุดการอบรมพระอาจารย์ขอความร่วมมือกับผู้ปกครองคือ กลับบ้านไปแล้วผู้
ปกครองควรสอนให้เด็กสวดมนต์ไหว้พระอย่างสม่ำเสมอทุกวัน สอนให้เด็กทำ
ความดี อย่าไปสอนในสิ่งที่ผิด แล้วก็หมั่นพาเด็กมาวัด เมื่อได้เจอพระอาจารย์กับพี่
เลี้ยง จะได้มีการแนะนำอย่างสม่ำเสมอ ถ้าผู้ปกครองให้ความร่วมมืออย่างนี้ เด็ก
สามารถที่จะปรับตัวเองในทางที่เป็นคนดีได้ไปเรื่อยๆ แต่ถ้าผู้ปกครองคนไหนไม่
ให้ความร่วมมือตรงนี้เด็กก็จะห่างไป เด็กจะมีพฤติกรรมตามเดิม”

อุบาสิการวิพร มีประสบการณ์การอบรมเยาวชนในศูนย์สาขาต่างประเทศที่ลอสแอนเจล
ลิส ซึ่งจัดอบรมเด็กอายุระหว่าง 10-13 ปี ให้กับครอบครัวคนไทยที่ไปใช้ชีวิตในต่างแดน ซึ่งเด็กไม่
ได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทย ศูนย์จึงเปิดอบรมเด็กให้กับผู้ปกครองที่มาวัดทุกวันอาทิตย์ เธอเล่าว่า

“เด็กที่เข้าอบรมเราให้ใส่ชุดขาวเหมือนกันเวลามาวัด พระอาจารย์จะสอน เป็นภาษาอังกฤษนำก่อน เหมือนกับมาเข้าแถวหน้าเสาธง และจึงให้นั่งสมาธิ 15 นาที จากนั้นก็สอนการกราบ การไหว้ การเดินผ่านพระ การพูดกับพระ

เด็กเอเชียส่วนใหญ่จะมีปัญหา เพราะว่าเขาจะเปรียบเทียบตัวเขาเองกับ ชาวอเมริกันว่าเขาเป็นเด็กที่ค้อย ดังนั้นเขาจะรวมแก๊งค์กันแล้วบางทีก็เสียไปเลย เด็กจะคิดว่ารูปร่างหน้าตา ไม่สวย ไม่หล่อเหมือนเพื่อนชาวฝรั่ง และตัวเล็กกว่า บางคนเวลาพ่อแม่ไปรับที่โรงเรียน เขาจะบอกว่าแม่ไม่ต้องเข้ามาที่นี่ ผมเดินไปหา แม่เองที่โน่น เขาจะรู้สึกอับอายว่าแม่เป็นกะเหรี่ยงแบบนี้ เด็กรู้สึกตัวเองไม่ ทัดเทียมเพื่อนในชั้นเรียน”

การรู้จักวัดของเยาวชนที่เข้าอบรมในยุคนี้ จึงมาจากผู้ปกครองพามา และให้เด็กได้มีโอกาส อยู่กับพระอาจารย์ พี่เลี้ยง ได้เรียนรู้เรื่องการปฏิบัติธรรม การรักษาศีล ความรับผิดชอบของตนเอง การจัดกิจกรรมให้เด็ก ๆ ต้องเน้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เช่นการวาดภาพพระบายสี การฟังชาดก ที่ได้ข้อคิด เป็นการพัฒนาเด็กได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามพฤติกรรมของเด็กจะดีต่อเนื่อง ผู้ปกครองมีส่วนสำคัญในการให้ความอบอุ่นและอบรมเด็กต่อไป

เด็กบางคนที่ผ่านการอบรมได้มาเป็นอาสาสมัครเด็กของวัด แผนกยุวชนต้อนรับระดับโลก ซึ่งมีเด็กอายุ 6-7 ขวบ ทำหน้าที่ยื่นต้อนรับสาธุชนที่มาวัด เป็นหน้าที่หนึ่งซึ่งให้เด็กเด็กได้มีโอกาส ทำหน้าที่ พี่เลี้ยงเป็นพี่เลี้ยงเล่าว่า

“ตั้งแต่เวลา 8.30 น. เด็ก ๆ หรือน้องทั้งหลาย จะพากันเปลี่ยนชุดจากสีส้ม หลากหลาย เป็นชุดสีขาว แล้วเวลา 9.30 น. จะพากันตั้งแถวเรียบร้อยสวยงาม รอ รับหลวงพ่อด้วยความเคารพ หลังจากนั้นจะพักก่อน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่สวด มนต์นั่งสมาธิ วาดรูปพระบายสี และมีวีซีดี หนังสักร์ตูน สนุกสนานสำหรับเด็กให้ดู ด้วย การเปิดวีซีดี ต่อเมื่อน้อง ๆ แดกกระจายเป็นต่อแตรกรัง หรือปุหนิกะระดัง เมื่อ เปิดแล้วเด็กก็จะมารวมกันปုပ်ปုပ် เมื่อถึงเวลาจะบอกว่า “น้อง ๆ ขบายโมงได้เวลา ตั้งแถวรับหลวงพ่อด้วยแล้วละ” เห็นน้อง ๆ ซนอย่างนี้ พอเวลาปฏิบัติหน้าที่ทุกคน เรียบร้อยดีมาก รู้ว่าเวลาใดควรเล่นหรือจริงจัง การดูแลเด็ก ๆ ซนต้องใช้เหตุผล ก่อน ต้องเข้าใจเขาในโลกส่วนตัวของเด็ก เด็กจะซื่อๆ จะคิดหรือพูดอะไรก็แสดง ออกอย่างเปิดเผย เราก็พยายามให้เหตุให้ผล ต้องการความเข้าใจ ต้องการความรัก และความอบอุ่น เอาใจใส่ถ้าเขาอยู่กับเราแล้วรู้สึกอบอุ่นก็อยู่กับเรานาน น้อง ๆ ยุวชนเหล่านี้มาเป็นอาสาสมัครตัวน้อย มีผลการเรียนดีขึ้น ผู้ปกครองบางคนบอก ว่า ลูกน่ารักขึ้นมาก และที่น่าทึ่งก็คือ น้อง ๆ จะมีการโทรศัพท์คุยชวนกันมาวัด อายุ 7-8 ขวบก็เริ่มทำหน้าที่กัลยาณมิตรแล้ว”

การพัฒนาเยาวชนเด็กในยุคเผยแผ่นี้ ส่วนใหญ่เป็นการอบรมธรรมะควบคู่ไปกับกิจกรรม การอบรมจะปลูกฝังเรื่องการรักษาศีล การนั่งสมาธิ และความกตัญญู เป็นการสอนและการฝึก และให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เป็นการปลูกฝังธรรมะในวัยเด็ก

การขัดเกลาขั้นที่ 2 กระบวนการรับเข้าสถาบัน

ในยุคเริ่มขยายงาน เนื่องจากการอบรมเยาวชน วัดมิได้มุ่งหวังอบรมเพื่อให้เด็กเป็นเจ้าหน้าที่ของวัด แต่มุ่งวัดอุปประสงค์เพื่อให้เด็กมีความรู้จักคิดในทางที่ถูก พุคและทำถูก

ฉะนั้นกระบวนการรับเข้าสถาบันของเยาวชน จึงเป็นการรับเข้าอบรมในโครงการของวัด ซึ่งหากเด็กผ่านการอนุญาตจากสถาบันการศึกษา นั้นหมายถึงวัดจึงรับเด็กเข้าอบรมได้

ในยุคเผยแผ่ที่วัดรับสมัครเยาวชนเข้าโครงการอบรมยุวกัลยาณมิตรนั้น วัดกำหนดคุณสมบัติของเยาวชนที่เข้าอบรมคือ อายุไม่ต่ำกว่า 5 ขวบ และไม่เกิน 12 ขวบ มีสุขภาพแข็งแรง ไม่มีโรคประจำตัว สามารถรับผิดชอบตนเองได้ และพ่อแม่ หรือผู้ปกครองอนุญาตให้เข้ารับการอบรม จึงจะสมัครเข้าโครงการดังกล่าว

การขัดเกลาขั้นที่ 3 การทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

ทั้งโครงการอบรมธรรมะสำหรับสถาบันการศึกษาภายนอก ในยุคเริ่มขยายงาน และโครงการอบรมยุวกัลยาณมิตรในยุคเผยแผ่ ในการอบรมมีสิ่งที่พระอาจารย์ และพี่เลี้ยง ขัดเกลาเยาวชนให้ทำให้เป็นรูปแบบ มาตรฐานเดียวกัน ดังนี้

1. การฝึกด้วยการใช้กิจกรรมที่เหมือนกันในการอบรม ตั้งแต่ตื่นนอน จนกระทั่งเข้านอน ได้แก่ เวลาของการสวดมนต์ การนั่งสมาธิ การฟังธรรม และการรับบุญ และการเข้านอน ผู้เข้าอบรมไม่สามารถทำตามความคิด หรือทำตามใจของตนเองได้

การฝึกคุณธรรมพื้นฐาน เช่นเรื่องความเคารพในพระรัตนตรัย การแสดงความเคารพในรูปแบบต่าง ๆ การฝึกความรับผิดชอบตนเองทั้งเรื่องส่วนตัว และของใช้ส่วนรวม

2. การให้ความรู้ธรรมะในการอบรมที่ไปในทิศทางเดียวกัน คือ การฝึกให้รักษาศีล 5 การฝึกการนั่งสมาธิ และโทษของอบายมุขต่าง ๆ

3. อุปกรณ์ข้าวของเครื่องใช้ที่เหมือนกัน เช่น ที่นอน ที่รับประทานอาหาร ภาชนะในการรับประทานอาหาร ระบบการนอน แต่ไม่รวมถึงการแต่งกาย

3. การพัฒนาบุคลากรขั้นที่ 3 การรักษามูลค่าการ

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน: การรักษามูลค่าการ

ในยุคเริ่มขยายงานนี้ เมื่อการอบรมธรรมะสำหรับสถาบันภายนอกสิ้นสุดลง พระอาจารย์ และพี่เลี้ยงมีวิธีการรักษามูลค่าการโดยแนะนำดังนี้

1. เมื่อเด็กกลับไปถึงบ้านแล้ว ควรมีเวลาสวดมนต์ นั่งสมาธิ เป็นประจำ
2. ให้ครูพานักเรียนมาวัด หรือให้ครูจัดห้องสวดมนต์ นั่งสมาธิที่โรงเรียน เพื่อให้เด็กได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
3. หากเป็นนักเรียนโต เมื่อถึงวันงานบุญใหญ่พระอาจารย์ และพี่เลี้ยงจะแจ้งข่าวไปยังสถาบันให้พาเด็กมาช่วยเป็นเจ้าหน้าที่อาสาสมัครของวัด
4. พระอาจารย์ และพี่เลี้ยงไปเยี่ยมโรงเรียน อบรมธรรมะให้กับเด็กที่ผ่านการอบรมมาแล้ว ใช้เวลา 1-1.30 ชั่วโมง เพื่อคอยย้ำการปฏิบัติให้เป็นคนดี

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็ก

ส่วนใหญ่เด็กที่ผ่านการอบรมไปแล้วมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น มีความรับผิดชอบ และมีการยังคิดในการกระทำต่าง ๆ

อุบาสิกาวิภาดาเล่าถึงการอบรมเยาวชนอบรมธรรมะสำหรับสถาบันภายนอกว่า

“เราเคยทำแบบประเมินพบว่า เมื่อเด็กได้นั่งสมาธิ และหัดรักษาศีล เขาก็เริ่มคิดได้ เด็กบางคนอยากเลิกเหล้า อยากเลิกบุหรี่ บางคนก็ตั้งใจว่าจะเลิกเด็ดขาด บางคนรู้สึกท้อแม่ที่นั่นมีความกตัญญูต่อเขาอย่างมาก ซึ่งบางครั้งเขาไม่เคยนึกเลย อาจารย์ที่พามาอบรม ก็เห็นการเปลี่ยนแปลงในตัวเด็กอย่างมาก บางปีโรงเรียนมีกิจกรรมมากไม่ได้พาเด็กมาอบรม ยิ่งจะเห็นความแตกต่าง เด็กที่ผ่านการอบรมจะรักเรียนมากขึ้น มาโรงเรียนตรงเวลา การบอก การเตือนง่ายขึ้น ไม่ต้องพูดกันนาน และที่สำคัญเด็กรู้สึกชีวิตเขามีค่าทำอะไรต้องคิดก่อนทำ ไม่เช่นนั้นพ่อแม่จะเสียใจ อาจารย์เห็นว่าโดยรวมแล้วเป็นวิธีการจัดเวลาเด็กที่ดี แต่ไม่ได้หมายความว่าพฤติกรรมเขาจะอยู่ตลอด หากอาจารย์พามาอบรมตอน ม.ต้น พอขึ้น ม. 4 อาจารย์ก็พามาอบรมอีกครั้งหนึ่ง อาจารย์บางโรงเรียนก็พามาในวันอาทิตย์ เพราะเด็กอยากมาวัดเอง อยากมาเจอพระอาจารย์ อยากเจอพี่เลี้ยง เด็กบางส่วนจึงติดวัด”

ยุคที่ 2 ยุคเผยแพร่ การรักษานุศลากร

โครงการอบรมยุวกัลยาณมิตรในยุคเผยแพร่ที่วัดจัดขึ้น ทำให้เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน คือเด็กจะรักษาศีล และไม่ทำผิดศีลง่าย ๆ เด็กรู้จักกราบพ่อแม่ก่อนนอน เด็กจะช่วยเหลืองานบ้านและไม่ค่อยคุยกับผู้ปกครอง ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิม

อุบาสิการวิพร เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงของการอบรมยุวกัลยาณมิตรในศูนย์สาขาต่างประเทศว่า

“การนั่งสมาธิ ส่วนใหญ่เด็กนั่งได้ดี เด็กบางคนเกรงพ่อแม่เอาไม่อยู่แล้ว กลายเป็นเด็กที่ติดวัดไปเลย เพราะว่าเขาได้มาเจอเพื่อนคนไทย ทำให้เขารู้สึกว่าอบอุ่น

อุ่น มาวัดแล้วเขาสนุก ได้เล่น ได้เพื่อน ได้มากินขนม พ่อแม่ผู้ปกครอง จะรับบุญ นำขนมมากัน เด็กจะHappy มีความสุข และเด็กก็ได้พัฒนามากเรื่องกริยามารยาท ความรักพ่อแม่มากขึ้น สิ่งที่เขาได้เกิดจากการที่ได้นั่งสมาธิ และเขาเองก็เห็นดวงสว่างอย่างง่าย ๆ ส่วนพระอาจารย์ ที่เลี้ยงได้ทำให้ดูเป็นแบบ และได้ถ่ายทอดความรัก และต้นแบบที่ดีให้เขา เขาจะไม่ตามสังคมนอเมริกัน และเขารู้สึกพอใจและภูมิใจ ที่มีพ่อแม่เป็นคนไทยและให้สิ่งนี้กับเขา”

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กในด้านต่าง ๆ แม้จะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป แต่เด็กที่ผ่านการอบรมจะมีบทฝึกพื้นฐานที่ช่วยในการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นบทฝึกเริ่มต้น อย่างไรก็ตามเด็กที่จะรักษาบทฝึก คำสอนให้ได้ตลอดต้องอาศัยผู้ปกครองมีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะแนะนำ ให้เด็กทำ และฝึกให้ได้ตลอด

การขัดเกลาขั้นที่ 4 การยอมรับคำสอนและการฝึก

ในการอบรมเยาวชนจะเห็นได้ชัดว่า ผู้ที่ทำหน้าที่ขัดเกลาคือพระอาจารย์ และพี่เลี้ยงที่ดูแล คำสอน และบทฝึก ที่ทำให้เด็กยอมรับ และยอมปฏิบัติตาม จึงเป็นวิธีการขัดเกลาที่สำคัญที่ทำให้เด็กเปลี่ยนพฤติกรรม และการยอมรับคำสอน และบทฝึก พระอาจารย์ประยุกต์ให้เหมาะสมกับวัยของเด็กเช่น ไม่สอนเนื้อหาธรรมะมากเกินไป มีเกมส์และกิจกรรมให้เด็กได้ศึกษา รวมทั้งมีวิดีโอ สำหรับเด็กให้เด็กดู เพื่อปรับเปลี่ยนความสนใจ และทุกเรื่องพระอาจารย์จะแนะนำ ชี้ให้เห็น ประโยชน์กับเด็ก

4. การพัฒนาบุคลากร ขั้นที่ 4 : การทำงานให้วัด

ยุคที่ 2 ยุคเริ่มขยายงาน และยุคที่ 3 ยุคเผยแผ่

ทั้ง 2 ยุคนี้ วัดมีการให้เยาวชนช่วยงานของวัด กล่าวคือ เมื่อเยาวชนผ่านการอบรมไปแล้ว ระยะต่อมาเมื่อเติบโตขึ้น มีบางส่วนเข้ามาอบรมธรรมทายาทและอุปสมบทหมู่ บางส่วนกลับมาเป็นเจ้าหน้าที่อาสาสมัครของวัด

แต่เยาวชนส่วนใหญ่ที่ผ่านการอบรม จะมีความคิดที่ถูกต้องในการตัดสินใจในการกระทำต่าง ๆ เช่น การละเลิกอบายมุข การเลิกเหล้า เลิกบุหรี่ ซึ่งเด็กโดยทั่วไปมักไม่เข้าใจเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ เมื่อฐานความคิดถูกปรับเปลี่ยน ก็จะทำให้การกระทำถูกปรับเปลี่ยนไปด้วย

การขัดเกลาขั้นที่ 5 การละทิ้งพฤติกรรม และอัตลักษณ์เดิม

แม้การละทิ้งพฤติกรรมเดิมของเด็กอาจจะอยู่ในช่วงระยะสั้น แต่ก็เป็นการเริ่มต้นและชี้ให้เห็นว่าบทฝึกในทางพระพุทธศาสนา ทั้งกาย วาจา และใจ และทาน ศีล ภาวนา หรือคุณธรรมอื่น ๆ เช่น ความกตัญญู การละเลิกอบายมุข การสอนและการฝึกสำหรับเด็ก เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยอาศัยธรรมะเป็นพื้นฐานได้ หากผู้ปกครองรู้จักวิธีสอน วิธีให้เด็กฝึก ข้อมจะทำให้เด็กรักษาอัตลักษณ์ใหม่ และปรับตัวในทางที่ถูกต้องที่จะอยู่ในสังคมได้ตลอด

ฉะนั้นการขัดเกลาและพัฒนาเยาวชน นับตั้งแต่เริ่มต้นรู้จักวัด จนเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บางส่วน จึงเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงซึ่งอยู่บนพื้นฐานของหลักพระพุทธศาสนา ที่สามารถพัฒนา ขัดเกลาคนได้ทุกเพศ ทุกวัย.

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เปรียบเทียบกระบวนการจัดการทางสังคมใหม่และการพัฒนาเยาวชน 2 ยุค

การพัฒนาบุคลากร	1. การสรรหา (ครูผู้จัด)	2. การพัฒนา	3. การรักษากฎการ	4. การทำงานให้วัด
บุคลากรเริ่มขยายงาน	1. พ่อแม่พมาวัด 2. โรงเรียนพมาอบรม 3. ชมรมพุทธฯพมาอบรม 1. พ่อแม่พมาอบรม	1. โครงการอบรมเยาวชนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ 2. โครงการอบรมธรรมะสำหรับสถาบันภายนอก 3. โครงการอบรมมัชฌิมธรรมทายาทชาย 1. โครงการอบรมลูกกัลยาณมิตร	1. พ่อแม่พมาวัด 1. พ่อแม่พมาวัดบ่อยๆ และสอนให้ศวมนต์และนั่งสมาธิที่บ้าน	เป็นอาสาสมัครของวัด เป็นอาสาสมัครของวัด เป็นที่เล็งน้องในรุ่นต่อไป
การจัดการจัดการทางสังคมใหม่	1. การละทิ้งรูปแบบเดิมในอดีต ไม่สนใจการนั่งสมาธิ ไม่มีวินัยในการเก็บของใช้ให้เป็นระเบียบ ตามใจตนเอง	2. การรับเข้าสถาบัน คุณสมบัติส่วนใหญ่กำหนดอายุตามโครงการ หรือ ในกรณีนักเรียนในสถาบัน โรงเรียนจะอนุญาตให้เข้าอบรม	3. การยอมรับในคำสอนและการฝึก 4. การใช้เป็นมาตรฐานเดียวกัน พระอาจารย์ และพี่เลี้ยง สอนและให้คำแนะนำ รวมทั้งจัดกิจกรรมที่มีระบบ อุปกรณ์ที่เหมือนกัน	5. การละทิ้งพฤติกรรมและอดีต ลักษณะเดิม มีความเคารพ รับผิดชอบตนเอง มีความเคารพต่อพ่อแม่ และผู้ใหญ่ รักษาศีล 5 และ ศวมนต์ได้

สรุปกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและพัฒนาบุคลิกภาพของวัด

จากการศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคมใหม่ และการพัฒนาบุคลิกภาพของวัด ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ประชาชน และเยาวชน พบว่า

ในด้านการสรรหา หรือการที่บุคคลารู้จักวัดนั้น ส่วนใหญ่รู้จักวัดด้วยวิธีการที่เหมือนกัน คือมีคนรู้จัก หรือญาติพี่น้อง ชวนเข้าวัด ส่วนสื่อประชาสัมพันธ์ นั้นมีส่วนในการทำให้รู้จักวัดในวงกว้าง ส่วนเหตุผลที่สนใจเข้าวัดเพื่อต้องการนั่งสมาธิ หรือต้องการแสวงหาความสงบในด้านจิตใจ ทั้งพระภิกษุ อุบาสก และอุบาสิกา รวมทั้งประชาชน กล่าวได้ว่า การที่บุคคลต้องอยู่กับชีวิตประจำวัน การงาน หรือครอบครัว เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน นับวันยิ่งทำให้บุคคลต้องการแสวงหาความสุข ความสงบในชีวิตมากขึ้น

สำหรับสามเณรจะมีความแตกต่างในด้านความสนใจในการมาวัดเพราะต้องการศึกษาต่อเพื่อละทิ้งอัตลักษณ์ของตนเองจากการเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยใกล้ชิดพระพุทธศาสนาได้บวชในวัยเด็ก และเกิดแรงบันดาลใจอยากศึกษาต่อ จึงเลือกวัดพระธรรมกายตามคำแนะนำของผู้ใกล้ชิดมากกว่าความรู้สึกรักศรัทธา หรือการมีเป้าหมายบวชอย่างมั่นคง เช่นในวัยผู้ใหญ่

โครงการต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้นยังเป็นทางมาของการสนองความต้องการของบุคคลที่จะหันเข้าหาพระพุทธศาสนา เช่น โครงการอบรมธรรมทายาท สนองต่อผู้ที่ต้องการบวชเพื่อทดแทนพระคุณพ่อแม่ โครงการปฏิบัติธรรมพิเศษ สนองความต้องการสำหรับผู้อยากปฏิบัติธรรม ฉะนั้นกิจกรรมที่วัดจัดขึ้นจึงทำให้บุคคลได้โอกาสที่ละทิ้งวิถีชีวิตแบบเดิม เช่นพักผ่อนในวันอาทิตย์ กลับมาวัดในวันอาทิตย์ พักผ่อนด้วยการพักผ่อนตากอากาศ ด้วยการใช้เวลาปฏิบัติธรรมในระยะสั้น เป็นต้น

ส่วนการขัดเกลาพระภิกษุ จะแตกต่างจากอุบาสก อุบาสิกา เนื่องจากบทบาทของความเป็นพระทำให้พระภิกษุมีระยะเวลาในการอบรมนานกว่าเพราะจำเป็นต้องเรียนรู้พระพุทธศาสนาทั้งภาคปริยัติ และปฏิบัติ รวมทั้งยังจำเป็นต้องมีบทบาทในการเทศน์ การค้นคว้าพระไตรปิฎก พระภิกษุ จึงใช้เวลา 2 ปี และแบ่งการอบรมเป็นพระนวกะ 1 และ พระนวกะ 2 ในขณะที่อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งมีการขัดเกลาที่เหมือนกันของอุบาสก และอุบาสิกา จะใช้เวลาประมาณ 6 เดือน หรือ 1 ปี และเน้นบทบาทของการทำหน้าที่แบบฆราวาส คือการทำหน้าที่กัลยาณมิตร และการพัฒนาทักษะงานในด้านต่าง ๆ เมื่อบทบาทในการทำงานจริงต่างกัน ขั้นตอนการขัดเกลาใหม่ และการพัฒนาจึงแตกต่างกันไปด้วย แต่อย่างไรก็ตามหลักการอบรมที่เหมือนกันในทุกเพศภาวะ คือการรักษาศีล ทำสมาธิ และการศึกษารวมจากการรับฟังโอวาทของครูบาอาจารย์ในเรื่องเป้าหมายการสร้างบารมี การบวชให้ได้ตลอดรอดฝั่ง หรือการทำงานภายในวัดให้ได้ตลอดไป รวมทั้งการฝึกการใช้อุปกรณ์ในชีวิตประจำวันคือปัจจัย 4 วัดมีระบบการฝึกที่เหมือนกันทุกเพศ ภาวะ

สำหรับสามเณร มีการขัดเกลาที่แตกต่างจากพระภิกษุ หรืออุบาสก อุบาสิกา เนื่องจากสามเณรยังอยู่ในวัยเด็ก จึงมีความเข้มงวดในการดำเนินชีวิตแต่ละวัน อยู่บนพื้นฐานของวินัย และมี

การเน้นการศึกษาเป็นหลัก กล่าวได้ว่าเมื่ออยู่ในวัยต้องเรียน วัดเน้นการพัฒนาทางการศึกษาของสามเณร ทั้งการศึกษาภาคบังคับ คือ นกธรรม เปรียญธรรม หรือ กศน. และวิชาความรู้พิเศษอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่าวัดเน้นการเรียนตามวุฒิภาวะของเด็กอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นฐานที่จะก้าวสู่ความเป็นพระต่อไป

สำหรับประชาชน นั้น วัดเน้นให้การอบรมเป็นประจำสม่ำเสมอเหมือนทำให้วัดเป็นศูนย์กลางในการศึกษา และปฏิบัติธรรม เพื่อรองรับมวลชนจำนวนมาก โดยวัดจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอในวันอาทิตย์ หรือในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีการให้ความรู้ธรรมะปฏิบัติ และลงมือฝึกปฏิบัติจริง หากท่านใดต้องการความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม ต้องการผู้แนะนำประสบการณ์การนั่ง วัดมีโครงการรองรับคือโครงการปฏิบัติธรรมพิเศษ ซึ่งได้ผลดีสำหรับผู้ผ่านในโครงการดังกล่าว ส่วนเยาวชนนั้นวัดส่งเสริมการอบรมด้านธรรมทั้งของสถาบันการศึกษา และของครอบครัว ซึ่งเป็นโครงการที่ทำให้เด็กได้สนใจธรรมปฏิบัติ หรือคุ้นเคยกับการฟังธรรม

กล่าวได้ว่าความแตกต่างระหว่างการพัฒนาบุคลากรภายใน และบุคลากรภายนอก ได้แก่ระยะเวลาของการฝึก ขั้นตอนของการฝึก วิธีการฝึก ซึ่งการเป็นบุคลากรภายในเข้าในสถาบันจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมทั้งเรื่องเป้าหมายของตนเองในการใช้ชีวิตภายในวัด การจัดเวลาที่จำเป็นต้องอยู่ร่วมกับคนหมู่มาก และการพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อทำประโยชน์ให้กับสถาบันวัด ในขณะที่การอบรมบุคลากรภายนอก ไม่จำเป็นต้องเข้มงวด หรือมีหลักสูตรเช่นนั้น เพราะบุคลากรภายนอกวัดมุ่งเป้าให้มีความรู้ธรรมเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และมีหลักในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง

หลักสำคัญในการสอนของวัดแก่บุคลากรทุกประเภทวัด คือ การปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นการชำระใจให้สงบ วัดเน้นการรักษาศีล เพื่อไม่สร้างความเดือดร้อน หรือเบียดเบียนสัตว์อื่น ๆ หรือบุคคลอื่น ผู้ที่มาวัดทุกคนทั้งบุคลากรภายในและภายนอก ทุกคนอย่างน้อยรักษาศีล 5 หรือรักษาศีล 8 ทั้ง ศีล สมาธิ ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดปัญญาที่จะเข้าใจความรู้ในพระพุทธศาสนา เช่น เรื่อง ทาน ศีล ภาวนา และวัดเรียกสิ่งต่าง ๆ ที่วัดเน้นว่า คือการสร้างบารมีเพื่อการมีเป้าหมายของการเกิดมาเป็นมนุษย์ จึงมีคำนิยามติดปากกับผู้ที่มาวัด หรือคนในวัดว่า “เราเกิดมาสร้างบารมี” เราเป็นนักสร้างบารมี นั่นก็คือการทำความคิดในฐานะชาวพุทธคือ การทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำใจให้ผ่องใส

การสอนหลักธรรม และหลักธรรมของวัด ไม่ได้กำหนดเป็นหลักสูตรตายตัว แต่เป็นการสอนแบบพรั่ำสอน คือมีการแนะนำบ่อย ๆ ค่อย ๆ ขยายความเพื่อให้เกิดความตระหนักในการสร้างบารมี เมื่อได้รับการคอยย้ำบ่อย ๆ ผู้ที่มาวัด บุคคลภายนอกจึงเกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติ และเมื่อนำไปใช้ในชีวิตก็ได้รับผลด้วยตนเอง ซึ่งเป็นประสบการณ์ตรงของแต่ละบุคคล ด้วยเหตุนี้ผู้ที่มาวัด จึงเห็นคุณว่าพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่ใช้ได้จริงในชีวิตจริง หากมีผู้แนะนำ ขยายความและลงมือฝึกปฏิบัติ จึงตั้งใจมาวัดกันเป็นประจำ และเกิดความรู้สึกลอยจากชวนคนอื่นมาวัดบ้าง เพราะฉะนั้นการเชิญชวนมาวัดแบบปากต่อปาก จึงเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และทำให้มีผู้มาวัด

เพิ่มจำนวนมากขึ้น และวัดก็เอาใจใส่ด้วยการจัดการอำนวยความสะดวกรองรับคนที่นับวันจะมาเพิ่มขึ้นด้วยการจัดระบบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการสนับสนุนผู้ที่มาวัด ด้วยเหตุนี้วัดพระธรรมกายยังคงเป็นวัดที่คนมาเพื่อมานั่งสมาธิ รักษาศีลกันเป็นจำนวนมาก.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย